Класификация на информацията:
Ниво 0 [TLP- WHITE]

ПРОЕКТ!

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

ОТЧЕТ ЗА 2022 г.

За изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Съдържание

ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	5
1.1. БРОЙ И СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	13
1.1.1. Абсолютен естествен прираст на населението	14
1.1.2. Относителен естествен прираст на населението	15
1.2. РАЖДАЕМОСТ	15
1.2.1. Аборти	17
1.2.2. Семейства и семейни отношения. Бракове и бракоразводи	19
1.3. СМЪРТНОСТ	20
1.3.1. Обща смъртност	20
1.3.2. Преждевременна смъртност	21
1.3.3. Детска смъртност	21
1.3.4. Средна продължителност на предстоящия живот	22
1.4. ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО	23
1.4.1.Преселвания между населените места в страната (вътрешна за страната миграция)	23
1.4.2.Миграция от страната в чужбина (миграция извън страната/емиграция)	24
1.4.3. Миграция от чужбина в страната (имиграция)	24
1.4.4. Механичен прираст на населението	24
ЧАСТ II. СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО. СОЦИАЛНИ НЕРАВЕНСТВА. СОЦИАЛНИ ДИСБАЛАНСИ И СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ. РАЗВИТИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ. СОЦИОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ	25
2.1. Структура на населението по пол	25
2.2. Структура на населението по възраст	26
2.3. Образователна структура на населението	29
2.4. Здравен статус на населението	33
2.5. Етническа структура на населението	35
2.6. Религиозна структура на населението	35
2.7.Териториална структура и териториално разпределение на населението	36
2.8. Качество и стандарт на живота	38

ЧАСТ III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ. ТРАНСФОРМИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ.	42
3.1. Усъвършенстване на механизма за управление на демографските предизвикателства	42
3.1.1. Развитие на националния механизъм за координация и мониторинг на демографската политика	42
3.1.2. Съответствие на националния подход с насоките на ниво Европейски съюз	43
3.2. Мерки за компенсиране на демографските дисбаланси	44
3.2.1. Мерки с компенсиращ характер по отношение на раждаемостта	45
3.2.2. Мерки с компенсиращ характер на пазара на труда	45
3.2.3. Мерки с компенсиращ характер в системата на дългосрочните грижи	47
3.2.4. Мерки с компенсиращ характер в системата на образованието	48
3.2.5. Мерки с компенсиращ характер в системата на здравеопазването	49
3.2.6. Мерки с компенсиращ характер по отношение на неравномерното териториално разпределение на населението	50
ЧАСТ IV. МОНИТОРИНГОВ ОТЧЕТ ЗА 2022 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В Р БЪЛГАРИЯ (2012-2030 г.)	52
А. ПРИОРИТЕТ I – ЗАБАВЯНЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И НАМАЛЯВАНЕТО НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО	52
НАПРАВЛЕНИЕ 1 – Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца	52
НАПРАВЛЕНИЕ 2 – Подобряване на репродуктивното здраве на населението	74
НАПРАВЛЕНИЕ 3 – Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението	82
НАПРАВЛЕНИЕ 4 – Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност	82
НАПРАВЛЕНИЕ 5 – Разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика	117
НАПРАВЛЕНИЕ 6 – Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст	167
Б.ПРИОРИТЕТ II – ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ ОСТАРЯВАНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО И	183

ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВЕНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ	
НАПРАВЛЕНИЕ 7 – Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.	183
НАПРАВЛЕНИЕ 8 – Развитие на солидарност между поколенията	207
НАПРАВЛЕНИЕ 9 – Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи	207
В. ПРИОРИТЕТ III – ПОСТИГАНЕ НА СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ И СЪЗДАВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПЪЛНОЦЕНЕН, СОЦИАЛЕН И ПРОДУКТИВЕН ЖИВОТ ЗА ВСИЧКИ СОЦИАЛНИ ГРУПИ	240
НАПРАВЛЕНИЕ 10 – Създаване на условия за равни възможности за пълноценен, социален и продуктивен живот за всички социални групи	240
Г. ПРИОРИТЕТ IV – ОГРАНИЧАВАНЕ НА ДИСПРОПОРЦИИТЕ В ТЕРИТОРИАЛНОТО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ОБЕЗЛЮДЯВАНЕТО В НЯКОИ РЕГИОНИ И СЕЛАТА	272
НАПРАВЛЕНИЕ 11 – Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата	272
Д. ПРИОРИТЕТ V – АДАПТИРАНЕ И СИНХРОНИЗИРАНЕ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА С ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ ЗА БАЛАНСИРАНО ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ	285
НАПРАВЛЕНИЕ 12 – Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата	285
ПРИЛОЖЕНИЕ 1 – МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА COVID-19	286
ПРИЛОЖЕНИЕ 2 – ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ КЪМ 2022 г. НА СЪСТАВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА БАЛАНСИРАНО ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	293

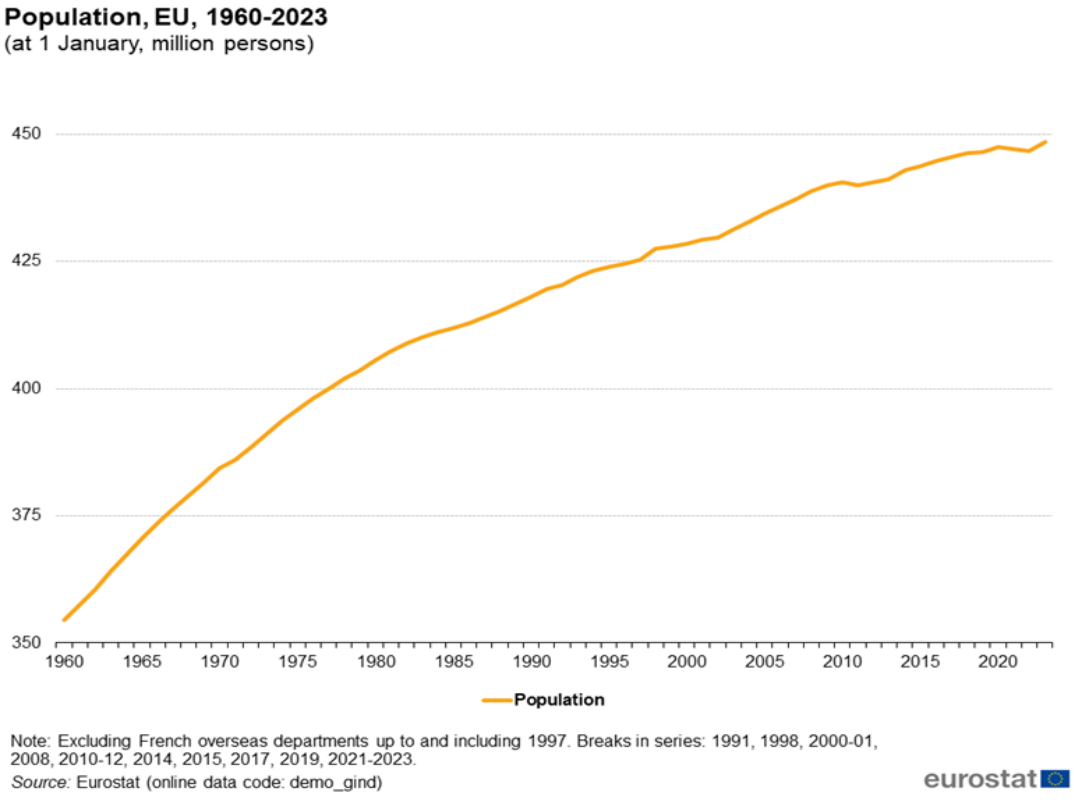
ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Демографската ситуация в Европейския съюз - 2022 г.

Населението на ЕС бележи силно увеличение през 2022 година

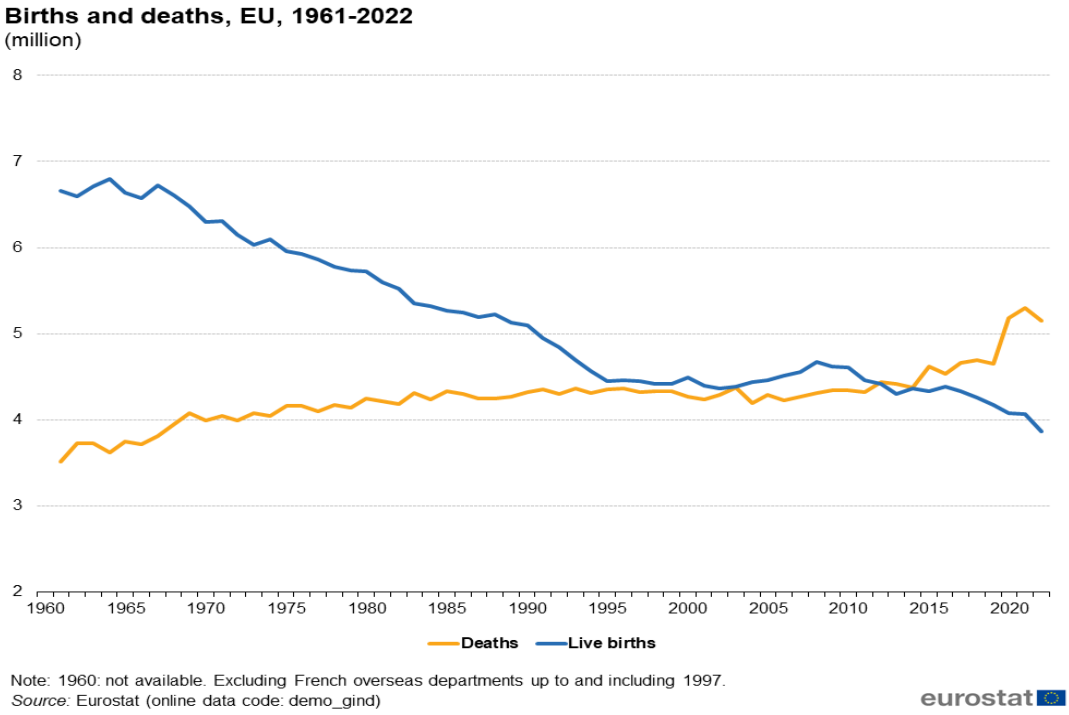
След първото прекъсване на нарастването на населението през 2020 г. и 2021 г. поради въздействието на пандемията от Covid-19, населението на Европейския съюз в 27 държави отново се увеличи през 2022 г. от 446,7 милиона на 1 януари 2022 г. на 448,4 милиона на 1 януари 2023 г. – с 2 792 000 повече. Населението се е увеличило в 20 страни от ЕС, докато е намаляло в седем. Положителната нетна миграция превишава отрицателния естествен прираст (повече смъртни случаи, отколкото раждания). Наблюдаваният ръст на населението може да се дължи до голяма степен на увеличените миграционни движения след COVID-19 и на масовия приток на разселени лица от Украйна, които са получили статут на временна закрила в държавите-членки на ЕС, в резултат на руската инвазия през февруари 2022 г.

За по-дълъг период населението на ЕС е нараснало от 354,5 милиона през 1960 г. до 448,4 милиона на 1 януари 2023 г., което представлява увеличение от 93,9 милиона души (вижте Фигура 1). Скоростта на нарастване на населението се забави постепенно през последните десетилетия: например населението на ЕС нараства средно с около 0,8 милиона души годишно през периода 2005–2022 г., в сравнение със средно увеличение от около 3,0 милиона души годишно през 1960-те години.

Фиг.1 Население, ЕС, 1960-2023 г. (към 1 януари 2023 г., милиона души)

Естественият прираст на населението на ЕС е положителен – макар и намаляващ – до 2011 г., а след това отрицателен от 2012 г. насам. В ЕС са регистрирани повече смъртни случаи, отколкото раждания (Фигура 2). Следователно общата промяна след 2011 г. (положителна до 2019 г., със 7,5 милиона повече жители между януари 2012 г. и януари 2020 г.) се дължи на нетната миграция (и статистическа корекция). През 2020 г. и 2021 г. (положителната) нетна миграция не компенсира отрицателния естествен прираст в ЕС, но през 2022 г. тенденцията се обърна и в резултат на това общото население на ЕС се увеличава.

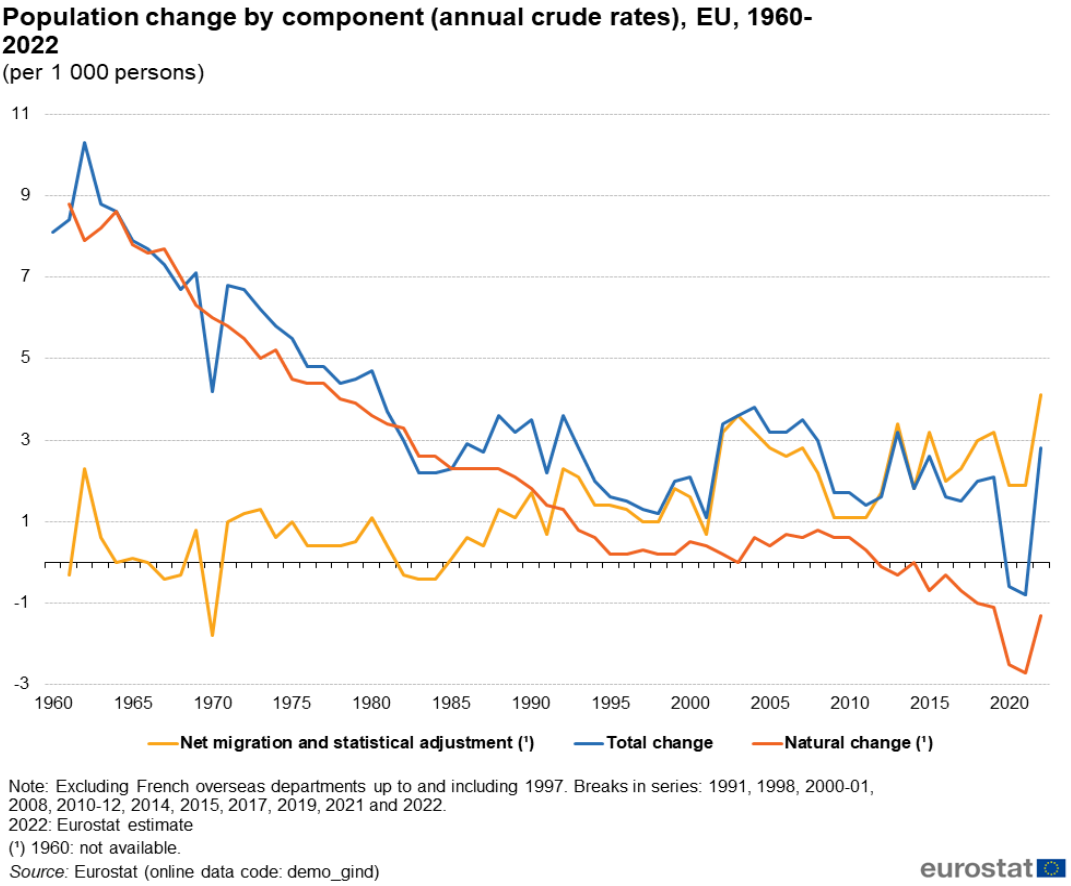

Фиг.2 Раждаемост и смъртност, ЕС, 1961-2022 г. (в милиони)

През 2022 г. смъртните случаи продължиха да превишават живородените в ЕС, което доведе до гореспоменатия отрицателен естествен прираст на населението. Общото увеличение, което беше регистрирано през 2022 г. за населението на ЕС, се дължи изключително на (положителна) нетна миграция (и статистическа корекция), докато броят на смъртните случаи (5,15 милиона) превишава този на живородените (3,86 милиона). Накратко, естественото изменение на населението на ЕС (-1,3 милиона души) е по-ниско от нетната миграция и статистическата корекция (+2,9 милиона), което води до увеличение на населението от почти 1,7 милиона. Нетната миграция се увеличи в абсолютна стойност от +1,1 милиона през 2021 г. до +2,9 милиона през 2022 г.

Нетната миграция в ЕС се увеличи значително от средата на 80-те години на миналия век нататък и беше основният определящ фактор за растежа на населението от 90-те години на миналия век (вж. фигура 3). Броят на живородените намалява прогресивно между 1960 и 1995 г., докато броят на смъртните случаи бавно нараства. Разликата между живородените и смъртните случаи в ЕС се стеснява значително от 1961 година нататък, а естественият прираст на населението става отрицателен през 2012 г., когато броят на починалите надвишава броя на ражданията. Очаква се броят на смъртните случаи да се увеличи допълнително поради застаряването на населението и ако приемем, че коефициентите на раждаемост остават на относително ниско ниво,

отрицателният естествен прираст (повече смъртни случаи, отколкото раждания) може да продължи. Ако случаят е такъв, общият спад или растеж на населението на ЕС в бъдеще вероятно ще зависи до голяма степен от приноса на нетната миграция.

Фиг.3 Промяна на населението по компоненти (годишни коефициенти на прирасти), ЕС, 1960-2022 г. (на 1000 души)

Промяна на населението на отделните държави-членки на ЕС

Населението на отделните държави-членки на ЕС на 1 януари 2023 г. варира от 0,5 милиона в Малта до 84,4 милиона в Германия (виж таблица 1). Германия, Франция и Италия заедно съставляват почти половината (47%) от общото население на ЕС към 1 януари 2023 г.

Demographic balance, 2022
(thousands)

	Population, 1 January 2022	Live births	Deaths	Natural change (1)	Net migration and statistical adjustment (2)	Total change between 1 January 2022 and 2023	Population, 1 January 2023
EU (4)	*446,735.3*	*3,885.6*	*5,148.6*	*-1,263.0*	*4,054.7*	*2,791.7*	*448,387.9*
Belgium (3)	11,617.6	*114.1*	*116.4*	*-2.3*	*138.7*	*136.4*	*11,754.0*
Bulgaria (4)	6,838.9	56.6	118.8	-62.2	27.4	-34.8	6,447.7
Czechia	10,516.7	101.3	120.2	-18.9	329.7	310.8	10,827.5
Denmark	5,873.4	58.4	59.4	-1.0	60.2	59.2	5,932.7
Germany	83,237.1	*738.9*	1,066.3	-327.5	1,449.2	1,121.7	84,358.8
Estonia	1,331.8	11.6	17.3	-5.7	39.8	34.1	1,365.9
Ireland	5,060.0	*57.6*	*35.1*	*22.5*	*111.8*	*134.3*	*5,194.3*
Greece (3)(5)	10,459.8	*75.9*	*140.0*	*-64.1*	*-1.7*	-65.7	*10,394.1*
Spain (3)(4)	47,432.9	329.9	462.7	-132.8	695.7	562.9	48,059.8
France (3)	67,871.9	*723.6*	*667.2*	*56.4*	*142.4*	*198.8*	*68,070.7*
Croatia	3,862.3	33.9	57.0	-23.1	11.7	-11.4	*3,850.9*
Italy (3)(4)	59,030.1	*392.6*	*713.5*	*-320.9*	*141.5*	*-179.4*	*58,850.7*
Cyprus (3)	904.7	*10.2*	*7.3*	*2.9*	*13.1*	*16.0*	*920.7*
Latvia	1,875.8	16.0	30.7	-14.8	22.0	7.3	1,883.0
Lithuania	2,806.0	22.1	42.9	-20.8	72.1	51.3	2,857.3
Luxembourg	645.4	6.5	4.4	2.0	13.4	15.4	660.8
Hungary (4)	9,689.0	89.7	136.8	-47.2	36.6	-10.5	9,597.1
Malta (4)	521.0	4.3	4.2	0.1	21.8	21.9	542.1
Netherlands	17,590.7	167.5	170.1	-2.6	223.2	220.6	17,811.3
Austria	8,978.9	82.6	93.3	-10.7	*136.5*	*125.8*	*9,104.8*
Poland (4)	37,654.2	305.1	448.4	-143.3	7.3	-136.0	36,753.7
Portugal	10,352.0	83.7	124.3	-40.6	156.0	115.3	*10,467.4*
Romania (3)	19,042.5	*183.6*	*272.0*	*-88.4*	*97.5*	*9.1*	*19,051.6*
Slovenia	2,107.2	17.6	22.5	-4.9	14.5	9.6	2,116.8
Slovakia	5,434.7	52.7	59.6	-6.9	1.0	-5.9	5,428.8
Finland	5,548.2	45.0	63.2	-18.3	34.0	15.7	5,564.0
Sweden (3)	10,452.3	104.7	94.7	10.0	59.2	69.2	10,521.6
Iceland	376.2	4.4	2.7	1.7	9.8	11.5	387.8
Liechtenstein	39.3	*0.4*	*0.3*	*0.1*	*0.3*	*0.4*	*39.7*
Norway	5,425.3	51.5	45.8	5.7	58.0	63.7	5,489.0
Switzerland	8,738.8	*82.4*	*74.4*	*7.9*	*66.0*	*73.9*	*8,812.7*
Bosnia and Herzegovina	:	:	:	:	:	:	:
Montenegro	617.7	7.0	7.1	0.0	-0.9	-1.0	616.7
North Macedonia (6)	1,837.1	18.1	22.5	-4.4	-2.8	-7.2	1,830.0
Albania	2,793.6	24.7	24.0	0.7	-32.5	-31.8	2,761.8
Serbia	6,797.1	62.7	109.2	-46.5	-86.2	-132.7	6,664.4
Turkey	84,680.3	1,035.8	504.8	531.0	68.3	599.3	85,279.6
Ukraine	:	:	:	:	:	:	:
Georgia	:	:	:	:	:	:	3,736.4
Kosovo (*)	:	:	:	:	:	:	:
Moldova	:	:	:	:	:	:	2,512.8

(:) not available

(1) Live births minus deaths.
(2) Total change minus natural change.
(3) Provisional for 2023.
(4) Break in series in 2023. The components of the demographic balance are estimated by Eurostat using two consistent population figures.
(5) Estimate.
(6) Break in series in 2022.
(*) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence

eurostat

Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

Таблица 1. Демографски баланс 2022 г. страни-членки в ЕС

Докато населението на ЕС като цяло леко се увеличава през 2022 г. (1,7 на 1000 души), промяната не е равномерно разпределена в държавите-членки на ЕС: 20 държави-членки наблюдават увеличение на съответното си население, докато населението намалява в 7 държави-членки. Малта (41,2 на 1000 души), Чехия (29,1) и Ирландия (26,2) регистрират най-високи темпове на нарастване на населението през 2022 г., докато Гърция (-6,3), България (-5,4) и Полша (-3,7) регистрират най-голям спад (виж Таблица 2). Резултатите обаче трябва да се приемат като временни, тъй като статистиката за 2022 г. може да бъде повлияна от неревизирани данни за населението в началото на годината след преброяването на населението през 2021 г.

Crude rates of population change, 2020-22
(per 1 000 persons)

	Total change			Natural change			Net migration and statistical adjustment (1)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EU	-0.6	*-0.4*	*6.2*	-2.5	*-2.8*	*-2.8*	1.9	*2.4*	*9.1*
Belgium	2.8	*6.6*	*11.7*	-1.1	*0.5*	*-0.2*	3.9	*6.1*	*11.9*
Bulgaria (6)	-5.0	-11.3	-5.4	-9.5	-13.1	-9.6	4.4	1.8	4.2
Czechia	0.7	2.1	29.1	-1.8	-2.7	-1.8	2.5	4.8	30.9
Denmark	3.0	5.7	10.0	1.1	1.1	-0.2	1.9	4.6	10.2
Germany	-0.1	1.0	13.4	-2.6	-2.7	-3.9	2.4	3.7	17.3
Estonia	0.8	1.3	25.3	-2.0	-4.0	-4.2	2.8	5.3	29.5
Ireland	8.4	10.7	26.2	4.7	5.0	4.4	3.7	5.6	21.8
Greece	-3.7	*-7.0*	*-6.3*	-4.3	*-5.5*	*-6.1*	0.6	*-1.6*	*-0.2*
Spain (2)	1.4	0.7	11.8	-3.2	-2.4	-2.8	4.6	*3.1*	*14.6*
France (3)	*2.5*	*2.7*	*2.9*	*1.0*	*1.2*	*0.8*	*1.5*	1.5	2.1
Croatia	-5.4	*-39.7*	*-3.0*	-5.2	*-6.6*	*-6.0*	-0.2	*-33.1*	*3.0*
Italy	-6.8	*-4.3*	*-3.0*	-5.6	*-5.2*	*-5.4*	-1.2	*1.0*	*2.4*
Cyprus	9.0	*9.7*	*17.5*	3.9	*3.4*	*3.2*	5.0	*6.3*	*14.4*
Latvia	-7.6	-9.3	3.9	-5.9	-9.1	-7.9	-1.7	-0.2	11.7
Lithuania	0.6	3.7	18.1	-6.6	-8.7	-7.4	7.2	12.4	25.5
Luxembourg	13.7	16.7	23.6	2.9	3.4	3.1	10.7	13.2	20.5
Hungary (6)	-4.0	-4.3	-1.1	-4.9	-6.4	-4.9	0.9	2.1	3.8
Malta (6)	3.0	9.4	41.2	0.6	0.4	0.1	2.3	8.9	41.0
Netherlands	3.9	6.6	12.5	0.0	0.5	-0.1	3.9	6.1	12.6
Austria	3.5	5.2	13.9	-0.9	-0.7	-1.2	4.4	5.8	15.1
Poland (6)	-3.1	-4.9	-3.7	-3.2	-5.0	-3.9	0.1	0.1	0.2
Portugal (4)	0.2	*5.2*	*11.1*	-3.8	*-4.4*	*-3.9*	4.0	*9.6*	*15.0*
Romania (5)	-6.6	*-8.6*	*0.5*	-5.2	*-8.2*	*-4.6*	-1.4	*-0.4*	*5.1*
Slovenia	6.2	-0.9	4.6	-2.5	-2.0	-2.3	8.7	1.2	6.9
Slovakia	0.3	-4.6	-1.1	-0.4	-3.1	-1.3	0.8	-1.5	0.2
Finland	1.5	2.6	2.8	-1.6	-1.5	-3.3	3.2	4.1	6.1
Sweden	5.0	7.0	6.6	1.4	2.1	1.0	3.5	4.9	5.6
Iceland	12.7	20.0	30.1	6.0	6.8	4.4	6.7	13.2	25.7
Liechtenstein	7.9	*6.5*	*9.4*	0.9	2.7	*2.2*	7.0	*3.8*	*7.2*
Norway	4.4	6.3	11.7	2.3	2.6	1.0	2.1	3.7	10.6
Switzerland	7.4	*7.6*	*8.4*	1.1	*2.1*	*0.9*	6.3	*5.5*	*7.5*
Bosnia and Herzegovina	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Montenegro	-1.8	-4.9	-1.6	-0.3	-3.4	-0.1	-1.5	-1.5	-1.5
North Macedonia	-3.6	-118.9	-3.9	-3.2	-5.1	-2.4	-0.4	-113.8	-1.5
Albania	-5.7	-12.9	-11.5	0.2	-1.2	0.2	-5.9	-11.7	-11.7
Serbia	-8.	-10.9	-19.7	-8.	-10.9	-6.9	0.	0.	-12.8
Turkey	5.5	12.7	7.1	:	:	6.2	4.9	:	0.8
Ukraine	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Georgia	:	:	12.9	:	:	-1.8	:	:	14.7
Kosovo (*)	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Moldova	:	:	-35.6	:	:	-3.6	:	:	-32.0

(:) not available

(1) The statistical adjustment corresponds to all changes in the population that cannot be classified as births, deaths, immigration and emigration.
(2) Break in series in 2021.
(3) Provisional in 2022.
(4) Break in series in 2022.
(5) Estimate in 2022.
(6) Break in series in 2023. The components of the demographic balance are estimated by Eurostat using two consistent population figures.
(*) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independen

eurostat

Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

Таблица 2. Общо ниво на промяна на населението 2020-2022

Анализирайки двата компонента на промяната на населението в данните на държавите-членки, могат да бъдат идентифицирани осем типа промяна на населението, разграничавайки растежа или спада и относителните тегла на естествения прираст и нетната миграция (виж таблица 3). През 2022 г. шестте страни от ЕС (Ирландия, Кипър, Люксембург, Швеция, Франция и Малта) показаха положителен естествен прираст на населението. Общо 21 държави-членки на ЕС имат отрицателен коефициент на естествен прираст, като смъртността е най-много над раждания в България (-9,6 на 1000 души), следвана от Латвия (-7,9) и Литва (-7,4). В относително изражение общо 26 държави-членки на ЕС имат положителни нива на нетна миграция (и статистическа корекция): Малта (41,0 на 1000 души), Чехия (30,9) и Естония (29,5) имат най-високите общи нива на нетна миграция през 2022 г., докато Гърция (-0,2 на 1 000 души) е единствената държава-членка, която регистрира отрицателен общ нетен процент на миграция.

Contribution of natural change and net migration (and statistical adjustment) to population change, 2022

Demographic drivers	EU Member States, EFTA countries and enlargement countries
Growth due:	
only to natural change	-
more to natural change	Turkey
more to positive net migration (and adjustmer	Belgium, Ireland, France, Cyprus, Luxembourg, Malta (3), Sweden
only to positive net migration (and adjustment	Czechia, Denmark, Germany, Estonia, Spain (3), Latvia, Lithuania, Netherlands, Austria, Portugal (1), Romania, Slovenia, Finland, Island, Liechtensein, Norway, Switzerland
Decline due:	
only to natural change	Bulgaria (3), Greece, Italy, Hungary (3), Poland (3), Slovakia
more to natural change	Greece, North Macedonia
more to negative net migration (and adjustme	Albania, Montenegro, Serbia, Moldova
only to negative net migration (and adjustmer	-

(1) Population on 1.1.2022 is based on the provisional results of the Census 2021.
(2) Net migration (and adjustment) not available.
(3) Break in series in 2023. The components of the demographic balance are estimated by Eurostat using two consistent population figure:

Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

Таблица 3. Принос на естествения прираст и миграцията (и статистическа корекция) към изменението на населението, 2022 г.

Сред 20-те държави-членки на ЕС, където населението се е увеличило през 2022 година, шест държави (Ирландия, Франция, Кипър, Люксембург, Малта и Швеция) регистрират както естествен прираст, така и положителна нетна миграция, допринасящи за нарастването на населението им. В 14 държави-членки (Белгия, Чехия, Дания, Германия, Естония, Испания, Латвия, Литва, Нидерландия, Австрия, Португалия, Румъния, Словения и Финландия) положителната нетна миграция е двигател на нарастването на населението, тъй като естественият прираст на населението е отрицателен.

От 7-те държави-членки на ЕС, които отчитат намаляване на нивото на населението през 2022 г., само Гърция регистрира спад на населението поради отрицателен естествен прираст и отрицателна нетна миграция. За останалите шест страни (България, Хърватия, Италия, Унгария, Полша и Словакия) ефектът от положителната нетна миграция не е достатъчен, за да компенсира отрицателния естествен прираст.

Делът на хората на възраст 80+ почти се е удвоил между 2002 и 2022 г.

През периода 2002-2022 г. делът на лицата на 65 и повече години се е увеличил във всички държави-членки. На ниво ЕС увеличението е с 5 процентни пункта (pp), от 16% на 21%. Най-голямо е увеличението във Финландия (8 процентни пункта), а най-малко в Люксембург (1 процентни пункта). През 2022 г. Италия и Португалия (и двете по 24%) и Финландия и Гърция (и двете по 23%) имат най-висок дял, докато Ирландия и Люксембург (и двете по 15%) имат най-нисък.

Разглеждайки по-конкретно групата на 80 и повече години, техният дял нараства във всички държави-членки, на ниво ЕС с 2,6 процентни пункта, от 3,5% през 2002 г. до 6,1% през 2022 г. Най-голямото увеличение е в Гърция (+3,5 процентни пункта, от 3,7 % до 7,2%) и най-нисък в Швеция (+0,2 п.п., от 5,2% до 5,4%).

Средната възраст на населението в ЕС е 44 години[1]

Друг начин за анализиране на застаряването на обществото в ЕС е като се разгледа средната възраст на населението. Средната възраст се е увеличила в периода 2002-2022 година: тя е била 38,7 години през 2002 г., 41,9 години през 2012 г. и 44,4 години през 2022 г. Това означава увеличение с 5,7 години на средната възраст в ЕС през този период.

Сред държавите-членки на ЕС най-висока средна възраст през 2022 г. е наблюдавана в Италия (48,0 години), следвана от Португалия (46,8), Гърция (46,1) и Германия (45,8), докато най-ниската е регистрирана в Кипър (38,3 години), Ирландия (38,8), Люксембург (39,7) и Малта (40,4). През периода 2002-2022 г. средната възраст се е увеличила най-много в Португалия (8,6 години), следвана от Румъния (8,5), Гърция и Литва (и двете 7,8).

Намаляват младежите под 20 години

През периода 2002-2022 г. делът на младите хора (на възраст от 0 до 19 години) е намалял във всички държави-членки. На ниво ЕС спадът е с 3 процентни пункта, от 23% на 20%. Най-голямо намаление е в Малта (-9 процентни пункта) и Кипър (-8 процентни пункта), а най-ниско в Швеция, Белгия и Испания (всички с -1 процентни пункта). През 2022 г. най-висок дял на млади хора има в Ирландия (26%) и Франция (24%), а най-нисък в Малта и Италия (и двете по 18%).

По отношение на децата (на възраст под 15 години) намалението в ЕС е с 2 процентни пункта, от 17% през 2002 г. на 15% през 2022 г. Наблюдава се спад във всички държави-членки, с изключение на Чехия (+0,2 процентни пункта), като най-голям спад е в Малта (−6 п.п.) и Кипър (−5 п.п.). През 2022 г. делът на децата и юношите е бил най-висок в Ирландия (20%) и Швеция (18%) и най-нисък в Италия, Португалия и Малта (всички 13%).

Демографската ситуация в България през 2022 г.

През 2022 г. текущата демографска ситуация в България се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, ниски нива на раждаемост (с коефициент 8.8‰ – при средна стойност за Европейския съюз от 9.1‰) и високи нива на обща смъртност, с коефициент 18.4‰, който е най-високия в ЕС.

Като положителни тенденции през 2022 г. могат да бъдат отбелязани повишаването на тоталния коефициент на плодовитост с 0.20 спрямо 2021 г., намаляването на преждевременната смъртност[2], намаляването на броя на бракоразводите, положителен механичен прираст на населението, подобряването на жизнения стандарт и качеството на живот на населението.

През 2022 г. в страната са регистрирани 56 917 родени деца, като от тях **56 596 (99.4%) са живородени.** В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 2 082 деца, или с 3.5%.

През 2022 г. средната възраст на жените при раждане на първо дете е 27.6 години. В сравнение с 2021 г. се е увеличила с 0.1 години.

[1] Средната възраст е изчислена като медианна възраст.

[2] Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиранията.

Броят на децата, родени от майки под 18 години, намаляват от 3 015 през 2021 г. на 2 871 през 2022 година. Родените от жени на възраст 40 и повече навършени години нарастват от 2 278 през 2021 г. на 2 410 през 2022 година.

През 2022 г. са регистрирани 1 052 случая на многоплодни раждания, което е с 48 случая повече отколкото през 2021 година. При 1040 от случаите са родени по две деца, а при 12 - по три.

През 2022 г. броят на извънбрачните раждания е 34 141, или 60.0% от всички раждания. Относителният дял на извънбрачните раждания в селата (65.6%) е по-висок отколкото в градовете (58.0%). За 80.2% от извънбрачните раждания има данни за бащата, което означава, че тези деца най-вероятно се отглеждат в семейна среда от родители, живеещи в съжителство без брак.

Тоталният коефициент на плодовитост[3] е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. **През 2022 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.78,** като нараства с 0.20 спрямо 2021 година.

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години) в страната, или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост, оказва съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определя характера на възпроизводството на населението. Към 31.12.2022 г. **броят на жените във фертилна възраст е 1 278 хил.**, като спрямо предходната година намалява с 8 хил., а спрямо 2011 г. - с 372 хиляди.

Очакванията за раждаемостта в следващите десетилетия са тя да продължава да намалява, основно поради намаляване на родилните контингенти.

Факторите, които оказват въздействие върху вземането на решение за раждане и отглеждане на дете са комплексни и се отнасят до създаване на по-спокойна, предвидима и сигурна семейна, обществена и социално-икономическа среда.

През 2022 г. са регистрирани 26 013 юридически брака - с 607 по-малко спрямо предходната година, а коефициентът на брачност[4] е 4.0‰.

Броят на разводите през 2022 г. е 9 525, или с 496 по-малко от регистрираните през 2021 година. От всички прекратени бракове 77.1% се отнасят за населението в градовете. Средната продължителност на брака до неговото прекратяване е 15.3 години.

Броят на умрелите лица през 2022 г. е 118 814, а коефициентът на обща смъртност[5] **- 18.4‰.** Спрямо предходната година броят на умрелите намалява с 30 181, или с 20.3%. Нивото на общата смъртност продължава да е високо.

Равнището на общата смъртност на населението в България е най-високо сред държавите-членки на ЕС.

През 2021 г. в страната са починали 274 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност[6] **е 4.8‰.** За сравнение, през 2001 г. коефициентът на детска смъртност е бил 14.4‰, а през 2021 г. - 5.6‰.

Очакваната средна продължителност на предстоящия живот[7] **общо за населението на страната, изчислена за периода 2020 - 2022 г., е 71.9 години, като спрямо предходния период (2019 - 2021 г.) намалява с 1.7 години.** Различната смъртност при мъжете и жените, както и сред населението в градовете и селата, определят и различната средна продължителност на живота при тези категории население. Средната продължителност на живота при мъжете е 68.3 години, докато при

[3] Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетната година.

[4] Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

[5] Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

[6] Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

[7] Показателят за очакваната продължителност на живота показва средната продължителност на предстоящия живот на новородените при хипотеза за неизменност в интензивността на наблюдаваната през дадена година повъзрастова смъртност

жените е със 7.5 години по-висока - 75.8 години. Спрямо 2012 през 2022 г. при мъжете наблюдаваме намаление на средната продължителност с 2.3 години, докато при жените с 1.8 години.

Демографските дисбаланси се превръщат в проблем на макро-фискалната стабилност и устойчивостта на всички социални системи.

Изключително важно е да се отчитат реалистичните възможности за ограничаване на демографския натиск върху социалните системи и публичните финанси. Решаването на демографските проблеми в дългосрочен план изисква устойчиво мобилизиране на целия наличен ресурс и използване на всички налични инструменти на държавата.

В Министерството на труда и социалната политика е изграден Национален механизъм за координация и мониторинг на изпълнението на държавната демографска политика. Функционира Междуведомствена работна група по демографските въпроси към министъра на труда и социалната политика, в която участват представители от ключови държавни ведомства, НСИ, НОИ, БЧК, НСОРБ, социалните партньори и други организации. Изготвят се ежегодни планове и национални мониторингови доклади, в които се интегрира информация от националната статистика, административна информация и данни от социологически проучвания. През 2014 г. с ПМС №138 е създаден Национален съвет по демографска политика като консултативен орган към Министерския съвет, чиято дейност се администрира в МТСП.

Основната цел на политиката за демографско развитие е заложена в Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.) и е **насочена към забавяне темповете на намаляване на броя на населението, с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал, включващ хората с тяхното здравословно състояние, образованост, квалификация, способности и умения**. **Специален акцент върху посрещането на демографските предизвикателства, свързани със застаряване на населението** е поставен и чрез приетата от Министерския съвет с РМС №142 на 15 март 2019 г. Национална стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 – 2030 г.).

Подобряване профила на населението и на работната сила са възможни чрез: повишаване на общото образователно равнище и пригодност за заетост; обвързване на образованието с реалните нужди на бизнеса и икономиката на страната; намаляване броя на отпадащите деца от всички степени на образователната система; повишаване на заетостта на младите; подобряване на здравния статус и насочване на усилията към превенция на социално-значими заболявания; подпомагане на съвместяването на семеен с професионален живот чрез предоставяне на широк спектър от услуги за зависими членове в семейството, вкл. деца, хора с увреждания, възрастни хора; създаване на условия за по-бързото кариерно развитие на младите; развитие на дългосрочните грижи за възрастните и на солидарност между поколенията; предприемане на мерки за финансово стабилизиране на социалните системи; регионализиране на демографската политика, поради различните форми и профили на демографски дисбаланси в отделните региони на страната; изграждане и укрепване на национален административен механизъм за посрещане на демографските предизвикателства в следващите десетилетия и др.

1.1. БРОЙ И СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението са демографските процеси – раждаемост, смъртност и миграция.

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

През 2022 г. населението в България продължава да намалява.

По данни от текущата демографска статистика към 31 декември 2022 г. населението на България е 6 447 710 души, което представлява 1.5% от населението на Европейския съюз[8]. В сравнение с 2021 г. населението на страната намалява с 34 774 души, или с 0.5%[9].

Намалението на населението през 2022 г. в България **се дължи на отрицателен естествен прираст, а не на външна миграция – в резултат на отрицателния естествен прираст населението на страната е намаляло с 62 218 души.** Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст**, е минус 9.6‰[10]. Механичният прираст** (нетното салдо от външната миграция) **за 2022 г. е положителен – плюс 27 444 души, а коефициентът на нетна миграция, е +4.2‰[11].**

1.1.1. Абсолютен естествен прираст на населението

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. **След 1990 г. демографското развитие на страната се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението.**

Таблица 4: Живородени, умрели, естествен прираст в периода 2007 - 2022 г.

Година	Живородени	Умрели	Естествен прираст
2007	75 349	113 004	- 37 655
2008	77 712	110 523	- 32 811
2009	80 956	108 068	- 27 112
2010	75 513	110 165	- 34 652
2011	70 846	108 258	- 37 412
2012	69 121	109 281	- 40 160
2013	66 578	104 345	- 37 767
2014	67 585	108 952	- 41 367
2015	65 950	110 117	- 44 167
2016	64 984	107 580	- 42 596
2017	63 955	109 791	- 45 836
2018	62 197	108 526	- 46 329
2019	61 538	108 083	- 46 545
2020	59 086	124 735	- 65 649
2021	58 678	148 995	- 90 317
2022	**56 596**	**118 814**	**- 62 218**

Източник: НСИ, таблица МТСП

[8] При международните сравнения данните за държавите от Европейския съюз се отнасят за 2021 година. Източник: Евростат - http://epp.eurostat.ec.europa.eu/.

[9] За всички сравнения с предходната година е използвано ревизирано население към 31.12.2021 г., което е изчислено като към броя на населението от Преброяването към 07.09.2021 г. са добавени данните за естественото и механично движение на населението до 31.12.2021 година

[10] Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

[11] Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1 000 души).

Намалението на населението в страната в резултат на отрицателния естествен прираст се дължи главно на високите нива на общата смъртност и на продължителния акумулиращ ефект на ниската раждаемост. Ниската раждаемост не може да компенсира значително по-високите нива на смъртност.

1.1.2. Относителен естествен прираст на населението

Намалението на населението, измерено чрез **коефициента на естествения прираст, е минус 9.6‰[12].** Коефициентът на естествения прираст в градовете е минус 7.2‰, а в селата – минус 16.4‰.

През 2022 г. всички области в страната имат отрицателен естествен прираст.

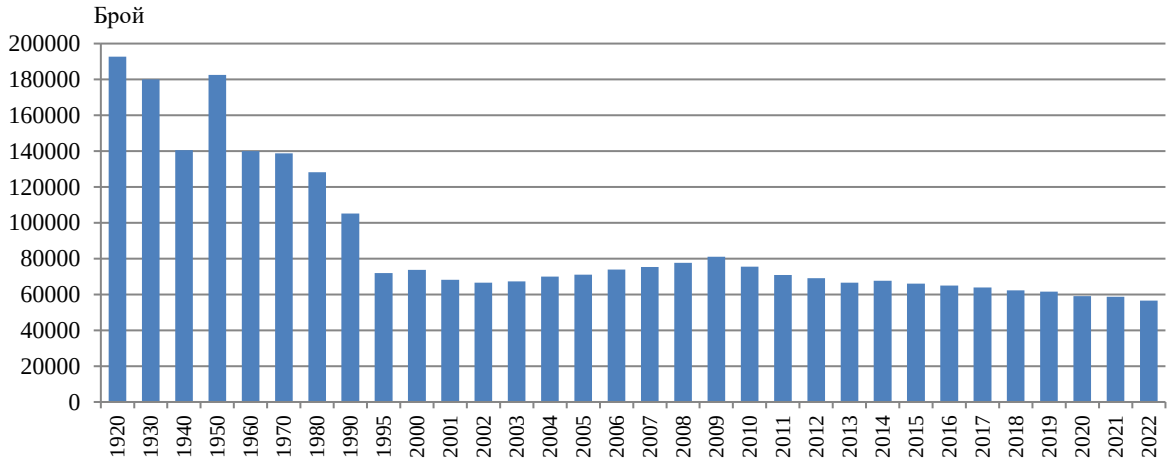
С най-малки по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст са областите София (столица) (-3.4‰), Сливен (-5.9‰) и Варна (-6.9‰).

С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Видин - минус 21.1‰, следвана от областите Габрово - минус 17.8‰, и Монтана и Кюстендил - минус 17.0‰. В двадесет и една области населението намалява с над 10 на 1 000 души през 2022 година.

1.2. РАЖДАЕМОСТ

През 2022 г. в страната са регистрирани 56 917 родени деца, като от тях **56 596 (99.4%) са живородени.** В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 2 082 деца, или с 3.5%.

Фиг. 4. Живородени деца през периода 1920 - 2022 година

Източник: НСИ

Коефициентът на обща раждаемост[13] през 2022 г. е 8.8‰.

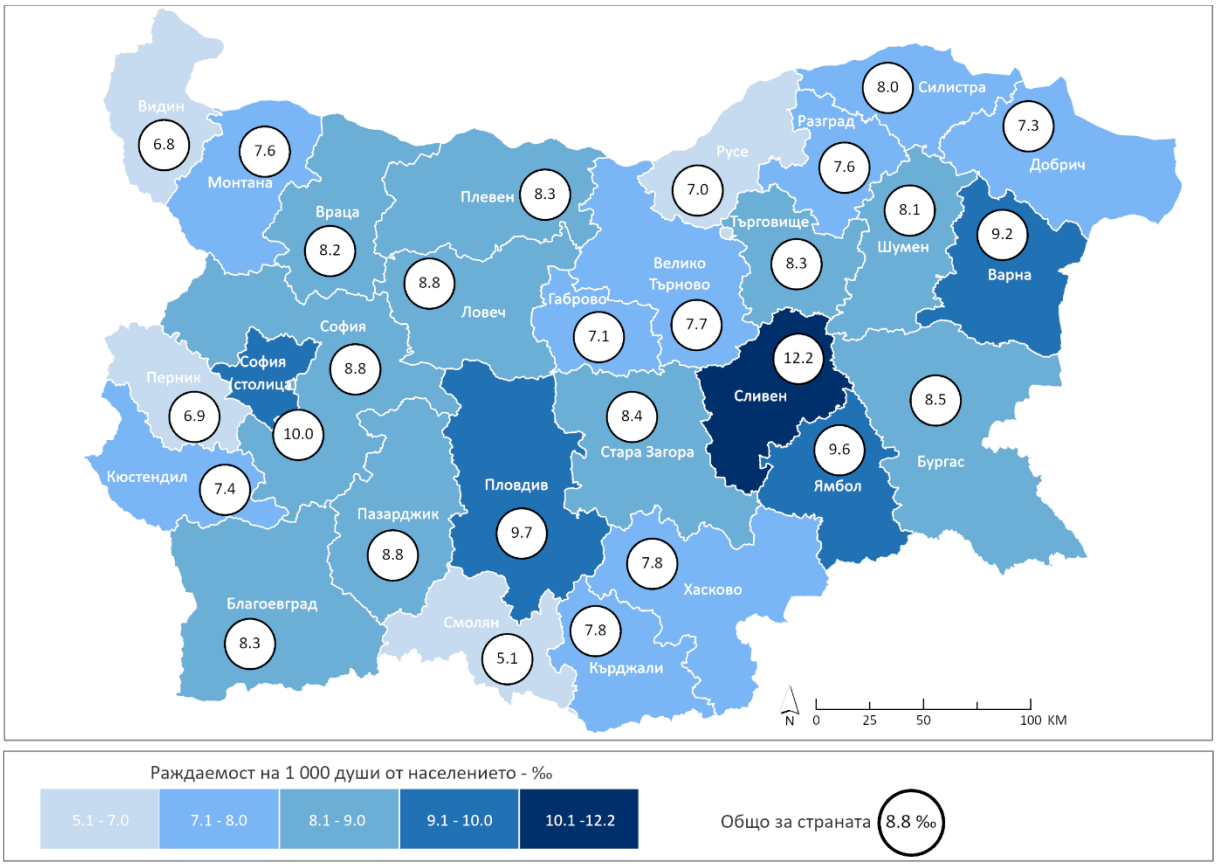
Броят на живородените момчета (28 923) е с 1 250 по-голям от този на живородените момичета (27 673), или на 1 000 живородени момчета се падат 957 момичета.

В градовете и селата живородени са съответно 41 986 и 14 610 деца, а коефициентът на раждаемост е 8.8‰ в градовете и 8.5‰ в селата.

[12] Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

[13] Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

В регионален аспект най-висока е раждаемостта в областите Сливен - 12.2‰, София (столица) - 10.0‰ и Пловдив - 9.7‰. В двадесет области раждаемостта е по-ниска от средната за страната, като най-ниски стойности се наблюдават в областите Смолян - 5.1‰, Видин - 6.8‰ и Перник - 6.9‰.

Източник: НСИ

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години) в страната, или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост, оказва съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определя характера на възпроизводството на населението.

Към 31.12.2022 г. броят на жените във фертилна възраст е 1 278 хил., като спрямо предходната година намалява с 8 хил., а спрямо 2011 г. - с 372 хиляди.

Броят на децата, родени от майки под 18 години, намалява от 3 015 през 2021 г. на 2 871 през 2022 година. Родените от жени на възраст 40 и повече навършени години нарастват от 2 278 през 2021 г. на 2 410 през 2022 година.

Половината (49.4%) от раждания през 2022 г. са първи за майката, 36.9% - втори, а 13.3% - трети и от по-висока поредност.

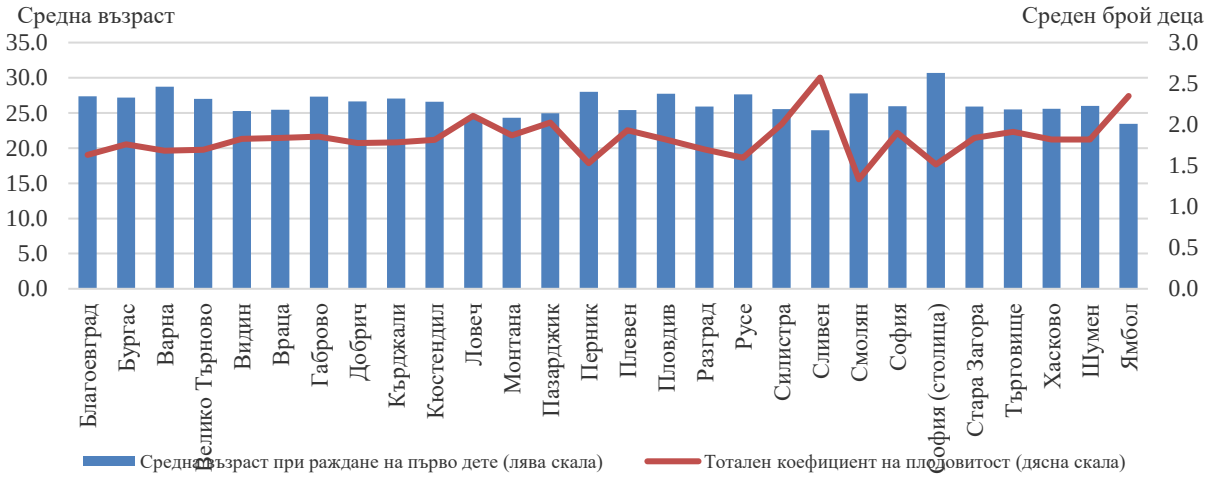
Тоталният коефициент на плодовитост[14] е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. **През 2022 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.78,** като нараства с 0.20 спрямо 2021 година.

През 2022 г. средната възраст на жените при раждане на първо дете е 27.6 години. В сравнение с 2021 г. се е увеличила с 0.1 години. В регионален аспект средната

[14] Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетната година.

възраст при раждане на първо дете варира от 22.5 години за област Сливен до 30.7 години за област София (столица).

Фигура 5. Средна възраст на жената при раждане на първо дете и тотален коефициент на плодовитост по области през 2022 г.

Източник: НСИ

През 2022 г. са регистрирани 1 052 случая на многоплодни раждания, което е с 48 случая повече, отколкото през 2021 година. При 1040 от случаите са родени по две деца, а при 12 - по три.

През 2022 г. броят на извънбрачните раждания е 34 141, или 60.0% от всички раждания. Относителният дял на извънбрачните раждания в селата (65.6%) е по-висок отколкото в градовете (58.0%). За 80.2% от извънбрачните раждания има данни за бащата, което означава, че тези деца най-вероятно се отглеждат в семейна среда от родители, живеещи в съжителство без брак.

В регионален аспект най-висок е относителният дял на извънбрачните раждания в областите Ловеч (79.9%), Видин (77.0%) и Враца (76.6%). Този дял е над 50.0% във всички области на страната с изключение на Разград (44.8%) и Кърджали (34.6%).

1.2.1. Аборти

През 2022 г. общият брой на абортите е 18 972 при 56 917 раждания. В сравнение с 2021 г. (19 353) броят на абортите намалява с 381.

Таблица 5: Раждания и аборти

Години	Раждания	Аборти	Раждания	Аборти
	Брой		на 1000 жени от 15-49 г.	
2012	69 678	29 992	42.5	18.3
2013	67 061	29 505	41.6	18.3
2014	68 083	28 145	42.8	17.7
2015	66 370	27 782	42.3	17.7
2016	65 446	26 412	42.2	17.0
2017	64 359	24 287	42.1	15.9

2018	62 576	23 437	41.6	15.6
2019	61 882	21 864	41.9	14.8
2020	59 440	19 328	40.8	13.3
2021	59 069	19 353	41.0	13.4
2022	56 917	18 972	44.4	14.8

Източник: Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

Таблица 6: Раждания и аборти на 1000 жени във фертилна възраст (15 – 49 г.)

Години	Раждания на 1000 жени във фертилна възраст	Аборти на 1000 жени във фертилна възраст
1980	60.4	72.9
1990	49.2	67.2
1995	35.2	47.2
2000	37.0	30.6
2005	38.2	22.3
2013	41.6	18.3
2014	42.8	17.7
2015	42.3	17.7
2016	42.2	17.0
2017	42.1	15.9
2018	41.6	15.6
2019	41.9	14.8
2020	40.8	13.3
2021	41.0	13.4
2022	44.4	14.8

Източник: МЗ, Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

От 2016 г. абортите се отчитат, разпределени по вид като: спонтанни; терапевтични – от тях по желание и по медицински показания; други видове и аборт, неуточнен. От всички извършени аборти 2 574 са по медицински показания; 5 357 са спонтанни; 11 033 са по желание, а 8 са класифицирани като „други видове и аборт, неуточнен“.

Общият брой на спонтанните аборти и на абортите по медицински показания е 7 931. При адекватна медицинска профилактика и грижа, този брой би могъл да бъде значително редуциран и това до доведе до повишаване на раждаемостта. В същата посока на повишаване на раждаемостта би довело и намаляването на броя на абортите по желание, свързано с подобряване на социално-икономическите условия в страната, както и с повишаване културата на населението.

Таблица 7: Извършени аборти в лечебните заведения през 2022 г. по възрастови групи и видове аборти (брой)

Възраст (в навършени години)	Аборти	По вид				
		Спонтанни	Терапев-тични	от тях:		Други видове и аборт, неуточнен
				по желание	по медицински показания	
Общо	**18 972**	**5 357**	**13 607**	**11 033**	**2 574**	**8**

< 15	105	55	49	20	29	1
15–19	1 769	591	1 178	1 023	155	-
20–24	3 176	740	2 434	2 146	288	2
25–29	4 069	1 154	2 914	2 442	472	1
30–34	4 934	1 301	3 631	2 906	725	2
35–39	3 518	1 031	2 486	1 881	605	1
40–44	1 252	434	818	552	266	-
45–49	139	47	92	59	33	-
> 50	10	4	5	4	1	1

Източник: Национален център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА)

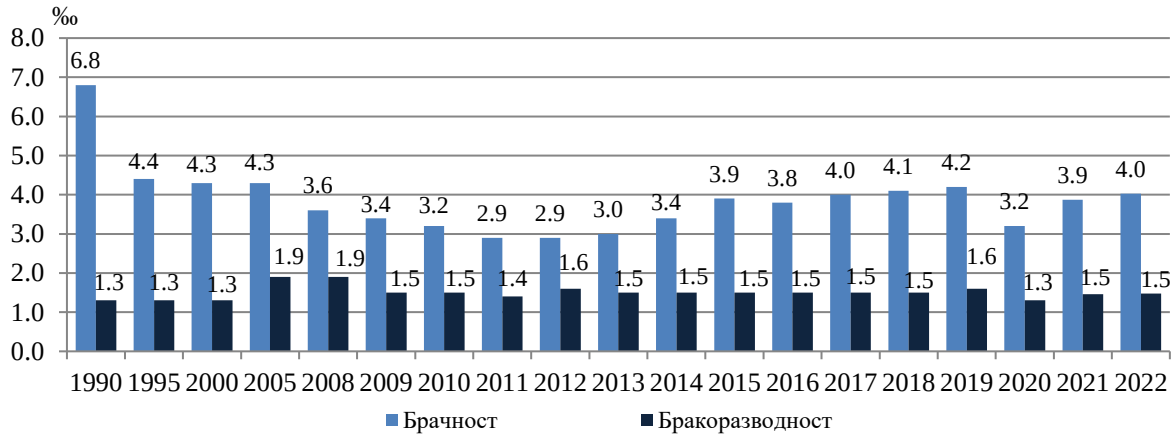
Приема се, че абортът може да бъде рисков за бъдещите репродуктивни способности на жената, поради което следва да бъде оценяван като един от значимите фактори, оказващи въздействие върху демографския баланс на населението.

Легалният аборт продължава да се приема и да се използва често като предпочитан и достъпен изход за освобождаване от нежелана бременност, макар да са известни опасностите и вредите за здравето и детеродната способност на жената от подобна интервенция.

1.2.2. Семейства и семейни отношения. Бракове и бракоразводи

През 2022 г. са регистрирани 26 013 юридически брака - с 607 по-малко спрямо предходната година, а коефициентът на брачност[15] е 4.0‰. Близо три четвърти от всички регистрирани бракове (18 976) са сред населението в градовете.

Фигура 6. Коефициенти на брачност и бракоразводност (на 1 000 души)

Източник: НСИ

[15] Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

През 2022 г. средната възраст при сключване на първи брак за мъжете и жените е съответно 33.0 и 30.1 години. Спрямо предходната година средната възраст се увеличава с 0.2 години за мъжете и 0.3 за жените.

За 84.7% от жените и 84.3% от мъжете, сключения граждански брак през 2022 г. е бил първи.

Областите с най-много бракове на 1 000 души от населението са Разград - 5.4‰, и Силистра - 5.0‰, а най-нисък е коефициентът на брачност в област Перник и Враца - по 2.6‰.

Броят на разводите през 2022 г. е 9 525, или с 496 по-малко от регистрираните през 2021 година. От всички прекратени бракове 77.1% се отнасят за населението в градовете.

Най-голям е делът на браковете, прекратени по „взаимно съгласие“ (67.3%), следват причините „несходство в характерите“ (20.1%) и „фактическа раздяла“ (11.3%).

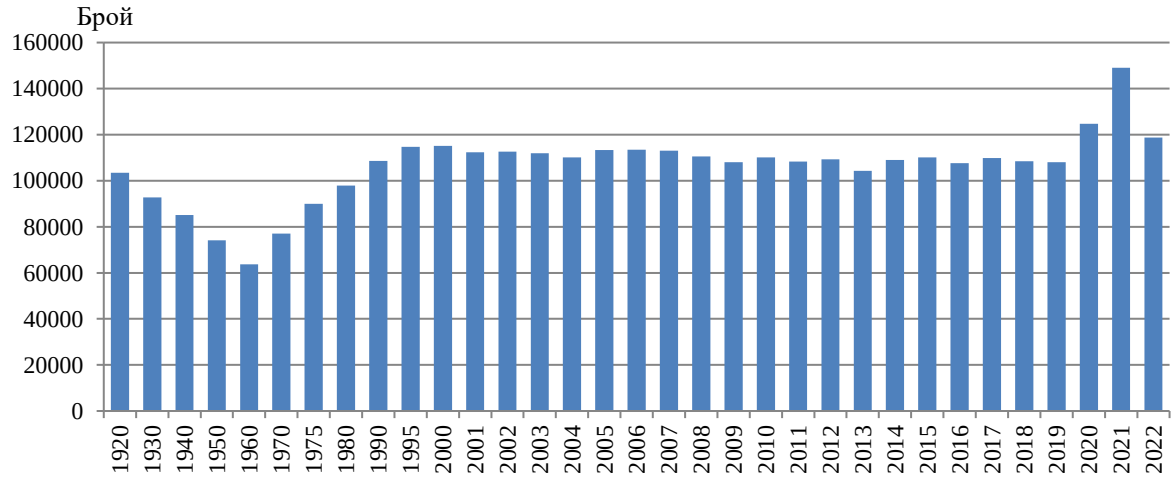
Разводът не е бил първи за 11.0% от жените и 11.1% от мъжете, разтрогнали своите бракове през 2022 година.

1.3. СМЪРТНОСТ

1.3.1. Обща смъртност

Броят на умрелите лица през 2022 г. е 118 814, а коефициентът на обща смъртност[16] - 18.4‰. Спрямо предходната година броят на умрелите намалява с 30 181, или с 20.3%. **Нивото на общата смъртност продължава да е твърде високо.**

Фигура 7. Умрели през периода 1920 - 2022 г.

Източник: НСИ

Смъртността сред мъжете (19.8‰) е по-висока в сравнение със смъртността сред жените (17.0‰). През 2022 г. на 1 000 жени умират 1 079 мъже. Продължават и силно изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност е по-висок в селата (24.9‰) отколкото в градовете (16.0‰).

[16] Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

С най-висока смъртност в страната са областите Видин - 27.9‰, Габрово - 24.9‰ и Монтана - 24.6‰. В седем области смъртността е по-ниска от общата за страната, като най-ниска е в София (столица) - 13.4‰.

Таблица 8: Умирания по причини за смъртта - 2021 г.

Причини за смъртта, МКБ – X ревизия	Брой	На 100 000 души от населението
Всичко	**118 814**	**1983.2**
Клас I. Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99)	450	8.4
Клас II. Новообразувания (C00-D48)	16 301	295.2
Клас III. Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89)	106	1.8
Клас IV.Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E90)	1 288	18.4
Клас V. Психични и поведенчески разстройства (F00-F99)	85	1.4
Клас VI,VII, VIII Болести на нервната система и сетивните органи (G00-H95)	765	13.2
Клас IX. Болести на органите на кръвообращението (I00-I99)	71 069	1108.6
Клас X. Болести на дихателната система (J00-J99)	5 586	104.3
Клас XI. Болести на храносмилателната система (K00-K93)	4 405	95.3
Клас XII. Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99)	47	0.8
Клас XIII. Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99)	41	0.9
Клас XIV. Болести на пикочо-половата система (N00-N99)	1 646	29.0
Клас XV. Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99)	7	-
Клас XVI. Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96)	125	2.4
Клас XVII. Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99)	76	1.5
Клас XVIII. Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, некласифицирани другаде (R00-R99)	5 391	84.6
Клас XX. Външни причини за заболеваемост и смъртност (V01-Y98)	2 426	57.4
Клас XXII Кодове за специални цели (U00-U85)	9 000	159.9
в т.ч. COVID-19 (U07.1-U07.2)	8 993	159.8

Източник: НСИ

1.3.2. Преждевременна смъртност

Показателят за преждевременна смъртност[17] през 2022 г. (19.2%) намалява спрямо предходната 2021 година (20.3%). В стойностите на показателя за преждевременна смъртност има съществени разлики при мъжете и жените. Умрелите жени на възраст под 65 години са 12.5% от всички умрели жени, а стойността на този показател при мъжете е 25.5%.

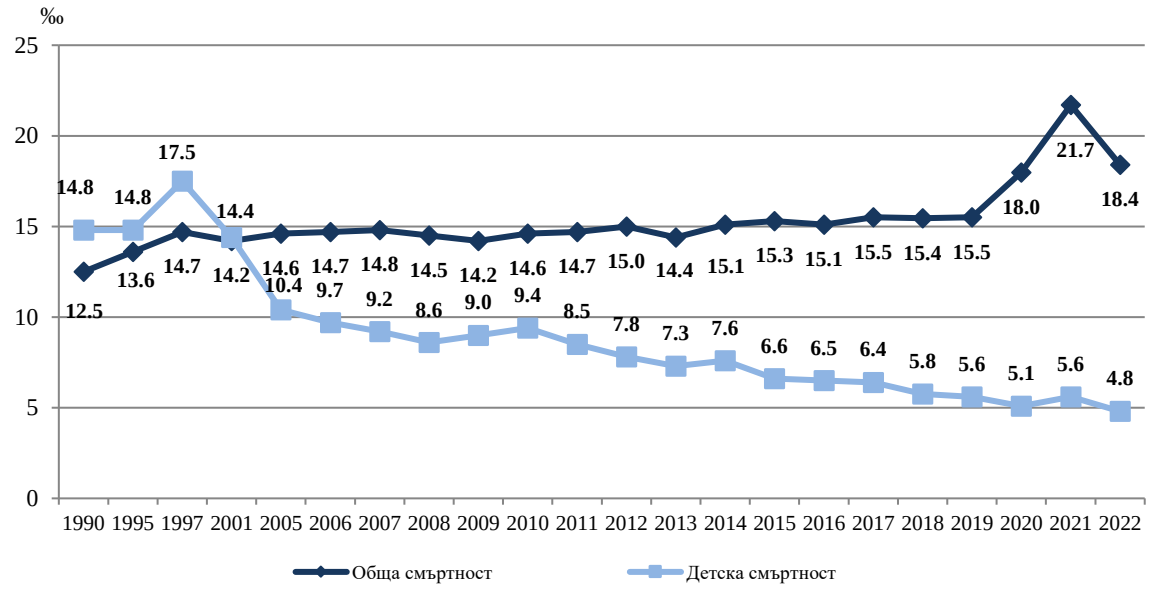
1.3.3. Детска смъртност

През 2022 г. в страната са починали 274 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност[18] е 4.8‰. За сравнение, през 2001 г. коефициентът на детска смъртност е бил 14.4‰, а през 2021 г. - 5.6‰.

[17] Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиранията.
[18] Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

В регионален аспект през 2022 г. в общо десет области коефициентът на детска смъртност е по-нисък от средния за страната, като най-нисък е в областите Кърджали - 0.9‰, Перник - 1.3‰, и София - 1.5‰. Най-висока стойност на коефициента на детска смъртност е регистрирана в областите Ямбол (11.6‰), Добрич (10.2‰) и Враца (9.7‰).

Фигура 8. Коефициент на обща и детска смъртност

Източник: НСИ

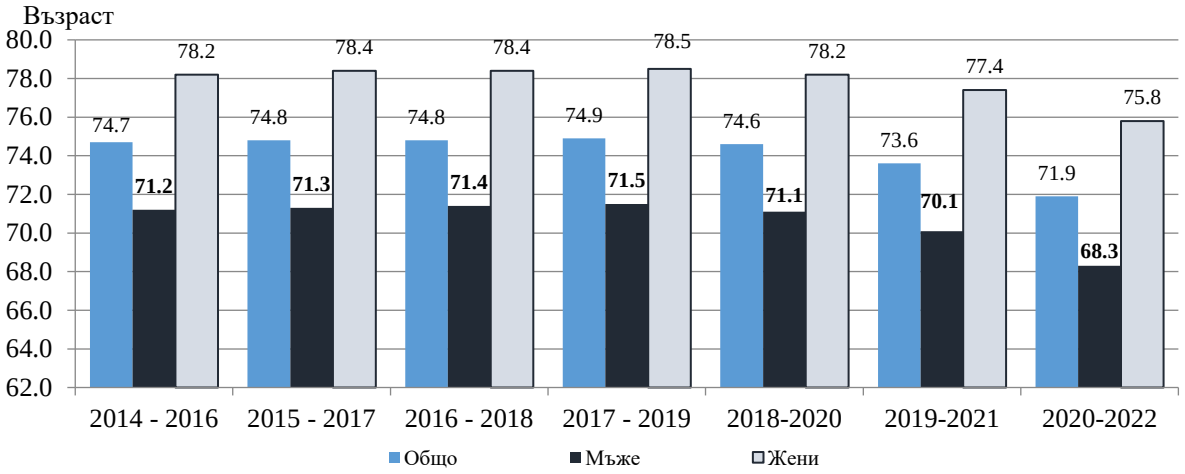
1.3.4. Средна продължителност на предстоящия живот

Различните равнища на смъртност сред мъжете и жените, както и сред населението в градовете и селата, определят и разликата в очакваната средна продължителност на предстоящия живот на различните групи население.

Очакваната средна продължителност на предстоящия живот[19] общо за населението на страната, изчислена за периода 2020 - 2022 г., е 71.9 години, като спрямо предходния период (2019 - 2021 г.) намалява с 1.7 години. Различната смъртност при мъжете и жените, както и сред населението в градовете и селата, определят и различната средна продължителност на живота при тези категории население. Средната продължителност на живота при мъжете е 68.3 години, докато при жените е със 7.5 години по-висока - 75.8 години. Спрямо 2012 през 2022 г. при мъжете наблюдаваме намаление на средната продължителност с 2.3 години, докато при жените - с 1.8 години.

[19] Показателят за очакваната продължителност на живота показва средната продължителност на предстоящия живот на новородените при хипотеза за неизменност в интензивността на наблюдаваната през дадена година повъзрастова смъртност

Фиг. 9. Очаквана средна продължителност на предстоящия живот по пол и периоди

Източник: НСИ

1.4. ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

1.4.1. Преселвания между населените места в страната (вътрешна за страната миграция)

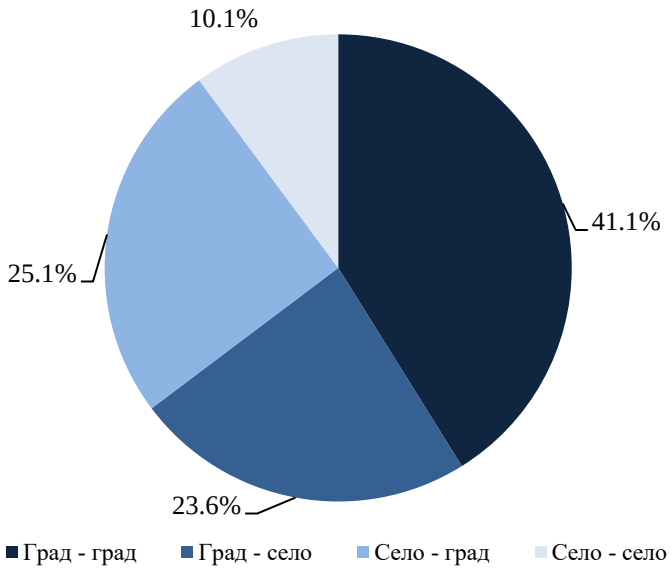
През 2022 г. в преселванията между населените места в страната са участвали 102 920 лица.

От всички, които са променили своето обичайно местоживеене вътре в страната, 44.5% са мъже и 55.5% - жени.

Преселващите се лица във възрастовата група 0-14 години са 18.6%, лицата на възраст 15-64 години - 62.9%, а тези на 65 и повече години - 18.5% от мигрираните лица.

Най-голямо териториално движение има по направлението „град - град“ (41.1%), следва направлението „село - град“ (25.1%) и „град - село“ (23.6%). Значително по-малък по брой и относителен дял е миграционният поток по направлението „село - село“ - 10.1% от мигрираните лица.

Фигура 10. Направления на вътрешната миграция през 2022 г.

Източник: НСИ

Най-голям брой от преселващите се в страната са избрали за свое ново местоживеене област София (столица) (17 196). Областите с най-големи относителни дялове в миграционния поток към област София (столица) са София - 13.0% и Благоевград - 7.2% .

Най-малко преселили се в столицата са от областите Разград и Силистра - по 0.7%, и Търговище - 0.8%.

1.4.2. Миграция от страната в чужбина (миграция извън страната/външна миграция/емиграция)

През 2022 г. 13 175 души са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина, като 64.3% от тях са мъже. Емигрантите на възраст 0-14 г. са 5.4%, тези на възраст 15-64 години са 69.4%, а на 65 и повече навършени години - 25.2% от всички емигранти.

Най-предпочитани от емигрантите дестинации са Германия (24.1%), Турция (20.0%) и Обединеното кралство (9.3%).

1.4.3. Миграция от чужбина в страната (имиграция)

Лицата, които са сменили местоживеенето си от чужбина в България, или потокът на имигрантите, включва български граждани, завърнали се в страната, както и граждани на други държави, получили разрешение или статут за пребиваване в страната. **През 2022 година 40 619 лица са променили своето обичайно местоживеене от чужбина в България.** Относителният дял на мъжете е 55.5%, а на жените - 44.5%.

Сред дошлите да живеят в страната 14.0% са във възрастовата група 0-14 години, 75.5% са на възраст 15-64 години, а на 65 и повече навършени години са 10.5% от имигрантите.

Най-висок е делът на имигрантите от Турция (23.1%), Германия (12.1%) и Сирия (9.0%).

1.4.4. Механичен прираст на населението

Съществено влияние върху броя и структурите на населението в страната оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната миграция), който през 2022 г. е положителен - плюс 27 444 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от страната.

Изменението на населението в резултат на външната миграция, измерено чрез **коефициента на нетна миграция, е +4.2‰[20].**

През 2022 г. двадесет и две области имат положителен механичен прираст. Най-голям механичен прираст има в областите Кърджали (21.5‰), София (столица) (7.9‰), Бургас (7.1‰) и Пловдив (7.0‰). С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са областите Смолян (-4.5‰), Хасково (-1.5‰) и Ловеч (-1.1‰).

[20] Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1 000 души).

ЧАСТ II. СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО

СОЦИАЛНИ НЕРАВЕНСТВА, СОЦИАЛНИ ДИСБАЛАНСИ И СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ. РАЗВИТИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ. СОЦИОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ.

2.1. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПОЛ

Мъжете са 3 099 503 (48.1%), а жените - 3 348 207 (51.9%), или на 1 000 мъже се падат 1 080 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 53 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Таблица 9: Население към 31.12.2022 г. по възраст и пол

Възрастови групи	Пол		
	Всичко	Мъже	Жени
Общо	**6 447 710**	**3 099 503**	**3 348 207**
0	56 526	28 880	27 646
1 - 4	229 534	117 908	111 626
5 - 9	304 395	156 208	148 187
10 - 14	322 964	165 924	157 040
15 - 19	301 621	155 885	145 736
20 - 24	272 140	139 483	132 657
25 - 29	280 313	144 284	136 029
30 - 34	382 108	196 834	185 274
35 - 39	429 760	221 886	207 874
40 - 44	458 811	237 094	221 717
45 - 49	508 887	259 762	249 125
50 - 54	486 516	245 946	240 570
55 - 59	439 672	216 155	223 517
60 - 64	459 080	215 903	243 177
65 - 69	454 324	200 541	253 783
70 - 74	423 021	173 091	249 930
75 - 79	309 750	116 283	193 467
80 - 84	187 902	64 318	123 584
85 - 89	102 407	32 102	70 305
90 - 94	32 684	9 631	23 053
95 - 99	4 942	1 304	3 638
100 +	353	81	272

Източник: НСИ

Неравномерно е разпределението на мъжете и жените по възраст.

Запазва се тенденцията с нарастване на възрастта да се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на страната. Това води до феминизация на социалните проблеми и предизвикателства в по-високите възрастови групи на населението.

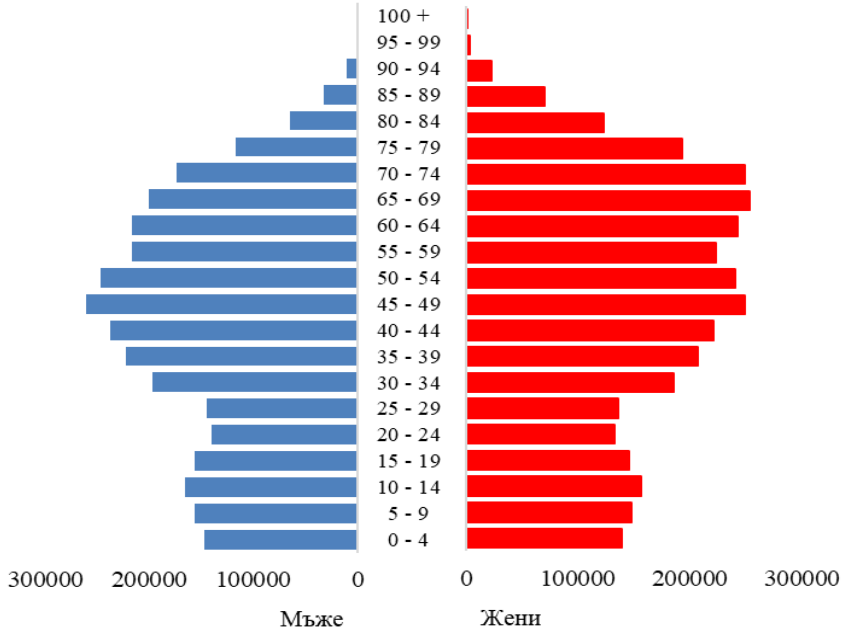
Неравномерно е разпределението на мъжете и жените и по местоживеене.

Половото съотношение, т.е. броят на жените на 1 000 мъже в страната е 1 080. Към 31.12.2022 г. в градовете живеят 4 746 710 души, а в селата – 1 701 000 души от населението на страната.

Това води до многоаспектни проблеми в социалните ролеви отношения – икономически, трудови, професионални, семейни и др.

2.2. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ВЪЗРАСТ

Фигура 11. Възрастова структура на населението към 31.12.2022 г.

Източник: НСИ

Продължава процесът на застаряване на населението.

В края на 2022 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 515 383, или 23.5% от населението на страната. В сравнение с 2021 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.1 процентни пункта.

Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 27.4%, а на мъжете - 19.3%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея - на по-ниската средна продължителност на живота при тях.

В регионален аспект делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в областите Видин (31.1%), Габрово (30.0%) и Кюстендил (28.0%). Общо в двадесет и две области този дял е над средния за страната. Най-нисък е делът на възрастното население в областите София (столица) - 19.2%, Варна - 21.4% и Благоевград - 21.6%.

Общо за ЕС-27 относителният дял на населението на 65 и повече навършени години е 21.1%. Най-висок е този дял в Италия (23.8%), следвана от Португалия (23.7%). Общо в шестнадесет страни, включително и България, делът на възрастното население е над 20.0%.

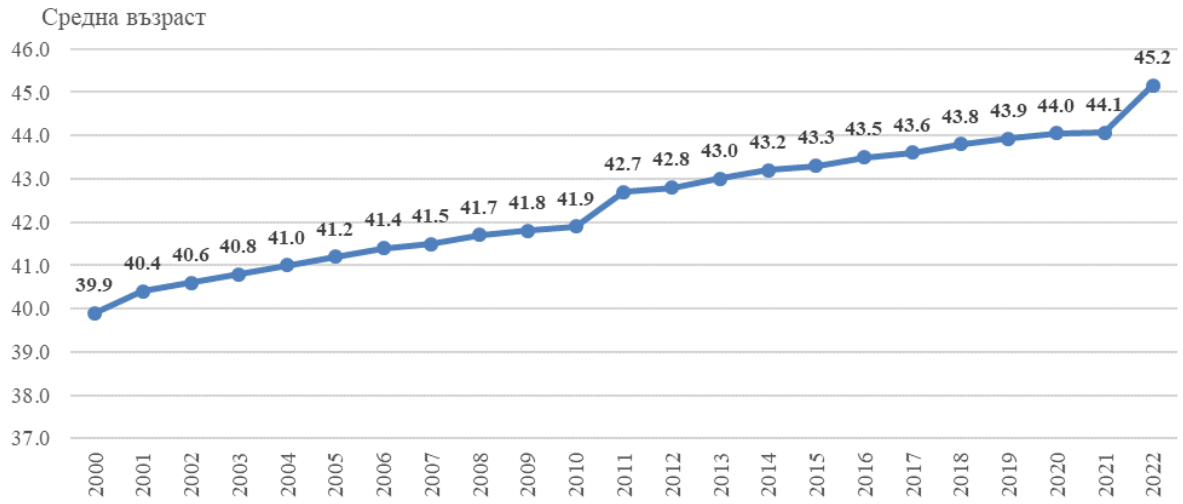
Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в областите Сливен - 18.9%, Ямбол - 15.2%, и Бургас - 15.1% от населението на областта. Общо в осемнадесет области този дял е под общия за страната, като най-нисък е в областите Смолян - 10.8%, Видин - 11.5% и Габрово - 11.8%.

Делът на най-младото население в ЕС-27 в началото на 2022 г. е 15.0%, като най-нисък е в Италия - 12.7%, Португалия - 12.8% и Малта - 13.4%, а най-висок е в Ирландия - 19.7%, Швеция - 17.6% и Франция - 17.5%.

Към 31.12.2022 г. **общият коефициент на възрастова зависимост[21] в България е 60.4%,** или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. Коефициентът в градовете е 56.8%, а в селата - 71.6%. Във всички области на страната този показател е над 50.0%. Най-ниска е стойността на коефициента в София (столица) - 51.4%, а най-висока в областите Видин - 74.5%, Габрово - 71.8%, и Ямбол - 71.4%.

Застаряването на населението през годините води до повишаване на неговата **средна възраст,** която от 40.4 години през 2001 г. нараства до **45.2 години в края на 2022 година.** Средната възраст на населението в градовете е 44.3 години, а в селата - 47.5 години.

Фигура 12. Средна възраст на населението

Източник: НСИ

Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – **под, във и над трудоспособна възраст.** Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както застаряването на населението, така и законодателните промени[22] при определянето на възрастовите граници за пенсиониране.

За 2022 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 10 месеца за жените и 64 години и 5 месеца за мъжете.

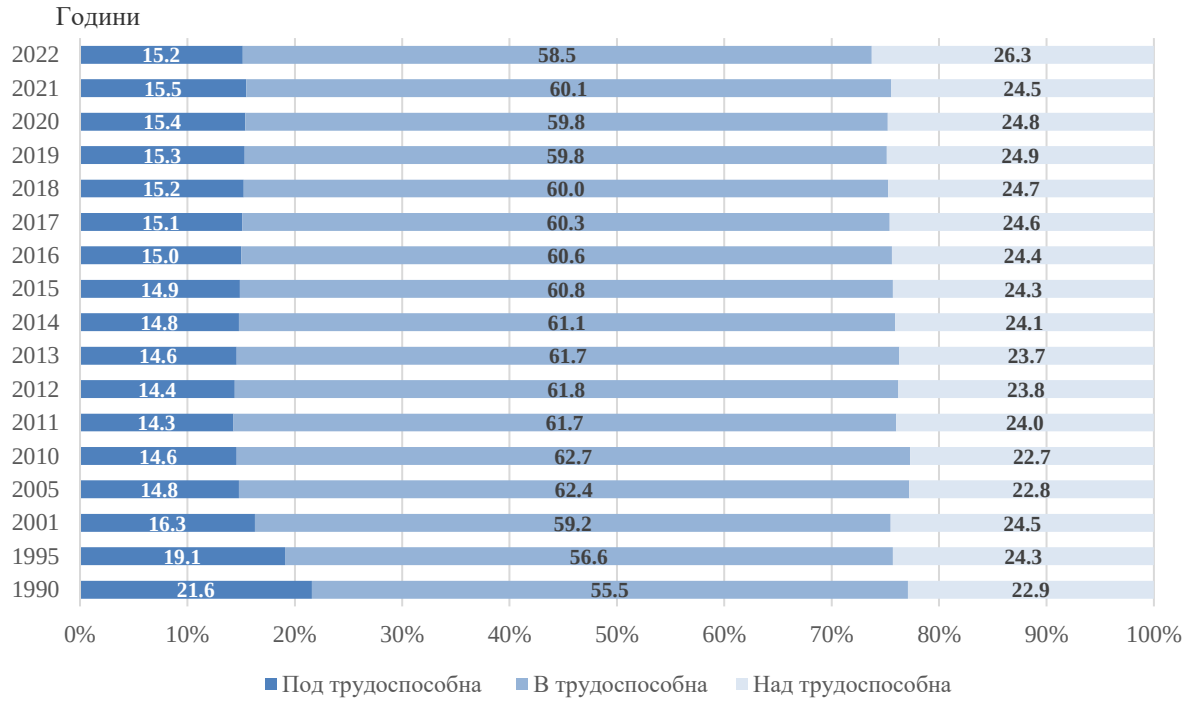
Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2022 г. е 3 775 хил. души, или 58.5% от населението на страната, като мъжете са 1 975 хил., а жените - 1 800 хиляди.

Към края на 2022 г. над трудоспособна възраст са 1 695 хил. души, или 26.3%, а под трудоспособна възраст - 978 хил. души, или 15.2% от населението на страната.

[21] Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

[22] Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление №30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 година).

Фигура 13: Население под, във и над трудоспособна възраст към 31.12.

Източник: НСИ

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коефициента на демографско заместване,** който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Към 31.12.2022 г. коефициентът на демографско заместване е 66. За сравнение, през 2001 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били заместени от 124 млади хора.

Най-благоприятна е стойността на показателя в областите Сливен - 87, София (столица) - 80, и Варна - 77 лица. Най-нисък е този показател в областите Смолян - 42, Кърджали - 47 и Силистра и Перник, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от 54 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

Таблица 10: Коефициенти на възрастова зависимост общо за страната и по статистически райони – 2022 г.

Статистически райони	Отношение на населението на възраст под 15 и над 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години - %	Отношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години - %
Общо за страната	**60.4**	**37.7**
Северозападен	68.8	46.5
Северен централен	65.6	44.8
Североизточен	59.7	37.3
Югоизточен	63.8	38.1
Югозападен	54.6	32.3
Южен централен	61.0	38.4

Източник: НСИ

2.3. ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Степента на завършено образование е основен фактор и важно условие за повишаване на заетостта, получаването на по-високи доходи и ограничаване на бедността, както и за постигане на по-добро качество и стандарт на живота на населението. Това е фактор и условие за балансирано демографско развитие на населението, както и за подобряване на качеството на човешките ресурси.

Колкото по-висока е степента на образование, толкова по-малко хората са застрашени от бедност и риск от бедност.[23]

2.3.1. Образование в Република България през учебната 2022/2023 г.[24]

Основните резултати от проведените от Националния статистически институт (НСИ) годишни изчерпателни изследвания, характеризиращи дейността на образователните институции показват, че:

- През учебната 2022/2023 година в предучилищното образование (детските градини и подготвителните групи в училищата) са записани 216.5 хил. деца.
- През 2022 г. основно образование са завършили 61.1 хил. ученици, а завършилите средно образование в общообразователни и професионални програми са съответно 23.2 хил. и 13.2 хил. ученици.
- Записаните в различните степени на висшето образование („професионален бакалавър“, „бакалавър“ и „магистър“) за академичната 2022/2023 година са 214.8 хиляди.
- Към 31.12.2022 г. за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ у нас се обучават 6 548 лица, от които 764 чужди граждани.

2.3.1.1. Предучилищно образование

Към 01.12.2022 г. в страната функционират 1 817 самостоятелни детски градини. В предучилищно образование, провеждано в детските градини и подготвителните групи в училищата, са записани 216.5 хил. деца, от които 111.2 хил., или 51.4%, са момчета. В сравнение с предходната година броят на децата се увеличава с 0.7% (фиг. 1).

Обхватът на децата в това образователно ниво, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване[25] за учебната 2022/2023 година, е 87.3%, като е най-висок в област Смолян (95.0%), а най-нисък в област Сливен (71.7%).

Средният брой деца в една самостоятелна детска градина за страната е 119, като за градовете е значително по-голям - 153, отколкото в селата - 62. В една група са записани средно 23 деца, съответно 24 в градовете и 20 в селата.

---

[23] Лица в риск от бедност са тези, които живеят в домакинство с общ разполагаем нетен доход под линията на бедност. Линията на бедност представлява 60 на сто от медианния общ разполагаем нетен доход (след социалните трансфери) на еквивалентна единица. Поради различния състав и брой лица в домакинствата се прилагат еквивалентни скали. Използва се модифицираната скала на ОИСР, според която първият възрастен на 14 и повече навършени години получава тегло единица, вторият възрастен на 14 и повече навършени години - тегло 0.5, и всяко дете под 14 години - тегло 0.3. Теглата се присъждат на всеки член на домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Общият разполагаем нетен доход за всяко домакинство се разделя на неговия еквивалентен размер и се формира общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица.

[24] Образованието в Република България през учебната 2022/2023 година (nsi.bg)

[25] Груповият нетен коефициент на записване на децата в детските градини се изчислява в проценти като отношение на броя на децата в детските градини във възрастовата група 3 - 6 години към броя на населението в същата възрастова група.

Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 19.7 хил. и в сравнение с предходната учебна година намалява с 347 души. Детските учители са 18.8 хил., или 95.4% от педагогическия персонал.

През учебната 2022/2023 година в страната функционират 119 лицензирани частни детски градини, или с 3 повече от предходната година. Те са посещавани от 5 977 деца, или 2.8% от записаните в детските градини.

2.3.1.2. Общо образование

Към 01.12.2022 г. в страната общообразователно и профилирано обучение се провежда в 1 942 общообразователни училища[26] , от които 127 начални, 1 128 основни, 75 обединени, 116 гимназии и 496 средни училища. В сравнение с предходната година общообразователните училища намаляват с 6. Учениците, записани в общообразователни програми, са 549.9 хил., от които 76.3 хил. са в училища в селата. В една паралелка в дневните общообразователни училища се обучават средно по 22 ученици.

През 2022 г. основно образование в общообразователните училища са завършили 60.0 хил., а средно образование - 23.2 хил. ученици.

Относителният дял на децата в общообразователните училища, изучаващи чужди езици в началните класове (I - IV), е 83.7%, като от тях най-голям е делът на изучаващите английски език - 91.9%.

Учителите (вкл. директорите и заместник-директорите с преподавателска заетост) в общообразователните училища през учебната 2022/2023 година са 55.5 хиляди. От тях 95.5% са със завършена образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“, 3.7% са завършили „професионален бакалавър“ или еквивалентна в миналото степен и 0.9% са със средно образование. В учителската професия преобладават жените - 85.8% от общия брой на учителите.

Към 01.12.2022 г. в страната функционират 99 частни общообразователни училища, от които 8 начални, 35 основни, 19 профилирани гимназии и 33 средни училища. В тях са записани общо 13 629 ученици, или 2.5% от общия брой на учениците в общото образование.

2.3.1.3. Професионално образование и обучение

Професионалното образование и обучение през учебната 2022/2023 година се осъществява в 21 училища по изкуствата, 25 спортни училища, 351 професионални гимназии и 22 професионални колежа с прием след средно образование. Общият брой на учащите в професионални програми е 159.3 хиляди.

В професионалното образование преобладават момчетата, които са 59.1% от общия брой на учениците в тази образователна програма.

През 2022 г. средно образование в училищата по изкуствата, спортните училища и професионалните гимназии с диплома са завършили 13.2 хил. души. Степен на професионална квалификация по съответните програми е придобита, както следва:

- първа степен професионална квалификация в професионалните паралелки - 402 ученици;
- втора и трета степен професионална квалификация - съответно 1.2 и 16.0 хил. ученици;

[26] Вкл. българските училища в чужбина, финансирани от държавата.

• четвърта степен професионална квалификация в професионалните колежи с прием след завършено средно образование - 464 ученици.

При завършилите програми за придобиване на трета степен професионална квалификация най-висок е относителният дял на учениците, изучавали специалности в областите[27] „Техника“ - 23.0%, следван от този на учениците в „Услуги за личността“ - 19.1%.

При завършилите програми за придобиване на четвърта степен професионална квалификация водеща е областта „Обществена сигурност и безопасност“ - 46.3%, следвана от „Здравеопазване“ - 21.3%.

През учебната 2022/2023 година 1 391 ученици се обучават в 28 частни професионални гимназии и частни професионални колежа с прием след средно образование, или 0.9% от всички ученици в професионалното образование.

През настоящата учебна година учителите (вкл. директорите и заместник-директорите с преподавателска заетост) в професионалното образование са общо 12.4 хил., като 94.6% от тях са с придобита образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“.

В програми за професионално обучение срещу заплащане за придобиване на степен на професионална квалификация в центрове за професионално обучение, професионални гимназии и професионални колежи през 2022 г. са били записани 8.3 хил. лица на възраст 16 и повече години. По степени на професионална квалификация разпределението им е следното: първа степен - 3.7 хил., втора степен - 2.1 хил., и трета степен - 2.5 хил. души.

2.3.1.4. Висше образование

През учебната 2022/2023 година студентите в България, записани в четирите образователно-квалификационни степени „професионален бакалавър“, „бакалавър“, „магистър“ и „доктор“, са 221.3 хил., като в сравнение с предходната учебна година броят им намалява с 5.7 хил., или с 2.5%.

Колежи (образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър“)

През учебната 2022/2023 година за придобиване на образователно-квалификационна степен (ОКС) „професионален бакалавър“ в колежите се обучават 6 783 студенти. Спрямо предходната година броят им намалява с 1 016 души, или с 13.0%. От общия брой студенти в тази ОКС 1 188 души, или 17.5%, са записани в частни колежи.

През 2022 г. ОКС „професионален бакалавър“ са придобили 1 795 студенти, от които 59.5% са жени. Най-голям е броят на дипломираните по специалности в следните области на образование[28] :

• „Здравеопазване“ - 675 души (37.6%);

• „Технически науки и технически професии“ - 288 души (16.0%);

• „Бизнес и администрация“ - 268 души (14.9%);

• „Персонални услуги“ - 235 души (13.1%); • „Образование“ - 139 (7.7%). Преподавателите в колежите са 622, от които на основен трудов договор - 313, или 50.3%.

[27] За професионалното образование и обучение областите на образование са представени според Списъка на професиите за професионално образование и обучение (утвърден със Заповед № РД 09-4493/18.11.2021 г. на министъра на образованието и науката).

[28] Съгласно Класификация на областите на образование и обучение 2015 (КОО - 2015).

Университети и специализирани висши училища (образователно-квалификационни степени „бакалавър“ и „магистър“)

През учебната 2022/2023 година за придобиване на ОКС „бакалавър“ и „магистър“ в университетите и специализираните висши училища се обучават 208.0 хил. души. В частни учебни институции са записани 25.4 хил., или 12.2% от студентите. Студентите - български граждани, са 190.4 хил., или 91.5% от всички студенти в университети и специализирани висши училища, и в сравнение с предходната година техният брой намалява с 4.6 хиляди. Чуждестранните студенти са 17.6 хил. и в сравнение с предходната година техният брой остава почти непроменен.

Най-голям е броят на чуждестранните студенти от Гърция - 22.0%, следват тези от Обединеното кралство - 14.4%, Германия - 9.8%, Украйна - 9.1% и Република Северна Македония - 5.5%, от общия брой чуждестранни студенти. Студентите чужденци у нас избират да учат специалности предимно в областта на здравеопазването, като 62.4% от тях се обучават в тази област, а 48.8% от всички изучават специалност „Медицина“.

През 2022 г. в университетите и специализираните висши училища в страната са се дипломирали 45.9 хил. души, от които придобилите ОКС „бакалавър“ са 23.3 хил., а ОКС „магистър“ - 22.6 хиляди. Броят на дипломираните е най-висок в областите на образование „Бизнес и администрация“ (22.6%), „Образование“ (16.3%), „Здравеопазване“ (9.6%), „Науки за обществото и човешкото поведение“ (9.5%) и „Технически науки и технически професии“ (8.6%).

През учебната 2022/2023 година преподавателите в университетите и специализираните висши училища са 20.3 хил. души, от които жените са 51.5%. На основна работа са 12.8 хил., или 63.0%.

Образователна и научна степен „доктор“

Към 31.12.2022 г. у нас се обучават общо 6 548 докторанти (фиг. 5), като от тях 52.3% са жени. В редовна форма на обучение са зачислени 3 629 души, или 55.4% от докторантите. Най-голям дял от докторантите се обучават в област София (столица) - 54.9%, следвана от областите Варна (9.6%), Пловдив (9.5%) и Велико Търново (8.5%).

Чуждестранните докторанти са 764, или 11.7% от общия брой. Най-висок е делът на тези от Гърция - 18.8%, следвани от докторантите от Китай (16.1%), Германия (11.1%), Косово (7.9%), Израел (6.5%) и Република Северна Македония (6.0%).

В частни институции се обучават 4.4% от докторантите, като от тях 108 души, или 37.4%, са чужденци.

През 2022 г. образователна и научна степен „доктор“ са придобили 1 101 души, от които 601, или 54.6%, са жени. Най-голям е делът на дипломираните в следните области на образование:

- „Здравеопазване“ - 175 души (15.9%);
- „Науки за обществото и човешкото поведение“ - 120 души (10.9%);
- „Бизнес и администрация“ - 105 души (9.5%);
- „Технически науки и технически професии“ - 89 души (8.1%);
- „Образование“ - 78 души (7.1%).

2.4. ЗДРАВЕН СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО[29]

2.4.1. Здравен статус на населението и устойчиво развитие. Състояние и развитие на заболяемостта на населението в страната

2.4.1.1. Обща заболяемост по обръщаемост на населението към лечебните заведения

От 2001 до 2022 г. включително липсва пълен обхват на информацията от лечебните заведения за извънболнична помош за общата заболяемост на населението, за нейната структура и за интензитета й по възрастови групи, поради липсата на национална здравно-информационна система.

Изключение от горното представлява статистиката за заболеваемостта по обръщаемостта на населението към лечебните заведения по повод на заболявания, подлежащи на задължително съобщаване: инфекциозни болести, туберкулоза, злокачествени новообразувания и др.

2.4.1.2. Заболяемост от някои болести, подлежащи на задължително съобщаване

По данни на НЦОЗА през 2022 г. заболяемостта от ***злокачествени новообразувания*** спрямо предходната година се увеличава. Показателят е 405.8‰ (на 100 000 души). Най-висока е заболяемостта от рак на млечната жлеза при жените 92.2‰, от рак на храносмилателните органи (90.2‰), следвана от рак на мъжките полови органи (81.4‰).

Наблюдават се териториални различия в броя на новооткритите заболявания от злокачествени новообразувания на 100 000 население. Най-висока е заболяемостта в областите Русе (606.9‰), Кърджали (550.6‰), Плевен (514.1‰), Хасково (501.2‰), а най-ниска - в София (186.6‰), Кюстендил (231.0‰), Видин (240.8‰).

2.4.1.3. Заболяемост по хоспитализации

Статистическите данни за ***заболяемостта по хоспитализации*** за периода 2005-2019 г. показват, че броят на хоспитализираните случаи в стационарите на лечебните заведения непрекъснато нараства общо и основно във възрастовите групи над 18 г. През 2020 г. данните показват рязко намаление на броя на хоспитализираните случаи с 448 697 от 2 412 523 (2019 г.) на 1 963 826 (2020 г.). През 2021 г. броят им отново започва да нараства и през 2022 г. достига 2 197 743. От 2016 г., съгласно измененията на Наредба № 49 от 2010 г. за основните изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ и домовете за медико-социални грижи, освен хоспитализираните случаи на болничните легла, се отчитат отделно и обслужените лица на местата за краткотраен престой.

Най-голям е броят на хоспитализираните случаи в стационарите на лечебните заведения на 100 000 население сред лицата над 65 годишна възраст (57 762.7), следва групата на лицата 18-64 г. (28 084.8) и най-нисък е при децата от 0 до 17 години (21 875.8).

Сред *причините за хоспитализация по класове* водещи са фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (18.5%),

[29] Източник: Национален център за обществено здраве и анализи

болестите на органите на кръвообращението (12.1%), болестите на храносмилателната система (9.3%), новообразувания (8.6%), които обуславят общо 48.5% от хоспитализациите.

Структурата на хоспитализациите по класове се различава съществено при различните възрастови групи.

При лицата 0-17 години водещи са болестите на дихателната система (29.8%).

При лицата от 18 до 64 г. водещи са 4 класа: фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (16.9%), болести на храносмилателната система (10.4%), бременност, раждане и послеродов период (9.2%), и новообразувания (9.1%).

При лицата на възраст 65 и повече години на първо място в структурата са фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (20.1%), следват болестите на органите на кръвообращението (18.9%), новообразуванията (10.0%), болестите на храносмилателната система (9.3%), които общо обуславят над половината от хоспитализираната заболяемост в тази възрастова група (58.3%).

2.4.1.4. Психично здраве

След промените в системата на здравеопазване през 2000 г. голяма част от институционализираните амбулаторни услуги преминаха в частния сектор, което имаше положителен ефект върху обслужването на пациентите като цяло, особено при тези с така наречените чести психични разстройства – леки депресии, тревожни разстройства, посттравматичен стрес, нарушения в съня и др. Въпреки тези промени, психичното здраве на българите не се подобрява. Причините за това са комплексният характер на факторите, които го обуславят, немалка част от които са извън системата на психиатрично обслужване – жизнената среда, нивото на стрес в ежедневието, условията на труд, взаимоотношенията в семейството, качеството на живот, социалното благополучие. България изостава много сериозно от европейските страни по отношение отделяните средства за обществено здраве и в частност за психично здраве. Броят на психиатрите намалява от 720 през 2019 г. на 679 през 2022 г. България остава с най-малък брой психиатри на 100 000 души население в Европейския съюз.

2.4.1.5. Трайно намалена работоспособност. Вид и степен на увреждане

По данни от Информационната система за трайна неработоспособност на населението над 16 години на НЦОЗА, базирана на ежегодната обработка на експертните решения, издадени от ТЕЛК и НЕЛК, броят на *лицата с първично определена трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 16-годишна възраст* през последните години намалява, през 2018 г. и 2019 г. има покачване и през 2020 г. и 2022 г. отново намалява и достига 48 969 души през последната година.

Броят на освидетелстваните и преосвидетелствани лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане е значителен – през 2022 г. е 151 756 души. Най-висок е относителният дял на тези лица от възрастовата група над 60 години (43.7%), следвани от възрастовата група 50-59 години (31.0%).

Относителният дял на освидетелстваните лица над 16 г. с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 50-70% нараства в сравнение с 2020 година и е 35.5%. Следват лицата с над 90% трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане – 27.4% (26.0% за 2020 г.), със 71-90% с относителен дял 23.5% (25.6% за 2020 г.), и до 50% са 13.6% (14.8% за 2020 г.).

Най-честата причина за трайно намалена работоспособност на лицата над 16 години са болестите на органите на кръвообращението, които обхващат 28.4% от общия брой на случаите на новоинвалидизираните лица. Следват новообразуванията (24.0%), болестите на костно-мускулната система и съединителната тъкан (12.1%), психични и поведенчески разстройства (6.8%), болестите на ендокринната система, разстройствата на храненето и обмяната на веществата (5.9%) и др. Тази структура, с много малки колебания, се запазва през последните 10 години.

След 2008 г. се регистрира увеличаване на *броя на освидетелстваните деца до 16-годишна възраст, признати за лица с вид и степен на увреждане,* като през последните няколко години намалява и достига през 2022 г. 2 979 деца (при 3 079 за 2020 г.) или 3.0 на 1000 население до 16 години (2.9‰ за 2020 г.). Най-голям е броят и делът на децата със степен на увреждане 50-70% – 1 244 (41.8%). Всяко четвърто дете с увреждане е със степен 71-90% увреждане (27.5%), с най-тежката степен над 90% са 20.2%.

Структурата на причините за вида и степента на увреждане при децата е различна от тази при лицата над 16-годишна възраст. Най-честата причина са психичните и поведенческите разстройства (28.4%), вродените аномалии (17.4%), болестите на дихателната система (12.1%) и на нервната система (11.9%.) Тази структура с някои изключения се запазва през годините.

2.5. ЕТНИЧЕСКА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2021 година и по признак етническа принадлежност, броят на лицата, самоопределили се като българи е 5 118 494, или 84.6% от лицата, отговорили на въпроса за етническа принадлежност, турци – 508 378, или 8.4% от отговорилите лица, роми – 266 720, или 4.4% от отговорилите лица, друг етнос са посочили 79 006 души, или 1.3%, а броят на тези, които не се самоопределят по етнически признак е 15 746 (0.3%).

2.6. РЕЛИГИОЗНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2021 година и на принципа на самоопределянето по признак вероизповедание, населението има следния профил:

Таблица 11: Структура на населението по признак вероизповедание към 07.09.2021 г.

Вероизповедание	Брой
Християнско	4 219 270
Мюсюлманско	638 708
юдейско	1 736
Друго	6 451
Нямам	305 102
Не мога да определя	259 235
Непоказано[30]	616 681

Източник: НСИ

[30] В категорията "Непоказано" са включени лицата, добавени от административни източници, за които липсва информация в използваните при преброяването регистри.

2.7. ТЕРИТОРИАЛНА СТРУКТУРА И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Разпределението на населението в страната е неравномерно.

Към 31.12.2022 г. в градовете живеят 4 746 710 души, или 73.6%, а в селата - 1 701 000 души, или 26.4% от населението на страната.

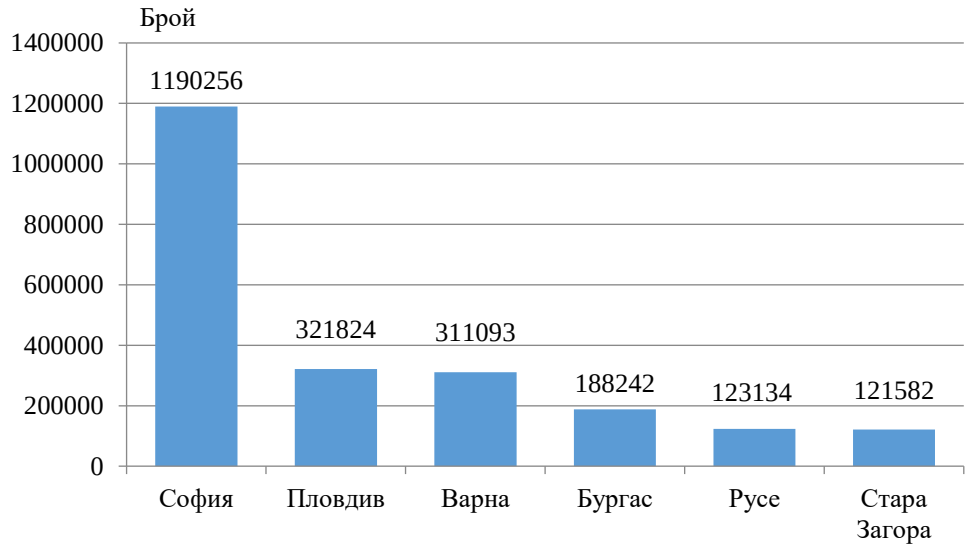
Към края на 2022 г. населените места в България са 5 256, от които 257 са градове и 4 999 - села.

Населените места без население са 205. Най-голям е техният брой в областите Велико Търново - 69, Габрово - 68 и Кърджали, Кюстендил и Смолян - по 9.

В 1 249, или в 23.8% от населените места, живеят от 1 до 49 души включително.

С население над 100 хил. души са шест града в страната, в които живеят 35.0% от населението на страната.

Фиг. 14. Градове с население над 100 000 жители към 31.12.2022 година

Към края на 2022 г. страната е разделена на 6 статистически района, 28 области и 265 общини.

Статистически райони

Половината от населението на страната (51.5%) живее в Югозападния и Южния централен район, а най-малък по брой на населението е Северозападният район - 672 хил. души, или 10.4% от населението на страната.

През 2022 г. и в шестте статистически района населението намалява спрямо 2021 година, като най-голямо е намалението в Северозападния - с 1.5%, а най-малко - в Югозападния район - с 0.1%.

12. Население по статистически райони към 31.12.2022 година

Статистически район	Население към 31.12.2022 - брой	Население към 31.12.2022 - %	Прираст на населението - брой	Прираст на населението - %
Северозападен	671502	10.4	-10534	-1.5
Северен централен	686334	10.6	-8638	-1.2

Североизточен	823884	12.8	-3756	-0.5
Югоизточен	948410	14.7	-5231	-0.5
Югозападен	2016554	31.3	-1946	-0.1
Южен централен	1301026	20.2	-4669	-0.4

Източник: НСИ

Области

Най-малка по население е област Видин, в която живеят 72 754 души, или 1.1% от населението на страната, а най-голяма е област София (столица) - 1 280 334 души (19.9%). Четири са областите с население над 300 хил. души, като в първите три от тях - София (столица), Пловдив и Варна, живее повече от една трета от населението на страната (36.3%).

Таблица 13: Население по области към 31.12.2022 година

Области	Население към 31.12.2022 - брой	Население към 31.12.2022 - %	Прираст на населението - брой	Прираст на населението - %
Общо за страната	**6447710**	**100.0**	**-34774**	**-0.5**
Благоевград	288161	4.5	-2055	-0.7
Бургас	378596	5.9	-427	-0.1
Варна	430847	6.7	-356	-0.1
Велико Търново	204033	3.2	-2362	-1.1
Видин	72754	1.1	-1483	-2.0
Враца	148874	2.3	-2156	-1.4
Габрово	95957	1.5	-1451	-1.5
Добрич	147208	2.3	-1795	-1.2
Кърджали	142508	2.2	1714	1.2
Кюстендил	108703	1.7	-1600	-1.5
Ловеч	113356	1.8	-1790	-1.6
Монтана	116172	1.8	-1941	-1.6
Пазарджик	226209	3.5	-1416	-0.6
Перник	111746	1.7	-1537	-1.4
Плевен	220346	3.4	-3164	-1.4
Пловдив	631516	9.8	-244	0.0
Разград	101107	1.6	-922	-0.9
Русе	189623	2.9	-2691	-1.4
Силистра	95614	1.5	-1212	-1.3
Сливен	170583	2.6	-912	-0.5
Смолян	93354	1.4	-1798	-1.9
София	227610	3.5	-2550	-1.1
София (столица)	1280334	19.9	5796	0.5
Стара Загора	291852	4.5	-2617	-0.9
Търговище	96201	1.5	-818	-0.8
Хасково	207439	3.2	-2925	-1.4
Шумен	149628	2.3	-787	-0.5
Ямбол	107379	1.7	-1275	-1.2

Източник: НСИ

В сравнение с 2021 г. единствено област Кърджали и София (столица) увеличават населението си съответно с 1.2 и 0.5%. При всички останали области има намаление, като най-голямо е за областите Видин - с 2.0%, Смолян - с 1.9%, Монтана и Ловеч - с по 1.6%.

Общини

Неравномерно е разпределението на населението и по общини. В 83 общини с население под 6 000 души живеят едва 4.7% от населението на страната. В същото време в осемте общини с население над 100 хил. души живеят 40.7% от населението на страната. Най-голяма по население е Столична община (1 280 334), следвана от общините Пловдив (321 824) и Варна (319 900). Най-малката община е Трекляно - 470 души.

Таблица 14: Размер на общините според броя на населението им към 31.12.2022 г.

Размер на общината	Общини		Население	
	брой	%	брой	%
Общо	**265**	**100.0**	**6447710**	**100.0**
до 5999	83	31.3	301345	4.7
6000 - 19999	119	44.9	1324549	20.5
20000 - 49999	42	15.8	1295677	20.1
50000 - 99999	13	4.9	904881	14.0
100000 и повече	8	3.0	2621258	40.7

Източник: НСИ

2.8. КАЧЕСТВО И СТАНДАРТ НА ЖИВОТА

2.8.1. Брутен вътрешен продукт (предварителни данни)

БВП за 2022 г., получен като сума от тримесечни данни, се увеличава в реално изражение с 3.4% спрямо 2021 година.

За 2022 г. БВП достига номинален стойностен обем от 165 384 млн. лева. Преизчислен в щатски долари при средно годишен валутен курс от 1.861798 лв. за 1 щатски долар, БВП възлиза на 88 830 млн. долара. На човек от населението се падат 24 252 лв. от обема на показателя, или 13 026 долара. Преизчислен в евро, БВП е съответно 84 559 млн. евро, като на човек от населението се падат 12 400 евро.

Брутната добавена стойност възлиза на 145 614 млн. лева. Реалният стойностен обем на показателя е с 3.4% по-висок в сравнение с този, достигнат през 2021 година.

Индустриалният сектор създава 29.5% от добавената стойност на икономиката, което е увеличение с 5.7 процентни пункта в сравнение с 2021 година. Секторът на услугите намалява до 65.5%, при 71.2% през 2021 година, а аграрният сектор остава без промяна - 5.0% от добавената стойност.

2.8.2. Домакинства - доходи, разходи, потребление[31]

2.8.2.1. Доходи на домакинствата

[31] По данни на НСИ.: Доходи, разходи и потребление на домакинствата през 2022 година (nsi.bg)

През 2022 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство е 9 008 лв. и нараства с 16.9% спрямо 2021 година. За последните десет години (2013 - 2022 г.) общият доход средно на лице от домакинство се увеличава 1.9 пъти.

Реалните доходи[32] на домакинствата нарастват с 1.4% през 2022 г. в сравнение с 2021 г., а индексът на реалните доходи през 2022 г. спрямо 2013 г. е 146.2%.

Доходите от всички социални трансфери (пенсии, обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) формират 35.8% от общия доход на домакинствата през 2022 година. От получените социални трансфери с най-висок относителен дял в общия доход на домакинствата са доходите от пенсии - 33.7%, който е с 3.7 процентни пункта повече в сравнение с 2021 г. и с 8.2 процентни пункта повече в сравнение с 2013 година.

През периода 2013 - 2022 г. са регистрирани следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинство:

- Доходът от работна заплата през 2022 г. е 4 851 лв. и се увеличава с 10.8% спрямо 2021 г., а нарастването му в сравнение с 2013 г. е 1.9 пъти;
- Доходите от пенсии за последната година са 3 039 лева. Те нарастват с 31.5% спрямо 2021 г. и 2.5 пъти в сравнение с 2013 година;
- Доходите от самостоятелна заетост през 2022 г. са 421 лв. и нарастват с 5.0% спрямо 2021 г. и с 28.4% спрямо 2013 година;
- Доходът от трудова дейност извън работната заплата за последната година е 71 лв. и се увеличава спрямо 2021 г. с 44.9%, а в сравнение с 2013 г. намалява с 61.0%;
- Доходите от другите социални трансфери (обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) през 2022 г. са 198 лева. Те се увеличават с 3.1% спрямо 2021 г. и с 34.7% спрямо 2013 година.

В структурата на общия доход с най-висок относителен дял е работната заплата. През 2022 г. той е 53.9%, което е с 2.9 процентни пункта по-малко в сравнение с 2021 г. и с 0.8 процентни пункта повече спрямо 2013 година.

През 2022 г. относителният дял на доходите на домакинствата от самостоятелна заетост в общия доход на домакинствата е 4.7% и намалява с 0.5 процентни пункта в сравнение с 2021 г. и с 2.1 процентни пункта спрямо 2013 година.

Относителният дял на дохода от трудова дейност извън работната заплата е 0.8% и се увеличава спрямо 2021 г. с 0.2 процентни пункта, а спрямо 2013 г. намалява с 3.0 процентни пункта.

2.8.2.2. Разходи на домакинствата

През 2022 г. българските домакинства са изразходвали 8 389 лв. средно на лице, което е с 19.1% повече в сравнение с 2021 година. За периода 2013 - 2022 г. разходите на домакинствата се увеличават 1.9 пъти.

Относителният дял на потребителския разход от общите разходи на домакинствата намалява от 83.3% през 2013 г. на 83.1% през 2022 година.

През периода 2013 - 2022 г. се наблюдават следните промени по отношение на някои видове разходи средно на лице от домакинство:

- Изразходваните средства за храна и безалкохолни напитки през 2022 г. са 2 529 лв., или с 22.9% повече спрямо 2021 г. и със 70.9% повече в сравнение с 2013 година;

[32] Реалните доходи се изчисляват, като номиналните доходи се дефлират със средногодишните индекси на потребителските цени.

• Разходите за облекло и обувки през 2022 г. са 281 лева. В сравнение с предходната година те нарастват с 9.8%, а спрямо 2013 г. - 1.8 пъти;

• Разходите, свързани с жилището (вода, електроенергия, горива, жилищно обзавеждане и поддържане на дома), за последната година са 1 566 лева. В сравнение с 2021 г. нарастват с 19.8%, а спрямо 2013 г. се увеличават 2 пъти;

• За здравеопазване през 2022 г. са изразходвани 546 лв. - с 23.5% повече от 2021 г. и 2.3 пъти повече спрямо 2013 година;

• За транспорт и съобщения през 2022 г. са похарчени 974 лв., което е с 22.1% повече от 2021 г. и 1.9 пъти повече спрямо 2013 година;

• Разходите за свободно време, културен отдих и образование през 2022 г. са 380 лева. В сравнение с 2021 г. те се увеличават с 21.8%, а спрямо 2013 г. - 1.9 пъти;

• През последната година разходите за данъци и социални осигуровки са в размер на 1 020 лв. и се увеличават с 10.2% в сравнение с 2021 г., а спрямо 2013 г. нарастват 2 пъти.

През 2022 г. относителният дял на разходите за храна от общия разход е 30.1%, което е с 0.9 процентни пункта повече в сравнение с 2021 г. и с 3.1 процентни пункта по-малко спрямо 2013 година.

Относителният дял на разходите, свързани с жилището, през 2022 г. е 18.6% от общия разход, почти без промяна спрямо 2021 г. и с 1.0 процентен пункт повече в сравнение с 2013 година.

Делът на разходите за данъци и социални осигуровки е 12.1% от общия разход през 2022 г., което е с 1.1 процентни пункта по-малко в сравнение с 2021 г. и с 0.8 процентни пункта повече спрямо 2013 година.

Относителният дял на разходите за здравеопазване нараства с 0.2 процентни пункта през 2022 г. спрямо 2021 г. и с 1.3 процентни пункта спрямо 2013 година.

През периода 2013 - 2022 г. делът на разходите за транспорт и съобщения в общия разход е в рамките на 11 - 12%.

2.8.2.3. Потребление на домакинствата

През 2022 г. потреблението на повечето основни хранителни продукти средно на лице от домакинство намалява в сравнение с 2021 година. Най-голямо е намалението в потреблението на хляб и тестени изделия - с 2.6 кг, на плодове - с 2.8 кг, и на зеленчуци - с 0.8 килограма. Увеличава се консумацията на месни произведения с 0.8 кг, на безалкохолни напитки с 3.8 литра и на алкохолни напитки с 0.3 литра.

2.8.2.4. Покупателна способност[33] на домакинствата

Покупателната способност на домакинствата намалява през 2022 г. спрямо 2021 година при повечето от основните хранителни продукти. Най-много е намаляла покупателната способност при захарта, яйцата, сиренето, кашкавала и хляба.

2.8.2.5. Жилища, жилищни условия и снабденост със стоки за дълготрайна употреба

През 2022 г. в собствено жилище живеят 92.5% от домакинствата, а 4.4% ползват жилище, без да плащат наем. В жилища под наем живеят 3.1% от наблюдаваните

[33] Покупателната способност на домакинствата е количеството стоки от даден вид, което може да се купи с паричния доход средно на лице от домакинство, ако същият се изразходва изцяло за покупката на тази стока през съответната година.

домакинства - 2.5% на свободен и 0.6% на общински наем. Второ жилище притежават 8.9% от домакинствата.

В жилища, построени преди 1990 г., живеят 90.6% от домакинствата, като 72.4% са изградени в периода 1961 - 1990 година. Преди 1961 г. са построени 18.2%, а след 1990 година - 9.3% от жилищата.

66.0% от домакинствата в страната живеят в дву- и тристайни жилища (71.1% в градовете и 50.2% в селата). В по-големи жилища (с четири и повече стаи) живеят 22.5% от домакинствата в градовете и 46.7% в селата.

Гаражи имат 20.3% от домакинствата в страната (16.7% в градовете и 30.9% в селата). С електричество, вода, канализация, баня и тоалетна в жилищата разполагат 80.7% от домакинствата. Има съществени различия в благоустроеността на жилищата в градовете и селата. Централна канализация имат 39.4% от жилищата в селата, докато в градовете този процент е 96.1%.

Тоалетна вътре в жилището имат 87.5% от домакинствата в селата и 98.1% в градовете.

С централно отопление (парно или газ) са 20.6% от жилищата в страната, съответно 27.2% в градовете и 0.7% в селата.

Автомобили имат 53.8% от наблюдаваните домакинства, като 5.1% притежават два и повече автомобила. Не могат да си позволят да закупят и поддържат автомобил по финансови причини 7.2% от домакинствата, а 38.8% са заявили, че нямат необходимост от лека кола.

От предметите за дълготрайна употреба най-разпространен е телевизорът - притежават го 99.7% от домакинствата, а 32.1% имат по два и повече телевизора.

На второ място е хладилната техника - 99.5% от домакинствата в страната (99.6% в градовете и 99.0% в селата) имат хладилник и/или фризер.

Автоматична перална машина притежават 96.7% от домакинствата, 1.5% не могат да си позволят този уред по финансови причини, а 1.8% смятат, че нямат необходимост.

Без телефон (стационарен или мобилен) са 1.1% от домакинствата. Само стационарен телефон имат 2.1%, а 86.4% - само мобилен (преобладават тези с два и повече мобилни телефона). Двата вида телефони (стационарен и мобилен) притежават 10.4% от наблюдаваните домакинства.

С компютри разполагат 53.8% от домакинствата (59.9% в градовете и 35.2% в селата), а 42.7% преценяват, че нямат необходимост от компютър в дома.

Наличие на интернет връзка в жилището имат 68.3% от домакинствата в страната. В градовете домашен интернет има в 73.6% от жилищата, а в селата - в 52.2%. Посочили, че нямат необходимост от интернет връзка в дома си, са 29.7% от домакинствата.

Климатици притежават 54.2% от домакинствата, а 13.9% не могат да си закупят такава техника поради липса на финансови средства. 31.9% от домакинствата в страната са заявили, че нямат необходимост от климатик.

ЧАСТ III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ. ТРАНСФОРМИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ.

3.1. УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА МЕХАНИЗМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

3.1.1. РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ МЕХАНИЗЪМ ЗА КООРДИНАЦИЯ И МОНИТОРИНГ НА ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА

Изпълнението на демографската стратегия следва прилагането на интегриран подход чрез залагане, изпълнение и мониторинг на мерки в условията на междусекторна координация. Демографската политика е съставна политика и включва мерки за подкрепа на семействата и децата, възрастните хора, хората в неравностойно положение и др. в сектори като заетост, социално подпомагане, социално включване, равни възможности, образование, здравеопазване и регионално развитие. В тази връзка в Министерството на труда и социалната политика е изграден национален механизъм за координация и мониторинг на изпълнението на държавната демографска политика. Функционира Междуведомствена работна група по демографските въпроси към министъра на труда и социалната политика, в която участват представители от ключови държавни ведомства, НСИ, НОИ, БЧК, НСОРБ, БАН, социалните партньори и други организации. В работната група са въвлечени представители на 42 институции. Всяка година се осъществява актуализиране на състава на групата с цел осигуряване на непрекъснат процес на мониторинг по изпълнение на демографската стратегия. В рамките на междуведомствената работна група се изготвят ежегодни планове и национални мониторингови доклади, в които се интегрира информация от националната статистика, административна информация и данни от социологически проучвания.

Развитието на механизма за координация и мониторинг на демографската политика може да се изрази в следните взаимосвързани посоки:

- Усъвършенстване на дейността на работната група по демографски въпроси чрез обособяване на тематични под-групи и организиране на тематични заседания по сектори. По този начин ще се подобри степента на съответствие на мониторинга с многосекторния характер на политиката;
- Повишаване на експертния капацитет на работната група със засилено ангажиране на научната общност в нейната работа;
- Интегриране на дейността на работната група по демографски въпроси с дейността на Националния съвет по демографска политика;
- Организиране на секторни заседания на Националния съвет по демографска политика;
- Изготвяне на секторни препоръки от Националния съвет по демографска политика и организиране на процедура за приемането им с РМС.

Ключова предпоставка за развитие на демографската политика е свързана с реално прилагане на хоризонтален подход при планиране и развиване на дейности. Демографската стратегия съдържа хоризонтални приоритети и в този смисъл работата в тази сфера предполага намиране на механизми за междусекторно изпълнение на мерки. Удачен подход за създаване на такива механизми е синхронизирането на изпълнението на програми по европейските фондове. Важна предпоставка за това е в тези програми да бъдат отразени демографски приоритети.

- Актуализиране на демографската стратегия

Основната предпоставка за актуализиране на демографската стратегия е свързана с резултатите от Националното преброяване на населението през 2021 г. Според оповестените данни от Преброяване 2021 г. на НСИ, актуалните демографски тенденции притежават сходни характеристики в сравнение с предходното преброяване. В същото време обаче следва да се вземе предвид и дълготрайността на някои процеси в развитието на структурата и баланса на населението, като например процесите на застаряване и обезлюдяване.

- Засилване на експертизата и информираността по демографски въпроси

Демографските тенденции поставят редица предизвикателства. Те могат условно да се диференцират според обхвата и значението на промените, които настъпват в баланса и структурата на населението. Следва да се отчита потребността от експертно презентиране на темата и от повишаване на информираността на обществото за комплексността на демографските въпроси и широкия обхват от сфери, които засяга темата. Така например важен аспект на демографската тема за страната ни е влиянието на демографските процеси върху устойчивостта на публичните финанси. Основните сектори, които са засегнати, са осигурителната система, здравеопазването и заетостта. Необходимо е да се получи по-ясна представа за тези процеси и тяхното влияние. В този смисъл е необходимо по-тясно ангажиране на научната общност за моделиране на сценарии с цел развиване на политика, основана на доказателства.

Удачен подход за предприемане на действия по демографската проблематика е търсене на баланс от гледна точка на целите на демографската политика. Този баланс е между две основни насоки – за адаптиране към настъпилите и настъпващи демографски промени (застаряване, обезлюдяване) и от друга страна - за предприемане на проактивни мерки за създаване на подходящи условия и цялостна среда за раждане и отглеждане на деца (пронаталистични мерки, социални стимули, социални услуги, развит пазар на труда, развита и сигурна икономическа среда).

- Разработване на иновативни комплексни програми за адресиране на демографските предизвикателства

Демографските предизвикателства обхващат сектори като социална политика, заетост, образование, здравеопазване, регионално развитие. Интегрираният характер на политиката предполага интегрирано прилагане на мерки. Така например предизвикателствата от застаряване на населението биха могли да се адресират чрез комплексни програми или инициативи, които да съчетават едновременно социални и икономически аспекти на проблема и респективно да предвиждат дейности в множество сфери - например развиване и подобряване на социалните услуги за възрастни, подобряване на дигиталните умения, подобряване на пригодността към заетост, здравна превенция, както и дейности за подобряване на териториалната инфраструктура и комуникациите. По този начин са обхванати сектори като социална политика, заетост, образование, здравеопазване и регионално развитие. Подобни комплексни програми биха могли да бъдат разглеждани като иновативни по отношение на демографските предизвикателства.

3.1.2. СЪОТВЕТСТВИЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ ПОДХОД С НАСОКИТЕ НА НИВО ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

- Демографски инструментариум на Европейската комисия

Политиката за демографско развитие на МТСП следва да продължи да се развива в синхрон с посланията на ниво Европейски съюз, изложени в специално Съобщение на Европейската комисия за Демографски инструментариум. **Чрез Демографския инструментариум Европейската комисия отправя категорично послание към**

държавите-членки да разработят и прилагат интегрирани политики за справяне с демографските промени и за интегриране на демографските проблеми във всички области на политиката. Демографският инструментариум по същество представлява набор от инструменти, достъпни за държавите-членки за управление на демографските промени и на тяхното въздействие върху обществото и икономиката на ЕС, включително неговата глобална конкурентоспособност. Европейската комисия насърчава прилагането на цялостен подход за адресиране на демографските предизвикателства, като са обособени четири основни стълба в сферата на демографските въпроси – Родители и съвместяване на професионалния и семеен живот, Млади хора, Възрастни лица и Миграция. Чрез *Демографския инструментариум* Европейската комисия се ангажира да подкрепя ефективно държавите-членки за използване и по-нататъшно развитие на тези инструменти. Посочва се, че на ниво ЕС са на разположение редица инструменти за финансиране в подкрепа на държавите-членки, като например Механизъм за възстановяване и устойчивост (RRF) и Европейския социален фонд+ (ESF+). Демографският инструментариум е предназначен да съдейства за мобилизиране на политики на ниво ЕС и на национално ниво.

МТСП е в процес на установяване на сътрудничество с Европейската комисия за разработване на иновативни комплексни програми за адресиране на демографските предизвикателства. Изготвено и прието с Решение на Министерския съвет от месец октомври тази година е предложение за дейности в сферата на демографската политика по Инструмента за техническа подкрепа на ЕК в рамките на цикъла за 2024 г. Предложението е на тема „Идентифициране на иновативни подходи за адресиране на негативните демографски тенденции в България“. Основните набелязани дейности по техническата помощ за период от 24 месеца са насочени към анализ на изпълнението на мерките по Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението на Република България 2012 – 2030 г., картографиране на необходимостта от синхронизирани мерки за адресиране на негативните демографски тенденции, вкл. на регионално ниво, проучване на опит на европейски държави, изпълняващи мерки с многосекторно измерение с цел адресиране на негативните демографски тенденции и разработване на пилотен модел за синхронизирано прилагане на мерки за адресиране на негативните демографски тенденции.

3.2. МЕРКИ ЗА КОМПЕНСИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ДИСБАЛАНСИ

Демографските дисбаланси се превръщат в проблем на макро-фискалната стабилност и устойчивостта на всички социални системи – пазар на труда, пенсионна система, здравна система, системата за социално подпомагане и дългосрочни грижи, образователната система и др. В този смисъл демографските дисбаланси поставят на изпитание и внасят нови аспекти в цялостната система за национална сигурност на страната.

Изключително важно е да се отчитат реалистичните възможности за ограничаване на демографския натиск от намаляването и застаряването на населението и на работната сила върху социалните системи и публичните финанси.

Решаването на демографските проблеми в дългосрочен план изискват устойчиво мобилизиране на целия наличен ресурс и използване на всички налични инструменти на държавата.

3.2.1. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР ПО ОТНОШЕНИЕ НА РАЖДАЕМОСТТА

Очакванията за раждаемостта в следващите десетилетия са тя да продължава да намалява, предимно поради констатираното от последното преброяване значително намаляване на родилните контингенти.

Факторите, които оказват въздействие върху взимането на решение за раждане и отглеждане на дете са комплексни и се отнасят до **създаване на по-спокойна, предвидима и сигурна семейна и обществена среда.** Ето защо усилията на държавата следва да бъдат насочени към създаване на подходящи условия за раждане, отглеждане, възпитание, материална обезпеченост и социална реализация на толкова деца, колкото родителската двойка би искала да има.

Освен максимално обхватните и дългосрочни мерки в подкрепа на раждаемостта, семействата и децата, заложени в Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.), следва да се предприемат или да се поддържат вече предприети краткосрочни мерки, както за създаване на условия за раждането на второто дете в семейството, така и за реализиране на желания от младите хора двудетен семеен модел посредством:

1. Финансова подкрепа за семействата с деца чрез увеличаване на средствата за социално подпомагане при раждане и отглеждане на деца и въвеждане на периодична оценка на въздействие.
2. Поддържане и разширяване на обхвата на мерките, свързани с гъвкаво съчетаване на семеен с професионален живот чрез гарантиране на по-добър достъп на децата до детски ясли, детски градини и предучилищни форми на обучение; подобряване на възможностите за трудова реализация на родителите с деца, осигуряване на възможност за работа при гъвкаво работно време и работа от вкъщи на родителите; развиване на подходяща инфраструктура и подобряване на качеството, и разнообразяване на услугите за отглеждане на децата.
3. Въвеждане в средния курс на образователната система на обучения за повишаване на информираността на младите хора, консултиране по сексуално-репродуктивно здраве и отговорно родителство и използване на резервите за намаляване на абортите по желание, а с това и ограничаване, и намаляване на рисковете за репродуктивното здраве на девойките и жените.
4. Подобряване на качеството на здравните услуги и на достъпа до тях за децата и техните родители.

3.2.2. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР НА ПАЗАРА НА ТРУДА

Възможни подходи и мерки за посрещане на демографските предизвикателства, свързани със застаряване и намаляване на работната сила

Икономическите последици от застаряването на населението върху пазара на труда и неговото функциониране са многопосочни - очаква се да намалява количеството и качеството на труда, което води до влошаване на конкурентоспособността на икономиката в дългосрочен план, очакват се и неблагоприятни промени в образователното равнище на работната сила, професионалните компетенции и способността за адаптивност към промените.

Демографските промени, застаряването и неравномерното териториално разпределение на населението изискват преструктуриране на икономиката и промяна в политиките за заетост и управление на човешките ресурси.

Едно от най-големите предизвикателства в следващите десетилетия ще бъде осигуряване на възможност за приемане и посрещане на последствията от застаряване на работната сила и насърчаване на заетостта на възрастните хора.

Ако относително по-многочислената работна сила на по-висока възраст би имала **продуктивни работни места**, то това ще доведе до жизнен цикъл с положително салдо (намаляване на броя на зависимите). Такава ситуация благоприятства развитието, разширяват се възможностите за съхраняване и мултиплициране на инвестициите и в същото време би могло да се осигурява намаляване на разходите за образование. Намаляването на броя на зависимите ще позволи да се намали или освободи финансов ресурс за оптимизиране както на личните, така и на държавните инвестиции за подобряване на качеството на човешките ресурси.

Осигуряването на продуктивни работни места, особено за работната сила в по-високите възрастови групи (която ще бъде по-многочислената в следващите десетилетия) може да се определи като демографски дивидент. Подобен демографски дивидент могат да имат мерки за активиране и включване на пазара на труда на големи социални групи, които са изпаднали в състояние на икономическа зависимост, поради безработица, ниско образование и квалификация, различна степен на увреждане, полагане на труд за гледането на други зависими членове в семейството и др.

Използването на възможностите, които този демографски дивидент предоставя за икономически растеж и финансово стабилизиране на социалните системи, са свързани с:

- Предприемане на мерки в подкрепа на икономика, която създава производителни работни места за все по-застаряващото население в активна трудоспособна възраст;
- Осигуряване на пълна и производителна заетост за потенциалната работна сила.

Проблем за използването този демографски дивидент се състои в дефицит на възможности за продуктивна заетост, вкл.: висока безработица; ниско равнище на квалификация на работната сила; висока заетост с нископроизводителен или непроизводителен труд; висок дял на неформалната заетост; ниски работни заплати, съобразно реалните потребности за нормално възпроизводство на работната сила.

Промененият и променящият се профил на работната сила на пазара на труда в резултат на демографските дисбаланси и застаряването на населението изисква спешен и неотложен преглед, и когато се налага - промяна и адаптиране на всички мерки и програми към новата ситуация, вкл.:

1. Използване на резерви за стабилизиране на пазара на труда и на работната сила чрез включване на невключени социални групи (увеличаване на количеството труд) – младежи; възрастни в добро здраве; жени в определени възрастови групи; хора с увреждания, позволяващи полагане в определена степен на определен вид труд; роми; обезкуражени и др.
2. Повишаване на производителността на труда. Такава мярка е в пряка зависимост от състоянието на икономиката и бизнеса; броя и качествата (образование, квалификация, умения, здравословно състояние и др.) на активното население в трудоспособна възраст; равномерно икономическо развитие на отделните региони на страната; наличие на психологически, икономически и финансови условия за повсеместно развитие на предприемачеството и иновациите; подобрения на производствения процес; обща икономическа и фискална стабилност и др.
3. Повишаване на ролята, значението и относителния дял на доходите от труд в структурата на общите доходи.

4. Радикално ограничаване на дела на неформалната заетост за всички социални групи на пазара на труда, както и относителния дял на неформалната икономика в живота на страната.
5. Инвестиране и привличане на чуждестранни инвестиции във високо доходни и иновативни високо технологични бизнеси и сектори на икономиката с висока възвращаемост на инвестициите.
6. Разширяване на дела на учещите през целия живот и превръщането на ученето през целия живот в елемент на националната народопсихология и култура.
7. Адаптиране на учебните програми във всички степени на образователната система към изискванията на добрата бизнес-практика и постигането на конкретни практически социални, икономически и финансови ползи и резултати.
8. Разработване на дългосрочна политика за намаляване на младежката емиграция и за разумно привличане на имигранти, което да отговори на възникнали дефицити в предлагането на труд от местни лица .
9. Недопускане на дискриминация на работното място. По-активно въвеждане на гъвкави форми на труд, заетост и заплащане на труда за всички възрастови групи, при пълна заетост[34].
10. Предприемане на дейности за приспособяване на работната среда към потребностите на по-възрастните работници. Повишаване на нивата на заетост на възрастните работници чрез подобряване на условията на труд, приспособяване на работните места и условията на труд съобразени с възможностите и ограниченията възникнали с нарастването на възрастта на заетите, инвестиране в ученето през целия живот и премахване на дискриминация по възрастов и друг признак, въвеждане на устойчиви мерки и програми за поддържане на активен живот на възрастните хора на пазара на труда и др.
11. Подобряване на здравната профилактика и на достъпа до здравни услуги по месторабота и местоживеене.
12. Развиване на механизма „Корпоративна социална отговорност”.

3.2.3. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ

За все по-застаряващото население ще бъдат необходими и все по-високи публични разходи за **дългосрочни грижи,** тъй като възрастните и най-възрастните ще съставляват най-бързо растящата социална група в обществото в бъдеще.

Понастоящем грижите за възрастни хора с нарушено и тежко здравословно състояние се предоставят в много голяма степен неофициално от роднини, което се отразява на качеството на заетостта. Промените в структурите на семействата, все по-активното участие на жените на пазара на труда и все по-голямата географска мобилност, следва да доведат до намаляване на неофициалните грижи и до тяхната професионализация. За държавите, в които официалните системи за полагане на грижи са по-слабо развити, очакваното увеличение на публичните разходи за дългосрочни

[34] Гъвкавата система на заплащане на труда изисква включване в структурата на работната заплата на повече променливи компоненти, например – премии, бонуси и др. Препоръчва се съотношението между максимална и минимална работна заплата да продължава да намалява и да е по-ниско от 1.5., на първо място за работни места, ценността на които нараства за сметка на повишаване на производителността и квалификацията на работниците (МОТ).

грижи може да подцени бъдещия натиск върху публичните финанси, в резултат на вероятната потребност от повече официално предоставяне на грижи.

Очакванията са разходите на дългосрочните грижи и услуги за възрастни хора рязко да нарастват, което може да се окаже непосилно за много потенциални бенефициенти и семейства, да ги ограничи в достъпа им до услуги или да ги обрече на риск от дълготрайно обедняване.

Необходимо е да бъдат предприемани иновативни подходи и да бъдат взимани иновативни управленски решения за намаляване на натиска на нарастващите потребности от дългосрочни грижи върху публичните финанси, например чрез:

1. Осигуряване на подходящо обучение за персонала за полагане на грижи.
2. Децентрализиране и диверсифициране на полагането на дългосрочни грижи.
3. Развитие на т.нар. „сребърна" икономика.
4. Разработване и усъвършенстване на стандарти за полагане на дългосрочни грижи.
5. Развитие на социални услуги в общността, насочени към предоставяне на дългосрочни грижи в семейна или в среда близка до семейната.
6. Развитие на доброволчеството при предоставяне на услуги за възрастни хора.
7. Насърчаване на инициативи за укрепване на солидарността между поколенията като един от основните фактори за засилване на социалното сближаване и развитието на култура на участието, в която се включват жени и мъже от всички възрасти.
8. Инвестиране в развитието на подходяща инфраструктура за предоставяне на услуги за възрастни, вкл. създаване на териториални комплексни центрове за възрастни хора, прилагане на клъстърен подход и развиване и на други дейности, освен здравни и социални услуги и др.

3.2.4. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО

По отношение на разходите, свързани с **публичното образование**, въпреки очаквания все по-малък брой на деца през следващите десетилетия, за постигането на съществено подобрение на качеството на образованието за всички възрасти, **в бъдеще се очаква да бъдат необходими повече разходи за образование.**

Инвестициите в човешкия капитал и в работната сила, **съставена от младежи и възрастни,** ще бъдат жизненоважни за бъдещия растеж на производителността при намаляващо и застаряващо население и намаляваща работна сила. **От гледна точка на демографските предизвикателства и на смекчаване на икономическите и фискални последици от застаряването на населението, ключови ще бъдат:**

1. Разработване и реализиране на цялостна концепция, стратегия и на оперативни планове за учене през целия живот за всички възрасти.
2. Разработване и прилагане на строги механизми за ограничаване на отпадането на децата от всички степени на образователната система.
3. Оптимизиране на учебните програми и на учебния материал с оглед на намаляване на времето на пребиваване в образователната система на децата и младежите, без това да се отразява на техните знания и подготовка.
4. Разработване на учебни програми за придобиване и усвояване на нови знания и умения на населението на възраст 50+ години, съобразени с потребностите на бизнеса и на пазара на труда.

5. Създаване на подходящи условия за подобряване на достъпа до образование и обучение (като се вземат предвид различните причини за неучастие).
6. Въвеждане на адекватни форми и механизми за контрол върху качеството на образованието и обучението.
7. Увеличаване дела на публичните разходи за образование.
8. Развиване на нови области на изследователската дейност, свързани с изучаване на потребностите и начина на живот на възрастните хора, социално икономическите и културни аспекти на стареенето и др.

3.2.5. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Застаряването на населението оказва много сериозни обществени и икономически последици върху здравната система. По-високите разходи са предизвикани не от самото застаряване на населението, а от нездравословното остаряване. За да се намали негативното влияние на стареенето на населението върху здравната система, възрастните хора трябва да останат по-дълго време здрави и пълноценни за техните семейства и общности.

Все повече на преден план се поставя потенциалът на възрастните хора и се подчертават възможностите, които предлага едно застаряващо общество и по точно едно здравословно застаряващо общество. Здравословното остаряване на възрастните хората е основна предпоставка, за да се видят положителните аспекти, които носи демографската промяна, както за възрастните хора, така и за цялото общество. От значение е и пълноценното използване на опита на възрастните хора.

Нарастването на относителния дял на възрастното население поставя поредица от въпроси, свързани с необходимостта от нарастване на публичните разходи за здравеопазване, поради очакванията за по-интензивно и по-продължително използване на медицинските услуги.

За да се намали негативното влияние на демографските промени върху здравната система и да се усети положителното им влияние върху други сфери, като икономическата и социокултурната сфера, е необходимо да се инвестира в качествени здравни услуги и здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията, както и в превенцията, възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на болестите сред населението. Обновяването на технологиите и въвеждането на новоразработени и по-ефикасни методи за ранна диагностика и лечение, в краткосрочен план са основен фактор за нарастването на разходите в системата на здравеопазването, но в дългосрочен план използваният целесъобразно технически и технологичен ресурс може да доведе до икономии на разходи.

Сред препоръчителните мерки за посрещане на демографските предизвикателства в областта на здравеопазването са:

1. Създаване на условия за продължителна трудова и социална активност в добро здраве на гражданите.
2. Предприемане на мерки за удължаване на средната продължителност на живота в добро здраве.
3. Подобряване ефективността на здравната система.
4. Подобряване на качеството на здравното обслужване.
5. Подобряване на условията за безопасност и работа, съобразени с възможностите на възрастните хора.
6. Създаване на условия за равен достъп до висококачествени здравни услуги, вкл. превенция, лечение, рехабилитация и палиативни грижи.

7. Инвестиране в качествени здравни услуги и високи здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията.
8. Възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на заболяванията сред населението.

3.2.6. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕРАВНОМЕРНОТО ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Ограничаването на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата изисква мобилизиране на сериозни институционални и организационни ресурси, насочени към оптимизирането на жилищната политика, градоустройствените планове, инфраструктурата и др. Осъществяването на този приоритет е неразривно свързано със засилването на ролята на регионалната политика и обвързване на плановете за регионално развитие с нормализирането на вътрешно миграционните процеси. Конкретните мерки в това отношение включват:

1. Намаляване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие.
2. Възраждане на селските райони – **състоянието на българското село изисква създаването на алтернативна заетост на основата на природните ресурси, туризма, местните услуги. Решенията трябва да се търсят и в подобряване на достъпа за работа в близките градове, което да задържи населението в селските райони и да ги превърне в привлекателно място за работа и живот.**
3. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие.
4. Провеждане на диференцирана регионална политика в изостаналите райони.
5. Разработване на цялостна програма за икономическо и социално развитие на пограничните и полупланинските райони, в която водещо място да заемат привличането на инвестиции и развитието на трансгранично сътрудничество между населените места от двете страни на границите.
6. Оптимизиране на концентрацията на населението в големите градове и столицата.
7. Разработване на програма за решаване на проблема с "гетоизацията" чрез създаване на градоустройствени планове в кварталите с концентрация на бедност, рехабилитация на тези квартали, осигуряване на техническа инфраструктура и др.
8. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях.
9. Подобряване на транспортната, търговската, социалната и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях.
10. Опазване и поддържане на екологична и ергономична среда за живот.

Намаляването и застаряването на населението се очертава като дълготраен и необратим социален процес за България, затова и отговорът на това предизвикателство следва да се насочи не просто към механична промяна на основни демографски показатели, а към прилагане на цялостен подход и развитие на интегрирана политика, насочена към мобилизиране и пълноценно използване на възможностите на наличните човешки ресурси, и целенасочено инвестиране в повишаване на качеството на човешкия капитал.

Балансираното демографско развитие на населението в страната ни е национален и социален приоритет от огромно значение, изискващ максимална концентрация на усилията и провеждане на активна, целенасочена и последователна правителствена политика, както и обединение и координиране на действията на органите на властта, институциите и структурите на гражданското общество на централно, регионално и местно ниво.

Обществото следва да бъде подготвено да приеме намаляването и застаряването на населението като неизбежна даденост през следващите десетилетия, в които институциите ще трябва да концентрират усилията си и да се изправят достойно пред целия набор от промени, които съпътстват този процес.

В духа на съвременните европейски тенденции и разбиране, институциите в България следва да възприемат позитивен подход към това явление и по този начин да намират не само най-верният път към справяне с възникващите проблеми, но и да превръщат предизвикателствата в нови възможности за устойчиво развитие.

ЧАСТ IV – МОНИТОРИНГОВ ОТЧЕТ ЗА 2022 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2012 – 2030 г.)

А. Приоритет I - Забавяне на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението

Направление 1 – Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца

1.1. Финансови стимули за раждане и отглеждане на деца

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

1.1.1. Данъчно облекчение за деца по чл.22в от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ)

Данъчната преференция за деца по чл.22в от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ) е насочена към подпомагането на данъчно задължени лица (родители, настойници, попечители или приемни родители) при отглеждането на деца, чрез намаляване реалния размер на тяхното данъчно задължение и по този начин осигуряване на по-голям разполагаем доход. Данъчното облекчение може да се ползва за деца, ненавършили пълнолетие, когато са налице посочените в закона обстоятелства. Всяко данъчно задължено лице, което има право да ползва данъчното облекчение за 2022 година, може да приспада от сумата на годишните си данъчни основи по чл.17 от ЗДДФЛ 6 000 лв. за едно дете, 12 000 лв. за две деца и 18 000 лв. за три и повече деца, като съответно намалението от дължимия годишен данък е в размер на 600 лв., 1 200 лв. или 1 800 лв., когато са налице посочените в закона обстоятелства. През 2022 г. е въведена и възможност за авансово ползване на данъчното облекчение за деца. Размерът на данъчното облекчение за деца е приет с §2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., обн., ДВ, бр.18 от 4.03.2022 г., в сила от 1.01.2022 г., изм. и доп., бр.52 от 5.07.2022 г., в сила от 1.07.2022 година.

През 2022 г. броят на лицата, използвали данъчното облекчение възлиза на 513 660 души, а размерът на данъчните разходи е 410 693 478 лева. Информацията се отнася както за лицата, които са подали годишна данъчна декларация по реда на чл.50 от ЗДДФЛ, така и за лицата, които са ползвали данъчното облекчение чрез работодател.

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

1.1.2. Данъчно облекчение за деца с увреждания по чл.22г от ЗДДФЛ

Данъчната преференция за деца с увреждания по чл.22г от ЗДДФЛ е насочена към подпомагане на данъчно задължени лица (родители, настойници, попечители или приемни родители), които отглеждат деца с увреждания. Данъчното облекчение може да се ползва за деца с увреждания, ненавършили пълнолетие, когато са налице посочените в закона обстоятелства. Всяко данъчно задължено лице, което има право да ползва данъчното облекчение за 2022 г. на дете с 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане

може да приспада от общата си годишна данъчна основа по чл.17 от ЗДДФЛ 12 000 лв., като съответно намалението от дължимия годишен данък е в размер на 1 200 лева. Данъчното облекчение може да се ползва едновременно с данъчното облекчение за деца по чл.22в от ЗДДФЛ. През 2022 г. е въведена и възможност за авансово ползване на данъчното облекчение за деца с увреждания. Размерът на данъчното облекчение за деца с увреждания е приет с §2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., обн., ДВ, бр.18 от 4.03.2022 г., в сила от 1.01.2022 г., изм. и доп., бр.52 от 5.07.2022 г., в сила от 1.07.2022 г.

През 2022 г. броят на лицата, ползвали данъчното облекчение за деца с увреждания е 14 349 души, а размерът на данъчните разходи е 14 884 940 лева. За оценка на данъчния разход за 2022 г. са използвани данни както за лицата, които са подали годишна данъчна декларация по реда на чл.50 от ЗДДФЛ, така и за лицата, които са ползвали данъчното облекчение чрез работодател.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.1.3. Предоставяне на помощи, отпускани по реда на Закона за семейни помощи за деца в изпълнение на Бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата“

По данни на Агенцията за социално подпомагане, към 31.12.2022 г. за изплащане на помощи по ЗСПД са изразходвани общо 550 965 633 лева. За отчетния период януари – декември 2022 г. по реда на ЗСПД са отпуснати семейни помощи при бременност, раждане и отглеждане на деца, както следва:

- Еднократна помощ при бременност – за 9 114 жени;
- Еднократна помощ при раждане на дете – за 59 581 родени деца;
- Еднократна помощ при осиновяване на дете – за 325 осиновени деца;
- Еднократна помощ за отглеждане на близнаци – за 2 015 деца близнаци;
- Еднократна помощ за отглеждане на дете от майка студентка, учаща в редовна форма на обучение – за 195 майки студентки – първо плащане 50 на сто от размера на помощта и 183 майки студентки – второ плащане остатък от 50 на сто от размера на помощта;
- Еднократна помощ за ученици, записани в първи клас – за 50 557 деца-първокласници за покриване на част от разходите в началото на учебната година;
- Еднократна помощ за ученици, записани в осми клас – за 48 937 деца-осмокласници за покриване на част от разходите в началото на учебната година;
- Еднократна помощ за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки – за 5 601 лица;
- Месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на една година – за 12 181 майки средномесечно;
- Месечни помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст – за 456 491 деца средномесечно;
- Месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане – за 26 669 деца средномесечно;
- Месечни помощи за дете без право на наследствена пенсия от починал родител – за 2 027 деца средномесечно.

Агенцията за социално подпомагане има ангажименти по изпълнение на една от програмите за реализиране на политиката за социално включване, съществена част от

която е предоставянето на финансова и материална подкрепа за семействата с деца и семействата, които полагат грижи за деца в риск.

Важна роля за комплексната подкрепа на децата и семействата има предоставянето на финансова подкрепа по реда на Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД) и Правилника за неговото прилагане (ППЗСПД). Основната цел на предоставянето на семейни помощи е отглеждането на децата в семейна среда.

С реализиране на Програмата „Подпомагане на семейства с деца" се оказва подкрепа за отглеждането на децата в семейна среда и насърчаване редовното посещение на училище от децата в училищна възраст и на подготвителните групи за задължителна предучилищна подготовка в детските градини или в училищата на децата след навършване на 4-годишна възраст, чрез интегриране на семейните помощи с останалите мерки за подкрепа на семейството. Това допринася за предотвратяване нарушаването на правото на детето на достъп до образование и до здравни грижи.

Семейните помощи за деца са еднократни и месечни, предоставят се в пари и/или в натура и имат за цел да подпомогнат отглеждането на децата в семейна среда.

В обхвата на еднократните семейни помощи попадат: еднократна помощ при бременност; еднократна помощ при раждане на дете; еднократна помощ при осиновяване на дете; еднократна помощ за отглеждане на близнаци; еднократна помощ за отглеждане на дете от майка (осиновителка) студентка, учаща в редовна форма на обучение; еднократна помощ за ученици, записани в първи клас; еднократна помощ за ученици, записани в осми клас (в сила от 01.01.2021 г.); еднократна помощ за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки.

Към месечните семейни помощи се отнасят: месечна помощ за отглеждане на дете до навършване на една година, месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст; месечна помощ за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст и месечна помощ за дете без право на наследствена пенсия от починал родител.

Еднократните помощи при бременност, месечните помощи за отглеждане на дете до навършване на една година и месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст се предоставят след доходен тест. От 01.01.2021 г. еднократната помощ за ученици, записани в първи/осми клас, се предоставят без доходен тест. Без доходен тест се предоставят и месечните помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст и месечните помощи за дете без право на наследствена пенсия от починал родител, както и еднократните помощи при: раждане на дете, при осиновяване на дете, за отглеждане на близнаци, за отглеждане на дете от майка (осиновителка) студентка, учаща в редовна форма на обучение и за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки.

Законът регламентира правна възможност месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, месечните помощи за отглеждане на дете до навършване на една година и еднократните помощи за ученици, записани в първи/осми клас, да се предоставят и в натура, като за първите две помощи, при всички случаи на непълнолетни родители, това е задължително.

Размерите на семейните помощи и средномесечният доход на член от семейството за предходните 12 месеца въз основа, на който се определя правото на семейни помощи са регламентирани със Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г. (ЗДБРБ-2021). Средномесеченият доход на член от семейството по чл. 4 от Закона за

семейни помощи за деца за 2022 г. е: от 1 януари до 31 март – 510 лв., а от 1 април – 610 лева.

Право на месечни помощи за дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст по реда на чл.7 от ЗСПД имат семействата със средномесечен доход на член от семейството за предходните 12 месеца, преди месеца на подаване на заявление-декларацията, по-нисък или равен на дохода, определен за целта в ЗДБРБ.

Размерът на *средномесечния* доход по чл.4а, ал.2, т.1 от ЗСПД от 01.01.2022 г. до 31.03.2022 г. е 410,01 лв., а от 01.04.2022 г. е в размер на 510,01 лв.

Средномесечният доход по чл. 4а, ал.2, т.2 от Закона за семейни помощи за деца за 2022 г. е: от 01.01.2022 г. до 31.03.2022 г. – от 410,01 лв. до 510 лв. включително, а от 01.04.2022 г. – от 510,01 лв. до 610 лв. включително.

В съответствие с регламента на чл.62, ал.5 от ЗДБРБ за 2022 г., считано от 01.04.2022 г. беше увеличен размерът на месечните помощи за отглеждане на дете по чл.7, ал.1 от Закона за семейни помощи за деца от 1 април 2022 г. за семействата със *средномесечен* доход на член от семейството за предходните 12 месеца, по-нисък или равен на дохода по чл.4а, ал.2, т.1 се променя както следва:

1. за семейство с едно дете – 50 лв.;
2. за семейство с две деца – 110 лв.;
3. за семейство с три деца – 165 лв.;
4. за семейство с четири деца – 175 лв., като за всяко следващо дете в семейството помощта за семейството расте с 20 лв.

Размерът на месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст по реда на чл. 7, ал. 1 от ЗСПД за семейства със *средномесечен* доход на член от семейството за предходните 12 месеца, по-нисък или равен на дохода по чл. 4а, ал. 2, т. 2 е 80 на сто от размера на помощта.

Размерът на месечните помощи за отглеждане на дете до навършване на една година е променен от 100 лв. на 200 лева.

Отчетените показатели за изпълнение на Програма „Подпомагане на семейства с деца" през 2021 г. са, както следва:

- **Еднократна помощ при бременност –** размерът на помощта за 2022 г. не е променян и е в размер на 150 лева. За 2022 г. с еднократна помощ при бременност са подпомогнати **9 114** бременни жени, за което са изплатени **1 365 814 лева.**
- **Еднократни помощи при раждане на дете -** размерите на помощите през 2022 г. са: за първо дете е 250 лв.; за второ дете – 600 лв.; за трето дете – 300 лв., за четвърто и всяко следващо – 200 лева. За 2022 г. са изплатени **23 728 211 лв**. за **59 581 деца.**
- **Еднократна помощ за осиновяване на дете -** размерът за 2022 г. е 250 лева. Към 31.12.2022 г. са изплатени еднократни помощи за **325** осиновени деца, а изплатената сума за периода е **83 400 лева.**
- **Еднократна парична помощ за отглеждане на близнаци -** размер на помощта – 1 200 лв. за всяко дете-близнак. За 2022 г. са изплатени парични помощи за **2 015 деца** в общ размер на **2 408 563 лева.**
- **Еднократна парична помощ за отглеждане на дете от майка-студентка, учаща в редовна форма на обучение -** размерът на помощта за 2022 г. е 2 880 лв., като сумата се изплаща на 2 транша по 1 440 лева. Към 31.12.2022 г. по реда на чл. 8в от ЗСПД са изплатени **556 415 лв.**, от които **195 бр**. случаи за първо плащане и **183 бр**. случаи - второ плащане.

- **Еднократна помощ за ученици, записани в първи клас** - размер на помощта за учебната 2022/2023 г. - 300 лева. Считано от 01.08.2019 г. изплащането на еднократната помощ за ученици, записани в първи клас се извършва на два пъти, като петдесет на сто от размера на помощта се изплаща или предоставя след влизане в сила на заповедта за отпускането й, а останалите петдесет на сто от размера на помощта се изплаща или предоставя в началото на втория учебен срок, ако детето продължава да учи. За учебната 2022/2023 г. са обобщени данни за **50 557 бр. деца**, от които с първо плащане **49 487 бр. случаи**. Изплатената сума за 2022 г. е **7 583 530 лв.**
- **Еднократна помощ за ученици, записани в осми клас** (размер на помощта за учебната 2022/2023 г. - **300 лв**.):

Съгласно чл.63, ал.19 от ЗДБРБ за 2021 г., **в ЗСПД се създаде чл. 10б**, регламентиращ условията за отпускане на еднократна помощ за осмокласници, като **за учебната 2022/2023 г.** е определен размер от **300 лв**. и се предоставя независимо от дохода на семейството, считано от 01.01.2021 година.

За учебната **2022/2023 към 31.12.2022 г.** са обобщени данни за **48 937 бр. деца,** от които с първо плащане **48 068 бр. случаи. Изплатената сума за 2022 г. е 7 438 370 лева.**

- **Еднократна помощ за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната на многодетни майки - към 31.12.2022 г. е осигурено правото на 5 601 многодетни майки по реда на чл. 8г от ЗСПД, като за тях са изплатени 341 246 лева.**
- **Месечни помощи за отглеждане на дете до една година - размер на помощта за 2022 г. – 200 лева. От началото на 2022 г. до 31.12.2022 г. с месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на 1 година средномесечно са подпомогнати 12 181 майки, като от тях 1 465 средномесечно получават помощта си под формата на ваучери. Изплатената сума е 25 691 668 лева.**
- **Месечни помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст – (размерът на помощта определен в Закона за държавния бюджет за 2022 г. от 01.01.2022 г. до 31.03.2022 г. е както следва: семейство с едно дете е 40 лв.; семейство с две деца – 90 лв.; семейство с три деца – 135 лв.; семейство с четири деца – 145, като за всяко следващо дете в семейството помощта нараства с 20 лв.; от 01.04.2022 г. се променя както следва: семейство с едно дете е 50 лв.; семейство с две деца – 110 лв.; семейство с три деца – 165 лв.; семейство с четири деца – 175 лв., като за всяко следващо дете в семейството помощта нараства с 20 лв.):**

За периода на **2022 г**. с месечни помощи за деца ***средномесечно*** са подпомогнати **312 791 семейства** с **456 491** ***средномесечен*** брой **деца**, в т.ч. ***средномесечно*** **2 025 семейства** с **2 245 деца** са получили помощта си под формата на **ваучери**. Изплатената сума за периода е **279 994 110 лв.**

- **Месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане по реда на чл.8д от ЗСПД.**

Месечната помощ, отпускана по реда на **чл.8д от ЗСПД** от началото на 2022 г. **към 31.12.2022 г.**, е предоставена за ***средномесечно*** **26 669 деца**. Изплатената сума е **177 362 886 лв.**

- **Месечна помощ за дете без право на наследствена пенсия от починал родител по реда на чл.8е от** ЗСПД - (размер до 31.03.2022 г. – 115 лв., а от 01.04.2022 г. **– 150 лв.):**

Месечната помощ, отпускана по реда на **чл.8е от ЗСПД** от началото на 2022 г. **към 31.12.2022 г.**, е за ***средномесечно* 2 027 брой случаи**. Изплатената сума **е 4 855 324 лева.**

Средства, изплатени за помощи в натура по ЗСПД.

За периода **от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г**. са изплатени средства в **размер 4 733 184 лв**. на семейства с деца, получили помощи по ЗСПД под формата на ваучери.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.1.4. Предоставяне на финансови средства по реда на Закона за закрила на детето (ЗЗДет.) в изпълнение на Бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата“

С бюджета за 2022 г. са утвърдени 44 845 000 лева за дейностите по ЗЗДет. По данни на Агенцията за социално подпомагане, към 31.12.2022 г. са отчетени средства в размер на 6 276 049 лв. за 2 229 средномесечен брой случая на отпуснати помощи за превенция на изоставянето, за реинтеграция на деца, за деца, настанени в семейство на родини или близки и за деца в приемни семейства. За възнаграждения и осигурителни вноски средномесечно на 99 професионални приемни родители до 31.12.2022 г. са отчетени средства в размер на **1 301 063** лв.

С ПМС №306/09.11.2020 г. (обн., ДВ, бр. 98 от 2020 г.) бяха направени промени в ППЗЗДет., с които месечните средства за издръжка за деца, настанени за отглеждане в приемно семейство, както и средствата за изплащане на месечното възнаграждение на професионалните приемни семейства, които предоставя общината по сключен договор с приемното семейство, считано от 01.01.2021 г., се осигуряват от държавния бюджет по програма „Подкрепа за децата и семействата“, съгласно сключено споразумение между изпълнителния директор на АСП и кмета на съответната община. Към края на 2022 г. 1 434 приемни семейства с местоживеене в общините партньори предоставят приемна грижа на 1 614 деца. Трансферът на средства от държавния бюджет към общините за тях е в размер на 24 624 413 лв.

За 2022 г. изплатените средства от бюджета за помощи по реда на ЗЗДет. и за възнаграждения и осигурителни вноски за професионалните приемни семейства, включително и трансферирани средства, са общо 32 204 913 лв.

Финансовата подкрепа е част от работата по превенция на изоставянето, реинтеграция, настаняване на деца в семейства на роднини или близки, настаняване в приемни семейства и същата се реализира чрез Програма „Закрила на детето чрез преход от институционални грижи към алтернативни грижи в семейна среда“.

По реда и условията на Закона за закрила на детето и Правилника за неговото прилагане се оказва финансова подкрепа на семействата на деца в риск в съответствие и изпълнение на принципите на закрила, и по-конкретно – отглеждане на децата в семейна среда. Финансовата подкрепа е част от работата по случаи на превенция на изоставянето, реинтеграцията, настаняването на деца в семейства на роднини и близки и средствата за приемна грижа.

По реда и условията на Закона за закрила на детето (ЗЗД) и Правилника за неговото прилагане се оказва финансова подкрепа на семействата на деца в риск в съответствие и изпълнение на принципите на закрила, и по-конкретно – отглеждане на децата в семейна среда. Финансовата подкрепа е част от работата по случаи на превенция на изоставянето, реинтеграцията, настаняването на деца в семейства на роднини и близки и средствата за приемна грижа.

С бюджета за **2022 г**. са утвърдени **44 845 000 лв.** за осигуряване на финансова подкрепа за отглеждане на дете в семейна среда по реда на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (ППЗЗД), в т.ч. **31 080 000 лв**., предвидени за заплати и осигурителни вноски на професионалните приемни родители.

Изплатената сума за помощи по ЗЗД за периода **януари-декември 2022 г**. е в размер на **6 276 049 лв.** за **2 229** ***средномесечен*** **брой случаи и 1 301 063 лв.** за заплати и осигурителни вноски на **99** ***средномесечен*** **брой** професионални приемни родители.

За отчетния период информацията за отпуснатите помощи по тази програма е, следната:

Показатели за изпълнение по бюджетна програма „Подкрепа за децата и семействата"	***Мерна единица***	***По Закона за бюджета за 2022 г.***	***Отчет за периода на 2022 г.*** *(средномесечен брой)*
Превенция на изоставянето	Ср.м.бр.случаи	200	*23*
Реинтеграция	Ср.м.бр случаи	200	*3*
Настанени деца при роднини или близки	Ср.м.бр.случаи	3 500	*2 089*
Настанени деца в приемни семейства	Ср.м.бр.случаи	2 300	*114*
Общо:		**6 200**	**2 229**

Предоставен е и трансфер на средства към общините в размер **24 624 413 лв.** за: заплати и осигурителни вноски на **професионалните приемни семейства** и помощи по програмата за **децата**, настанени в приемни семейства (професионални и доброволни) - към доставчици общини партньори на АСП по проект „Приеми ме 2015“. ***Средномесечният*** брой на децата за наблюдавания период е **1 761.**

За същия период на ***2021 г***. са отчетени средства в размер на ***7 034 605 лв.*** за ***2 696 средномесечен*** брой случаи и ***23 272 005 лв.*** за заплати и осигурителни вноски на професионални приемни родители и трансфер към общините.

От сравнителния анализ на двата отчетни периода е видно, че за **2022** г. *средномесечният* брой случаи, на които е оказана финансова подкрепа за отглеждане на дете в семейна среда по реда на ППЗЗД, спрямо 2021 г. е **намалял** с **446 бр.** ***(19,4%)***.

Динамиката в регистрирания брой на приемните семейства отразява **промяната на доставчика** и преминаване на приемни семейства от доставчик дирекция „*Социално подпомагане“* към доставчик община партньор на АСП по проект „Приеми ме 2015“.

Проектът продължава и през 2022 г. като за периода на удължаването му по него не се предвиждат месечни средства за възнагражденията на професионалните приемни родители и за финансовата подкрепа на настанените деца.

С ПМС №306/09.11.2020 г. бяха направени промени в Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето и съгласно чл. 50, ал. 4 от него, средствата за деца, настанени за отглеждане в приемно семейство, които предоставя общината по сключен договор с приемното семейство, от началото на 2021 г. се осигуряват от държавния бюджет по програма „Подкрепа на децата и семействата“, съгласно сключено споразумение между изпълнителния директор на АСП и кмета на съответната община.

Към края на м. декември 2022 г. в **167 общини партньори** по този проект от общо **1 770** утвърдени приемни семейства с местоживеене в тези общини, **1 300** приемни семейства предоставят услугата „приемна грижа“ на **1 493** деца.

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

1.1.5. Обезщетения за майчинство по Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Парични обезщетения за майчинство

От бюджета на държавното обществено осигуряване (ДОО) се изплащат обезщетения, свързани с осигуряването за риска майчинство, както следва: парични обезщетения при бременност и раждане, парични обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, парични обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст и парично обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст.

- През 2022 г. от бюджета на ДОО за парични обезщетения за бременност и раждане са изплатени 554 859,1 хил. лв., с 6,6% повече от 2021 г. (520 277,1 хил. лв.). Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане през 2022 г. е 102 190 и са намалели с 1,6% спрямо 2021 г. – 103 903. Общият брой обхваща следните видове обезщетения: при бременност и раждане на майките; при отглеждане на дете, настанено по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.), при отглеждане на дете от бащата или друго осигурено лице, след навършване на 6-месечна възраст на детето; по време на 15-дневния отпуск на бащите при раждане на дете и при неизползване на отпуска за бременност и раждане.

През 2022 г. са изплатени парични обезщетения за бременност и раждане за 14 876 281 работни дни със среднодневен размер на обезщетението от 36,96 лв., като спрямо 2021 г. (14 967 266 изплатени дни) се отчита намаление с 90 985 дни и увеличение на среднодневния размер (34,33 лв.) със 7,7%.

- Най-висок е броят на лицата с обезщетение за бременност и раждане по чл.50, ал.1 и 5 и чл.51 от КСО – това са обезщетенията, които се изплащат на майките при раждане на дете, на лицата при които е настанено дете по реда на чл.26, ал.1 от ЗЗДет. и в случаите при смърт или тежко заболяване на майката. През 2022 г. са изплатени обезщетения на 78 930 лица, от които 78 872 жени и 58 мъже. Среднодневният размер на обезщетението е 37,05 лв. (при 34,32 лв. за 2021 г.).
- На 22 035 бащи са изплатени обезщетения за срок до 15 дни при раждане на дете със среднодневен размер на обезщетението 35,53 лв.
- Лицата, които през 2022 г. са се върнали на работа и са получили 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане са 956 със среднодневен размер на полученото обезщетение 21,99 лв. Този вид обезщетение се изплаща на 951 жени и 5 мъже.
- На 269 лица, от които на 266 мъже са изплатени обезщетения за бременност и раждане след навършване на 6-месечна възраст на детето. Среднодневният размер на това обезщетение е 66,99 лв.

Брой лица с обезщетение за бременност и раждане през 2021 г. и 2022 г.

Вид на обезщетението	Общо		Мъже		Жени	
	2021 г.	2022 г.	2021 г.	2022 г.	2021 г.	2022 г.
Парични обезщетения за бременност и раждане – чл.50, ал.1 и 5 и чл.51 от КСО	80 736	78 930	43	58	80 693	78 872

Парични обезщетения на бащите при раждане на дете за срок от 15 дни – чл.50, ал.6 от КСО	21 974	22 035	21 974	22 035	-	-
Парични обезщетения на лицата, поели отглеждането на детето след навършването на 6-месечната му възраст – чл.50, ал.7 от КСО	283	269	276	266	7	3
Парични обезщетения при неизползване на отпуска за бременност и раждане – чл.50а от КСО	910	956	5	5	905	951
Общ брой лица	**103 903**	**102 190**	**22 298**	**22 364**	**81 605**	**79 826**

➢ За парични обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст през 2022 г. са изплатени 292 288,2 хил. лв., като спрямо предходната година (190 818,7 хил. лв.) е отчетено увеличение с 53,2%.

Месечният размер на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст се определя ежегодно в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО). През 2022 г. размерът на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст е както следва: от 1 януари до 31 март – 650 лв.; от 1 април до 31 декември – 710 лв.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст за 2022 г. е 85 072, от които 84 187 жени и 885 мъже (при 86 083 за 2021 г.). Броят на изплатените дни е 9 259 656 (при 9 519 874 дни за 2021 г.) със среднодневен размер 31,56 лв. (при 20,08 лв. за 2021 г.). Лицата с изплатено поне едно обезщетение по време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете до навършването на 2-годишна възраст са 70 126 (при 70 791 души за 2021 г.), а тези с поне едно обезщетение при неизползване на отпуска за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са 14 946 (при 15 292 души за 2021 г.).

➢ През 2022 г. са изплатени 3 015,7 хил. лв. (при 3 302,9 хил. лв. за 2021 г.). за обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст по чл. 53а от КСО. Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение при осиновяване на дете до 5-годишна възраст през 2022 г. е 513 души (при 543 за 2021 г.), от които 446 са с обезщетения за времето на отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст, а 67 с обезщетение при неизползване на отпуск за осиновяване на дете до 5-годишна възраст. Броят на изплатените дни е 58 064 със среднодневен размер на обезщетението от 50,92 лв. (при 69 461 дни със среднодневен размер 47,21 лв. за 2021 г.).

➢ От 1 август 2022 г. се въведе право на нов вид парично обезщетение – за отглеждане на дете до 8-годишна възраст на бащата (осиновителя). Размерът на обезщетението се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. За периода от 01.08.2022 до 31.12.2022 г. обезщетението се изплаща в размера на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и е 710 лв. Лицата с изплатено обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) по чл.53ж от КСО през 2022 г. са 1 370 души, като извършеният разход е в размер на 1 108,8 хил. лв. Броят на изплатените дни е 40 947 със среднодневен размер на обезщетението 33,89 лв.

1.2. Съвместяване на родителството с трудово-професионалната реализация

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

1.2.1. Предоставяне на възможност за включване на децата на военнослужещите и цивилните служители от системата на Министерство на отбраната в целодневни детски градини на територията на страната

Министерството на отбраната продължава своята последователна политика за осигуряване работата на три държавни детски градини (ДДГ) в гр. София и по една детска градина в гр. Пловдив, гр. Стара Загора и гр. Казанлък. ДДГ „Средец“ е с капацитет 50 места в две възрастови групи. ДДГ „Младост е с капацитет 70 места в три възрастови групи, от които 20 в яслена възраст. ДДГ „Слава“ е с капацитет 50 места в две възрастови групи ДДГ „Детелина е с капацитет 75 места, разпределени в три възрастови групи. ДДГ „Кокиче е с капацитет 25 места в една група с деца на възраст от 3 до 7 години. ДДГ „Светлина“ е с капацитет 50 места, разпределени в две възрастови групи. ДДГ „Калина“ е с капацитет 95 места от които 20 в яслена група, разпределени в четири възрастови групи.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.2. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Родители в заетост”

По Проект „Родители в заетост” се осигурява по-добро съвместяване на професионалния с личния живот на родителите с малки деца и предоставяне на заетост на безработни лица, чрез осигуряване на възможности за полагане на грижи за отглеждане на малки деца. Чрез проекта се улеснява достъпът до пазара на труда за младите родители посредством осигуряване на предпоставки за запазване равнището на тяхната трудова и икономическа активност, заетост и доходи. Поради изчерпване на финансовия ресурс, приемът на заявления от родители по проекта е преустановен от 01.06.2021 г.

През 2022 г. 42 безработни/неактивни лица са включените в заетост като детегледачи, 42 са подкрепените родители и са изплатени средства в размер на **15 741 089,60 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.3. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица-самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл. 53а от ЗНЗ)

Мярката предвижда стимули за работодатели, които осигуряват заетост на безработни лица – самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст на пълно или непълно работно време. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. по условията на мярката са финансирани част от разходите на работодателите за трудови възнаграждения и допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство на наетите лица за период до 6 месеца.

През отчетната година субсидираното трудово възнаграждение на лицата с висше образование, наети на длъжности, за които се изисква завършена степен на висше образование, като минимално образователно и квалификационно ниво съгласно НКПД 2011 г., е в размер на 700 лв., а за останалите – в размер на 650 лв., съответно 4.23 лв./ 3.93 лв. почасово трудово възнаграждение.

През 2022 г. по мярката е осигурена заетост на 324 лица, от които 251 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 975 219 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.4. Насърчаване на безработни лица, включително младежи, ползващи социални или интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа, завършили образованието си, за наемане на работа в населено място, отстоящо на повече от 50 км от населеното място по настоящ адрес чрез предоставяне на средства за детски ясли, детски градини, наем на жилище, такси за ползване на интернет (чл.42, ал.3 от ЗНЗ)

Мярката по чл.42, ал.3 от ЗНЗ насърчава териториалната мобилност на безработни лица. Подкрепя се осигуряването на заетост на безработно лице в населено място, което се намира на повече от 50 км. от неговото местоживеене. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. субсидиите за лицето включват месечно суми, в размер до 200 лв., за направени разходи за такси за детски ясли, детски градини, наем на жилище и такси за ползване на интернет. Периодът на субсидиране е до 12 месеца.

През 2022 г. от мярката са се възползвали 41 лица, от които 20 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 24 603 лв.

1.3. Образование, здравеопазване и социално развитие на децата

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

1.3.1. Проект „Здраве и благополучие на юношите в условията на пандемията от COVID-19: ефекти върху психичното здраве, здравното поведение, социалните взаимодействия и академичната мотивация и успеваемост, модерирани от личностните особености (2021-2024) – ръководител доц. д-р Анна Александрова-Караманова

Целта на проекта е да проучи влиянието на промените в ежедневието на българските юноши вследствие на пандемията от COVID-19 (заболяване на юношата или член на семейството, мерки за опазване на общественото здраве, живот онлайн, финансова несигурност) върху тяхното здраве и благополучие, и по-конкретно върху психичното им здраве, здравното им поведение, социалните им взаимодействия и академичната им мотивация и успеваемост, като отчете модериращите ефекти на социално-демографски характеристики и на личностните особености на юношите.

Изследването планира да събере национална представителна извадка от ученици в ранна и средна юношеска възраст, като изводите и препоръките са валидни за цялата юношеска популация в България. В приложен план получените резултати са свързани с осигуряването на условия за оптимално и здравословно развитие на юношите в ситуации

на криза (здравна, социална, икономическа) чрез насърчаване на психичното им здраве, здравословния им начин на живот, социалното им развитие и ефективното им образование при отчитане на индивидуалните им особености и потребности.

Получени резултати през 2022 г.:

1. Осъществено е теоретично изследване на детерминантите на здравето и благополучието в юношеска възраст в обичайния психосоциален контекст преди пандемията и в контекста на пандемията от COVID-19;
2. Подготвена е обзорна статия относно ефектите на пандемията от COVID-19 върху психичното здраве на юношите;
3. Разработена е методологията за националното представително изследване, включваща онлайн структуриран въпросник с 6 тематични модула, попълван от учениците в училище в рамките на един учебен час;
4. Събрана е част от предварително планираната национална представителна извадка от ученици в ранна и средна юношеска възраст;
5. Предварителни научни резултати от проекта са представени в рамките на 1 постер, представен на международен научен форум.

Проектът е финансиран от Фонд „Научни изследвания“, МОН, с договор № КП-06-Н55/7, по Конкурс за финансиране на фундаментални научни изследвания – 2021 г. Институтът за изследване на населението и човека е получил финансирането за първи етап от проекта – 60 000 лв., като от тях 48 000 лв. са получени в края на 2021 г., а 12 000 лв. – през 2022 г.

1.3.1. Подобряване на координацията и междуинституционалното взаимодействие при работата с деца (Координационен механизъм)

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Съществена роля за подкрепа на децата и семействата, както и за реализиране на процеса на деинституционализация имат социалните услуги, предоставяни от общността и от резидентен тип, които са алтернатива на институционалната грижа за деца. Целенасочените действия за изграждане на мрежа от социални услуги в общността е съществен елемент от цялостния процес на подкрепа и защита правата и интересите на лицата и децата и подкрепа на техните семейства. **Общият брой на социалните услуги за деца и семейства**, предоставяни в общността на територията на страната, делегирана от държавата дейност **към 31.12.2022 г. е *654 броя, с капацитет – 15 336 места,*** като социалните услуги за деца и семейства, предоставяни в общността с консултативен характер са, както следва:

- ***91*** Дневни центрове за деца и/или младежи с увреждания; деца и младежи с тежки множествени увреждания, с капацитет ***2 546*** места и заетост – ***2 492***;
- **6** Дневни центрове за деца с увреждания; деца с тежки множествени увреждания, с капацитет ***142*** места и заетост - ***124***;
- **6** Дневни центрове за деца и младежи с увреждания със седмична грижа, с капацитет ***143*** места и заетост - ***142***;
- **1** Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства с капацитет ***30*** места и заетост ***29***;
- **1** Дневен център за подкрепа на деца с тежки множествени увреждания и техните семейства с капацитет ***30*** места и заетост ***26***;
- **2** Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания, с капацитет ***80*** места и заетост 42;

- **56** Центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца, с капацитет ***1 953*** места и заетост ***2 265;***
- **6** Център за социална рехабилитация и интеграция, с капацитет ***186*** места и заетост ***127***;
- **1** Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и младежи, с капацитет ***25*** места и заетост ***23***;
- **12** Звена „Майка и бебе“, с капацитет ***75*** места и заетост ***44***;
- **146** Центъра за обществена подкрепа, с капацитет ***6 050*** места и заетост ***7 077***;
- **1** Център за обществена подкрепа/Общностен център за деца и семейства, с капацитет ***30*** места и заетост ***11***;
- **22** Центъра за работа с деца на улицата, с капацитет ***429*** места и заетост ***465.***

Социалните услуги за предоставяне на резидентна грижа, с дейности насочени към децата и младежите са:

- **143** Центъра за настаняване от семеен тип за деца без увреждания, с капацитет ***1 668*** и заетост ***1 321*** места;
- **107** Центъра за настаняване от семеен тип за деца/ младежи с увреждания, с капацитет ***1 438*** и заетост ***1 305*** места;
- **7** Центъра за настаняване от семеен тип на деца с увреждания, с капацитет ***93*** и заетост ***77*** места;
- **8** Центъра за настаняване от семеен тип за деца/ младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи, с капацитет ***64*** и заетост ***60*** места;
- **18** Преходни жилища за деца, с капацитет ***142*** и заетост ***114*** места;
- **20** Кризисни центъра за деца, с капацитет ***212*** и заетост ***115*** места.

През 2022 г. **откритите нови социални услуги за деца са 15, включително 3 социални услуги за резидентна грижа, с общ капацитет 32 места:**

- **1** Дневен център за деца и/или младежи с увреждания (с приоритет спортна насоченост), с капацитет ***20*** места;
- **1** Дневен център за деца и/или младежи с увреждания (с приоритет аутистичен спектър), с капацитет ***20*** места;
- **1** Дневен център за деца и/или пълнолетни лица с увреждания, с капацитет ***20*** места;
- **1** Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания, с капацитет ***30*** места;
- **5** Център за социална рехабилитация и интеграция, с капацитет ***126*** места;
- **3** Център за обществена подкрепа, с капацитет ***120*** места;
- **2** Преходно жилище за деца, с капацитет ***16*** места;
- **1** Кризисен център, с капацитет ***16*** места;

Увеличен е капацитетът на ***12*** социални услуги за деца общо с ***293*** места, както е и **променен адреса** на ***10*** социални услуги за деца.

Специализираните институции за деца, които функционират на територията на страната **към 31.12.2022 г.** са **4** броя – това са само Домове за медико-социални грижи за деца **(ДМСГД)**, които институционално се управляват от Министерство на здравеопазването. Общият брой на децата и младежите, които се отглеждат в институционална грижа в ДМСГД[35] към 31.12.2022 г. е **195**.

[35] По данни на МЗ.

За да гарантира закрилата и подкрепата на децата, жертви на трафик, както и за защита на техните права и интереси, ангажираните държавни институции от 2005 г. прилагат Координационен механизъм за реферирane и обгрижване на непридружени деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина. Координационният механизъм е актуализиран през 2010 г. и в него е разписана системата за междуинституционално реферирane на конкретни случаи, на централно и на местно ниво.

През 2022 г. за наблюдаваните от ОЗД деца, жертви на трафик в АСП е налична следната информация:

- първо тримесечие на 2022 г. - наблюдавани са 4 деца;
- второ тримесечие на 2022 г. – наблюдавани са 5 деца;
- трето тримесечие на 2022 г. – наблюдавани са 3 деца;
- четвърто тримесечие на 2022 г. – наблюдавани са 3 деца;

Във всеки един случай началникът на ОЗД към ДСП определя социален работник, който е водещ на мултидисциплинарния екип. Той проучва семейната и социална среда на детето, изготвя оценка на риска да бъде отново изведено извън страната и план за действие.

ДСП осигурява представител при посрещането на детето на гранично-пропускателния пункт. Също така, предприема подходяща мярка за закрила, съобразно нуждите и интересите на детето, в съответствие с разпоредбите на Закона за закрила на детето и Правилника за приложението му. Придружава и настанява детето в Кризисния център, въз основа на заповед на директора на ДСП по настоящ/постоянен адрес на детето. При установено участие на родителите в извеждането на детето с цел трудова и сексуална експлоатация предявява искове за лишаване или ограничаване от родителски права в интерес на детето или встъпва като страна във вече заведени производства.

В чл.36г от Закона за закрила на детето (ЗЗД) е регламентирано прилагането на Координационния механизъм при насилие. Механизмът се прилага в случая на насилие или риск от насилие за деца.

Регламентирано е осигуряване на защита на дете в риск или жертва на насилие или експлоатация, като ДСП създава мултидисциплинарен екип, членовете на който работят заедно до приключване на случая и който разработва план за действие за защита на детето или за предотвратяване на насилието.

До изтичането на 24 часа от получаване на сигнал за дете в риск или жертва на насилие или експлоатация социален работник, определен от директора на ДСП, прави оценка на сигнала. При потвърждаване на информацията социалният работник уведомява устно по телефон, включително мобилен, и писмено по пощата, по електронна поща или факс членовете на екипа, като определя дата и час за събиране на екипа.

Водещ на екипа е социалният работник, определен от директора на ДСП. В екипа задължително участват представител на районното управление на Министерството на вътрешните работи (районен инспектор, инспектор от детска педагогическа стая или оперативен работник), на районната прокуратура и представител на общината. По преценка на водещия на екипа се канят за участие представител на регионалната здравна инспекция, личният лекар на детето или представител на болницата, откъдето е постъпил сигнал по случая, представител на регионалното управление по образованието и на училището, детската градина или друга образователна институция и представител на доставчика на финансираната от държавния бюджет социална услуга, която детето ползва. Кметът на общината подпомага координацията на дейността на мултидисциплинарния екип.

През 2022 г. броят на постъпилите сигнали за насилие над деца е 1 354 броя.

През 2022 г. броят на сигналите за насилие, по които е открита работа по случай на дете в риск в отдел „Закрила на детето“ е 522 броя.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

1.3.1.1. Ефективност на работата на мултидисциплинарните екипи на местно ниво при провеждане на работните срещи

Държавната агенция за закрила на детето в партньорство с Агенцията за социално подпомагане ежегодно извършва мониторинг на прилагането на Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случай на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция /Координационен механизъм при насилие/. На база разработената от ДАЗД електронна платформа https://sacp.kontrax.bg/ се отчита дейността на мултидисциплинарните екипи по този механизъм. ДАЗД администрира работата на уеб-базирана платформа за отчитане.

Според обобщената информация от всичките 28 Регионалните дирекции за социално подпомагане в страната, през 2022 г. МЕ са разгледали общо 1543 подадени сигнала. От общо 1246 срещи при първоначално постъпване на сигнали, 225 срещи са проведени за проследяване и работа по случаи. Броят на срещите през годината, свързани с процедурни въпроси са 113.

През 2022 г. екипите по КМ при насилие са провели общо 1558 екипни срещи в цялата страна.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

1.3.1.2. Мониторинг на прилагането на Координационния механизъм при насилие

През 2022 г. е подготвен мониторингов доклад на Координационния механизъм при насилие за 2021 г., който е публикуван на електронната страница на Държавната агенция за закрила на детето в раздел Политики/Доклади и отчети: https://sacp.government.bg/sites/default/files/politics/doklad-km-nasilie-2021.pdf

Към момента на изготвяне на настоящия отчет се обработват данните и се подготвя мониторингов доклад на Координационния механизъм при насилие за 2022 г.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

1.3.1.3. Мониторинг на прилагането на КМ за реферирane и обгрижване на непридружени деца и деца жертви на трафик

През 2022 г. експертите от ДАЗД са работили по 26 случая за 27 деца, като от тях са 18 момичета и 9 момчета. Случаите са на деца български граждани, които са станали жертва на трафик с цел сексуална и трудова експлоатация, родени и изоставени от техните майки или са заведени в чужбина, изоставени от техните родители или близки. Държавите, в които през 2022 г. са регистрирани случаите са членки на ЕС и други страни от Европа. Децата са върнати от: Великобритания, Швеция, Норвегия, Косово, Украйна, Австрия, Испания, Германия и други, които са задържани за сексуална експлоатация и просия, непридружени и изоставени от родители или близки и репатрирани в България. В работата по гореописаните случаи на деца жертви на трафик са репатрирани 26 деца, като едно дете по случай от миналата година предстои да бъде върнато през 2023 г.

С цел предотвратяване въвличането и използването на деца в различни видове експлоатация, през изминалата 2022 г., са изготвени 10 мотивирани становища от

председателя на Държавната агенция за закрила на детето до министъра на вътрешните работи, които включват 11 български деца за налагане на мярка по чл. 76 а от Закона за българските лични документи. От тях 8 предложения са за срок до 2 години от издаване на заповедта и 3 до навършване на пълнолетие на децата.

На основание сключено на 16.02.2016 г. Споразумение за сътрудничество, взаимодействие и обмен на информация между ДАЗД и Държавна агенция за бежанците (ДАБ) при Министерския съвет, ДАБ предоставя ежемесечно обобщени данни за деца-чужденци на територията на Република България, търсещи и/или получили международна закрила. Предвид големия миграционен поток през последните години и през 2022 г. най-много регистрирани деца, търсещи закрила има от Афганистан и Сирия, следва Мароко, Египет, Ирак, Иран, Сомалия, няколко от Пакистан, Еритрея, Кот д'Ивоар и Руската Федерация. Към декември 2022 г. в регистъра има общо 1900 деца от всички гореизброени държави, търсещи закрила в страната ни.

Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) поддържа и база данни по отношение на децата от Украйна, с временна закрила в Р България. По инициатива на ДАЗД още от началото на военния конфликт се проследява всяко едно дете влязло на територията на страната. От началото на военния конфликт до края на м. декември общият брой на всички деца е 52 863, от които 589 деца – непридружени малолетни и непълнолетни.

През 2022 г. експерти от ДАЗД са работили по 166 случаи с международен елемент, обхващащи 220 деца, от тях 100 момичета и 120 момчета, като са изготвени много писма и са проведени множество консултации по телефон и имейл.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ
ОБЩИНИ

1.3.1.4. Подобряване на достъпа до социалните услуги за деца

Към края на м. декември 2022 г. на територията на страната функционират като делегирани от държавата дейности общо 654 социални услуги за деца и семейства с 15 336 места. В сравнение с края на м. декември 2021 г. на територията на страната са разкрити нови 11 услуги за деца и техните семейства, с 505 места.

1.3.2. Дейности в здравеопазването и такива по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (НППМДЗ)

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.1. Осигуряване на провеждането на масов неонатален слухов скрининг за новородени

С Решение на Министерския съвет №333/09.04.2021 г. е приета Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030 (НППМДЗ) и План за действие към нея за периода 2021-2023 г. Програмата има за цел да осигури устойчивост на и да надгради постигнатите резултати в областта на майчиното и детско здраве, постигнати в изпълнение на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020 г. Чрез програмата се осигурява изпълнението на дейности, за които няма осигурено финансиране от други източници и които имат значителен здравен ефект, свързан с ранната диагностика на заболявания и увреждания и осигуряването на

комплексни медицински грижи за деца с комплексното лечение на определени хронични заболявания. С цел ранно откриване и навременна интервенция при увреждане на слуха при новородени през 2022 г. продължи провеждането на *масов неонатален слухов скрининг*, като са изследвани **49 373** новородени.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.2. Осигуряване дейността на комисиите за изготвяне на индивидуални медико-социални планове за деца с диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания и недоносени деца, разкрити в университетски болници

С цел осигуряване на високоспециализирани консултации за деца с определени заболявания към ЗКЦ в университетските и специализирани болници са създадени комисии за изготвяне на индивидуални планове за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване и продължителна здравна грижа на деца с определени хронични заболявания (диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания, вродени неврологични 67 заболявания, недоносени деца).

През 2022 г. комисиите са изготвили ***2 805*** *медико-социални планове за децата*.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.3. Осигуряване дейността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве

В 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве, разкрити във всички областни градове, лекари, психолози и социални работници осигуряват комплексното медицинско наблюдение на деца с увреждания и хронични заболявания, бременни с повишен медицински риск, с патология на бременността или наличие на хронични заболявания и увреждания. Чрез ЗКЦ се осигуряват здравно-информационни и здравно-обучителни дейности, специализирани консултации от медицински специалисти, домашни посещения на недоносени деца до 1 година и на деца с увреждания и хронични заболявания, медицинска и психо-социална рехабилитация, включително превенция на изоставяне на деца. На здравно неосигурените бременни е осигурена възможност за допълнителни консултации при наличие на заболявания, възникнали по време на бременността, в т.ч. допълнителен преглед от специалист по акушерство и гинекология освен прегледът, по реда Наредба №26/2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

През 2022 г. са извършени ***5 995*** медицински консултации и домашни посещения, от които 2 533 консултации на деца с увреждания, хронични заболявания и недоносени деца; 3 462 консултации при бременни жени и 1 280 допълнителни прегледа от специалист по акушерство и гинекология.

По Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве разходите са в рамките на утвърдения за 2022 г. бюджет на Министерство на здравеопазването.

Мерките са изпълнени.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

1.3.2.4. Профилактични прегледи за деца

За периода 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. профилактичните прегледи на децата се извършват по програма „Детско здравеопазване“ от общопрактикуващите лекари (ОПЛ) по Приложение №12/12А към НРД за медицинските дейности 2020-2022 г. (НРД за МД 2020-2022г.) „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на здравноосигурени лица (ЗОЛ) над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Педиатрия“ съгласно Приложение №14/14А към НРД за МД 2020-2022 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) заплаща разширен пакет от профилактични прегледи за деца, в съответствие с Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, издадена от министъра на здравеопазването (обн., ДВ, бр. 92 от 22.11.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм. и доп., бр. 27 от 27.03.2018 г., в сила от 1.04.2018 г.; изм. с Решение №3549 на ВАС на РБ от 20.03.2018 г. - бр. 29 от 30.03.2018 г., в сила от 30.03.2018 г.; изм., бр. 2 от 4.01.2019 г., в сила от 1.01.2019 г., доп., бр. 39 от 12.05.2021 г., в сила от 12.05.2021 г., изм. и доп., бр. 48 от 28.06.2022 г., доп., бр. 103 от 24.12.2022 г., в сила от 1.01.2023 г.) и Националния рамков договор за медицинските дейности за 2020-2022 г. и приложенията към него.

НЗОК заплаща за следните профилактични прегледи и изследвания за деца по възрастови групи, както следва:

До навършване на едномесечна възраст на детето – анамнеза и подробен статус, съвети за грижи за новороденото и насърчаване на кърменето до два прегледа до навършване на едномесечна възраст с препоръчителен интервал от 7 до 14 дни. До 28-ия ден от раждането детето се посещава в дома от лекар – първият преглед се извършва до 24 часа след изписване от лечебното заведение при осъществен избор на родителите/законните настойници на лекар на детето. При липса на избран лекар до 24-ия час след изписването, първият преглед се извършва до 24 часа след избора.

От 1 месец до 1 година – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, оценка на психическо развитие – един път месечно в рамките на календарния месец, измерване на обиколка на глава и гърди – през първите шест месеца след раждането – при всеки преглед; един път на деветмесечна и на едногодишна възраст – по време на ежемесечния преглед.

Обща оценка на зрението – ориентировъчно, обща оценка на слух – два пъти годишно – на шестмесечна и едногодишна възраст.

Клинично изследване за дисплазия на тазобедрените стави с определяне на риска от дисплазия – два пъти – при навършване на 1-месечна и 4-месечна възраст.

Ехографско изследване на отделителна система – еднократно на шестмесечна възраст.

Преглед за ранно откриване на вродена/наследствена очна патология – еднократно между 6-месечна и едногодишна възраст.

Медико-диагностични изследвания се правят два пъти годишно при навършване на шестмесечна и една годишна възраст за: хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, хематокрит, MCV, MCH, MCHC – седимент в урината, изследване на албумин в урината.

От 1 до 2 години – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди, оценка на психично развитие – четири пъти годишно – през период не по-малък от 2 месеца.

От 2 до 7 години – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди – два пъти годишно – през период не по-малък от 4 месеца, оценка на психично и физическо развитие – един път годишно, оценка на зрителна острота – ориентировъчно – един път на 5-годишна възраст.

Медико-диагностични изследвания се правят за хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, MCV, MCH, MCHC, хематокрит – СУЕ. Изследване за чревни паразити – Ентеробиус вермикуларис, Аскарис лумбрикоидес, Ламблия интестиналис и Хименолептис нана – един път годишно.

От 7 до 18 години – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, гръдна обиколка, измерване на артериално налягане, оценка на физическо развитие, изследване за зрителна острота (ориентировъчно) и цветоусещане, отклонения в развитието на опорно-двигателната система, изследване на урина за протеин (с тест-лента).

Провеждат се следните медико-диагностични изследвания: ПКК – поне 8 показателя, Урина (химично изследване и седимент) – на 7, на 10, на 13 и на 16-годишна възраст; Кръвна захар, Триглицериди, HDL-холестерол, LDL-холестерол – на 16-годишна възраст.

НЗОК заплаща за здравни грижи, осъществявани в дома от медицински сестри, акушерки или лекарски асистенти до две посещения до 14 дни след изписване от лечебното заведение, като първото е в ранния неонатален период на новороденото до 7 дни след изписване от лечебното заведение. Здравните грижи включват: предоставяне на информация за възможностите за укрепване и подобряване на здравето на детето и утвърждаване на положителни здравни навици и жизнени умения; оценка от здравна гледна точка на средата, в която се отглежда детето и запознаване с рисковите фактори за заболявания и вредата от нездравословните навици в средата; даване на необходимата информация (консултиране) на родителите за рационално хранене на кърмачето, ползите от изключителното кърмене през първите шест месеца и продължителността на естественото хранене съгласно приетите норми, а при кърмачета на смесено и кърмачета на изкуствено хранене – на препоръки за подходящите адаптирани млека; даване на указания за правилния хигиенен режим за отглеждане и закаляване на детето; консултиране по въпроси за подобряване на родителските практики за отглеждане и възпитание на детето; при необходимост измерване, регистрация и оценяване на витални показатели, разпознаване на индикациите на застрашаващи живота състояния и предприемане на своевременни действия.

За профилактични прегледи по програма „Детско здравеопазване“ на изпълнителите на първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **35 747 334 лв**. за **2 389 552 бр. прегледи**, на изпълнителите на специализирана извънболнична медицинска помощ (СИМП) – **893 707 лв.** за **45 726 бр. прегледи**, а на изпълнителите на медико-диагностични дейности (МДД) – **1 289 646 лв**.

За поставените **690 029 бр. имунизации на деца** от 0-18 г. (в т.ч. Манту), извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2022 г. е **6 761 828 лв**.

Достъпът до първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) е гарантиран чрез задължението на изпълнителите на ПИМП да осигуряват постоянен денонощен достъп на здравноосигурените лица до медицинска помощ. За тази цел през 2022 г. са заплатени **10 275 788 лв**.[36]

Заложените приоритетни направления и мерки в Плана за 2022 г. за изпълнението на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.) по направление „Профилактични прегледи за деца“ са спазени.

Провеждането на профилактични прегледи и изследвания при децата по възрастови групи е с цел проследяване на физическото и психическо развитие на децата, както и ранно откриване на заболявания, което позволява взимането на своевременно мерки за тяхното лечение и предотвратяване на по-нататъшно им усложнение.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.3.2.5. Директна подкрепа за деца до 3-годишна възраст чрез предоставяне на ваучери за хранене от детски кухни

На 28.11.2022 г. е обявена процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ – „Детска кухня“ по Програмата за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г., с конкретен бенефициент Агенция за социално подпомагане и партньори общини и райони на общини.

На 10.03.2023 г. е издадена заповед за предоставяне на БФП в размер на 7 152 828.54 лв. Основната цел на процедурата е осигуряване на здравословно и пълноценно хранене на деца от 10 месеца до 3 години, а семействата им да получат съпътстваща подкрепа, насочена към повишаване на родителския капацитет, социално приобщаване и преодоляване на последиците от бедността. По процедурата ще бъдат предоставяни ваучери, срещу които децата от целевите групи, ще получават обедно хранене от детските кухни.

Осигуряването на храна от детските кухни е безвъзмездно за децата от целевите групи. Очаква се до 30 ноември 2025 г. с ваучери за детска кухня да бъдат подкрепени семействата на най-малко 5000 деца, живеещи в бедност. Дирекциите „Социално подпомагане“ ще идентифицират най-нуждаещите се деца, ще извършват индивидуална оценка на нуждите, включително и по отношение на семействата им и ще изготвят препоръки за насочване към подходящи услуги, които се предоставят на съответната територия, като част от съпътстващата подкрепа за преодоляване на последиците от бедността.

Партньори на АСП са 53 общини, като процедурата за включване на нови общини като партньори е отворена през целия период на изпълнение. Разработени от конкретния бенефициент са процедурните правила и свързаните с това документи за изпълнение на дейностите в рамките на проекта. Тече процедура по сключване на партньорски споразумения със общините – партньори по проекта.

[36] Данните за денонощния достъп се отнасят за всички здравноосигурени лица (ЗОЛ), не само за децата.

1.4. Утвърждаване на семейството като базов компонент на обществото и насърчаване на родителите за отглеждане на децата в семейна среда

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

1.4.1. Закрила на децата от насилие, включително и насилие в интернет

Предвид нарастващия брой случаи на сексуално посегателство над деца онлайн са предприети действия за съставяне на нов стратегически документ „Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с децата“. Предложени са промени в Наказателния кодекс (НК) за увеличаване наказанията за извършени компютърни престъпления; за педофилия, плагиатство и хакерство; за криминализиране на кибертормоза в интернет, както и извеждане на дефиниция за понятията „кибертормоз“, „shaming”, „sexting“ и имплементирането им в НК.

С цел повишаване на сигурността и безопасността на децата в интернет се осъществява сътрудничество с организации от правителствения и неправителствения сектор, сайтове за социални медии като Фейсбук, Туитър и др. При наличие на данни за престъпление от общ характер се предприемат незабавни действия за установяване, пресичане и документиране дейността на лица, извършващи сексуално насилие и експлоатация на деца онлайн.

Над 85% от интернет трафика на територията на Република България се проверява за незаконно съдържание. Впоследствие достъпът до сайтове с порнографски материали бива ограничаван. ГДБОП работи с доставчиците на интернет услуги по създаването на бърз механизъм за взаимодействие за филтриране на противоправното съдържание в интернет.

Периодично се разработват и реализират обучения и семинари с ученици, техните родители и учители. Разискват се теми, свързани с безопасността в онлайн пространството, като през 2022 г. са проведени **115 лекции**.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2022 г. Националната телефонна линия за деца 116 111 бе един от основните ангажименти и приоритети на Държавната агенция за закрила на детето. Осигуряването на функционирането на НТЛД е задължение на председателя на ДАЗД, в съответствие с чл.17а, ал.1, т.17 от Закона за закрила на детето за поддържане на европейски хармонизиран телефонен номер с национално покритие за информиране, консултиране и помощ на деца.

Една от целите на Държавната агенция за закрила на детето през 2022 г. бе постигане на устойчивост при осигуряване на консултанти за обслужване на Центъра за обаждания на Националната телефонна линия за деца 116 111.

През 2022 г. данните на НТЛД показват, че са постъпили 28 400 обаждания, като проведените консултации касаят различни проблеми на децата. От изключително значение за дейността на линията е своевременната психологическа подкрепа, която се оказва на лицата потърсили помощ. Броят на проведените консултации на линията, на които е оказана и психологическа подкрепа през 2022 г. е 7700. Делът на децата, които са консултирани е 54,75% спрямо възрастните. Наблюдава се лек ръст на обаждания от майките, спрямо бащите, които търсят съвети за децата, свързани с възпитанието и справяне с определени ситуации. По отношение на постъпилата информация, при която е констатиран риск за дете, съгласно Закона за закрила на детето, данните показват

увеличение с 14,15% на сигналите. Лицата, получили информация по въпроси, свързани с деца и услуги са 300.

Обажданията на Линията показват, че все по-често граждани се обръщат към НТЛД за съдействие, както във връзка с наблюдавани от тях нарушаващи правата на децата действия от страна на възрастни, така и по отношение на деца с девиации в поведението. През летните месеци на 2022 г. се наблюдава нарастване на броя сигналите относно просещи деца.

При 450 от обажданията, лицата са информирани и насочени към отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“, при 58 към Районно управление „Полиция“, при 36 е осъществена бърза връзка с Национална система 112, при 16 обаждания към лекар/Бърза помощ, при 49 от обажданията, гражданите са насочени към ДАЗД, при 11 към Национално бюро за правна помощ, при 28 към училищен психолог, за подкрепа към социална услуга са насочени 22 лица, към Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ при 6 обаждания и 4 към Регионално управление на образованието.

Сигналите през 2022 г. за дете в риск са 1162, като се отчита ръст с 14,15% повече от 2021 г. Данните показват най-малко регистрирани сигнали в началото на годината, като техният ръст се увеличава постепенно през летните месеци, а най-много са регистрирани през месец август – 133 и ноември 119.

Най-често сигналите са подавани от родителите, възрастните загрижени за деца, институциите и самите деца. Отчита се значителен ръст на постъпилите обаждания от страна на Национална система 112 – 262 (с 84,51% спрямо 2021). Обажданията за подаване на сигнал от медицински лица са 23 (53% спрямо 2021), а от учебни заведения – 38 (65% спрямо 2021 г.).

Обажданията за приятелските взаимоотношения е водеща тема с 1752 обаждания сред децата, а тази за взаимоотношения с връстници – 152. Децата показват, че имат нужда от внимание в осъществените 1616 обаждания с идентифицирана потребност от общуване или несериозна заявка. Темата за насилието също запазва тенденция на трето място със 781 обаждания, като при 729 е регистриран сигнал, а при останалите 52 е засегната темата насилие. При 462 от обажданията, лицата са търсили информация за услуги и теми, свързани с деца. Децата и възрастните споделят за семейни проблеми при 408 от консултациите, за психосоциални проблеми при 300 от обажданията, за зависимости от ПАВ, алкохол и др. вещества – при 48 обаждания. При 68 от обажданията е съобщено за риск от изоставяне на дете, като в повече от случаите, рискът се отнася за група деца – сиблинги, живеещи най-често в семейства с нисък доход, родителите са безработни, или един от тях е заминал да работи в чужбина.

Продължава дейността, свързана с популяризиране на Националната телефонна линия за деца 116 111 сред ученици в страната. Проведени са срещи с деца в градовете Ботевград, Враца, Дупница и Перник. Експерти от Агенцията дават интервюта пред национални медии и БНР. Партньор в популяризиране на НТЛД е Националното сдружение на общините в Република България, общините, Министерство на образованието и науката, Регионалните управления на образованието.

През 2022 г. са подготвени материали със статистическа информация и теми, за които се обаждат децата на НТЛД за Глобалната мрежа Child Helpline International (CHI) към която ДАЗД членува чрез НТЛД. Експерт от Агенцията участва в заседанията на мрежата, на които се обсъждат различни теми, тенденции, предизвикателства с обаждащите се лица на линиите. Обменят се добри практики.

Направление 2 – Подобряване на репродуктивното здраве на населението

2.1. Подобряване на грижите за репродуктивното здраве на жените и мъжете. Поддържане на добро здравно състояние на бременните жени и майките

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

2.1.1. Осигуряване на дейността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве, разкрити в изпълнение на дейностите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.2. Осигуряване на медицински грижи за бременни и родилки. Наблюдение по програма „Майчино здравеопазване“ в извънболничната медицинска помощ (ИМП)

Наблюдение по програма „Майчино здравеопазване“ в извънболничната медицинска помощ (ИМП) – от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. се извършва от общопрактикуващ лекар или от лекар специалист по „Акушерство и гинекология“, по желание на бременната, съгласно Приложение №12/12А към НРД за МД 2020-2022 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“ по Приложение №14/14А към НРД за МД 2020-2022 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

Бременните жени имат право да направят личен избор кой лекар ще наблюдава бременността им, ще провежда прегледите им и ще назначава необходимите изследвания през периода на бременността.

ОПЛ наблюдава бременните жени по програма „Майчино здравеопазване“ само при нормална бременност, а при рискова бременност наблюдението се провежда от лекар специалист по акушерство и гинекология.

При рискова бременност (ако жената е над 35- или под 20-годишна възраст; или има кръвно-групова несъвместимост с биологичния баща (по АБО или Резус); или е бременна с риск от развитие на диабет: предишно раждане на едър плод, предишно мъртво раждане, семейна обремененост с диабет, предходящо нарушение на въглехидратния толеранс, раждане на дете с аномалии, наличие на глюкозурия – възраст над 25 години, повишена кръвна захар над 6.5 ммол/л; или с друг риск, произтичащ от външни фактори (обезитас, недохранване, фамилна обремененост, обременена акушерска анамнеза, проблеми от социално естество и др.), други външни фактори (йонизиращи лъчи, вибрации, медикаменти, контакт с причинители на инфекциозни заболявания, тежка работа и др.), наблюдението се извършва само от лекар със специалност по акушерство и гинекология.

Жената има право да промени избора си на специалиста по акушерство и гинекология, наблюдаващ бременността ѝ, ако не е доволна от оказаната помощ, като за целта личният лекар издава необходимото за това медицинско направление.

В наблюдението на бременността има задължителни лабораторни изследвания, които трябва да се извършат в различните срокове на бременността:

Пълна кръвна картина (хемоглобин, еритроцити, левкоцити, хематокрит, MCV, MCH, CYE) – един път при първо посещение; изследване на кръвна захар; урина(седимент), урина (уробилиноген, кетони) – по един път в петия и осмия лунарен месец; определяне на кръвна група и Rh-фактор – един път – в I-ви триместър (или при първо посещение); изследване за сифилис и хепатит В (HвS Ag) и хепатит С /anti-HCV/, а при съгласие на бременната – и за HIV, ехографски преглед за фетална морфология – еднократно, както и акушерска ехография – 4 пъти за периода на бременността: един път – 4 – 10 г.с.; един път – 11 – 13+6 г.с.; един път – 18 – 23+6 г.с.; а при рискова бременност – на жени над 35-годишна възраст, се назначават две допълнителни ехографии, а при жени под 20-годишна възраст и кръвно-групова несъвместимост с биологичния баща (по АБО или Резус), се назначава една допълнителна ехография. Извършва се и серумен скрининг за: алфа-фетопротеин, свободен бета ЧХГ за оценка на риска от синдром на Даун и дефекти на невралната тръба; изследване на онкопрофилактична цитонамазка (назначава се от специалист по АГ); изследване на влагалищен секрет; периодични проследявания на сърдечната дейност на плода.

Изследването за определяне на кръвна група и Rh фактор не се назначава, ако вече е определено по друг повод. В този случай кръвната група и Rh фактора се вписват в Картата за профилактика на бременността.

За профилактични прегледи по програма „Майчино здравеопазване“ на изпълнителите на ПИМП през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **21 978 лв.** за **1 873 бр. прегледи**, а на изпълнителите на СИМП – **6 419 185 лв.** за **303 076 бр. прегледи**, а на изпълнителите на МДД – **3 099 150 лв**.

За оказване на грижи за бременната от изпълнители на болнична медицинска помощ (БМП) през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **23 020 808 лв**., а за болнична медицинска помощ при раждане, независимо от срока на бременността и предлежанието на плода – **51 670 282 лв**.

НЗОК чрез трансфери от Министерството на здравеопазването (МЗ) извършва заплащане на разходи за медицинска помощ на здравнонеосигурени жени за срока на бременността: съгласно чл.82, ал.1, т.2 от Закона за здравето (ЗЗ) и в съответствие с чл.19 от Наредба №26 от 14.06.2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени. Платената сума по това направление през 2022 г. е в размер на **8 528 232 лв**., която е разпределена, както следва:

- За **2 921 бр**. профилактични специализирани АГ прегледи – **95 074 лв**.;
- За **8 460 бр**. профилактични изследвания **– 32 430 лв**.;
- За **7 009 бр.** по клинична пътека „Раждане в болнична помощ“ – **8 400 728 лв.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.3. Осигуряване на безплатна следродилна здравна помощ по въпросите на кърменето и здравното състояние на новородените

През 2022 г. следродилната здравна помощ се осъществява съгласно НРД за МД 2020-2022 г. – от общопрактикуващ лекар или от лекар специалист по „Акушерство и

гинекология“, по желание на бременната, съгласно Приложение №12/12А към НРД за МД 2020-2022 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“ по Приложение №14/14А към НРД за МД 2020-2022 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“ на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

По програма „Майчино здравеопазване“ се извършва рутинно послеродово наблюдение до 42-ия ден след раждането, което включва:

Общ преглед (в т.ч. оценка на психичен статус, измерване на артериално налягане); проследяване на инволуция на матката и кървене от гениталиите; мануално изследване на млечните жлези, проследяване на лактацията; промоция на кърменето (здравни съвети и обучение по въпросите на кърменето, правилното хранене, хигиенни грижи за гърдите и гениталиите) – два пъти: до 7-мия ден и след 30-тия ден от раждането;

Извършват се следните медико-диагностични изследвания: хемоглобин, хематокрит, диференциално броене на левкоцити, СУЕ, албумин и седимент в урината (еднократно).

В болничната медицинска помощ НЗОК осигурява лечението на новородени във всички степени на недоносеност с или без прилагане на сърфактант и/или прилагане на механична вентилация – по клинични пътеки (КП), по които през 2022 г. са отчетени **31 734 бр**. КП и заплатени от бюджета на НЗОК **67 586 661 лв.**

Заплаща се и отделна КП №6 „Грижи за здраво новородено дете“, по която през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **15 368 644 лв**. за отчетени **29 928 бр.** случая.

По клинична процедура №2 „Интензивно лечение на новородени деца с асистирано дишане“ през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **230 100 лв.** за **1 218 бр.** случая.

По клинична процедура № 5 „Дейности по осигуряване на лечение за новородени деца с вродени сърдечни малформации, претърпели сърдечна оперативна интервенция до навършване на 1-годишна възраст“, през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **279 904 лв.** за **420 бр.** случая.

Посочените в Плана за 2022 г. индикатори и резултатът от тях показват, че изпълнението на алгоритъма по програма „Майчино здравеопазване“ позволява да се следи здравословното състояние на бременната жена, развитието на плода във всеки един етап от лунарните месеци на бременността, както и да се констатират още вътреутробно евентуални здравословни проблеми на плода и съответно да се предприемат своевременни мерки, като се назначават допълнителни прегледи и изследвания извън програмата.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.4. Профилактика на онкологичните заболявания на репродуктивната система при жените и мъжете и профилактика на ротавирусните гастроентерити (РГЕ)

Националната здравноосигурителна каса заплаща имунологични лекарствени продукти по национални програми по чл.82, ал.2, т.3 от Закона за здравето и дейностите

по поставянето им – до размер, финансиран чрез трансфер от Министерството на здравеопазването за съответните национални програми, както следва:

- **419 800 лв**. за приложени **3 077 бр**. профилактични ваксини срещу рак на маточната шийка (РМШ), осигуряващи изпълнението на Националната програма за първична профилактика на рака на маточната шийка 2021– 2024 г., приета с Решение №183 от 5 март 2022 г. на Министерския съвет на Република България;
- **4 838 186 лв**. за приложени **62 227 бр**. профилактични ваксини срещу ротавирусните гастроентерити, осигуряващи изпълнението на Националната програма за профилактика на ротавирусните гастроентерити в Република България 2022 – 2025 г., приета с Решение №455 от 7 юли 2022 г. на Министерския съвет на Република България.

Платените средства от бюджета на Министерството на здравеопазването през 2022 г. за лекарствените продукти – ваксини и дейности по прилагането им по чл.82, ал.2, т.3 от ЗЗ за тези две национални програми са в размер на **5 257 986 лв**.

Прилагането на имунологични лекарствени продукти – профилактични ваксини срещу ротавирусните гастроентерити и рака на маточната шийка, спомага при борбата с разпространението на ротавирусните инфекции и папилома вируса.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.5. НЗОК заплаща за осъществяване на пренатална диагностика

В програма „Майчино здравеопазване“ се включват изследвания, с които се установяват заболявания на майката, които впоследствие биха предизвикали аномалии на плода.

НЗОК заплаща медико-диагностичното изследване „Серумен скрининг” за алфа-фетопротеин и свободен бета-хорионгонадотропин за оценка на риск от синдром на Даун и дефекти на невралната тръба. Изследването се прави при рискова бременност на жени над 35-годишна възраст.

Заплатените суми са **47 337 лв**. (изследвания с код 10.14 и 10.15).

2.2. Насърчаване и развитие на семейното планиране

2.3. Значително намаляване на броя на абортите и извънбрачните раждания на деца, неприпознати от бащата

2.3.1. Осъществяване на превантивни и последващи мерки за намаляване на броя на абортите и извънбрачните раждания на деца

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

2.3.1.1. Предприемане на ефективни мерки за намаляване на ранните бракове

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Ранните съжителства са форма на насилие върху детето и крият сериозен риск от неглижиране на нужди и потребности, злоупотреби и социално изключване; ранното раждане крие негативни емоционални, социални и здравни последици както за майката,

така и за детето. Новородените и техните малолетни и непълнолетни майки са в риск от социално изключване и изолация, в риск от изоставяне, неглижиране, злоупотреба, поради липса на зрялост, на умения, знания и мотивация за добро родителстване.

От страна на Дирекциите „Социално подпомагане" се подават сигнали до районните прокуратури в страната за случаи на ранно съжителство и раждане.

Предотвратяването на изоставянето на деца и настаняването им в специализирани институции е една от най-важните дейности за изпълнение на държавната политика в областта на обществената грижа за деца, насочена към намаляване броя на децата в специализираните институции и гарантиране правото им да растат в семейна среда.

Работа по предотвратяване на изоставянето на дете и настаняването му в институция се предприема от социалните работници в ОЗД/ДСП винаги, когато съществува такъв риск, при съобразяване на най-добрия интерес на детето. При постъпил сигнал (или при самосезиране) за наличие на риск от изоставяне на детето, социалните работници извършват социално проучване и оценка на всички фактори, имащи отношение за интереса на детето. При констатиран риск за детето, се предприемат подходящи мерки за закрила, в зависимост от установеното в хода на извършеното проучване. Предприемат се мерки за закрила в семейна среда - осигуряване на психологическа, педагогическа и правна помощ на родителите по проблеми свързани с отглеждането и възпитанието на децата; консултиране и информиране; социална работа за справяне с конфликти и кризи в отношенията; насочване към социални услуги в общността и други. На семействата се оказва финансова, социално-психологическа, педагогическа подкрепа.

Центровете за обществена подкрепа (ЦОП) са социална услуга в общността, предоставящи дейности свързани с различни аспекти на социалната работа, включително мерки насочени към превенция на ранните бракове. Към момента на територията на страната функционират **147** Центъра за обществена подкрепа като държавно делегирана дейност с общ капацитет **6 100** места и **1** Център за обществена подкрепа/Общностен център за деца и семейства като държавно делегирана дейност с общ капацитет **30** места.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2022 г. експертите на ДАЗД извършиха общо 249 броя проверки, от които:

- 70 (седемдесет) броя проверки по сигнал; от които 1 проверка е комбинирана – по сигнал и за проследяване изпълнението на дадено ЗП;
- 131 (сто тридесет и една) броя планови проверки от 3 тематични планови проверки и контрол на дейността на Центъра за прием на обаждания на НТЛД 116 111 (21 бр. проверки);
- 48 (четиридесет и осем) броя последващи проверки за проследяване изпълнението на дадени задължителни предписания от председателя на ДАЗД след извършени проверки.

От посочения брой проверки 79 бр. са за насилие.

През 2022 г. са извършени 70 проверки по сигнал в различни образователни и социални заведения, както и отдели „Закрила на детето" към дирекциите „Социално подпомагане" на територията на страната. Водещи по брой са извършените проверки в образователните заведения – 30 бр. (43%) и дирекциите „Социално подпомагане – 23 бр. (33%). Следват Центровете за настаняване от семеен тип – 9 бр. (13%), доставчиците на други социални услуги за деца – 7 бр. (10%) и едно лечебно заведение.

През 2022 г. са извършени три тематични планови проверки.

Първата планова проверка е с тема „Работа по случаи на деца с предприета мярка за закрила – настаняване 19 в социални услуги за осигуряване на подслон". Проверка в

социалните услуги за подслон (кризисен център) изследва спазване правата на детето на защита от насилие. Изготвен е Анализ на резултатите от извършената тематична планова проверка и са уведомени органите на управление на обектите и принципалите им. Анализът е публикуван на електронната страница на ДАЗД.

Втората тематична планова проверка касае спазване правата на детето в териториалните поделения на Държавната агенция за бежанците, с цел да се установи спазването на правата на децата при престоя им в регистрационно-приемателен и транзитен център и осигуряване на сигурна и безопасна среда. Изготвен е Анализ на резултатите от извършената тематична планова проверка, който е публикуван на електронната страница на ДАЗД.

Третата планова проверка е на тема „Прилагане мерки за закрила в семейна среда с цел превенция на риска от настаняване на детето извън семейството му“. Извършена е в общо 85 обекта, от които 39 ДСП и 45 доставчици на социални услуги. Същата изследва работата по превенция на риска от настаняване на детето извън семейството му (изоставяне на детето), без случите на ниво родилен дом. Предстои да се анализират резултатите, да се идентифицират трудностите, добрите и лошите практики в работата по случаи на превенция на риска от настаняване на детето извън семейството, какво е взаимодействието между различните сектори.

От извършените проверки, 7 са по сигнали, подадени на Националната телефонна линия за деца (НТЛД) 116 111.

През периода са извършени 48 бр. проверки за проследяване на изпълнението на дадени задължителни предписания.

В резултат на извършения контрол, през периода м. януари - м. декември 2022 г. са издадени 120 бр. задължителни предписания с 474 конкретни мерки, придружени с писмени методически указания за изпълнението им и механизъм за взаимодействие между отговорните институции.

2.4. Превенция и лечение на инфекции на репродуктивните органи и ограничаване на риска от разпространение на ХИВ/СПИН в страната

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

2.4.1. Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции 2021-2025 г.

Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България за периода 2021-2025 г. е приета с Решение №594 на Министерския съвет от 12.08.2021 г.:

1. Задържане на разпространението на ХИВ сред общото население – под 1%.

Към 31.12.2022 г. в България са регистрирани общо 4 048 лица с ХИВ инфекция. През 2022 г. броят на ново регистрираните случаи на ХИВ е 327.

2. Задържане на разпространението на ХИВ сред младите хора на възраст 15-24 г. – под 1%.

Осигурява се адекватна и качествена диагностика на ХИВ и сексуално предавани инфекции всяка година. Диагностиката е безплатна за всеки, независимо от здравноосигурителния статус.

3. Брой функциониращи Кабинети за анонимно и безплатно консултиране и изследване за СПИН.

На територията на страната функционират 12 кабинета за анонимно, безплатно, доброволно консултиране и изследване за ХИВ (КАБКИС) в градовете Благоевград,

Бургас, Варна, Велико Търново, Враца, Добрич, Плевен, Пловдив, Русе, София, Стара Загора, Хасково.

4. Брой лица, получили консултиране и изследване и узнали своя резултат в КАБКИС.

В КАБКИС са получили безплатно консултиране и изследване за ХИВ и узнали резултата си 3 428 лица.

5. Брой ХИВ-позитивни лица, регистрирани за проследяване и обхванати с медицинско обслужване в секторите за лечение на пациенти с ХИВ/СПИН.

На територията на страната функционират 5 клиники/отделения за лечение на пациенти с ХИВ - инфекция, разкрити към следните лечебни заведения: СБАЛИПБ „Проф. д-р Иван Киров“ гр. София, УМБАЛ „Свети Георги“ гр. Пловдив, УМБАЛ „Проф. д-р Георги Странски“ гр. Плевен, УМБАЛ „Света Марина“, гр. Варна и УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ гр. Стара Загора. Общо 2 187 ХИВ серопозитивни лица са регистрирани за проследяване и лечение през 2022 г.

6. Брой пациенти с ХИВ/СПИН, които получават антиретровирусна терапия.

Броят на пациентите на съвременна антиретровирусна терапия (АРТ) към 31.12.2021 г. е 2 158. Лечението е осигурено със средства от бюджета на Министерство на здравеопазването, като то е безплатно независимо от здравноосигурителния статус на пациентите.

Осигурява се и безплатна постекспозиционна профилактика (ПЕП) за медицински персонал, претърпял рискова експозиция при изпълнение на служебните си задължения.

7. Брой лица от уязвимите групи, достигнати с нископрагови здравни и социални услуги.

През 2022 г. са достигнати 2 517 лица от уязвимите групи с помощта на 3 неправителствени организации, като от тях 956 са получили изследване за ХИВ, 158 са изследвани за Сифилис, 130 лица са изследвани за Хепатит С, а 33 лица са получили услугата „Водене на случай“, прилагаща се при лица с потвърден положителен резултат за ХИВ в особен риск.

В рамките на Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България 2021-2025 г. продължават да се провеждат 4 ежегодни АНТИСПИН кампании: по повд 14 февруари – Денят на влюбените премина под знака на пандемията от Ковид – 19, по повод Международния ден за съпричастност със засегнатите от ХИВ/СПИН, лятната АНТИСПИН кампания и по повод 1 декември - Световния ден за борба срещу СПИН бе проведена информационна кампания, както и са предоставяни услуги по безплатно, доброволно и анонимно консултиране и изследване на ХИВ и СПИ в КАБКИС. В цялата страна дейностите се осъществяват от РЗИ и КАБКИС.

В изпълнение на дейностите по Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България за периода 2021 - 2025 г. са изразходвани средства в рамките на утвърдения за 2022 г. на Министерство на здравеопазването бюджет.“.

Мярката е изпълнена.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.4.2. Прилагане на обучителни модули и реализиране на кампании по проблеми, свързани с репродуктивното здраве, превенцията на HIV/СПИН и превенция на сексуално-рисковото поведение

Една от основните дейности, мотивираща поколения доброволци на Българския младежки червен кръст (БМЧК) и залегнала в мисията на организацията, е разпространението на информация за безопасно сексуално поведение и подобряване на репродуктивното здраве на младите хора в България.

В тази връзка са проведени различни обучителни модули и обучения по темите превенция на репродуктивните заболявания и сексуално-рисково поведение. Чрез широкото им популяризиране в социалните мрежи и официалните електронни страници на БЧК и БМЧК, бе повишена информираността на младите хора и обществото по тези проблеми, както и бе отчетена необходимостта от подобряване на достъпа до достоверна здравна информация.

През 2022 г. доброволците на Българския младежки червен кръст са провели **151 презентации и ателиета**, свързани с репродуктивното здраве и превенция на сексуално-рисковото поведение, чрез които са достигнали до **над 5000 ученици** в цялата страна. През 2022 г. чрез обучение в дигитална среда през различни онлайн платформи са проведени още 45 онлайн обучения, презентации и инициативи, чрез които са достигнати над **14 000 младежи**.

По тези теми през 2022 г. са обучени **299 доброволци** в цялата страна. Към настоящия момент БМЧК има повече от 300 обучени активни доброволци по традиционни за организацията теми, като превенция на HIV/СПИН, репродуктивно здраве и здравословен начин на живот.

Разработените онлайн курсове в платформата на БЧК осигуряват достъп на всеки човек до достоверна и структурирана информация, в удобно време, съобразено с натовареността на онлайн обучението в училище.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.4.3. Провеждане на информационни кампании за борба със стигмата върху хора, живеещи с HIV/СПИН

Проведени са различни мероприятия, кампании и инициативи по темите превенция на HIV/СПИН и сексуално-рисково поведение, чрез които са достигнати **над 62 000 хиляди души**. Чрез реализирането на тези кампании и популяризирането им в социалните мрежи ефективно и по интерактивен начин се разпространява информация за безопасно сексуално поведение и подобряване на репродуктивното здраве на младите хора в България.

Едни от най-масовите информационни кампании, които обединяват мнозинството от клубовете на БМЧК в цялата страна, са АНТИСПИН кампаниите по повод 14-ти февруари (Ден на влюбените), Международния ден за съпричастност със засегнатите от HIV/СПИН (всяка трета неделя на месец май) и 1-ви декември (Световен ден за борба с HIV/СПИН). Основната цел на тези информационни кампании е по оригинален и атрактивен начин да насърчават отговорното и безопасно сексуално поведение, да промотират анонимното и безплатно консултиране и изследване за HIV, и да се борят с нетолерантното отношение и дискриминацията към хората, живеещи с HIV/СПИН.

През 2022 г. са проведени **110 информационни кампании**.

Направление 3 – Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението.

3.1. Повишаване на демографската информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Обучението по география и икономика в прогимназиална и гимназиална степен на образованието дава възможност на учениците да овладеят базисни знания, умения и придобиване на ключови компетентности за населението на глобално, регионално и локално ниво, в контекста за повишаване на демографската информираност на учениците.

Сексуалното и репродуктивното здраве са част от здравното образование, което изрично се изучава в учебния предмет биология и здравно образование. Наредба №13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование (особено през Приложение №2 за рамковите изисквания за резултатите от обучението по здравно образование) увеличава възможностите за изучаване на здравно образование и в други форми (разширена и допълнителна подготовка), респективно и за сексуално и репродуктивно здраве.

Направление 4 – Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност.

4.1. Подобряване на стандарта и качеството на живот

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.1. Изпълнение на Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата 2021 – 2025 г.

1. Намаляване на заболеваемостта от туберкулоза през 2022 г. под 18 на 100 000 население

В България през последните години се наблюдава трайна тенденция за намаляване на заболеваемостта от активна туберкулоза – от 39.1 на 100 000 през 2006 г. до 11.9 на 100 000 през 2022 г.

2. Задържане на относителния дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване над 85 %

Относителният дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване, като за 2021 успешно завършили лечение за туберкулоза по предварителни данни са 81,1% от пациентите.

Функционират 29 регионални лечебни заведения, които отговарят за превенция, диагностика, лечение и контрол на туберкулозата. Функционира един сектор за лечение на пациентите с мултирезистентна туберкулоза.

Министерство на здравеопазването осигурява диагностикуми и консумативи за диагностика на туберкулоза за 33 микробиологични лаборатории в страната. В България са въведени и бързи тестове за диагностика на туберкулоза и рифампицин – резистентна туберкулоза (Real Time PCR тестове за бързо откриване на MTB комплекс и

резистентност към Рифампицин-GenExpert), което допринася за своевременно започване на лечението и ограничаване на разпространение на това заболяване.

3. Брой обхванати контактни лица с химиопрофилактика

Броят на обхванати контактни лица с химиопрофилактика през 2022 г. е 1 119 лица.

4. Брой на случаите на туберкулоза от групите във висок риск

През 2022 г., 2 086 лица от групите във висок риск са достигнати с услуги, предоставяни от неправителствени организации, изпълнители по договори, сключени с МЗ, включително образователни дейности и индивидуално консултиране. Дейностите са изпълнявани от общо 6 неправителствени организации (4 от тях са стартирали работа през м. септември и октомври 2022 г.), които предоставят услуги по превенция и контрол на туберкулозата сред групите в риск в 11 области от страната с по-висока от средната заболеваемост.

По Националната програма за превенция и контрол на туберкулозата в Р България разходите са в рамките на утвърдения за 2022 г. бюджет на Министерство на здравеопазването.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.2. Оптимизиране на дейностите включени в Наредба №9/2019 за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса

Обнародвани са три изменения и допълнения към Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса, с които в пакета са включени изследвания за диагностика на заболявания на стомашно-чревния тракт и специализирани и високоспециализирани изследвания за фетална морфология, определяне на повърхностен антиген на хепатит В и на антитела срещу хепатит С чрез бърз тест, PSA общ и свободен и фекален калпротектин. В пакета е включено и специализирано изследване „Бърз антигенен тест за коронавирус“, което е от значение за навременно предприемане на необходимите мерки за карантиниране или изолация на заразените с COVID-19 лица, за оценка на възможностите за започване на навременно лечение и за предотвратяване настъпването на усложнения от заболяването.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.3. Оптимизиране на дейностите предоставяни по реда на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията.

С оглед разширяване на дейностите за ранно откриване на различни заболявания, с изменение и допълнение на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, в рамките на профилактичните прегледи бяха включени нови медико-диагностични изследвания във възрастовата група от 7 до 18 г., както и над 18 г.; допълнителни ехографски прегледи и изследване за хепатит С в рамките на бременността; периодично ехографско изследване на млечните жлези при жени на възраст от 30 до 50 г.; изследване на калпротектин при наличие на рискови фактори за злокачествено новообразувание; провеждане на остеодензитометрия при лицата над 18

години със Синдром на Търнър. Създадена е и възможност медицинското направление, амбулаторният лист и друга медицинска документация да бъдат издадени под формата на електронен документ, подписан с квалифициран електронен подпис.

С допълнение на Наредба №42 от 2004 г. за въвеждане на класификационни статистически системи за кодиране на болестите и проблемите, свързани със здравето, и на медицинските процедури е въведена в действие нова Класификация на медицинските процедури, с която са прецизирани и класифицирани отделните процедури, изпълнявани от лечебните заведения, като е въведена и кодификация на нови видове изследвания в обхвата на профилактичните прегледи на лицата над 18-годишна възраст и на бременните жени, за които нямаше утвърдени кодове за отчитане.

Мярката е изпълнена.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.4. Един път годишно на здравноосигурените лица се провежда профилактичен преглед от общопрактикуващ лекар

Профилактичните прегледи на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст през 2022 г. се извършват съгласно НРД за МД 2020-2022 г., Наредба № 8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и Наредба № 9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК.

С цел профилактика на социално-значими и приоритетни за страната заболявания при лица над 18 години, ОПЛ формира следните групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване: лица с рискови фактори за развитие на сърдечно-съдови заболявания, лица с рискови фактори за развитие на захарен диабет тип 2, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на шийката на матката, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на млечната жлеза, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на ректосигмоидалната област, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на простатата, лица с рисков фактор затлъстяване, лица с рисков фактор тютюнопушене.

За формиране на групите от лица с рискови фактори за развитие на заболяване, ОПЛ попълва „Карта за оценка на рисковите фактори за развитие на заболяване“, включена в медицинския софтуер на лекаря, осъществил прегледа, изготвена по образец съгласно приложение №4 към Наредба №8 от 3 ноември 2016 г.

Лекарите със специалност „Вътрешни болести“, „Гастроентерология“, „Урология“, „Ендокринология и болести на обмяната“, „Кардиология“, „Хирургия“ и „Акушерство и гинекология“ извършват профилактика на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване.

При формиране в определена рискова група, на здравноосигурените лица се провеждат необходимите изследвания и/или консултации със специалист по профила на заболяването за уточняване на диагнозата и определяне на лечение.

През 2022 г. профилактичните прегледи на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст се извършват съобразно изискванията на Приложение №12/12А към НРД за МД 2020-2022 г., на Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК .

При много висок риск (≥10%), определен по SCORE системата, от развитие на сърдечно-съдово заболяване, по преценка на ОПЛ може да се осъществи консултация със специалист по кардиология; при резултат от цитонамазка ≥ PAP III B – задължителна

консултация със специалист по акушерство и гинекология; задължителна консултация със специалист по хирургия или акушерство и гинекология – при данни от мамографското изследване за риск от злокачествено новообразуване на млечната жлеза; при много висок риск от развитие на захарен диабет тип 2 (над 20 т. по FINDRISK) се извършва задължително допълнително изследване на гликиран хемоглобин, при стойности на гликирания хемоглобин по-високи или равни на 5.5 mmol/l до 6.5 mmol/l вкл. – задължителна консултация със специалист по ендокринология и болести на обмяната; при стойност на PSA > 10.0 ng/ml при мъже над 40-годишна възраст – задължителна консултация с уролог.

За профилактични прегледи на лица над 18-годишна на изпълнителите на ПИМП през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **57 125 741 лв**. за **2 335 430 бр**. отчетени годишни профилактични прегледи на лица над 18 г.

За поставяне на имунизации на лица над 18-годишна възраст, извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2022г. е **1 414 488 лв**. за **144 942 бр**. отчетени имунизации.

За профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване, извършвани от изпълнители на СИМП, през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **3 447 лв**., а за МДД – **18 062 лв**.

Заложените приоритетни мерки от страна на НЗОК в Плана за 2022 г. по направление „Профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване“ са спазени, като целта е ранно откриване и диагностициране на различни здравни увреждания и болести, за да бъдат избегнати нежелани усложнения и хронични заболявания.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.5. Осигуряване на физикални и рехабилитационни мероприятия на лица след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, както и палиативни грижи и грижа за лица във вегетативно състояние

Националната здравноосигурителна каса заплаща за физиотерапия в извънболничната и в болничната помощ – палиативни грижи за онкологично болни, в състояние на будна кома и др.

За физиотерапия, извършена от лекари в специализираната извънболнична медицинска помощ заплатените през 2022 г. средства са в размер **57 931 834 лв**., за физиотерапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ – **78 008 395 лв**., а за палиативни грижи и болни в състояние на кома – **2 119 040 лв**.

Физикална и рехабилитационна медицина

В извънболничната медицинска помощ необходимостта от рехабилитационни мероприятия за здравноосигурените лица се установява от лекар специалист и/или от общопрактикуващия (личния) лекар, като лечението се извършва по предписан от лекаря специалист по „Физикална и рехабилитационна медицина“ физиотерапевтичен курс на лечение. Това е от съществено значение и за хората след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, с цел постигане на максимален терапевтичен ефект и превенция на по-нататъшни увреждания.

За физиотерапевтичен курс на лечение на определено заболяване се приема комплексно лечение, което включва: първоначален преглед на лекаря специалист по физикална и рехабилитационна медицина, оценка на обективното състояние на пациента, назначени видове и брой процедури общо до 20 в курс от група 1 и/или 2 или 3 по преценка на лекаря специалист, промените на лечението, както и заключителен

преглед с оценка на резултатите от проведеното лечение и отразени вид и брой на проведените процедури.

За физиотерапия в извънболничната медицинска помощ през 2021 г. са заплатени средства за извършването на **788 596 бр.** физиотерапевтични прегледа (първични и заключителни).

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.6. Осигуряване на достоен и качествен живот на пациентите със заболявания

За медицински изделия (МИ), предназначени за заболявания, включени в списъка на наредбата, съгласно чл.45, ал.3 от Закона за здравното осигуряване (ЗЗО), прилагани в извънболничната медицинска помощ – тест-ленти за измерване на кръвна захар, сензори за продължително измерване на нивото на глюкозата, медицински изделия за прилагане с инсулинова помпа при лица със захарен диабет тип 1, изделия за стомирано болни, медицински изделия за пациенти с Булозна епидермолиза и интермитентни катетри са заплатени **26 221 917 лв**.

Броят на медицинските изделия, включени в списъка на НЗОК за извънболничната медицинска помощ към 31.12.2022 г. е 613 бр. медицински изделия. Броят на пациентите, възползвали се от медицински изделия в извънболничната помощ през 2022 г. е **69 580 здравноосигурени лица**.

Списъкът на диетични храни за специални медицински цели, заплащани напълно или частично от НЗОК включва общо 27 бр. диетични храни за домашно лечение. През 2022 г. НЗОК е заплатила общо **3 283 741 лв**. за диетични храни за специални медицински цели за **2 272 пациента**.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

4.1.7. Проект „Социално-психологични ефекти на кризата, породена от COVID-19: възприет стрес и динамика на преживяванията”, договор №КП-06-КД2/5 (2021–2023) – ръководител гл. ас. д-р Илина Начева

Проектът включва анализи на социалнопсихологичните ефекти от кризата, породена от COVID-19 с представители на три уязвими групи – работещи родители с малки деца (0-12 г.), хронично болни и лица, изгубили трудова заетост по време на пандемията.

Извършени са изследвания с качествени методи върху доминиращите емоции и динамиката на преживяванията. Проведено е анкетно проучване с представителни на целевите групи, което включва анализ на ролята на различните видове социална подкрепа върху възприет стрес и тревожността, свързана с COVID-19. Анализиран е експертен опит на специалисти в областта на психотерапията, медицината и психосоциалните грижи.

През 2022 г. са получени следните резултати:

1. На база на получените резултати и изводи са формулирани насоки за работа с целевите групи при бъдещи кризисни ситуации. Насоките са обобщени и представени в брошура „Кризата, породена от COVID-19: Научени уроци и поглед към бъдещето“.
2. Разработена е теоретичната част на съдържание за тематичен електронен обучителен модул „Управление на кризи. Социалнопсихологични ефекти на

кризисните ситуации“, предназначен за обучителни и практико-приложни цели. Курсът популяризира модели, концепции и резултати от научни изследвания, които биха допринесли за по-доброто разбиране на последиците от кризисни ситуации за различните аспекти на психосоциална подкрепа, която може да се осъществи във връзка с тях. Целевата аудитория на модула са студенти и докторанти по социална психология; изследователи от областта на социалните науки; специалисти, работещи в сферата на психологичната подкрепа и социалните грижи.

3. Изготвен е доклад с анализ на резултати от количествено проучване „Кризата COVID-19: Специфика на преживяванията при лица с хронични заболявания“.
4. По тематиката на проекта са подготвени са 3 научни доклада (изнесени на научни форуми, включително международни конференции и на XVII Европейски конгрес по психология, 2022 г.) и 3 научни публикации с резултати от проекта.

Проект № КП-06-КД2/5 „Социалнопсихологични ефекти на кризата, породена от COVID-19: възприет стрес и динамика на преживяванията“ е финансиран по програма „Финансиране на фундаментални научни изследвания по обществени предизвикателства, свързани с пандемията от COVID-19 – 2020 г.“ на Фонд „Научни изследвания“, МОН. През 2022 г. не са получени финансови средства – цялата сума по проекта, 60 000 лв., е получена авансово през 2021 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.1.8. Кампания „Спортът е по-добрият начин на децата да пораснат“

На 21 юни 2022 г. в гр. Ловеч е проведено спортно мероприятие на площад „Екзарх Йосиф I“ с участието на служители от Главна дирекция „Национална полиция“ (ГДНП) и на служители от ОДМВР Ловеч.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.1.9. Подпомагане предотвратяването на радикализацията, насилствения екстремизъм и речта на омраза

В рамките на проект „Подобряване на координацията и диалога между полицията и ромското общество“ по програма „Вътрешни работи“, финансиран по Норвежки финансов механизъм, е създаден наръчник „Превенция и разкриване на радикализация, насилствен екстремизъм, реч на омраза и полицейска дейност в ромските общности“. Наръчникът ще послужи на служителите от СДВР и ОДМВР при провеждане на обучения по темата.

Предстои разработването на 180-минутен информативен видеоклип, чиято цел е повишаване на осведомеността относно радикализацията, насилствения екстремизъм и речта на омраза. Провежда се избор на фирма за възлагане на обществена поръчка с предмет „Излъчване на изработен видеоклип в 5 местни телевизии“, който ще бъде излъчен в областите Видин, Пазарджик, Пловдив, Сливен и Стара Загора.

4.2. Ускоряване на повишаването на средната продължителност на живота и на продължителността на живота в добро здраве

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

4.2.1. Парични помощи за профилактика и рехабилитация по Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Парични помощи за профилактика и рехабилитация

Осигурените за общо заболяване и майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица имат право на парични помощ за профилактика и рехабилитация от средствата на ДОО. Право на тази помощ имат и лицата, които получават лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл.68, ал.1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл.

За осъществяване на дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2022 г. НОИ е сключил договори с 22 юридически лица за 52 изпълнители на дейността. Размерът на паричната помощ за едно лице през 2022 г. включва средствата за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене. Запазва се тенденцията и през 2022 г. относителният дял на лицата, провели профилактика и рехабилитация за заболявания на опорно-двигателния апарат – 71,4% и на периферната нервна система – 22,7%.

През 2022 г. парични помощи за профилактика и рехабилитация са изплатени на 42 026 лица (при 37 583 през 2021 г.). Средният разход за едно лице през 2022 г. е в размер на 508,66 лв., (при 500,65 лв. през 2021 г.). Изразходваните средства за дейността по профилактика и рехабилитация от бюджета на ДОО за 2022 г. са 21 377,1 хил. лв. (без предоставения от НОИ на Военномедицинска академия трансфер от 2 030,1 хил. лв. за сметка на ДОО за лица, ползвали програмата за профилактика и рехабилитация в базите на ВМА).

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.2.2. Диспансерно наблюдение в извънболничната и в болничната помощ

През 2022 г. диспансерното наблюдение в извънболничната помощ се осъществява по алгоритмите, заложени в Приложение №8/8А към НРД за МД 2020-2022 г. „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от ОПЛ“ и по Приложение №13/13А към НРД за МД 2020-2022 г. „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от лекар специалист“.

За прегледи по диспансерно наблюдение на здравноосигурени лица с едно или с повече заболявания, извършвани от изпълнители на ПИМП, през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **84 899 055 лв**., а от изпълнители на СИМП – **11 790 618 лв**. Сумите за МДД изследвания по повод диспансерно наблюдение са **16 255 470 лв**.

От 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. комплексното диспансерно (амбулаторно) наблюдение на пациенти с кожно-венерически заболявания и с психически заболявания се осъществяват в съответствие с Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и на Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК.

За комплексно диспансерно (амбулаторно наблюдение) на лица с психични и кожно-венерически заболявания през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **258 964 лв**., а чрез трансфери от МЗ – допълнително още **8 612 лв**.

За диспансерно наблюдение на пациенти със: злокачествени заболявания и при вродени хематологични заболявания, муковисцидоза или възпалителни полиатропатии и спондилопатии, осъществявано от изпълнители на БМП, през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **17 288 667 лв**.

Заплащаните от НЗОК дейности по диспансеризация при заболявания осигуряват качествен и достоен живот на пациентите.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.2.3. Поставяне на медицински изделия в условията на болнична медицинска помощ

За медицински изделия, прилагани в условията на болничната медицинска помощ, през 2022 г. НЗОК е заплатила сума в размер на **121 785 362 лв**.

Броят на медицинските изделия, включени в списъците на НЗОК, заплащани напълно или частично в болничната медицинска помощ към 31.12.2022 г. е 2 943 вида изделия, разпределени в 23 групи, като за отчетения период са вложени **89 254 бр**. медицински изделия.

4.3. Намаляване на общата смъртност

4.3.1. Подобряване на лечебно-диагностичното и разширяване на профилактично-превантивното здравно медицинско обслужване на населението. Акцентиране върху дейностите по промоцията и профилактиката

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.3.1.1. Националната стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите 2022 – 2030 г.

В изпълнение на заложените в Стратегията цели за осигуряване на равенство в достъпа до здравни услуги на лицата в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства по оперативна цел „Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни услуги и превантивни програми“ през 2022 г., с 21 броя мобилни кабинети са извършени 12 652 прегледи и 5 780 изследвания в 13 области на страната Бургас, Варна, Враца, Добрич, Кюстендил, Монтана, Пазарджик, Плевен, Разград, Сливен, Стара Загора, Шумен и Ямбол, както следва: с мобилните кабинети за обща практика са прегледани 1 400 деца, от тях 380 деца с непълен имунизационен статус са ваксинирани по задължителния имунизационен календар; 5 780 лабораторни изследвания; 700 флуорографски прегледи; 1 600 гинекологични прегледи; 1 600 педиатрични прегледи; 600 мамографски прегледи и 972 ехографски прегледи.

Здравните медиатори се финансират със средства от държавния бюджет, като делегирана от държавата дейност. За 2022 г. са осигурени средства за 307 щата здравни медиатори, спрямо 290 щата за 2021 г.

Новите здравни медиатори са назначени в общините: Аксаково, Алфатар, Антоново, Асеновград, Видин, Златарица, Исперих, Каолиново, Каспичан, Луковит, Момчилград, Мъглиж, Нови пазар, Приморско, Русе, Смядово, Столична, Стралджа, Струмяни, Сунгурларе, Чирпан и Ябланица.

Съгласно утвърдения в чл. 9, ал 1 от *Наредба №1 от 19 август 2020 г. за изискванията за дейността на здравния медиатор* формуляр за отчет през 2022 г.

основни постижения и резултати, постигнати от здравните медиатори са обобщени в шест основни направления:

1. *Съдействие на общопрактикуващи лекари:*

1..1. Планови имунизационни кампании сред деца – **15 397** и сред възрастни – **2 650 лица;**

1.2. Профилактични прегледи сред деца – **15 868** и сред възрастни – **8 501 лица;**

2. *Съдействие на РЗИ:*

2.1. Планови имунизации и имунизационни кампании сред деца – **1 320** и сред възрастни – **2 005 лица;**

3. Съдействие на лекари по дентална медицина:

1.1. Профилактични и/или лечебни дейности - **общо 1 130 бр.;**

1.2. Профилактични програми - **общо 601 бр.**

2. Подпомагане достъпа до медицинска помощ:

4.1 Консултация – **80 871 бр.;**

4.2 Попълване на документи – **8 724 бр.;**

4.3 Следване на процедури – **8 891 бр.**

4.4 Съпровождане до здравни институции - **11 859 бр.;**

4.5 Възстановяване на здравноосигурителни права – **2 316 бр.;**

4.6 Патронаж – **16 954 бр.**

3. Дейности по промоция на здраве: здравно - информационни кампании:

5.1 Превенция на инфекциозни заболявания хигиена – **8 069 бр.;**

5.2 Семейно планиране, сексуално и репродуктивно здраве – **2 491 бр.;**

5.3 Брой разпространение на здравно-образователни материали – **94 012 бр.;**

5.4 Съвместна работа с РЗИ и др. институции, участие в обучения, семинари – **12 415 бр.**

4. Дейности по решаване на комплексни казуси:

6.1 Консултации – **66 817 бр.;**

6.2 Попълване на документи – **49 017 бр.;**

6.3 Следване на процедури – **10 693 бр.;**

6.4 Съпровождане до социални институции – **7 886 бр.;**

6.5 Патронаж – **12 850 бр.**

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО/ НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.3.1.2. Осигуряване на равен достъп до лечение

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.3.1.3. Профилактични прегледи и изследвания на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст

През периода от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. профилактичните прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст се извършват съгласно изискванията на Приложение №12/12А към НРД за МД 2020-2022 г., Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК.

При лица над 18-год. възраст ежегодно за календарна година се извършва профилактично: анамнеза и подробен статус, изчисляване на индекс на телесна маса, оценка на психичен статус, изследване на острота на зрение (ориентировъчно, без определяне на диоптри), измерване на артериално налягане, електрокардиограма; изследване на урина с тест-ленти в кабинет за: протеин, глюкоза, кетонни тела, уробилиноген/билирубин, pH; определяне на кръвна захар на гладно в лаборатория при наличие на риск по FINDRISK ≥ 12т. При лица от 20- до 60-год. възраст веднъж на 5 години, профилактично се извършва медико-диагностично изследване (МДИ) за пълна кръвна картина (ПКК), АСАТ, АЛАТ, Креатинин, Урина, Пикочна киселина. Определяне на повърхностен антиген на хепатит В (HBs Ag) с бърз тест 8. Определяне на антитела срещу хепатит С (anti-HCV) с бърз тест на 40, 45, 50, 55 и 60 години.

Ежегодно при жени ≥30 се извършва мануално изследване на млечни жлези. При жени от 30 до 40 години се извършва изследване на онкопрофилактична цитонамазка ежегодно, а след две негативни цитонамазки – веднъж на 3 години.

При жени от 30 до 50 години веднъж на две години се извършва ехографско изследване на млечни жлези.

Един път на 5 години се извършва МДИ: при мъже ≥ 40 години и жени ≥ 50 години за триглицериди, общ холестерол и HDL-холестерол и оценка на СС риск по SCORE системата за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН, LDL-холестерол (за лица със сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН, при които не се извършва оценка на СС риск по SCORE системата и не е изследван в рамките на диспансерното наблюдение).

При мъже ≥ 50 години веднъж на две години се изследва PSA – общ и свободен.

Един път на 2 години се извършва мамография на млечни жлези при жени от 50 до 69 години вкл.

При жени и мъже над 65 години се изследва: ПКК – ежегодно за календарна година, триглицериди, общ холестерол, HDL за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН, LDL-холестерол (за лица със сърдечносъдови заболявания, захарен диабет, ХБН) – един път на 5 години.

Съгласно заложените изисквания на Наредба №8 за профилактични прегледи на лица над 18-годишна на изпълнителите на ПИМП през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени са заплатени **57 125 741 лв**. за **2 335 430 бр.** отчетени годишни профилактични прегледи на лица над 18 г., а за изпълнение на изискваните при профилактиката изследвания на изпълнителите на МДД са заплатени **18 809 409 лв**.

За поставяне на имунизации на лица над 18-годишна възраст, извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2022 г. е **1 414 488 лв**. за **144 942 бр.** отчетени имунизации.

За профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване, извършвани от изпълнители на СИМП, през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **3 447 лв**., а за МДД – **18 062 лв**. През 2022 г. НЗОК чрез трансфери от МЗ е заплатила лекарствени продукти-ваксини и дейности по прилагането им от изпълнители на ПИМП в изпълнение на Националната програма за подобряване на ваксинопрофилактиката на сезонния грип 2019 – 2022 г., приета с Решение № 6/10.01.2019 г. на Министерския съвет на Република България, за определени по програмата целеви групи – лица на и над 65-годишна възраст. През годината са заплатени **7 054 243 лв**. за **275 627 бр**. приложени ваксини.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.3.1.4. Заплащане на лекарства

Националната здравноосигурителна каса заплаща изцяло или частично лекарствени продукти за домашно лечение, медицински изделия и диетични храни за специални медицински цели. Реимбурсираната от НЗОК сума за лекарствени продукти за домашно лечение за 2022 г. е в размер на – **1 004 375 779 лв**., а за медицински изделия и диетични храни – **29 505 658 лв**.

Финансовите средства, които НЗОК е заплатила за лекарствени продукти, предназначени за лечение на злокачествени заболявания и лекарствени продукти, прилагани при лечение на животозастрашаващи кръвоизливи и спешни оперативни и инвазивни интервенции на пациенти с вродени коагулопатии, извън стойността на оказваните медицински услуги, за 2022 г. са в размер на **871 523 678 лв**.

4.3.2. Мерки за намаляване на пътнотранспортните произшествия

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.3.2.1. Ограничаване на пътнотранспортния травматизъм

За ограничаване на пътнотранспортния травматизъм през 2022 г. са реализирани следните акции и кампании:

1. Проведени са **7 акции „Алкохол, наркотици, неправоспособност и скорост“** по повод отбелязването на Националния празник 3 март – Деня на Освобождението на България от османско робство; Великденските празници, Гергьовден и 1 май – Деня на труда, Деня на Съединението, Деня на Независимостта на България; Коледа и Нова година;
2. Проведени са **8 традиционни кампании на пътна полиция**: „Абитуриенти” и осигуряване безопасността на движението по пътищата по време на масовите прояви, свързани с 24 май – Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост, „Безопасен превоз на деца“; „Ваканция! Да пазим живота на децата на пътя!“ и „Безопасно лято“, „Пешеходци в безопасност“; „С колани и на задната седалка“; „Децата тръгват на училище! Да ги пазим на пътя!“ и Студентския празник – 8 декември;
3. Подкрепени са 2 от **шампионатите по приложно колоездене** на Националното движение по приложно колоездене „Младежта за безопасност на движението“ към Съюза на българските автомобилисти;
4. Взето е участие в кампанията на СБА **„Най-добър млад шофьор на България 2022 г.“**;
5. Проведена е традиционната **акция „Зима“** с 3 кампании: „С безопасно пътно превозно средство през зимата“, насочена към водачите на ППС – велосипеди, ПС с животинска тяга и др.; „Пешеходци и водачи за толерантност на пътя“, насочена към пешеходците и поведението на водачите спрямо пешеходците; „Безопасно шофиране през зимата“, насочена към водачите на МПС, техническата изправност на автомобилите и поведението на водачите спрямо пешеходците;
6. Взето е участие в отбелязването на Спасовден – **Деня на шофьора**, съвместно със СБА;
7. Взето е участие в интервюта и обществени събития по повод **Деня на**

безопасността на движението по пътищата – 29 юни;

8. Взето е участие в 2 заседания на Консултативния съвет на Националния дарителски фонд за **подпомагане на деца, пострадали при ПТП**, за предоставяне на финансова помощ на семейства на деца, пострадали при ПТП (за 1 юни – Деня на детето и за Коледа);
9. Взето е участие като жури в Национална ученическа викторина по безопасност на движението по пътищата **„Да пазим децата на пътя!“**, организирана от Министерството на образованието и науката (МОН) и Националния дворец на децата;
10. Взето е участие като жури в областния и в националния кръг на **Националното състезание по безопасност на движението по пътищата**, организирано от МОН;
11. Взето е участие в обезпечаване на безопасността на движението по пътищата при провеждане на традиционния **Ден в памет на загиналите мотористи и в подкрепа на пострадалите мотоциклетисти**, част от партньорската кампания с Българска мотоциклетна медия „Ние сме хора, не „донори“, и е организирана информираността на ОДМВР за мотосъборите през 2022 г.;
12. В национален мащаб е организирано отбелязването на **Световния ден за възпоминание на жертвите от ПТП**;
13. Проведени са **2 медийни информационни кампании** през летния сезон – с Българското национално радио и с радио „Веселина“;
14. Подкрепено е поредното 14-то издание на социално отговорната кампания на „Каменица“ АД **„Мисли трезво, преди да седнеш зад волана“**;
15. Организирано е **обучение** от БЧК на служители от пътна полиция от всички ОДМВР **по оказване на първа помощ на пострадали**;
16. Взето е участие в **10 СПО на Европейската мрежа на службите на пътна полиция ROADPOL** – контрол над товарни автомобили и автобуси (4); контрол за използването на обезопасителни колани, детски обезопасителни системи и каски; контрол на скоростта (2); контрол на водачите на МПС за шофиране след употреба но алкохол и/или наркотични вещества или техни аналози (2); контрол за концентрация на пътя (концентрация по време на движение – контрол за разсейване с използване на телефони, таблети, телевизия и др.);
17. Взето е участие в **2 маратона по календара на ROADPOL** – „24 часа контрол на скоростта“ и „24 часа контрол на водачите на МПС за шофиране след употреба на алкохол и/или наркотични вещества или техни аналози“;
18. Взето е участие в акцията на ROADPOL **„Безопасна почивка“** от 1 юли до 31 август;
19. Взето е участие в **Дните на безопасността на ROADPOL** – 21 септември, и е подкрепена Европейската седмица на мобилността;
20. В ОДМВР са организирани и проведени **28 СПО по контрол на движението по пътищата**, в съответствие със състоянието на пътнотранспортния травматизъм по места.

Служителите на МВР са участвали като партньор в реализирането на четвъртото издание на кампанията на радио „Веселина“ **„Мисия „Отговорен шофьор“ – „Време за безопасност: Най-добрият микс от препоръки“**.

Изготвен е анализ за водачите, придобили правоспособност за управление на МПС до две години.

Допълнително са проведени **2 информационни кампании** – за преминаващите през страната граждани на Румъния, Турция и Гърция през летния сезон с препоръки към

тях чрез уведомяване на посолствата им в Република България и за водачи на организирани групи пешеходци.

Подкрепено е третото издание на кампанията на „Тимбарк“ **„Пресичай безопасно с Теди“**, като служители от звената „Пътна полиция“ при ГДНП, ОДМВР Бургас, Варна, Пловдив, Русе и Стара Загора са изнесли **открити уроци по безопасност на движението по пътищата**.

Взето е участие в онлайн обучението на учители и полицейски служители по проекта на „Спиритс България“ **„Да поговорим за алкохол – Книга за учителя“**.

4.4. Намаляване на майчината и детската смъртност

4.4.1. Откриване на женски и детски консултации, нормативно и финансово обезпечаване на разширяването на функциите и обхвата и въвеждането на задължително безплатно наблюдение на бременни жени, кърмачки и новородени

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.4.1.1. Осигуряване дейността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве, разкрити в изпълнение на дейностите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.4.1.2. Осигуряване на изследвания и консултации в рамките на биохимичен скрининг на бременни за оценка на риска от раждане на дете болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена.

По НППМДЗ са осигурени средства за заплащане на изследвания и консултации в рамките на биохимичен скрининг за бременни за оценка на риска от раждане на дете с болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена. Изследванията се извършват в Здравно-консултативните центрове към университетски болници в градовете София, Пловдив, Варна, Плевен и Стара Загора, в които са разкрити генетични лаборатории. През 2022 г. са отчетени **15 995** изследвания.

Мярката е изпълнена.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.4.1.3. Съгласно Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, издадена от министъра на здравеопазването, децата подлежат на профилактични прегледи и изследвания, определени по вид и честота в Приложение №1

През периода от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. профилактични прегледи на лица от 0 до 18-годишна възраст, изследвания и имунизации се извършват по програма „Детско здравеопазване“ от:

1. Общопрактикуващите лекари, при спазване изискванията на Приложение 12/12А към НРД за МД 2020-2022 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови

фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“.

2. От лекарите специалисти по „Детски болести“ по Приложение 14/14А към НРД за МД 2020-2022г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18г. с рискови фактори за развитие на заболяване“.

За профилактични прегледи по програми „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“ на изпълнителите на ПИМП през 2022 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **29 006 350 лв**., на изпълнителите на СИМП – **7 312 892 лв**., а на изпълнителите на медико-диагностични изследвания – **4 388 796 лв**.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.4.1.4. Регламентирана е и възможност дейностите по програми „Детско и „Майчино здравеопазване“ да се изпълняват не само от специалист, но и от изпълнител на ПИМП, с оглед достъпа до медицински услуги във всички райони на страната, на живеещите в селата бременни жени, млади майки и деца.

4.5. Намаляване на преждевременната смъртност, особено на тази сред мъжете

4.6. Намаляване на общата заболеваемост и превенция на социално значими болести, вкл. болести на сърцето и кръвоносната система, онкологични заболявания, заболявания, водещи до трайна инвалидизация и др.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.6.1. Изпълнение на Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021-2025 г.

През 2022 г. е проведен предвиденият скрининг за ранно откриване на онкологични заболявания в област Кърджали. Организиран и проведен скрининг за рак на млечната жлеза: 14 прегледа и 14 мамографии; за рак на шийката на матката: 14 прегледа и 14 цитонамазки; за рак на дебелото и правото черво: 16 прегледа и 18 изследвания за окултни кръвоизливи. Въпреки интензивната информационна кампания интересът към предвидения безплатен скрининг е нищожен както от страна на лечебните заведения, кандидатстващи за договор, така и от страна на населението за участие в безплатния скрининг.

В област Пловдив е организиран и проведен скрининг за сърдечно-съдови заболявания. Проведени са 108 прегледа с 107 изследвания на лица над 18 години от рискови групи със скринингови прегледи за измерване на артериалното налягане, изчисляване и оценка на ИТМ и провеждане на изследвания, съобразно утвърдената нормативна уредба в зависимост от възрастта на лицата. Лицата с висок риск са насочени към специалист кардиолог за допълнителни консултации и изследвания. Общ брой извършени прегледи 153 бр. и 152 бр. други изследвания.

Независимо от проведената мащабна информационна кампания и добрата локация на избраните лечебни заведения (разположени в близост до Централна ЖП гара

и 2 автогари), с улеснен достъп, вкл. за лица, живеещи извън гр. Пловдив, интересът от страна на здравнонеосигурените лица не е голям.

В дейностите по Програмата е заложено провеждане на ежегодни ученически конкурси с цел разработване и реализация на здравно-образователни проекти в областта за ограничаване на тютюнопушенето, злоупотребата с алкохол, здравословното хранене и физическата активност. Конкурсът се организира за четиринадесети път в рамките на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести.

Партньори в рамките на конкурса са Национален център по обществено здраве и анализи, Министерство на образованието и науката, Министерство на културата, Министерство на младежта и спорта, Министерство на околната среда и водите, офиса на СЗО за България и Български червен кръст, които вземат участие с представител в експертна група за оценяване на проектопредложенията и също така осигуряват предметни награди за финалистите в конкурса.

Конкурсът е за три възрастови групи: 1-4 клас, 5-7 клас и 8-12 клас.

В проектите са реализирани интерактивни дейности за ограничаване на рисковите за здравето фактори, които включват електронни приложения, интернет сайтове и електронни книги за здравословно хранене, спортни прояви – състезания и турнири; туристически и еко походи; ролеви игри; дебати и дискусии; сътрудничество и работа в екип между поколенията с цел запазване на българските традиции; почистване на замърсени райони в различни населени места в страната и др.

Общият брой на проектите, които успяха да финализират успешно през 2022 година, е 27**,** като в категорията от 1-ви до 4-ти клас – 6 проекта; от 5-ти до 7-ми клас – 12 проекта и от 8-ми до 12-ти клас – 9 проекта. Министерствата партньори на инициативата класират по 3 призови места във всяка възрастова група, като МЗ, Офисът на СЗО за България и БЧК връчват и една специална награда.

Класираните участници получиха грамоти и предметни награди, изпратени до директорите на техните училища.

Извършената дейност по четирите фактора на риска за млади хора до 19 години е следната: Организирани и проведени са **194 кампании**, отбелязани със 156 събития и 172 масови мероприятия, с участието на 19 019 млади хора, за световни, международни и тематични дни, празници. Излъчени са: 76 ТВ предавания, 77 радиопредавания, 1068 видеоклипа и видеопокази, 133 други медийни изяви; публикувани са 244 материала в местни и централни вестници, 414 – в интернет; Има организирани 3 пресконференции във връзка с младежки здравни прояви; изнесени са 1 828 лекции и беседи (с 42 732 участници); 431 дискусии (с 10 855 участници); 1 обучителен курс (с 45 участници), 107 семинара (с 2 619 участници); 449 тренинга (с 8 906 участници); 1 265 индивидуални обучения и консултации. Разработени и отпечатани са 27 здравно-образователни материала, с общ тираж 6 040 бр. Разпространени са 82 605 бр. материали (методични помагала, дипляни, плакати, стикери, календари и др.) (Таблица 1).

Таблица 1.		***Тютюнопушене***	***Алкохол***	***Ниска физическа активност***	***Нездравословно хранене***
№	***ДЕЙНОСТИ***	***Брой***	***Брой***	***Брой***	***Брой***
1.	***Кампании***	*79*	*30*	*39*	*46*
2.	***Световни/тематични дни***	*53*	*18*	*34*	*51*

	Медийни изяви:	*52*		*23*		*28*		*30*	
3.	***ТВ предавания***	*26*		*5*		*17*		*28*	
4.	***Радиопредавания***	*28*		*8*		*14*		*27*	
5.	***Видеоклипове***	*10*		*7*		*3*		*11*	
6.	***Аудиоклипове***	*0*		*0*		*0*		*0*	
7.	***Публикации в пресата***	*80*		*36*		*57*		*71*	
8.	***Интернет публикации***	*138*		*58*		*92*		*126*	
9.	***Пресконференции***	*1*		*0*		*2*		*0*	
10.	***ЗОМ - брой заглавия/тираж***	*7*	*2430*	*1*	*100*	*10*	*310*	*9*	*5*
11.	***ЗОМ - брой разпространени материали***	*15195*		*9744*		*7518*		*50148*	
	Обучителни дейности, реализирани от РЗИ:	***Брой***	***брой обхванати лица***	***Брой***	***брой обхванати лица***	***Брой***	***брой обхванати лица***	***Брой***	***брой обхванати лица***
12.	***Курсове***	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
13.	***Семинари***	*43*	*1048*	*14*	*428*	*2*	*95*	*47*	*1008*
14.	***Лекции/беседи***	*581*	*13671*	*363*	*8285*	*386*	*8701*	*497*	*11475*
15.	***Дискусии***	*121*	*2826*	*113*	*2727*	*96*	*2262*	*101*	*3040*
16.	***Тренинги***	*152*	*2492*	*93*	*2421*	*79*	*1587*	*125*	*2406*
17.	***Видеопокази***	*324*	*5797*	*227*	*4437*	*196*	*3649*	*290*	*4948*
18.	***Индивидуални обучения/консултации***	*427*	*427*	*70*	*70*	*59*	*59*	*709*	*709*
	Други дейности:								
19	***Масови прояви***	*52*	*5712*	*38*	*3438*	*45*	*5535*	*37*	*4334*
20	***Проучвания***	*6*	*1113*	*6*	*1184*	*5*	*517*	*7*	*946*

В изпълнението на дейностите по Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021-2025 г. са изразходени средства в рамките на утвърдения за 2022 г. на Министерство на здравеопазването бюджет.

Мярката е изпълнена.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.6.2. Провеждане на годишни профилактични прегледи, изследвания и диспансеризация на военнослужещите и цивилните служители от Министерство на отбраната във Военномедицинска академия

Министерството на отбраната, чрез Военномедицинска академия (ВМА) придава особено значение на осигуряване на здравна грижа за военнослужещите на Република България и за своите служители. От бюджета на МО се планират и разходват средства за всички дейности на ВМА в т.ч. и годишните профилактични прегледи, изследвания и диспансеризация с приблизителни стойности в болничната помощ около 90 000 000 лева. В допълнение към националната здравна система, МО поставя акцент върху здравословното състояние на военнослужещите и служителите от отбранителната система на страната. Всеки получава съответната здравна помощ и съвет при необходимост. Изградена е административна система от ВМА за осъществяване на лечебно-диагностичното и на профилактично-превантивното здравно медицинско обслужване. Чрез системата се подобрява процеса на профилактичните дейности, здравния статус. Повишава се здравната култура и се подобрява достъпа до здравни услуги. Подпомага се процеса на ранно диагностициране на онкологичните заболявания чрез различните клиники на ВМА.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.6.3. Завишаване на честотата на официалния контрол на обекти за производство, дистрибуция и търговия с храни, осъществяван от БАБХ, при възникване на пандемии и епидемиологични заболявания

Предвид липсата на сериозни рискове за общественото здраве от епидемичен характер и затихването на пандемията от COVID-19, през 2022 г. не са предприемани действия за завишаване на честотата на официалния контрол по хранителната верига.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

4.6.4. Проект „Здраве и благополучие при български юноши: анализ на тенденциите в HBSC изследването 2006-2018 г. в национален и международно-сравнителен аспект“ (2019 –2022) – ръководител доц. д-р Анна Александрова-Караманова

Проектът включва анализи на рисковото и здравословното поведение и здравето и благополучието на юношите във връзка с фактори от социалната среда на юношите (семейство, училище, връзки с връстниците и социално-икономическа среда) и личностни ресурси (характеристики на позитивното развитие на младите хора: компетентност, увереност, свързаност, характер, грижа за другите). В изследването участват национални представителни извадки от юноши на възраст 11-15 г. Изводите и препоръките са валидни за цялата юношеска популация в България. В приложен план получените резултати са свързани с превенцията на социално значими болести в зряла и късна възраст чрез насърчаване на здравословния начин на живот и адаптивните взаимодействия със социалната среда в юношеска възраст.

Проектът е завършен през 2022 г., като е анализирана цялостната картина на рисковото и здравословното поведение и здравето и благополучието, както и техните психосоциални детерминанти, сред българските юноши на възраст 11-15 г. на основа на данните от три вълни (2006 г., 2014 г. и 2018 г.) на международното сравнително изследване „Поведение и здраве при деца в училищна възраст” (Health Behaviour in School-aged Children – HBSC), провеждано в страните от Европейския регион под ръководството на СЗО.

Получени резултати през 2022 г.:

1. Идентифицирани и описани са ключови психосоциални рискови и протективни фактори и техните специфични взаимодействия, които оказват съответно негативен или позитивен ефект върху здравното поведение и психичното здраве на юношите;
2. Осъществено е сравнение с другите участващи страни, показващо националната специфика в психосоциалния здравен профил на българските юноши;
3. Изготвени са препоръки за превенция на рискови поведения и подобряване на здравето и психичното благополучие на юношите във основа на анализа на тенденциите за промяна в основните проблемни области в здравето и здравното поведение на юношите;
4. Научните резултати от проекта са представени в рамките на 5 публикации и 1 доклад, представен на научен форум.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

4.6.5. Провеждане на обучения на различни групи от населението по първа долекарска помощ: кандидат-водачи на МПС; служители на фирми и ведомства; учители, детегледачи, родители на деца до 8-год. възраст; служители на МВР

Опазването на живота и здравето на българското население винаги е била приоритетна задача на БЧК. За намаляване на жертвите от различните видове травматизъм е необходимо хората да знаят как да се предпазват и ако се случи инцидент, да знаят как да си помогнат. Затова БЧК организира обучения на различни групи от населението по първа долекарска помощ.

В превенцията на различните видове травматизъм значима роля играе навременно и правилно оказаната първа долекарска помощ, която минимизира последиците и подобрява шансовете за спасяване на човешки животи. Затова основният стремеж на БЧК е непрекъснато да разширява обхвата на обучените по първа долекарска помощ. Това допринася и за подобряване на индивидуалната и колективна устойчивост на населението.

През 2022 г. БЧК успя да обучи по ПДП **63 006 бъдещи водачи на МПС**, при планирани 60 000. Обучени са също така **519** учители, родители и детегледачи на деца до 8-год. възраст, при планирани 200. През годината **3 079** служители на фирми и ведомства преминаха обучения по ПДП, при планувани 1700.

За съжаление, въпреки повишения брой на обучените по ПДП, няма намаление на загиналите от трудови и пътни инциденти, като причините затова са комплексни.

4.7. Инвестиране във високи технологии в сферата на здравеопазването за гарантиране на по-висока ефективност и ефикасност на здравните грижи

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.7.1. В извънболничната медицинска помощ

Заплатените средства през 2022 г. за високоспециализирани дейности на изпълнители на СИМП са на стойност **16 400 854 лв**., а за високоспециализирани медико-

диагностични изследвания на изпълнители на МДД – **54 662 068 лв**. за **2 073 253 бр**. изследвания.

За най-скъпоструващото изследване в извънболничната медицинска помощ – ядрено-магнитният резонанс (ЯМР), са заплатени **10 971 125 лв**.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.7.2. В болничната медицинска помощ

За високоспециализирана диагностика за позитронно-емисионна томография с компютърна томография (ПЕТ/КТ) (PET/CT) и роботизирана радиохирургия за онкологични и неонкологични заболявания в условията на болничната медицинска помощ от бюджета на НЗОК през 2022 г. са заплатени **65 122 716 лв**.

4.8. Подобряване на контрола по отношение на трудовото законодателството, условията на труд и в областта на заетостта

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.8.1. Прилагане на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд в Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия

В изпълнение на МЗ №ОХ-561/19.06.2022 г. от 20.06.2022 г. до 08.07.2022 г. Министерството на отбраната организира и проведе обучение съгласно изискванията на Правилника за безопасност и здраве при работа по електрообзавеждането с напрежение до 1 000 V и Правилника за безопасност и здраве при работа с електрически и топлофикационни централи и по електрически мрежи за придобиване на квалификационна/потвърждаване на група по електробезопасност на военнослужещите и цивилните служители от Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия. В обучението взеха участие 630 лица – изразходвани финансови средства 37 000 лв.

В изпълнение на МЗ №ОХ-997/18.10.2022 г. от 24.10.2022 г. до 11.11.2022 г. Министерството на отбраната организира и проведе ежегодно обучение в съответствие с изискванията на Наредба №РД-07-2 от 2009 г. и Наредба №4 от 1998 г., на 650 длъжностни лица по безопасност и здраве при работа и на представителите на комитетите и групите по условия на труд от МО, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и БА – изразходвани финансови средства 39 000 лв.

За осигуряване на лични предпазни средства и специално работно облекло и подобряване на условията на труд бяха назначени за изпълнение и отчет финансови средства общо 247 645 лв. на военни формирования и структури в състава на Сухопътните войски, Военновъздушните сили, Военноморските сили, Командване за комуникационно-информационна поддръжка и киберотбрана, Централно военно окръжие и Командване за логистична поддръжка.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.8.2. Извършване на проверки за спазване на здравословни и безопасни условия на труд

В Министерството на отбраната е създаден и действа Съвет по условия на труд (СУТ). Съветът обсъжда и анализира състоянието и дейността по осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, като предлага решения на министъра на отбраната, свързани с тяхното подобряване. В състава на СУТ са включени представители ма Министерството на отбраната, видовете въоръжени сили, представители на Федерацията на независимите синдикати от отбраната – „Българска армия“ към КНСБ и Национален синдикат „Отбрана“ към КТ ‚Подкрепа“.

Членовете на СУТ участват в проверките по безопасност и здраве организирани от дирекция „Социална политика и политика по военно-патриотично възпитание на МО. По време на проверките не са констатирани военни формирования, които да нямат оценки на риска.

През 2022 г. под ръководството на дирекция „Социална политика и политика по военно-патриотично възпитание“ – МО бяха проведени две заседания на СУТ – през месец март и месец август. Извършените проверки през 2022 г. са две и са проведени в 6 военни формирования, при планирани за годината пет проверки в 16 военни формирования.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ „ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА“

4.8.3. Извършване на проверки за спазване на трудовото законодателство, здравословни и безопасни условия на труд и в областта на заетостта

През 2022 г. от контролните органи на Агенцията са извършени общо **42 396 бр. проверки**, с което е постигнат планираният брой инспекции за годината.

С цел проследяване ефективността на контролната дейност е извършен последващ контрол относно изпълнението на 56,4% от дадените и влезли в сила задължителни предписания, като е установено, че 99,1% от тях са изпълнени. Тези данни показват **висока степен на ефективност на контролната дейност**.

През 2022 г. са проверени **34 988 бр. предприятия**, от които 3 992 броя за първи път. Заетите лица в проверените предприятия са 1 532 657, от които 667 936 жени. В проверените предприятия е осигурена заетост на 35 467 лица с трайно намалена работоспособност, 27 030 трудоустроени лица, 55 823 пенсионери и 10 482 чужденци.

В резултат на извършените проверки през 2022 г. са констатирани общо **191 200 бр.** нарушения по спазване изискванията на трудовото законодателство, трудовата миграция и трудовата мобилност. Разпределението на нарушенията по основни групи е, както следва:

- Нарушения на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ) – 96 402 броя;
- Нарушения на нормативните изисквания, регламентиращи трудовите правоотношения (ТПО) – 93 954 броя;
- Нарушения на нормите за трудовата миграция и трудовата мобилност – 787 броя.

Констатираните нарушения на изискванията за **осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд** през 2022 г. са разпределени, както следва:

- Нарушения на нормите, свързани с организацията и управлението на дейността за осигуряване на здраве и безопасност при работа – 61 115 бр. В тази област превес имат нарушенията, свързани с организиране, провеждане и документиране на инструктажа и обучението за безопасно извършване на производствената дейност – 19 495 бр., следвани от нарушенията по оценката на

риска – 8 443 бр. Управлението на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд е в основата на превенцията на трудовите злополуки, тъй като с тази дейност се регламентират правилата за безопасност и здраве при работа и осъществяването на контрол по начин, който да гарантира тяхното спазване;

- Нарушения на нормите по обезопасеност на работното оборудване и технологичните процеси – 23 128 бр. От тях с най-висок относителен дял са констатираните нарушения, свързани с неосигурена защита от директен и индиректен допир до електрически ток – 3 768 бр. и
- Нарушения на нормите по хигиена на труда – 12 159 бр. Най-често нарушенията се отнасят до неосигурено санитарно-битово обслужване (3 325 бр.) и непроведени медицински прегледи (2 666 бр.).

Въпреки тези констатирани пропуски, резултатите от контролната дейност показват трайно подобрение през последните години в условията на труд по отношение на хигиената на труда, обусловено от внедряването на нови технологии и закупуване на ново оборудване, с цел повишаване конкурентоспособността на предприятията, както и от осигурените средства по оперативните програми за инвестиране в подобряване условията на труд.

Разпределението на нарушенията **в областта на трудовите правоотношения** по групи е, както следва:

- По заплащането на труда – 21 701 бр.;
- По възникване на трудови правоотношения – 13 737 бр.;
- По работно време – 10 717 бр.;
- По предоставяне на документи – 10 196 бр.;
- По почивките и отпуските – 7748 бр.;
- По извънредния труд – 564 бр.

Делът на нарушенията, свързани със **заплащането на труда** продължава да бъде най-висок спрямо всички нарушения по изпълнението на трудовите правоотношения. Работниците и служителите подават сигнали за неизплатени или забавени възнаграждения, тъй като неритмичното изплащане на трудовите възнаграждения затруднява посрещането на ежедневните нужди на домакинствата им. Сред нарушенията от този вид се наблюдава неизплащане и/или неначисляване, и/или забавено изплащане на дължими допълнителни възнаграждения за нощен труд, за работа на официални празници, извънреден труд и/или обезщетения. През 2022 г. в 379 предприятия са установени забавени възнаграждения, чийто размер възлиза на 6 млн. лв. В резултат на предприетите от Инспекцията по труда ефективни действия и мерки на работниците и служителите са изплатени около **4 млн. лв., в т.ч. близо 1 млн. лв., изплатени през периода за задължения от предишен период.** В сравнение с 2021 г. се отчита намаляване на размера на неизплатените в срок трудови възнаграждения.

За 2022 г. констатираните нарушения относно **работа на лица без сключени писмени трудови договори** и **неизпълнение на задължението на работодателя** да подава в 3-дневен срок от сключване или изменение на трудовия договор, или в 7-дневен срок от неговото прекратяване, уведомление за това до съответната ТД на НАП са **3 398 бр.** По-голямата разкриваемост на този вид нарушения е вследствие на засилените тематични проверки извършени от контролните органи с акцент конкретно върху законосъобразното възникване на трудовите правоотношения, изплащането на възнагражденията и разпределението на работното време.

По отношение на нарушенията, свързани с **работното време и почивките**, са установени пропуски при планирането, разпределението и отчитането на работното време при въведено сумирано изчисляване на работното време. Това води до полагане

на извънреден труд, като се надвишава законоустановената годишна, месечна или седмична продължителност на допустимия за полагане извънреден труд от един работник или служител, което от друга страна нарушава регламентираните междудневни и седмични почивки.

През 2022 г. са констатирани **1 135 бр. нарушения** на разпоредбите, свързани със специалната закрила на непълнолетните работници и на тези с намалена работоспособност.

Относно установените нарушения на нормите за **трудовата миграция и трудовата мобилност** следва да се отбележи, че при проверките на предприятия, които осигуряват временна работа (ПОВР) и предприятия ползватели (ПП) през 2021 г. са констатирани **146 нарушения** на трудовото законодателство по осъществяване на дейност чрез ПОВР. Те най-често са свързани с реда за обмен на информация между ПП и ПОВР по повод условията на труд; неспазване на минималните условия на труд и липса на задължителна информация в трудовите договори на изпратените работници.

Констатираните нарушения на законовите изисквания за **полагане на труд от чужденци в България** при извършените проверки са **624 бр**.

Общият брой констатирани нарушения при **контрола по осъществяване на посредническа дейност по наемане на работа** са **95**.

За отстраняване на констатираните нарушения контролните органи на ИА ГИТ са приложили **184 054 бр. принудителни административни мерки** (ПАМ), от които 178 651 бр. (97%) представляват даване на задължителни за изпълнение предписания на работодателите. Освен тях са приложени и следните ПАМ:

- Спрени машини, съоръжения, работни места и участъци – 315 бр.;
- Отстранени от работа служители поради липса на изискващата се квалификация или незапознати с правилата за здравословни и безопасни условия на труд – 55 бр.;
- Въведен специален режим за безопасна работа при възникнала сериозна и непосредствена опасност за живота и здравето на работещите и при невъзможност за спиране на работата на опасните машини – 15 бр.;
- Спрени незаконни решения или нареждания на работодатели – 8 бр.

Общият брой на съставените актове за **нарушения на правните норми** през 2022 г. е **9 481**. От тях 75% от съставените актове са за нарушения на норми, регламентиращи трудовите правоотношения; 21% за нарушения на норми, регламентиращи осигуряването на ЗБУТ и 4% за нарушения на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност.

През 2022 г. са издадени **8 684 бр. наказателни постановления**. Влезлите в сила наказателни постановления и одобрени споразумения през годината са 8 167 броя.

Мярката е реализирана на национално ниво в рамките на утвърдения бюджет. В резултат от реализирането на мярката е постигнато запазване броя на обхванатите при контрола заети лица и повишаване на ефективността на контрола за спазване на трудовото законодателство, здравословни и безопасни условия на труд и в областта на заетостта.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

4.8.4. Научно-изследователски проект „Факторна детерминираност на „икономиката в сянка“ и подходи за ограничаването ѝ в българското общество”

Екип от ИФС е работил по научно-изследователски проект „Факторна детерминираност на „икономиката в сянка“ и подходи за ограничаването ѝ в българското

общество“. Финансирането на проекта е от Фонд „Научни изследвания“ на МОН. Общият бюджет за втори етап на проекта, който обхваща 2022-2023 г., е на стойност 57 700 лв. В резултат от проекта са публикувани научни статии по конкретни теми, свързани с проекта, в национални списания и сборници. Публикувани са научни статии в списания в чужбина. Изнесени са научни доклади на национални и международни конференции.

Конкретните резултати от изпълнението на проекта се свеждат до:

1. Описание на типичните сенчести икономически практики в условията на българската икономика.
2. Извеждане на основните причини, поради които населението в активната икономическа възраст се включва в сенчести икономически практики.
3. Идентифициране на основните фактори, обуславящи съществуването на сенчести икономически практики.
4. Извеждане на индикатори за измерване на толерантността на населението към икономиката в сянка.
5. Композиране на „индекс на толерантността“ на населението към икономиката в сянка.

Въздействието на проекта се очертава на: национално ниво и по райони и региони на страната.

4.9. Подобряване на чистотата на природната (вода, въздух, почви) и околната среда

4.9.1. Обезопасяване на опасни за здравето източници на замърсяване – сметища, производства, отпадъчни води и др.

ОБЩИНИ, ВИК ОПЕРАТОРИ, ВИК АСОЦИАЦИИ

4.9.1.1. Опазване и подобряване състоянието на водните ресурси

По приоритетна ос 1 „Води“ на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ (ОПОС 2014-2020 г.) до края на 2022 г. са обявени общо **17 процедури** за **2 679 189 536 лв.** (149% от бюджета по оста). Сключени/издадени са **43 договора/заповеди** за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) в размер на **2 124 557 461 лв**. (118% от бюджета по оста). **В процес на изпълнение са 21 проекта, 22 са приключили**. Верифицираните разходи са **949 894 002 лв.** или 52.8% от бюджета по оста.

През отчетния период в експлоатация са въведени новоизградени/реконструирани пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) на общините Ямбол и Плевен, с което изградени/рехабилитирани/реконструирани ПСОВ са **общо 16** (в т.ч. Раднево, Банско, Тервел, Враца, Видин, Шумен, Варна – к.к. „Златни пясъци“, Айтос, Приморско-Китен, Асеновград, Добрич, Тутракан, Чирпан, Елхово), при целева стойност 25 бр. Достъп до подобрено водоснабдяване имат **232 157 лица**, при целева стойност 1 800 000 до 2023 г., а до подобрено пречистване на отпадъчните води – **793 970 еквивалент жители** (екв. ж.), при целева стойност 1 900 000 екв. ж. до 2023 г.

Със средства от ПУДООС през 2022 г. окончателно е осъществено изграждането на малки водоснабдителни обекти по **12 договора на обща стойност 20 773 781 лв.** в 11 общини: Борино, Златоград, Сливница, Шабла, Априлци, Свищов, Долни Дъбник, Ябланица, Козлодуй, Ценово, Белово. Общо изградената за отчетния период водопроводна мрежа е приблизително 67 км., като броят на обхванатото от мярката население е около **85 000 жители**.

Със средства от ПУДООС е приключило изпълнението на проекти за изграждането на колектори и канализации по **18 договора на обща стойност 20 209 411 лв**. в 15 общини: Лозница, Казанлък, Белене, Стара Загора, Провадия, Борино, Правец, Раковски, Кнежа, Белослав, Самоков, Суворово, Трявна, Бяла (обл. Варна), Дългопол. Общо изградената за 2022 г. канализационна мрежа е приблизително 17,83 км., като броят на обхванатото от мярката население е около **295 000 жители**.

През 2022 г. е изграден **първи етап** на „Разширение на ПСОВ за отстраняване на биологични елементи – азот и фосфор, на гр. Пазарджик“ на **Община Пазарджик** на стойност в размер на **3 858 076,76 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.9.1.2. Намаляване на количеството депонирани битови отпадъци чрез изграждане на инфраструктура за оползотворяване на отпадъци

В рамките на приоритетна ос 2 „Отпадъци“ на ОПОС 2014-2020 г. до края на 2022 г. са обявени общо **9 процедури** на стойност **723 414 270 лв.** (145% от бюджета). Сключени са **153 договора** за предоставяне на БФП в размер на **590 387 367 лв**. (118% от бюджета). Към края на 2022 г. **проектите в процес на изпълнение са 58, приключилите – 95**. Верифицираните разходи са **254 796 066 лв**. или 51% от бюджета по оста.

Финансираните проектни дейности допринасят за постигането на основния индикатор по приоритетна ос „Твърди отпадъци: Допълнителен капацитет за рециклиране на отпадъци“. Към края на отчетния период по посочения показател се отчита напредък от 88 336 тона/година, при целева стойност 240 000 т/г. до 2023 г. По показател „Намалено количество на депонираните битови отпадъци“ се отчита резултат от 297 390,18 т, при целева стойност 650 000 т.

Показател 2.2. „Допълнителен капацитет за оползотворяване на битови отпадъци (за получаване на енергия)“ е премахнат от целите на ОПОС 2014-2020 г., тъй като отразява прогнозния принос от проект „Проектиране и изграждане на инсталация за комбинирано производство на енергия в София с оползотворяване на RDF – трета фаза на интегрирана система от съоръжения за третиране на битовите отпадъци на Столична община“. Предвид статуса на проекта, УО уведоми бенефициента за прекратяване на АДБФП и възстановяване на аванса към Програмата, поради невъзможност да бъде изпълнен в рамките на периода на допустимост (2023 г.) заради забавяне на основните дейности.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.9.1.3. Изграждане на регионални съоръжения за третиране на отпадъците

През 2022 г. от ПУДООС не са отпускани средства за финансиране изграждането на подобен тип обекти.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ,
ОБЩИНИ, ПУДООС

4.9.1.4. Закриване и рекултивация на съществуващи депа/съоръжения за битови отпадъци, които не отговарят на изискванията на действащите нормативни актове

По ОПОС 2014-2020 г. са сключени **54 административни договора** за безвъзмездна финансова помощ за техническа рекултивация на 56 депа, като към края на 2022 г. се докладват 48 бр. рекултивирани депа. Приключена е техническата рекултивация (с издаден Констативен акт Образец 15) на още 4 депа (**общо 52 бр. рекултивирани депа**), чиито проекти са в процедура по приключване.

През 2022 г. със средства на ПУДООС е завършена техническата рекултивация на 2 депа в общините Гурково и Крушари на обща стойност в размер на 1 636 464.27 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ,
ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА СЪС СТОПАНСКА ЦЕЛ,
ЮРИДИЧЕСКИ ЛИЦА С НЕСТОПАНСКА ЦЕЛ

4.9.1.5. Изпълнение на демонстрационни проекти в областта на управлението на отпадъците

Към 31.12.2022 г. по процедура „Изпълнение на демонстрационни проекти в областта на управлението на отпадъците“ са сключени **63 договора** за БФП: 21 проекта са приключили, 2 са прекратени, а останалите 40 са в процес на изпълнение.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

4.9.1.6. Повишаване защитата на населението от свлачищни процеси

В рамките на приоритетна ос 4 „Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“ на ОПОС 2014-2020 г. до края на 2022 г. са обявени общо **7 процедури** на стойност **214 835 799 лв.** (120% от бюджета по приоритетната ос). Сключени/издадени са **17 договора/заповеди** с обща стойност на БФП – **129 058 099 лв.** (72% от бюджета). В процес на изпълнение са 5 проекта, по други 12 е приключило изпълнението. Верифицираните разходи са **89 077 178 лв**. или 49.8% от бюджета по оста.

Част от дейностите по оста са насочени към мероприятия, чрез които да бъде намален броя на населението в риск от свлачища. Като резултат, по индикатор „Население в риск от свлачища“ е отчетено намаление от 71 605 жители, при целева стойност от 220 000 души. До края на м. декември 2022 г. постигнатата стойност за индикатор „Укрепени свлачища“ е 12.40 ха, като общата целева стойност на договорените проекти до 2023 г. е 80 ха.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ,
ОБЩИНИ

4.9.1.7. Намаляване замърсяването на атмосферния въздух чрез понижаване количествата на ФПЧ$_{10}$/NO$_x$

В рамките на приоритетна ос 5 „Подобряване качеството на атмосферния въздух“ на ОПОС 2014-2020 г. се финансират дейности, свързани с намаляване на количеството на $ФПЧ_{10}$ и увеличаване на населението, обхванато от мерките за намаляване на количествата на $ФПЧ_{10}$ и азотни оксиди на територията на общини с нарушено качество на въздуха. До края на 2022 г. са обявени общо **5 процедури** на стойност **633 908 920 лв.** (104% от бюджета), сключени/издадени са общо **42 договора/заповеди** за БФП в размер на **626 044 476 лв.** (103% от бюджета), **19 проекта са в процес на изпълнение**, а **23 са приключили**. Верифицираните разходи са 415 620 986 лв. или 68.2 % от бюджета по оста.

По индикатор „Проекти, насочени към намаляване количествата на $ФПЧ_{10}$ и NOx“ са сключени **20 договора** за проекти, чрез които ще се минимизира замърсяването на въздуха от битовото отопление и транспорта.

До края на м. декември 2022 г. изпълнението на индикатор „Намалено количество на $ФПЧ_{10}$ (тон/година)“ е 7 343,68 т/г. Крайната цел по показателя е 7001,15 т/г., при базова стойност от 7 347,71 или планираното намаление на $ФПЧ_{10}$ е 346,56 т/г.

По индикатор „Население, обхванато от мерките за намаляване на количествата на $ФПЧ_{10}$ и NOx“ е реализиран напредък от 282 042 лица, при целева стойност 3 000 000.

Към края на 2022 г. са **актуализирани 20** (от общо 21 финансирани) **общински програми за качеството на атмосферния въздух**.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ИАОС, РИОСВ

4.9.1.8. Извършване на текуща оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ) и контрол на емисиите на вредни вещества от неподвижни източници на емисии

Националната система за наблюдение и контрол осигурява оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ), която се извършва чрез 30 автоматични измервателни станции (АИС), 5 автоматични ДОАС системи (работещи на оптичен принцип), 9 пункта с ръчно пробонабиране и последващ лабораторен анализ, както и 4 АИС за мониторинг на качеството на атмосферния въздух в горски екосистеми – КФС „Рожен”, „Юндола”, „Витиня” и „Старо Оряхово”. Осигурена е постоянна техническа и комуникационна поддръжка на системата, което дава възможност за непрекъснат мониторинг и информация за качеството на атмосферния въздух в реално време.

Регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ) и Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) планират и осъществяват контролни проверки на неподвижни източници на емисии. През 2022 г. от 15-те РИОСВ са извършени **1449 проверки** по Закона за чистотата на атмосферния въздух на предприятия/обекти на територията на цялата страна, като продължава прилагането на засилен ежемесечен контрол от РИОСВ на големите горивни инсталации, оказващи въздействие върху качеството на въздуха по отношение на нивата на серен диоксид в гр. Гълъбово. От ИАОС, съгласно утвърден от министъра на околната среда и водите график, през годината са извършени **контролни измервания на** емисии от неподвижни източници на **75 обекта** със 180 пробовземни точки и индикативни измервания за контрол на КАВ с мобилни автоматични станции **в 20 населени места** по 51 денонощия ефективен мониторинг.

Калибрирани са автоматичните газоанализатори за контрол на КАВ (съгласно международния стандарт EN ISO БДС 17025) – достоверност на данните от измерванията, получени от НАСККАВ. Калибрирани/проверени са **463** автоматични газоанализатори за контрол на КАВ, **5** автоматични газоанализатори за емисионен

контрол. Проверени са **40 пробовземни устройства**, издадени са **220 сертификата** от калибриране съгласно действаща система за управление на акредитираната лаборатория по Европейски стандарт БДС EN ISO/IEC 17025:2018.

Осигурена е представителна информация за качеството на атмосферния въздух и е предоставен достъп на обществеността до информация за превишаване на праговите стойности по отношение на основните замърсители. Ежедневно, на интернет страниците на ИАОС и МОСВ се публикуват бюлетини за качеството на атмосферния въздух. Информацията се обобщава и публикува и в тримесечни бюлетини. На интернет страницата на ИАОС се предоставят данни за КАВ от Националната система за контрол качеството на атмосферния въздух в реално време: http://eea.government.bg/kav.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ИАОС, РИОСВ

4.9.1.9. Извършване на текуща оценка на състоянието на почвите в рамките на мониторинговата мрежа за почвен мониторинг – I ниво (широкомащабен мониторинг) и II ниво (вкисляване и засоляване)

Оптимизирани са националните мрежи за наблюдение и контрол на състоянието на почвите, утвърдени от изпълнителния директор на ИАОС. В Годишната програма за 2022 г. за почвен мониторинг са определени за пробонабиране 105 пункта по I ниво и 57 пункта (вкисляване) и 12 пункта (засоляване) по II ниво. От тях са пробонабрани, съответно, 630 проби по I ниво и 456 проби (вкисляване) и 288 проби (засоляване) по II ниво.

ОТГОВОРНИТЕ ИНСТИТУЦИИ, СЪГЛАСНО ПОСОЧЕНОТО В ПЛАНОВИТЕ ДОКУМЕНТИ

4.9.1.10. Изпълнение на мерки от Плановете за управление на риска от наводнения за периода 2016-2021 г.

В Програмата от мерки на ПУРН 2016-2021 г. в Дунавски район за басейново управление са планирани общо 237 мерки, от които 105 са изпълнени, което представлява 44% от планираните мерки.

Планираните мерки към ПУРН 2016-2021 г. в Черноморски район за басейново управление са 297, като изпълнени са 158, което представлява 61%.

В Програмата от мерки на ПУРН 2016-2021 г. в Източнобеломорски район за басейново управление са планирани общо 905 конкретни мерки, от които 72 са изпълнени, което представлява приблизително 8% от планираните мерки.

Планираните мерки в Програмата от мерки към ПУРН 2016-2021 г. в Западнобеломорски район за басейново управление са 206 броя от 14 типа. Изпълнени са 66 мерки от 10 типа, което представлява 32%.

Изпълняват се мерки, свързани предимно с осигуряване на проводимостта на речните легла, които са част от постоянната защита от вредното въздействие на водите. Неизпълнените мерки са свързани предимно с изграждане на защитни съоръжения и са от компетентността на кметовете на общините.

Анализът на изпълнението на мерките от програмите от мерки показва постигане в различна степен на всички поставени в ПУРН цели и приоритети. Основна причина за недостатъчната степен на изпълнение на мерките, която отговорните институции посочват, е недостатъчното финансиране, с което да се обезпечи изпълнението на

мерките. Голяма част от планираните мерки остават без финансов ресурс, което води до тяхното неизпълнение.

По ОПОС 2014-2020 г. в края на 2022 г. с мерки за защита от наводнения са обхванати 145 063 жители от различни населени места в страната. Постигнатата стойност за индикатор „Райони със значителен потенциален риск от наводнения, в които населението няма готовност за адекватна реакция при наводнения“ е 17 бр., като целевата стойност е 26 бр., при базова/начална стойност 116 бр. (Индикаторът е с изпълнение над заложената цел.)

През отчетния период са установени всички 6 от заложените 6 (3 през 2022 г.) центъра за повишаване готовността на населението за адекватна реакция при наводнения.

По показател „Брой жители, които се ползват от мерки за защита от наводнения“ се докладват 150 237 лица.

4.9.2. Развитие на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС)

ИАОС

4.9.2.1. Осигуряване на достоверна и достатъчна по обхват информация за състоянието на околната среда

Ежедневно се изготвят и публикуват на интернет страницата на ИАОС **бюлетини** за качеството на атмосферния въздух и радиационната обстановка в страната, които са реализирани като уеб-приложения. Изготвени са тримесечни бюлетини за състоянието на околната среда и **Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2022 г**., до които е осигурен публичен достъп на интернет страницата на ИАОС.

През отчетния период са поддържани **19 информационни системи** за подсистемите на НСМОС. **Информационните системи с публичен достъп са 11 на брой**.

4.9.3. Намаляване емисиите на парникови газове чрез финансираните от Националния доверителен екофонд (НДЕФ) програми

НДЕФ, ОБЩИНИ

4.9.3.1. Изпълнение на проекти за енергийна ефективност

В рамките на Инвестиционната програма за климата (ИПК) са реализирани 3 публични проекта за енергийна ефективност с обща стойност на субсидията от НДЕФ в размер на 949,5 хил. лв. и съфинансиране от общините в размер на 346 хил. лв. Извършено е саниране на 1 ОУ, 1 общинска административна сграда и 1 читалище. Пряко или косвено от проектите са облагодетелствани 39 014 жители и са създадени 68 временни работни места.

В резултат на реализираните проекти са спестени 7 048 т CO_2 за 30-годишен период. Спестената топлинна енергия е 566 573 kWh, а спестената електроенергия – 21 240 kWh (на годишна база).

НДЕФ, ОБЩИНИ, ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ

4.9.3.2. Схема за насърчаване използването на електромобили

През 2022 г. по ИПК продължава реализирането на Схемата за насърчаване използването на електромобили от публичните институции. Закупени са 11 превозни средства: 3 изцяло електрически превозни средства (ЕПС), кат. M1 или N1, и 8 изцяло ЕПС, кат. L7e, като финансовото участие на НДЕФ е в размер на 232 хил. лв., а собственото съфинансиране от бенефициентите възлиза на 353 хил. лв. Пряко или косвено са облагодетелствани 920 хил. жители.

В резултат от изпълнението на мярката, на годишна база са спестени 24 561 кг емисии на CO_2, 134.5 кг емисии на NOx, 13.8 кг емисии на прахови частици, 458.7 кг емисии на CO. Спестените горива на годишна база са 4.32 хил. л бензин и 7.98 хил. л дизел.

НДЕФ, ОБЩИНИ, ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ, НПО, БАН

4.9.3.3. Изпълнение на проекти по Програма „Микропроекти“, водещи до директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове или адаптация към климатичните промени и/или изпълнение на дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени

Средствата за финансиране на проекти по Програма „Микропроекти за климата“ постъпват в съответствие със Споразумението за прехвърляне на годишно разпределено количество емисии между Република България и Република Малта и на базата на Решение №175 на Министерския съвет от 29.03.2017 г.

В рамките на програмата се изпълняват следните видове проекти:

- Малки инфраструктурни проекти (доставка на апаратура, изграждане на малка инфраструктура), водещи до директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове или адаптация към климатичните промени;
- Дейности, свързани със смекчаването и адаптацията към климатичните промени (разработване на стратегии /програми /доклади /анализи, образователни проекти, събития, публикации, научни изследвания и проучвания и др.).

През 2022 г. са завършени 3 проекта с финансовата подкрепа от НДЕФ в размер на 91,8 хил. лв. Два от тях (на Община Добрич, СУ „П. Р. Славейков“ и на Община Своге) са за изграждане на малка инфраструктура (внедряване на системи за сграден електро-енергиен мениджмънт, които включват системи за оптимизиране и мониторинг на електропотреблението в общински сгради). Третият проект е свързан с разработването на програма за управление на отпадъците, съгласно приложимото законодателство, за подобряване управлението на отпадъците на територията на Община Бургас, осигурявайки работещ инструмент за планиране и обосновка на необходимите ресурси, мерки и действия. От реализацията на тези проекти пряко или косвено са облагодетелствани 324 354 жители.

НДЕФ, ОБЩИНИ

4.9.3.4. Оползотворяване на топлинната енергия на минералните води и като резултат – директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови

газове, чрез безвъзмездно предоставяне на средства за финансиране на част от ремонтните дейности/ разширяване/ изграждане на инфраструктура – общинска собственост, водещи до подобряване и повишаване на ефективното използване на ресурсите от минерални води

Очакванията бяха през 2021 г. да стартира прилагането на Инвестиционна програма „Минерални води“ като постоянно действаща програма за финансиране на проекти, свързана с изпълнението на Стратегия за управление на дейностите при минералните води, под формата на трансфер в рамките на събраните такси за водовземане на минерални води по чл. 196, ал. 1 от Закона за водите.

След две отлагания, в началото на 2022 г. с Решение на УС на НДЕФ са осигурени необходимите средства за организирането на прием на проектни предложения. Поканата е публикувана през м. октомври 2022 г., като с Решение на УС на НДЕФ крайният срок за набиране на проекти е удължен до 6 февруари 2023 г.

4.9.4. Ползване на природни ресурси от защитени територии – национални паркове

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ,
ДИРЕКЦИИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПАРКОВЕ (ДНП)

4.9.4.1. Осъществяване на поддържащи и възстановителни дейности в горите на националните паркове със съпътстващо ползване на дървесина от местното население

Осигурена е възможност за местното население от прилежащите територии на националните паркове („Рила“, „Пирин“ и „Централен Балкан“) частично да задоволява нуждите си от дървесина срещу заплащане на такса. Издадени са разрешителни за ползване на дървесина в рамките на поддържащите и възстановителните дейности в горите, разположени в националните паркове, на **1102 домакинства**.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ДНП

4.9.4.2. Ползване на недървесни горски продукти – гъби, билки от лечебни растения и диворастящи плодове, в националните паркове

Осигурена е възможност за местното население от прилежащите територии на трите национални парка да ползва природни ресурси срещу заплащане на такса. Издадени са **73 разрешителни** за събиране с търговски цели на гъби и диворастящи плодове в територията на националните паркове.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ДНП

4.9.4.3. Предоставяне на пасищни площи за паша на домашни животни

Осигурена е възможност за местното население да ползва пасищни площи от националните паркове за паша на домашни животни срещу заплащане на такса. Издадени са **585 разрешителни** за предоставяне на пасищни площи за паша на домашни животни на 585 физически и юридически лица.

4.10. Подобряване на качеството и чистотата на храните

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

4.10.1. Разработване, координиране и прилагане на държавни политики в областта на безопасността и качеството на храните

През 2022 г. са изготвени проекти на закони и подзаконови нормативни актове в областта на безопасността на храните, които имат за цел постигане на високо ниво на защита на здравето на потребителите чрез предлагане на пазара на качествени и безопасни храни и подобряване на пазарния достъп на малки производители:

- ✓ Изготвен е проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за храните относно създаване на правни основания за издаване на наредби от министъра на земеделието и храните;
- ✓ Изготвен е проект на Постановление на Министерския съвет за изменение и допълнение на Наредбата за специфичните изисквания към млечните продукти, приета с Постановление № 260 на Министерския съвет от 2021 г., с цел повишаване на осведомеността сред потребителите и като мярка за спасяване на производството на български млечни продукти от притока на вносни количества мляко;
- ✓ Изготвен е проект на Наредба за условията за използване на незадължителни обозначения при етикетиране на храните. С Наредбата се определят условията за използване на незадължителни обозначения при етикетиране на храните и осъществяване на официален контрол върху използването на незадължителни обозначения при етикетиране на храните;
- ✓ Изготвен е проект на Наредба за дейността на фермерските пазари, с който се определят условията и реда за организацията и дейността на фермерските пазари за храни, както и изискванията към безопасността на храните, предлагани на фермерските пазари за храни;
- ✓ Изготвен е проект на Наредба за специфичните изисквания при производство на малки количества храни в домашни условия, с цел стимулиране на производството на храни в домашни условия и гарантиране на по-ефективен контрол при спазването на разписаните правила.

- Изпълняват се мерките, заложени в Плана за действие към Националната програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни (2021 г.-2026 г.), приета с Решение на Министерския съвет от 15 октомври 2021 г.;
- Приключена е националната процедура по обработка на заявление - спецификация за регистрация на Защитено наименование за произход „Странджански билков чай“ и е изпратено в Европейската комисия (ЕК). Отразени са първи коментари на ЕК по него;
- Приключена е процедурата и са вписани в Европейския регистър на Храните с традиционно специфичен характер „Луканка Троянска“ и „Търновски суджук“;
- Осигурена е държавна финансова помощ „de minimis“ за покриване на разходите за сертификация на производителите на ЗНП „Странджански манов мед“/„Манов мед от Странджа“;

- Финализирана и одобрена от министъра на земеделието и храните е Програма за местни традиционни и регионални традиционни продукти;
- В Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г. е включена интервенция „Популяризиране и подкрепа на схеми за качество, признати от Съюза или от държавите членки, както и тяхното използване от земеделските производители“ ;
- Вписани са нови производители в регистрите на продуктите със защитени наименования, както и в регистъра на „планински продукт“;
- Проведени са планови надзорни проверки върху контролиращите лица на продукти със защитени наименования.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

4.10.2. Разработване, координиране и прилагане на държавни политики в борбата с антимикробната резистентност и борбата със зоонозите

През 2022 г. се прилагат мерки, целящи осигуряване на висок здравен статус на животните, което е в основата на добиването на безопасни и качествени продукти за консумация от населението.

В политиката на европейско и световно ниво, касаеща борбата с микробната резистентност и зоонозите, все по-голяма популярност придобива подходът „Едно здраве“, представляващ интегриран подход, при който се взема предвид опазването на здравето на човека, животните и околната среда. Прилагането на подхода изисква интензивно сътрудничество и координация между отделните компетентни органи и съответните политики. В тази връзка, е подготвен проект за актуализация на **Националната програма за действие срещу антимикробната резистентност**, с водещо ведомство Министерство на здравеопазването. Анализирани са възможностите за финансово и ресурсно обезпечаване за изпълнение на мерките от Програмата. В проекта на документ са предвидени мерки и схеми, допринасящи за стимулиране разумната употреба на антимикробни средства и борба с микробната резистентност, някои от които се реализират чрез Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 година и Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 година.

В изпълнение на изискванията на чл. 118 от Закона за ветеринарномедицинската дейност Българската агенция по безопасност на храните изготвя Програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болести по животните и зоонози с тригодишен период на изпълнение, която по предложение на министъра на земеделието и храните се одобрява от Министерския съвет. С Решение на Министерския съвет №156 от 18.03.2022 г. е одобрена **Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в Република България 2022–2024 г**. За да се верифицира изпълнението на програмата, през 2022 г. са проведени два одита на официалния контрол, осъществяван от БАБХ, за съответствие на европейското и националното законодателство в сферата на здравеопазване на животните.

Основно средство в борбата с микробната резистентност и зоонозите е повишаване на осведомеността на всички заинтересовани страни и обществеността, като в тази връзка периодично се публикуват информационни материали на интернет-сайта на Министерството на земеделието и храните, в специално обособени за целта раздели: „Антимикробна резистентност“ (https://www.mzh.government.bg/bg/politiki-i-

programi/politiki-i-strategii/politiki-po-agrohranitelnata-veriga/antimikrobna-rezistentnost/) и „Инфлуенца по птиците“ (https://www.mzh.government.bg/bg/politiki-i-programi/politiki-i-strategii/politiki-po-agrohranitelnata-veriga/influenca-po-pticite/).

Информационните материали се разработват в сътрудничество със заинтересованите страни или се предоставят от неправителствени организации, браншови организации в съответните сектори, което допринася за разпространението на информацията.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.10.3. Поддържане на система за официален контрол при производството и търговия с храни и материали и предмети, предназначени за контакт с храни

Българската агенция по безопасност на храните провежда ефективен контрол с цел проверка за спазване на изискванията на действащото законодателство за осигуряване на безопасност на храните по цялата хранителна верига, което се доказва с получените резултати от извършения официален контрол.

Общо за 2022 г. инспекторите от отдели „Контрол на храните” при Областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ) са извършили планови проверки, тематични проверки и проверки по заповеди на изпълнителния директор на обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведенията за обществено хранене в страната. Обобщените данни са както следва:

- ✓ Общ брой извършени проверки – 148 756 бр.;
- ✓ Издадени предписания – 5610 бр.;
- ✓ Съставени Актове за установяване на административно нарушение (АУАН) – 797 бр.;
- ✓ Възбранени и бракувани храни – 654 т от животински и неживотински произход;
- ✓ Общ брой затворени обекти/обекти с временно преустановена дейност – 48.

Цифровият анализ за средните стойности на ефективността на извършения официален контрол показва, че средно всяка 26-та проверка приключва с издаване на предписание (за сравнение за 2021 г. – всяка 35-та), а всяка 187-ма проверка приключва със съставяне на АУАН (за сравнение за 2021 г. – всяка 262-ра). Анализът показва увеличение на издадените предписания и съставените АУАН при извършения официален контрол през последната година, което се дължи на големия брой извършени проверки във връзка с COVID-19 през 2021 г.

През 2022 г. БАБХ участва отново в организираната от Европол и Интерпол международна операция OPSON, насочена срещу разпространението на фалшифицирани и неотговарящи на стандартите хранителни продукти и напитки.

При извършени проверки на обекти от търговията на дребно и едро, ресторанти и заведения за обществено хранене са иззети и унищожени 24 099 кг месни и млечни продукти, месни разфасовки, заготовки, колбаси, риба и агнешко месо без етикети, с изтекъл срок на годност или без идентификационна маркировка. Във връзка с констатираните несъответствия на бизнес операторите са издадени предписания, връчени са актове за установяване на административно нарушение и е издадена Заповед за спиране експлоатация на обект поради лоша хигиена.

4.10.4. Поддържане на официални регистри на обектите за производство, преработка и дистрибуция на храни, хранителни добавки и материали и предмети, предназначени за контакт с храни

Българската агенция по безопасност на храните упражнява контрол върху електронните национални регистри, като изготвя и поддържа списъци на обектите, които контролира, съгласно чл. 24 от Закона за храните. Общият брой на обектите и транспортните средства в обхвата на контрол на отдели „Контрол на храните" при ОДБХ, е 27 0838, разпределени както следва:

- ✓ Обекти за производство и търговия на едро на храни от животински и неживотински произход – 14 077 бр.;
- ✓ Обекти за търговия на дребно и заведения за обществено хранене – 210 608 бр.;
- ✓ Обекти, осъществяващи дейност, съгласно изискванията на Регламент 1069/2009 (съхранение, обезвреждане и преработка на странични животински продукти) - 710 бр.;
- ✓ Транспортни средства за превоз на храни – 38 015 бр.;
- ✓ Транспортни средства за превоз на странични животински продукти и продукти от тях - 1 569 бр.;
- ✓ Бизнесоператори, които извършват търговия с храни от разстояние – 794 бр.;
- ✓ Риболовни съдове, извършващи улов на риба – 4 430 бр.;
- ✓ Обекти за първично производство на гъби - 187 бр.;
- ✓ Пунктове за изкупуване на диворастящи гъби и/или горски плодове – 386 бр.;
- ✓ Оператори на хранителни банки – 2 бр.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.10.5. Поддържане на високи стандарти за качеството на храни и напитки

Обектите, одобрени да произвеждат храни по стандарти, изготвени по предложение и с участието на браншовите организации, представители на висши учебни заведения, на научните среди и експерти от агенцията, са както следва:

- ✓ По утвърден стандарт „Стара планина" (за месни заготовки и месни продукти) – 83 бр.
- ✓ По утвърден стандарт „България" (за брашно бяло, добруджа и типово и хляб бял, добруджа и типов) – 103 бр.
- ✓ По браншови стандарт „Лютеница" – 14 бр.
- ✓ По браншови стандарт за „Рафинирано слънчогледово масло" – 6 бр.
- ✓ За производство на млечни продукти по Български държавен стандарт – 71 броя.

Проверките в тези обекти се извършват регулярно, съгласно оценката на риска, и се предприемат действия по компетентност от съответната Областна дирекция по безопасност на храните, на която територия са позиционирани производствените предприятия.

За да гарантира правото на потребителите да получават пълна и вярна информация за храните, които закупуват и консумират, и в изпълнение на разпоредбите

на Регламент (ЕС) № 1308/2013 за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти и Наредбата за специфичните изисквания към млечните продукти, БАБХ организира и извършва контрол на предлаганите на пазара млечни продукти за нерегламентирано влагане на немлечни мазнини и за съответствие по физикохимични показатели, съгласно технологична документация (ТД) на производителя, чрез лабораторно изпитване на взети проби млечни продукти от търговска мрежа. Пробовземането се извършва с участието на браншовите организации на млекопреработвателите, сдружение „За достъпна и качествена храна“ и Комисия за защита на потребителите.

Резултатите от направените проверки и лабораторни анализи за 2022 г. показват, че от общо 184 изследвани продукта (сирене – 101 бр., кашкавал – 35 бр., кисело мляко и цедено мляко – 24 бр., прясно мляко и мляко за пиене – 15 бр., масло – 6 бр., заквасена сметана – 2 бр. и извара – 1 бр.) е установено влагане на немлечни мазнини в една проба, а в 28 проби са установени отклонения от зададените в ТД физикохимични показатели – сухо вещество и масленост.

Във връзка със заповед на изпълнителния директор на БАБХ през периода 25.11.2022 г. – 07.12.2022 г. са извършени извънредни проверки на всички млекопреработвателни предприятия, произвеждащи саламурени сирена, обекти за дистрибуция (търговия) на едро и дребно на храни, в това число и заведения за обществено хранене, с цел установяване на съответствието на предлаганите и произведени сирена с изискванията на Наредбата за специфичните изисквания към млечните продукти. Извършени са общо 1 744 проверки, в това число:

- ✓ В млекопреработвателни предприятия, произвеждащи саламурени сирена – 195 бр.;
- ✓ В обекти за дистрибуция (търговия) на едро с храни - 126 бр.;
- ✓ В обекти за дистрибуция (търговия) на дребно с храни и в заведения за обществено хранене – 1 423 бр.

За установени несъответствия на бизнесоператори са съставени 26 предписания и 17 Акта за установяване на административни нарушения, 4 разпореждания за спиране на реализация и връщане на доставчиците за отстраняване на несъответствията, 1 разпореждане за унищожаване на 216 кг краве сирене в млекопреработвателното предприятие за несъответствие по физикохимични показатели.

През първото полугодие на 2023 г. от търговска мрежа са взети 75 проби от млечни продукти, произведени на територията на страната, от които: от сирене – 34, от кашкавал – 15, от кисело мляко – 11, от прясно мляко и от масло - по 5, от извара и крема сирене – по 2 и от сметана - 1. Пробите са изпитани за наличие на немлечни мазнини и за съответствие по физикохимични показатели, съгласно технологичната документация (ТП) на производителя. При извършените изпитвания е установено влагане на немлечни мазнини в една от пробите, а в други 16 проби са установени отклонения от зададените в ТД физикохимични показатели - сухо вещество и масленост.

За всяко констатирано несъответствие е изпратено уведомително писмо до директора на ОДБХ по местонахождение на млекопреработвателното предприятие, произвеждащо несъответстващия млечен продукт, за предприемане на мерки по компетентност. Налагат се и административни мерки за спиране на реализацията на продуктите и/или връщане на производителите за отстраняване на несъответствията в етикетирането.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

4.10.6. Функциониране на компетентна контактна точка по Системата за бързо съобщаване на храни и фуражи RASFF

През 2022 г. от звената за контакт към дирекция „Контрол на храни" и дирекция „Контрол на фуражите и страничните животински продукти" в БАБХ са предприети действия по 157 входящи уведомления, от които: за предупреждение – 61, за последващи действия – 39, за насочване на вниманието – 18 и за несъответствие – 39. Отговорено е на 9 запитвания, подадени чрез системата за административно сътрудничество, по отношение на официалния контрол. Изготвени са 11 изходящи уведомления, в това число: за предупреждение – 4, за последващи действия – 1, за насочване на вниманието и за несъответствие – по 3. Чрез системата за административно сътрудничество са отправени 3 запитвания, касаещи официалния контрол. Предприети са действия по 14 случая, подадени чрез Системата за измами по агрохранителната верига.

България участва в съвместна акция на ЕК и държавите-членки за установяване на измами с пчелен мед „От кошерите", като проверките продължават и през 2023 г.

Чрез уеб сайта на БАБХ потребителите се информират своевременно за наличието на храни на пазара, които се разпространяват на българския пазар и са обект на нотификация.

Направление 5 – Разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика

МИНИСТЕРСТВО НА ИНОВАЦИИТЕ И РАСТЕЖА

През 2022 г. Министерство на иновациите и растежа стартира две важни инициативи с цел стимулиране на международното сътрудничество посредством увеличаването на съвместните инвестиции и усилия в търсенето и разработването на нови средно- и високотехнологични решения за справяне с някои от съвременните предизвикателства и привличането на чуждестранни граждани на българския пазар на труда. Това са Стартъп визата (StartUp Visa) и Синята карта (Blue card).

С ПМС № 318 от 07.10.2022 г. е приета Наредба за условията и реда за издаване, удължаване и отнемане на удостоверение за високотехнологичен и/или иновативен проект, наречен **„Стартъп виза"**. Стартъп визата представлява удостоверение, което позволява на инвеститори извън ЕС да развиват високи технологии в България, да наемат български таланти и да създават работни места. Удостоверението е официален документ, който дава възможност за издаване на разрешение за продължително пребиваване на чужденци, които искат да развиват иновативен или високотехнологичен бизнес у нас. След приемането на наредбата бяха проведени редица срещи с представители на различни институции в страната с принос към организацията за провеждането на административната услуга, сред които МВР, МВнР и ДАНС. Установена е комуникация с представители на браншови организации, професионални и други организации на бизнеса с цел сформиране на експертни съвети при провеждането на процедура по издаване на удостоверенията.

Що се отнася до т.нар. **Синя карта** – тя представлява механизъм за обработка и издаване на разрешително за работа за висококвалифицирани специалисти от държави

извън Европейския съюз (ЕС). Новата „бърза писта“ се прилага за заявяване на групи от минимум 10 служители и е предназначена за компании, които целят релокиране на офиси и техните служители от страни извън ЕС. Разрешителното за работа позволява висококвалифицирани специалисти с висше образование от трети страни да работят у нас до 4 години. За петте месеца на 2022 г., в които МИР е съдействало за бързата процедура, от нея са се възползвали **203 служители** на различни компании. Планират се допълнително стъпки за оптимизиране на процедурата както по отношение на сътрудничеството с предприятията преди подаването на документите, така и по отношение на дигитализиране на етапи от обработката и потоците на информацията между административните структури.

В допълнение, в края на 2022 г. с Решение №1015 на Министерския съвет от 15 декември 2022 г. е приета Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2021-2027 г. (ИСИС 2021-2027), чието изпълнение следва да превърне България в иновативна, интелигентна, зелена, цифрова и свързана страна чрез нова обща политика за взаимодействие между научните изследвания, иновациите и технологиите. Стратегията разчита изключително на активното сътрудничество в регионален, национален и международен план, така че напредъкът във всяка от петте тематични области („1. Информатика и ИКТ“; „2. Мехатроника и микроелектроника“; „3. Индустрия за здравословен живот, биоикономика и биотехнологии“; „4. Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“; „5. Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика“) да придобие устойчив, ефективен и капитален характер посредством изграждането на добре функциониращи екосистеми.

В този смисъл, чрез изпълнението на ИСИС 2021-2027 Министерство на иновациите и растежа и всички останали институции, участващи в него, ще подпомогнат косвено работата на Министерство на труда и социалната политика посредством реализирането на икономическата трансформация на България в контекста на двойния цифров и зелен преход и стимулирането на положителното демографско развитие в страната.

5.1. Усъвършенстване на отчитането на вътрешната и външната миграция

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.1.1. Поддържане на база данни (електронен регистър) на граждани на трети страни (ГТС), на които са предоставени социални консултации и услуги

Бежанско-мигрантската служба на Българския червен кръст поддържа електронен регистър на граждани на трети страни (ГТС), на които са предоставени социални консултации и услуги. Чрез базата данни може да се проследи броят на предоставените услуги, както и количеството на обхванатите ГТС. Електронен регистър се поддържа в част от областните съвети на БЧК в страната, както и в НС на БЧК в София, Интеграционно-информационния център за бежанци на БЧК и в Бюрото за информация и услуги за ГТС.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН

5.1.2. Разработване на научно-приложен проект „Българската миграция в началото на XXI век – детерминанти, квалификация, устойчивост на завръщането“

Разработва се научно-приложен проект: „Българската миграция в началото на XXI век – детерминанти, квалификация, устойчивост на завръщането”. Проектът ще бъде завършен през 2023 г.

Индикатори за ресурси: Проектът се финансира от бюджетната субсидия на БАН, поради което разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно.

Индикатори за продукти: Идентифициране на детерминантите на българската емиграция. Сравнителен анализ и оценка на нивото на образование и квалификация на напусналите и на останалите в страната. Оценка на устойчивостта на завръщането на хората с миграционен опит.

Индикатори за резултат:

Категоризиране на типовете мигранти от гледна точка на изпращащата страна – потенциални, завърнали се, циркулярни, трайно установили се в чужбина. Групиране на социо-демографските и икономическите характеристики на мигрантите в зависимост от техните нагласи – да заминат, да останат или да се завърнат. Идентификация на нивото на образование, практикувани професии и трудова реализация на българите, установили се в чужбина, в сравнение с други мигрантски общности и с населението в страната. Определяне на устойчивостта на завръщането и на конкурентоспособността на завърналите се по време на престоя им в чужбина.

Индикатори за въздействие: Национално ниво.

5.2. Развитие на имиграционна политика за привличане на българи, живеещи в чужбина

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.2.1. Удостоверяване на български произход

Изпълнителната агенция за българите в чужбина (ИАБЧ) работи последователно в това отношение и постигна значителни резултати, като през цялата 2022 г. са издадени общо **1268 удостоверения за български произход**. Най-много удостоверения са издадени на сънародници от: Украйна – 422, Сърбия – 361, Русия – 196, Северна Македония – 104, Албания – 65.

Заявления за издаване на удостоверение за български произход през 2022 г. е имало възможност да се подават както в ЦАО, така и през Системата за сигурно електронно връчване.

5.3. Въвеждане на специални мерки и дейности, насочени към етническите българи, живеещи извън територията на страната

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

Министерството на външните работи (МВнР) и българските дипломатически и консулски представителства (ДКП) развиват успешно сътрудничество за оказване на съдействие по компетентност за подпомагане на българските общности, българските неделни училища, за организиране и провеждане на чествания на бележити дати и годишнини, подпомагане на образователната и културна дейност, повишаване на осведомеността и културата на учениците, съхраняване на българското национално самосъзнание, език, култура и традиции.

За региона на дирекция „Азия, Австралия и Океания“

Дирекция „Азия, Австралия и Океания“, в координация с другите ангажирани ведомства и съвместно с българските дипломатически мисии в страните от АТР, полага усилия за поддържане на диалог и оказване на съдействие на българските общности в тези страни, в т.ч. чрез подкрепа за неделните български училища. Такива към момента има в Китай и Австралия.

Българските посолства в страните от региона оказват съдействие за установяване на сътрудничество между български и чуждестранни университети от региона. През март 2023 г. СУ „Св. Климент Охридски“, Факултетът по класически и модерни филологии, и Централният куинсленсдки университет в Австралия подписаха Меморандум за разбирателство за сътрудничество и съвместни дейности в различни научни области и обучение. Меморандумът е договорен първоначално за срок от три години, с възможност за удължаване.

Посолствата в региона полагат активни усилия за взаимодействие с българските общности чрез съвместна организация на културни мероприятия, фестивали и отбелязване на значими български празници.

Република Беларус

По данни на беларуската страна (2020 г., Национален статистически комитет на Република Беларус), на територията на Беларус понастоящем живеят **466 етнически българи**, които декларират като свой роден език, съответно: български език – 161 човека; руски език – 278 човека; беларуски език – 12 човека; украински език – 8 човека; полски език – 1 човек.

Посолството на Република България в Минск разглежда защитата на правата на етническите българи в страната, оказването на своевременна помощ и обслужването им от КС на посолството, включително при кандидатстване за българско гражданство, като свой абсолютен приоритет. Особено внимание се отделя на лицата, изявили желание да се преселят за постоянно на територията на Република България.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

През 2022 година продължава организирането и координирането на дейностите за прием на студенти, докторанти и специализанти в изпълнение на Постановление № 103/1993 г. на Министерския съвет за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и Постановление № 228/1997 г. на Министерския съвет за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България.

5.3.1. Оптимизиране броя на местата по държавни висши училища за кандидат-студенти от българските общности зад граница с цел успешна бъдеща професионална реализация в България

За учебната 2022-2023 година са утвърдени **1970 места** за прием на студенти – чуждестранни граждани от българска народност и **300 места за граждани на Република Северна Македония**, както и **40 места** за обучение на докторанти по Постановление №103/1993 г. и **5 места** за обучение на докторанти по Постановление № 228/1997 г.

За трета поредна година кандидатстването се извърши чрез електронна платформа, предоставяща възможност за онлайн кандидатстване в български държавни висши училища, съгласно реда и условията на ПМС №103/1993 г. и ПМС № 228/1997 г., която заработи през 2020 година. Предвид извънредната ситуация, която възникна в

Украйна, за учебната 2022-2023 година от общо 2000 места за кандидат-студенти от всички държави по реда на ПМС №103/1993 г. бяха определени 1**000 места за прием на кандидат-студенти от българска народност от Украйна**, като кандидатите от засегнатата държава кандидатстваха по **облекчен ред** – само по документи (без да полагат общообразователен или специализиран тест) по всички възможно начини – чрез регистрация в електронната платформа, с изпращане на документите по имейл, поща, куриер или представянето им в МОН.

През тази учебна година кандидатите от останалите държави (без Украйна и Молдова) положиха и общообразователен тест по български език и история на България, както и специализиран – по биология и химия, за кандидатстващите за специалностите „медицина“, „дентална медицина“ и „фармация“.

Общият брой кандидат-студенти по реда на двете постановления (ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г.) е 2 946 души. Броят на класираните кандидат-студенти е 1 678. **Броят на записаните в I курс студенти е 1 153**, от които 1 052 по ПМС №103/1993 г. и 101 по ПМС № 228/1997 г.

Мярката има въздействие на международно и на национално ниво.

През отчетния период Посолството на Република България в Кишинев оказваше постоянно съдействие на МОН във всички организационни дейности, свързани с кандидат-студентската кампания сред българската общност в Република Молдова (планиране и реализиране на мероприятия; ангажиране на местни образователни структури; информиране на заинтересованите лица и институции по хода на кампанията; предоставяне на сведения на МОН за молдовската образователна система; събиране, обобщаване и изпращане на заявки с желанията на кандидат-студентите за конкретни специалности и университети в България). ДП-Кишинев предостави становище относно предложенията за изменения в Закона за висшето образование, касаещи приема на кандидат-студенти по реда на ПМС №103/1993 г. в контекста на това наличието на българско гражданство да не се възприема като пречка за прием по облекчен ред в български университети на лица от историческите ни общност зад граница. Докладвано беше и становище за процедурата по оформяне на статута за пребиваване в Република България приетите по ПМС 103/1993 г. студенти от етнографската група на българите-гагаузи. Допълнително беше обезпечен приемът на трима кандидат-студенти по линия на обмена в изпълнение на Протокола за сътрудничество между образователните ведомства на България и Молдова.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.3.2. Създаване на условия за подпомагане на обучението, организирано в чужбина по български език и литература, история и география на България и на допълнителни училищни дейности за съхраняване на националното самосъзнание, култура и традиции

Осъществява се финансово организационно и методическо подпомагане на българските неделни училища (БНУ) в чужбина. Общият размер на средствата, предоставени от бюджета на МОН на БНУ в чужбина за учебната 2021/2022 г. е **14 221 789 лв**. Средствата са планирани предварително в бюджета на МОН. Мярката се изпълнява чрез подпомагане на БНУ в чужбина по два механизма – прилагане на ПМС №90 за българските неделни училища в чужбина и на НП „Роден език и култура зад граница“ и създава условия за улесняване достъпа на българските деца и младежи в чужбина до обучение, за съхраняване на българския език, културната и духовната

идентичност и продължаване на образованието в Република България. През учебната 2021/2022 година е проведено обучение и допълнителни училищни дейности на деца и ученици в **375 неделни училища в чужбина** – в 43 държави, на 6 континента. По НП „Роден език и култура зад граница“ са финансирани **130 проекта**, а по ПМС №90/2018 г. са финансирани **245 БНУ в чужбина**.

Политиката на МОН по отношение на българите в чужбина е свързана със създаване на предпоставки за успешно продължаване на образованието и обучението в училища и университети в Република България при завръщане в родината чрез ежегодно организиране на информационни кампании и обучителни курсове за учащи се в последните два класа на гимназиалното образование с оглед улесняване на достъпа им до обучение в български висши училища.

Мярката се осъществява и чрез изпълнение на НП „Роден език и култура зад граница“, като за 2022 г. в модул 1 „Подпомагане на обучението по български език и литература, по история на България и по география на България“ е включена дейност **„Подготовка на кандидат-студенти за продължаване на образованието във висши училища**“ по:

- български език и литература – до 100 учебни часа годишно;
- история и цивилизация (в частта, отнасяща се до история на България) – до 80 учебни часа годишно;
- география и икономика (в частта, отнасяща се до география на България) – до 80 учебни часа годишно.

С модул 3 на НП „Роден език и култура зад граница“ е осигурена възможност за провеждане на **партньорски посещения на ученици от БНУ** в Република Албания, Република Гърция, Република Румъния, Република Северна Македония, Република Сърбия, Република Турция и Република Хърватска в училища на територията на България, което е обезпечено от МОН с **57 000 лв**.

Проведени са **краткосрочни обучения на 332 учители от БНУ в чужбина**, финансирани по НП „Роден език и култура зад граница“, като темите са свързани с обучението по български език като втори и следващ по реда на изучаване в чуждоезикова среда, с възможностите за сертифициране на нивото на владеене на езика по нива на Общата европейска езикова рамка и за придобиване на умения за дизайн и провеждане на електронно обучение и създаване на електронно учебно съдържание.

Мярката има въздействие на международно и на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

През 2022 г. **Посолството на Република България в Кишинев** осигури максимално благоприятни условия за реализиране на водената от МОН политика в това направление. Благодарение на активното лобиране от страна на ДП-Кишинев пред местните власти беше увеличен броят на командированите от МОН преподаватели до 15, като беше разкрито допълнително място за методист по „История, култура и традиции на българския народ“ в АТО Гагаузия и беше ангажиран кандидат за незаетото през последните три години място за втори преподавател по български език и литература в Българския теоретичен лицей „Васил Левски“ в гр. Кишинев. От страна на Посолството в Кишинев бе поддържан постоянен контакт с всички командировани преподаватели за решаване на различни въпроси и проблеми, свързани с тяхната дейност. Беше осигурена и необходимата методическа, организационна и материална помощ за повишаване на качеството на провежданото обучение по дисциплините, преподавани на български език. Откритото на доброволен принцип през 2017 г. към **Посолството на Република България в Тбилиси** българско училище от неделен тип – училище „Читалище“ (от

2017 г.) продължи своята работа основно в онлайн режим, чрез социалните мрежи и по имейл. През отчетния период Посолството подпомагаше дейността на училището.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

5.3.3. Одобряване на конкурсна основа на проекти, които да бъдат финансирани в рамките на средствата, предвидени в приетата с РМС №259 от 16 април 2020 г. Програма за подкрепа на организации на български общности в Република Албания, Република Сърбия, Република Косово, Украйна и Република Молдова и на граждани на Република Северна Македония с българско самосъзнание

В обхвата на Програмата попадат две държави от ресора на дирекция ИЕЦА – Украйна и Република Молдова. Във връзка с обективната невъзможност на Посолството ни в Киев (дейността му бе възстановена частично на 12 септември 2022 г.) за реализиране на Програмата в заложените срокове, средствата за Украйна (индикативен размер 130 хил. лв.) бяха пренасочени за реализиране на проекти в Република Молдова. Във връзка с горното, през 2022 г. в **Посолството в Кишинев** бяха получени 20 проектни предложения по Програмата за подкрепа на организации на български общности на обща стойност от 551 006,48 лв. След разглеждане на постъпилите проектни предложения и с отчитане на общия бюджет на програмата за Република Молдова (заедно с прехвърления от Украйна бюджет) бяха одобрени и успешно изпълнени **8 проекта на обща стойност от 200 000 лв.** С всички бенефициери беше водена интензивна работа с цел стриктно спазване на специфичните изисквания и условия на Програмата. Предвид кратките срокове беше поставен акцент върху необходимостта от експедитивност и оперативен подход. Наред с това беше осъществяван постоянен контрол за съблюдаване на строга финансова дисциплина и отчетност. Изпълнението на Програмата през 2022 г. постигна изключително добър ефект за укрепване и разширяване на капацитета и функционалните възможности на организациите на българската общност в Република Молдова, подобряване на условията за съхраняване и популяризиране на българското историческо и етнокултурно наследство и утвърждаване на авторитета и доброто име на Република България.

За региона на дирекция „ Югоизточна Европа“
Република Албания

В съответствие с изпълнение на ПМС 248/2022 на МС по „Програма за подкрепа на организации на български общности и на граждани с българско самосъзнание“ през 2022 г. ДП-Тирана реализира седем програми за 129 943 лева с българските дружества на територията на Албания. Мероприятията получиха широк отзвук и признателност от средите на общностите с българско самосъзнание, включително беше излъчен документален филм по българската телевизия „Нова ТВ“, в който беше отразена помощта от страна на Република България в област Гора.

Посолството информира на специално организирана среща всички председатели на дружества на БНМ в Република Албания за възможностите за финансиране на проекти по линия на ПМС 248/2022 г. В резултат, кандидатстваха пет от дружествата (Дружеството „Просперитет Голо Бърдо“, Дружество за българо-албанско приятелство гр. Корча, Дружество на българите в Албания – Елбасан, Дружеството „Българите в Албания“ – Тирана, Дружеството на незрящите и на хората с увреждания от БНМ в Албания). Посолството оказа съдействие на всички дружества при представяне на идеите

им, поради липсата на административен капацитет и опит при изготвяне на проект на книжовен български език. Бяха одобрени 7 от внесени 10 проекта:

- „Дни на българските будители в Република Албания – гр. Елбасан и гр. Корча“;
- „Новини на български език по RTSH-2“;
- „Коледа и Нова година по български“;
- „Усмивки за всички“;
- „Обновяване на класни стаи в с. Борйе, област Гора“;
- „Издаване на книга за БНМ“;
- „Изграждане на соларно осветление в Голо Бърдо“.

Поради липса на достатъчно финансиране и кратки срокове за изпълнение проектите „Изграждане на български чешми в Голо Бърдо“, „Закупуване на пътнически микробус“ и „Подкрепа за Дружеството за българо-албанско приятелство в гр. Корча“ останаха за реализация на друг етап.

Поради кратките срокове посолството оказа съдействие и логистична подкрепа на дружествата на БНМ при изпълнение на проектите. С цел да обхване децата от БНМ от всички райони, независимо от липсата на активност от страна на някои председатели на дружествата, ДП подпомогна в значителна степен за раздаване на новогодишните подаръци. Дипломатите съставиха списъците, избраха нов вид подаръци, изработиха лого и визия на подаръчните пакети, осигуриха дарение от фирма „Ден и нощ“ (включително логистичното им доставяне до Тирана) от десерти и лакомства към всеки подарък и разпределиха пакетите по населени места. Подаръците за 1 410 деца бяха съобразени с различните възрастови категории от детската градина до 12 клас. Акциите по раздаване бяха осъществени от дружествата в присъствието на представители на посолството. За втора поредна година бяха подготвени подаръчни комплекти и за децата с нарушения от аутистичния спектър от Центъра за интеграция на хора със специални нужди в град Елбасан.

Дружеството на незрящите и на хората с увреждания от БНМ в Албания също раздаде пакети на представители на БНМ в с. Требище и с. Големо Острене в рамките на проекта „Усмивки за всички“. Същите не пожелаха да поканят представител на посолството на връчването на пакетите, макар дипломатите да им бяха оказали пълно съдействие при изготвяне на проекта, поради наличието на физическа и езикова бариера да попълнят сами формуляра.

В хода на изпълнението на проекта „Обновяване на класни стаи в с. Борйе, област Гора“, същият претърпя изменение и беше разширен обхвата му до смяна на дограмите в училището, интериорните врати, печките на твърдо гориво и беше закупено ново мултифункционално устройство. Ефектът върху местното население беше огромен, като беше подчертано, че в селото подобна дейност не е била извършвана от повече от 30 години.

В рамките на инициативата „Издаване на книга за БНМ“ и осигурено финансиране фактически бяха издадени две книги: превод на „Българите в Албания“, с автор Спас Ташев на албански език и сборник с поезия и поеми на директора на училището в с. Борйе г-н Невруз Мехмети.

Проектът „Дни на българските будители в Република Албания – гр. Елбасан и гр. Корча“ обедини български и албански фолклорни изпълнители под наслова „С гласовете на България и Албания“. За успешното му реализиране допринесе доброволното участие на народния певец Илия Луков, който осигури озвучителна техника, народните певици Наталия и Татяна Петкови, Валерия Момчилова, както и танцовия ансамбъл „Мездра“.
В процеса на цялостна реализация на проектите, дружествата обичайно изказваха многократно недоволство си от прекалено кратките срокове в края на годината, както и от липсата на втората вноска от финансирането, която бе отпусната едва след изтичане

на крайния срок за предоставяне на финален отчет. Забавянето в предоставянето на втората част от финансирането бе предпоставка за провал на съществена част от проектите, влияейки силно негативно върху имиджа на Р България в подкрепата й спрямо дружествата, поради което дипломати от посолството предоставиха лични средства за навременното погасяване на разходи по дейности от проектите.

Република Сърбия

През 2022 г., в изпълнение на заложените цели и задачи в ПМС №248 от 17.08.2022 г. за подпомагане на организации на българската общност, след извършена оценка на постъпилите проекти, посолството в Белград и Генералното консулство в Ниш идентифицираха 12 проекта на обща стойност 110 000 лв., които да бъдат реализирани на територията на Република Сърбия. Всички проекти бяха пряко насочени към запазването на българския език, обичаи и култура, както и повишаване интереса към България сред най-малките представители на БНМ. До декември месец същата година всички проекти бяха успешно завършени:

Проекти на Посолство Белград

Номер *Подредени по приоритетност*	**Наименование на проекта**	**Име на бенефициента**	**Сума** *Стойност на проекта*	**Кратко описание**
1	Българияда във Войводина 2022 и Година на Паисий Хилендарски	Дружество за български език, литература и култура-Нови Сад	6000 (шест хиляди) лева	Ознаменуване на 300 години от раждането на Паисий Хилендарски/Съхраняване и изучаване на българския език, култура и литература във Войводина и Сърбия
2	Приятелска дума, Приятели във Войводина	Гражданско сдружение „Сръбско-българско приятелство“-Нови Сад	4000 (четири хиляди) лева	Популяризиране на българската култура сред местната общественост, излъчване на радио-емисия и телевизионно предаване на български език
3	Провеждане на „Българската Коледа“ в Панчево и популяризиране на българската традиция и културни обичаи	Сдружение на българите „Шопско оро“, Панчево, Войводина, Република Сърбия	5000 /пет хиляди/ лева	Подкрепа за съхранението и популяризирането на българските обичаи и традиция сред БНМ в Панчево, Войводина и техните съграждани в мултиетническата среда.

4	Етнографско и фолклорно изследване и проучване на народните банатски български игри – нотация, ритмика, аранжименти, традиционни носии и популяризиране на банатските народни хора.	Сдружение на банатските българи „Иваново-Банат“, Иваново, Войводина, Република Сърбия	2000 /две хиляди/ лева	Проучване, изследване, разпространяване и популяризиране на фолклорното наследство на банатските българи и техните автентични народни танци.
5	Войводина говори български – изнесено обучение.	Българско културно дружество, Нови Сад, Република Сърбия	3000 /три хиляди/	Популяризиране на българската култура сред местната общественост. Запазване и разширяване обхвата на обучението по български език. Повишаване видимостта на Българското културно дружество в публичното пространство в Нови Сад и Бело блато.
			Общо: 20000 лева	

Проекти на Генерално консулство Ниш

Номер *Подреден и по приоритетност*	**Наименование на проекта**	**Име на бенефициента**	**Сума** *Стойност на проекта*	**Кратко описание**
1.	„Българска общност в Сърбия и информиран гражданин”	Сдружение на гражданите „Емблема“	13 000 лева	Целта на проекта е точно и обективно информиране на българското национално малцинство в Сърбия на майчин български език за всички важни събития в районите,

				където живее, дейности и актуални новини от значение за БНМ, посредством интернет портал www.far.rs. Седалището на медията е в Цариброд, но тя разполага с кореспонденти в Босилеград, Ниш, Белград и София, като по този начин ФАР е своеобразен лидер относно информирането и независимото отразяване на бита, проблемите, образованието и културата на БНМ в Р Сърбия. Екипът на ФАР в този проект ще включи и най-малките сътрудници (ученици от основното училище и гимназията), които ще правят есета, статии и репортажи за народните будители, имайки предвид, че наближава 1 ноември - изключителна дата и празник, с който се дава заслужена признателност към будителите, оставили трайна следа в българската история. Младите журналисти ще бъдат запознати и с журналистическата професия и с работа в една медия.
2.	„Коледа в Звонци”	„Културно-информационен център на българското малцинство	5000 лева	Проектът предвижда закупуване и раздаване на коледни подаръци за деца от Звонския край. Това ще се сучи на

		ЗВОНЦИ-БАБУШНИЦА“		специално организирано детско коледно парти с участие на Дядо Коледа в офиса на КИЦ в с.Звонци, на което ще присъстват представители на ГК Ниш. Не се предвижда наемане на лица срещу хонорари, а цялата дейност по проекта да се изпълни с доброволчески труд от членове на КИЦ. Целта е закупуване на по-хубави подаръци за деца от български произход в община Бабушница, което да допринесе за повдигане на националното самочувствие на българското малцинство.
3.	КИЦ „БОСИЛЕГРАД” – Българско културно средище	Културно-информационен център на българското малцинство – „Босилеград”	20 000 лева	Проектът има за цел опазване на българското материално културно-историческо наследство в Сърбия. Предвижда се провеждане на курсове по български език и история и насърчаване на литературно творчество, насърчаване на изучаването на българска музика и фолклор, социална и хуманитарна дейност за социално слаби и многодетни семейства, както и поддръжка и подобряване на административния капацитет на КИЦ. В рамките на проекта ще се организира

				работилница за мартеници, литературен конкурс за 24-ти май, честване на 25 години КИЦ „Босилеград“, както и денят на народните будители. Част от средствата са предназначени за наем и режийни за офиса на КИЦ, както и за поддръжка на микробуса, който се използва при различни мероприятия.
4.	Подкрепа за функциониране на офис в град Пирот и коледни подаръци за деца	„Културно-информационен център на българското малцинство ЕРМА - ПИРОТ"	13 000 лева	Проектът ще осигури средства за наем на офиса на КИЦ в град Пирот за една година, както и част от режийните разходи. Предвижда се закупуване на коледни подаръци за деца от БНМ и провеждане на коледно тържество с тях. Малка част от средствата ще се изразходват за закупуване на МФУ за нуждите на КИЦ. В Пирот има голям брой представители на БНМ, но една не малка част от тях нямат българско самосъзнание или се страхуват публично да се определят като българи. С работата на офис на КИЦ „Ерма-Пирот“ местните българи ще имат възможност за събиране и общуване, ще имат начин да получават информации за всичко свързано с България.

5.	Укрепване на административните капацитети на КИЦ „Цариброд“	Сдружение на гражданите-Културно информационен център на българското малцинство „Цариброд“-	13 000 лева	Проектът ще осигури заплащането на наема на офиса на КИЦ „Цариброд за 2023 г., както и осигуряване на отопление за помещението. Предвижда се и провеждане на коледно тържество за деца от началните класове от основно училище „Христо Ботев“ в град Цариброд. С реализация на проекта ще се постигне укрепване на административния капацитет на КИЦ „Цариброд", който ще даде основа за продължаване на всички до сега провеждани дейности и мероприятия, и ще осигури осъществяване на мисията и визията, залегнали в статута на КИЦ „ Цариброд".
6.	„Сигурност и стабилност за по добри резултати 2“	Сдружение „Група на либерални, амбициозни и солидарни“, съкратено „ГЛАС“- Босилеград	13 000 лева	Проектът предвижда покриването на базисните режийни разходи, както и наема на сдружението, съответно на интернет портал „Гласпрес“. Включени са и разходи за пътни и дневни на редакторския екип, което ще даде възможност за по-широко отразяване на събития значими за БНМ в Сърбия. Част от средствата се предвижда да са подготовка за провеждането на тридесетия поред юбилеен Великденски

				фестивал в рад Босилеград.
7.	Вълшебна коледна вечер 2022	„Българо – сръбски център“, гр. Враня	13 000 лева	Проектът предвижда „Българо – сръбският център“ да подготви 50 коледни пакета за деца от български произход, които живеят в град Враня. Основната идея е да се припомни на децата за този важен християнски празник и да им се разкаже за неговото значение, за българската традиция и обичаите, които са свързани с честването на Коледа. Предвижда се и осигуряване на видеонаблюдение на офиса на сдружението.
			Общо: 90 000 лева	

Република Косово

Чрез основното съдействие и оказаната помощ от страна на посолството в Прищина, през 2022 г. бяха одобрени, администрирани и успешно реализирани два проекта, както следва:

1. Проект “Подпомагане на българската общност в Жупа”, с бенефициент НПО „Културно-просветно дружество на българите в Жупа, Подгора и региона“. Проектът предвижда насърчаване на българския език и култура в Република Косово и подкрепа за интеграцията на българската малцинствена общност, чрез подобряване на условията на работа в седалището на дружеството. Общата стойност на проекта е 20 000 лв. и средствата бяха напълно усвоени.
2. Проект “Офис за сътрудничество на българите от Косово”, с бенефициент НПО „Обединени българи в Косово“. Проектът предвиждаше ремонтни дейности в седалището на дружеството, с цел подобряване на условията, при които местните младежи и девойки да могат свободно да изразяват българското си самосъзнание, да практикуват и изучават български език, да участват в честванията на национални български празници и др. Общата стойност на проекта е 20 000 лв., които бяха напълно усвоени.

По отношение на косовските граждани, декларирящи българско самосъзнание и проявяващи интерес към придобиването на българско гражданство и на български документи за самоличност, посолството редовно предоставяше консултации, относно реда, условията и надлежните процедури.

Посолството счита, че може да бъде създадена по-добра организация за оптимизиране на дейността по линия на Програмата за подкрепа на организации на български общности и на граждани с българско самосъзнание в Република Косово, като бъдат избегнати кратките срокове за подаване на предложения, одобряването им и

изпълнението – обикновено 2 седмици в края на календарната/финансовата година, което действително затруднява разширяването на обхвата и планирането им.

Република Северна Македония
Посолство Скопие

През изминалия период, включително през 2022 г., дейността на посолството по оказване на подкрепа на организации на българската общност в РСМ е сред най-приоритетните задачи на дипломатическата мисия. През отчетната година посолството оказа съдействие на сдруженията на граждани на РСМ с българско самосъзнание, попадащи в териториалния обхват на действие на дипломатическата мисия, насочени към медиен плурализъм, защита на правата на човека, отбелязване на ключови дати и годишнини от българската история, запазване на българското културно-историческо наследство и обичаи, и др.

Реализираните през отчетния период проекти по ПМС№248 от 17.08.2023 г. са както следва:

1. „Повишаване на административно-техническия капацитет“ с бенефициер Гражданско сдружение за промоции, издателство, инициативи и международно сътрудничество „ДЕЛО“;
2. „Повишаване на административния и технически капацитет на гражданско сдружение за свободно медийно изразяване ТРИБУНА-Прилеп“ с бенефициер Гражданско сдружение за свободно медийно изразяване ТРИБУНА-Прилеп;
3. „Център „Единство“ с бенефициер Сдружение „Фондация Единство – Кочани“;
4. “Укрепване на административния капацитет на Център за стратегическо планиране и анализи – ГДУ Щип” с бенефициер Център за стратегическо планиране и анализи – ГДУ Щип;
5. „Български коледни празници“ с бенефициер Национален изследователски клуб "Св. Климент Охридски";

Следва да се посочи, че реализацията през 2022 г. на горните проекти в подкрепа на българската общност в РСМ допринесе както за укрепване на административно-техническия капацитет на горните НПО, така и за по-видими резултати в тяхната дейност, разнопосочна по същество, но насочена към утвърждаване на общността като видим и разпознаваем фактор в РСМ. Предходното е още по-важно предвид специфичната обстановка, политическия контекст и налагания медиен наратив в страната, при която са принудени да развиват дейност посочените НПО.

Генерално консулство Битоля

През цялата изминала 2022 г. работата на ГК-Битоля със сдруженията на българската общност на територията на консулския окръг е сред задачите с най-висок приоритет. През отчетната година активна дейност развиваха общо 8 сдружения на българската общност, обединяващи местни лица с български произход. Усилията на мисията ни в дейността с тези организации имаха за цел всестранно подпомагане, координиране и взаимодействие с всяка от тях при реализирането на съвместни проекти, както и при провеждането на редица инициирани публични възпоменателни прояви. Одобряваните проекти по програмата за подкрепа на организациите на българските общности и организации на граждани с българско самосъзнание се финансираха и реализираха изцяло на конкурсна основа, в изпълнение на изискванията, предвидени в ПМС №248 от 17.08.2022 г. Реализираните проекти по сдружения са, както следва:

- **Бенефициент -** Сдружение за културно-просветни и рекреативни дейности „БАЛКАНСКИ ХОРИЗОНТИ“–Охрид: **проект**: „Подпомагане функционирането на клуб-читалище за сдружението“;

- **Бенефициент -** Сдружение за граждани за сътрудничество, изследване и международно свързване „БАЛКАНСКИ КОРИДОР“- Кавадарци: **проект** „Определяне и осигуряване на целогодишно функциониране на офис за сдружението“;
- **Бенефициент -** Сдружение Културен център “Иван Михайлов” – Битоля: **проект:** „Опазване на българските военни гробища и паметници”;
- **Бенефициент -** Сдружение Културен център “Иван Михайлов” – Битоля: **проект:** „Осигуряване на функционирането на клуб-офис за дейността на Културен център “Иван Михайлов” – Битоля;
- **Бенефициент -** Сдружение за промоция на културните и научните качества на гражданите на Република Северна Македония и гражданите на Република България „Македонско–Българско приятелство“ – Битоля: **проект:** „Осигуряване и целогодишно функциониране на офис за сдружението“;
- **Бенефициент -** Сдружение за утвърждаване на културните ценности на македонските българи „Цар Борис III“–Охрид: **проект:** „Осигуряване и целогодишно функциониране на клуб за сдружението“;
- **Бенефициент:** Сдружение на българите „Шемето“–Струга: проект: „Подпомагане функционирането на клуб на сдружението“.

Реализацията на горепосочените проекти и подкрепата на българската държава, позволиха на сдруженията на македонските българи да разширят своята обществена дейност. Това способства както за повишаване потенциала на българите за развиване на организиран живот, така и нарастване на видимостта и разпознаваемостта на тези организации сред местната общественост в консулския окръг. Повиши се броят на хората придобили смелост открито да заявят своето българско самосъзнание и принадлежност към българската народност.

Наред с това, следва да се отчете и да бъде отбелязано, че през изминалата 2022 г. реализацията на посочените по-горе проекти на сдруженията-бенефициенти се сблъска с множество преднамерено създадени препятствия и пречки, основаващи се на целенасочено приемана от страна на институциите на местната и централната власт в РСМ нормативна база с ретроактивно действие. Провокираха се редица институционални и административно-правни проблеми пред тяхното съществуване и дейност, които бяха обосновани предимно от техния български характер. Тази тенденция, проявила се открито назад във време, бе допълнително развивана и активно прокарвана през цялата 2022 г. В началото на 2023 год. този процес получи ново проявление под формата на законов акт, възоснова на който бяха закрити дружествата - Културен център „Иван Михайлов“ – Битоля и дружество „Цар Борис III“ – Охрид. Този подход, почиващ върху една рестриктивна политическа целесъобразност спрямо представителите от българска народност и техните организации в РСМ, не обезкуражи по-активната и просветена част от техните последователи. Отбелязваме, че прилагането му от страна на местните власти в РСМ допълнително мотивира ръководствата на българските сдружения да търсят и доказват по съдебен ред, както в РСМ, така и в ЕСПЧ в Страсбург, правото си на съществуване. Предприети бяха стъпки за основаването на нови сдружения на мястото на закритите организации.

С оглед на гореизложеното ГК Битоля счита за удачно в подготвяния Отчет за изпълнението на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.) за 2022 г., да бъде отбелязано, че нагласите и намеренията на българите в РСМ са да основават и да регистрират още дружества и в редица други населени места, които би следвало да бъдат ресурсно подпомагани, при преценка за целесъобразност, и с оглед ефективността от тяхната дейност.

Република Беларус

През 2022 г. Република Беларус за първи път бе включена в гореспомената програма. Посолството на Република България в Минск предприе своевременно всички необходими действия за оповестяване на възможностите по Програмата и приемане на проекти от страна на заинтересованите организации. Бяха проведени многобройни срещи с представители на българската общност в Беларус. За съжаление, в установения срок не бяха получени проекти. Неофициално бяхме информирани, че сред възможните бенефициенти съществуват основателни опасения, че поради особеностите на местното законодателство, каквото и да е финансиране от чужбина би могло да предизвика юридически и други проблеми.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

5.3.4. Подпомагане на дейността на българските неделни училища чрез оказване на съдействие по компетентност от страна на МВнР и българските дипломатически представителства

Български неделни училища към момента има в Китай и Австралия.

Дейността на българското неделно училище в Пекин беше силно повлияна от въведените през последните няколко години в Китай мерки против Ковид, довели до свиване до минимум на българската общност на територията на Китай, което е намалило и броят на обучаващите се в училището деца.

Училището в Пекин изпитва сериозни затруднения по отношение на кадровото обезпечаване. Поради наложената забрана за провеждане на обществени и други мероприятия в Пекин, до средата на месец февруари 2023 г. занятията в училището са провеждани само в онлайн формат. От общо 24 ученици само 7 са се обучавали в присъствена форма, а за останалите 17 е провеждано онлайн обучение (вкл. 4 от Япония и 2 от Австралия).

По-важните предизвикателства, пред които е изправено неделното училище в Пекин през предстоящата 2023/2024 учебна година са намаляващата българска диаспора; запазването на тенденцията учениците, които се обучават онлайн да превишават броя на обучаващите се присъствено и кадровото обезпечаване на учебния процес. Кадровият въпрос с липсата на преподавател по български език към Пекинския университет за чужди езици става особено актуален, защото той би могъл да съвместява и позицията на учител в Българското неделно училище. В случай, че такъв преподавател не бъде изпратен и тази година, предлагаме да се разгледа опцията за преподаване онлайн от България за неделното училище.

Посолството в Пекин и неделното училище са провели две мероприятия за българската общност – изложба, съпроводена с културна програма, включваща рецитиране на стихотворения по повод 150-та годишнина от гибелта на Апостола на свободата Васил Левски и тържество с цел честване на 24-ти май – Ден на българската просвета и култура и славянската писменост.

ДП-Канбера, съвместно с българското дружество „Родина-Сидни“, организира Тракийски фестивал, в рамките на който са осъществени изложба и концерт, както и фолклорен семинар в Сидни. По инициатива на ДП-Канбера е осъществено дарение на книги на Австралийската национална библиотека.

Като възможна мярка, която би спомогнала да се запази и увеличи броят обучаващи се ученици, предлагаме от страна на МОН да бъде удължено действието на системата за постоянно онлайн обучение на български деца в Азиатско-тихоокеанския регион.

За региона на дирекция „АМЕРИКА“

Северна Америка

На територията на консулския окръг на ЗП-Вашингтон функционират общо **13 български неделни училища** (БНУ), които са регистрирани към МОН. Те развиват активна образователна и културна дейност и полагат целенасочени усилия за съхранение на българското национално самосъзнание, език, култура и традиции в САЩ. Благодарение на последователните усилия през годините, те са се превърнали в своеобразен център на българската общност в САЩ.

Сред приоритетните области в дейността на Посолството във Вашингтон е да подпомага дейността на българските неделни училища (БНУ) чрез поддържане на активна комуникация и координация, оказване на съдействие по компетентност, включването им в инициативи на посолството и участие на представители на дипломатическата мисия в тържественото отбелязване на български празници. През 2022 г. бяха организирани редица срещи в Посолството във Вашингтон с представители на образователните и културни центрове от консулския окръг за обсъждане на съвместни инициативи и начини за засилване на сътрудничеството в интерес на общата мисия за съхранение на българските традиции и култура в САЩ.

По предложение на Посолството, представители на българското неделно училище от окръг Вашингтон участваха със специална танцова и театрална програма в Европейския детски фестивал, който е един от най-големите фестивали за сценични изкуства за деца в САЩ. Домакин на събитието беше Посолството на Франция във Вашингтон. Ученици от БНУ от Мериленд и Вирджиния се включиха и в Деня на отворените врати на посолствата на страните-членки на ЕС във Вашингтон. Те представиха пред хилядите посетители танцова програма и специален детски щанд с интересни факти за България. Посолството във Вашингтон успешно предостави дарения на романа „Добри“ на училища от консулския окръг, като продължи да извършва тази дейност и през 2023 г. в знак на признателност за съхранението и развитието на българските образователни и културни ценности в САЩ. Дарението се осъществи със съдействието на Националния дарителски фонд „13 века България“ и Държавния културен институт към министъра на външните работи.

В консулския окръг на ГК-Ню Йорк функционират **14 неделни училища**: три в щата Ню Йорк (гр. Ню Йорк), три в Масачузетс (Бостън, Кейп Код /филиал на бостънското/, Нантъкет), три в Ню Джърси (Кранфорд, Ег Харбър Тауншип и Филаделфия), две в Кънектикът (Бриджпорт и виртуално пространство), две в Пенсилвания (Източен Страудсбърг и Питсбърг) и едно в Мейн (Огънкуит, филиал на училище в Чикаго). Всички училища, с изключение на две (в Ню Йорк и в Кънектикът), са обхванати (директно или като филиали на други училища) от финансовите инструменти на МОН – ПМС № 90/2018 и Националната програма „Роден език и култура зад граница“.

През 2022 г. Генералното консулство продължи да подкрепя образователните инициативи на територията на консулския окръг, с цел съхраняване на българското национално самосъзнание, език, култура и традиции. От м. септември, с началото на новата учебна година, значително беше активизирана работата с българските училища. Генералният консул беше в постоянен контакт с техните ръководства, редовно провеждаше работни срещи за обсъждане и организиране на съвместни мероприятия.

През 2022 г. българските неделни училища в Чикаго станаха 13, след присъединяването на ново училище – „Искра АБВ“. Всички от тях са регистрирани към Министерството на образованието и науката, съгласно условията на ПМС № 90/29.05.2018 г. или по програмата „ Роден език и култура зад граница. БНУ има още в

Детройт (Мичиган), Минеаполис-Сент Пол (Минесота), Сейнт Луис (Мисури), Синсинати (Охайо) и Калъмбъс (Охайо). Учебните заведения функционират в съответствие със законодателството на САЩ и изискванията на Министерството на образованието и науката.

ГК-Чикаго участваше активно в живота на българските неделни училища в Средния Запад на САЩ, посредством организиране на периодични работни срещи с директорите на училищата; участие в срещи с родителските активи; срещи с педагогическите състави на училищата. Генералният консул присъстваше на почти всички събития, на които е поканен от училищата. Беше отчетен повишен интерес на българските ученици за участие в програма „Печат за двуезичност" (Seal of Biliteracy).

Работата и сътрудничеството на ГК-Лос Анджелис с българските училища на територията на консулския окръг е приоритетна дейност на консулското представителство. На територията на консулския окръг има девет български съботно-неделни училища, в градовете Лос Анджелис, Сан Диего, Сакраменто, Ървайн, Лас Вегас, Финикс, Сънивейл, Конкорд и Сиатъл. По-голямата част от тях се финансират по ПМС № 334 от 2011 год. В градовете Сънивейл и Конкорд функционират клонове на едно и също учебно заведение „Хан Аспарух". През отчетния период бяха открити две нови учебни заведения на територията на консулския окръг на ГК-Лос Анджелис: детска академия „Родна реч", Лас Вегас, и начално училище „Българче", Сакраменто.

През годината генералният консул участваше в различни събития, включително откриване на учебната година, връчване на удостоверения за завършен клас, провеждане на коледни тържества и организиране на турнири по програмата „Шах в училище".

През 2022 г. Посолството в Отава продължи да подпомага дейността на трите български неделни училища в консулския окръг на мисията и други неделни училища в Канада, като поддържаше редовен контакт с тях. ДП активно участваше в организираните от БНУ мероприятия за отбелязване на годишнини, празници и тържества.

От името на ИАБЧ беше връчена почетна грамота и паметен медал „Паисий Хилендарски" на БНУ „Св. Климент Охридски" към православния български храм „Св. Иван Рилски" в Монреал, по повод 10 години от създаването на учебното заведение и развиваната от него всеотдайна родолюбива дейност.

На 10 юни 2022 г. беше проведено виртуално събитие с участието на канадски парламентаристи и представители на българската общност от цяла Канада във връзка с отбелязаната през 2021 г. 55-а годишнина от установяването на дипломатическите отношения между България и Канада. Съорганизатори на мероприятието бяха ДП-Отава и членове на Групата за приятелство с България в канадския парламент. Сред участниците бяха и БНУ.

През учебната 2021-2022 г. на територията на консулския окръг на ГК-Торонто функционираха общо пет регистрирани от МОН български неделни училища. В рамките на 2022 г. екипът на ГК-Торонто взе участие в повечето инициативи, свързани с българските училища на територията на Голямо Торонто – откриване и закриване на учебната година, различни инициативи, включително представена изложба на буквите в приемната на Генералното консулство.

ГК-Торонто редовно провеждаше срещи с представители на българските училища в Канада и активно се ангажираше с увеличаване на популярността на българския език сред различните групи, които могат да бъдат записани за обучение. Продължи активната работа на ГК-Торонто за признаването на българския език като част от дипломите на територията на провинция Британска Колумбия.

Латинска Америка и Карибски басейн

Посолството на България във Федеративна република Бразилия оказа съдействие от разнороден характер – финансов (при организиране на съвместни събития), административен, протоколен и др. на Българското неделно училище в Сао Пауло. Посолството е сключило договор с БНУ–Сао Пауло за безвъзмездно ползване на имот, собственост на българската държава.

На 11 декември 2022 г. в БНУ–Сао Пауло, в присъствието на директора Михаил Кръстанов и на учениците, се проведе тържествена церемония по награждаването на г-н Жорже Косиков с Почетен знак на президента на Република България. Отличието бе връчено от посланик Божидара Сърчаджиева.

В Република Аржентина и държавите, покривани от българското посолство в Буенос Айрес, няма функциониращи български неделни училища. Сред българите и потомците на българи, живеещи предимно в Аржентина, малцина говорят български език. Въпреки това съществува силна връзка с българските корени, като се наблюдава и засилен интерес към изучаването на български език.

В Република Куба и държавите, покривани от българското посолството в Хавана, няма български неделни училища. Същевременно, Посолството на България в Хавана подпомага активно всички пребиваващи в страните на акредитация българчета, които желаят да се запишат за онлайн обучение в български училища.

Пребиваващите в Куба българи нямат достъп до интернет в жилищата си. В търговската мрежа не се предлагат компютърни конфигурации, необходими за подобно обучение. В този сложен контекст посолството предоставя един компютър с интернет връзка за нуждите на обучаващи се онлайн деца на български граждани. Към момента три пребиваващи в Куба български деца са записани и се обучават онлайн в училището „Иван Вазов“ във Франция.

В Мексиканските съединени щати, в столицата Мексико сити, функционира езикова школа „Родна реч“ – първата, в която може да се изучава български език в страната. Посолството на Република България в Мексико е предоставило нужната информация на директора на езиковата школа за необходимите постъпки за регистрацията на школата в програмите на МОН. В хода на процеса по регистрация са възникнали определени изисквания от страна на МОН, които към момента не са покрити, но същевременно е потвърден интересът на езиковата школа да бъде регистрирана като българско неделно училище.

За региона на дирекция „ Близък Изток и Африка“

Към 2022 г. на територията на държавите, наблюдавани от дирекция „БИА“, където има наши дипломатически представителства (19 на брой), функционират общо **8 български неделни училища** (БНУ). Посолствата популяризират дейността на БНУ посредством социалните мрежи. Също така участват в подготовката на всички значими годишни поводи на училищата – откриване и закриване на учебни години, празници и др. Подпомага се логистично, в рамките на възможностите на посолствата, чрез предоставяне на помещения за мероприятия на училищата и се съдейства за набавянето на подходяща учебна и извънкласна литература. Работата на посолствата ни акцентира върху разширяване на контактите с българските граждани зад граница, както и с неправителствените и религиозни институции, свързани с тях. Реализирано е строителството на първия български православен храм в Африка на юг от Сахара, с подкрепата на българското посолство. Всичките ни посолства участват в допълнителни дейности за съхраняване на националното самосъзнание, култура и традиции.

Липсата на български неделни училища се дължи основно на следните 2 фактора:

- Обстоятелства на нестабилна политическа обстановка, състояние на несигурност и вътрешни военни конфликти;

- Значително малка българска общност.

Информация по държави:

КРАЛСТВО САУДИТСКА АРАБИЯ

На територията на КСА има значително малка българска общност – малко над 100 души. Няма функциониращо българско неделно училище. При желание деца се записват на дистанционен принцип в българското училище в Дубай.

СИРИЯ

Посолството в Сирия не разполага с българско неделно училище. Акцентира се върху разширяване на контактите с етническите българи, както и неправителствени и религиозни институции, свързани с тях. Последиците от войната са свързани с трайна обратна миграция на етнически българи (към България). Според статистиката на ДП-Дамаск, българските граждани, които са получавали съдействие при оказването на консулска услуга от посолството, са 73ма. Трайна е тенденцията на намаляване на присъствието на етнически български граждани и свързани с тях по роднинска или семейна линия лица.

КАТАР

Неделното училище „Роден край“ към посолството на Република България в Доха, Държавата Катар не функционира от 2013 г., поради малкия брой потенциални ученици. Размерът на българската диаспора в Катар е около 200 - 250 души.

ОАЕ – АБУ ДАБИ

Посолството в Абу Даби популяризира дейността на Българско неделно училище „Камбана“ в социалните мрежи. Подпомага работния диалог между училището и Министерство на образованието и науката. В рамките на възможностите си предоставя помещения за мероприятия на училището и подпомага набавянето на подходяща учебна и извънкласна литература.

АЛЖИР

Към ДП–Алжир не функционира българско неделно училище.

ОАЕ – ДУБАЙ

По официални данни от МВнР на ОАЕ, през 2022 г. в емирство Дубай живеят постоянно 2 428 български граждани. Към Генералното консулство на Република България в Дубай функционира училище „Българче“. В училище „Българче“ се обучават 136 ученици в 19 паралелки.

ЛИВАН

На територията на Ливанската република функционира едно българско неделно училище – „Иван Вазов“. Българското посолство в Ливан извършва целия набор от дейности, свързани с подготовката, успешното провеждане на занятията и отчитането на работата на учебната институция. ДП – Ливан организира прояви с участие на ученици от БНУ по различни поводи, свързани с отбелязване на национални празници, честване на бележити дати за Република България и др.

ЕГИПЕТ

На територията на Арабска република Египет няма действащи български неделни училища.

НИГЕРИЯ

В консулския окръг на ДП-Абуджа няма действащи неделни училища. В региона на Западна и Централна Африка по-големи общности от български граждани има в Нигерия, Бенин и Гана. За по-добра и ефективна комуникация с тях Посолството поддържа УотсАп групи за българите в тези три страни. През месец март 2022 г. за първи

път от десетилетие бе организирано събитие в Абуджа за българската общност и дипломатическия корпус за отбелязване на Националният празник на България. По повод посещението в Абуджа и Акра на Генералния директор на БТА през месец юни 2022 г. бяха организирани събития за българските общности съответно в Нигерия и в Гана. През 2022 г. с дарения от Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ продължи да се обогатява създадената през 2021 г. в сградата на Посолството библиотека за литература на български език.

КУВЕЙТ

Функционира едно българско неделно училище – БНУ „Св. св. Кирил и Методий“. През учебната 2022/2023 г. в БНУ „Св. св. Кирил и Методий“ към посолството на Република България в Кувейт се обучаваха 30 деца. ДП-Кувейт предоставя учебни и сервизни помещения в сградата на посолството и осигурява дежурен служител на представителството в почивните дни, в които се провеждат занятията. Подпомага организационно и логистично БНУ, неговия ръководител и Родителския съвет при подготовката и провеждането на събития и тържества на училището. С участието и съдействието на посолството през изтеклата година бяха организирани тържествено откриване и закриване на учебната година. За коледното тържество на училището в посолството бе поканена българската общност и представители на местната общественост и медиите.

ТУНИС

Българската общност в Тунис наброява около 100 души, като броят на децата не дава възможност за организиране на българско неделно училище.

ЛИБИЯ

Към момента няма предпоставки за откриване на българско неделно училище в Либия, поради продължаващия повече от десет години конфликт в страната. Повечето българи са напуснали страната, като ДП-Триполи разполага с неофициална информация за около 15 наши съграждани, намиращи се на либийска територия.

РЮА

Създадени са много добри отношения с ръководството на Сдружението на българите в РЮА и българското неделно училище „Слънчо“. Понастоящем в клона на българското неделно училище „Слънчо“ в Мидранд се обучават 21 деца, в клона на неделното училище в Кейптаун – 12 деца, или общо 33 деца. Координация с представителя на БПЦ в РЮА свещеноиконом Йонко Иванов и Дирекцията по вероизповеданията към МС, за реализиране на строителството на българския православен храм „Св. Иван Рилски“, първия по рода си на територията на Африка на юг от Сахара.

ИЗРАЕЛ

В Израел преобладават не етнически българи, а евреи по националност, някои от които и български граждани. Подпомагането на дейността на българското неделно училище „Патриарх Кирил“ в Тел Авив би могло да стане посредством разкриването на класове за по-възрастни. В по-широк план е целесъобразно организирането на събития в страната с автентична българска култура и изкуство поне веднъж годишно: превод на български книги и филми на иврит, представяне на български автори и пр.

ЕТИОПИЯ

Към момента във Федерална демократична република Етиопия с по-дълъг срок на пребиваване има само двама български граждани.

ИРАК

В Ирак не функционират български неделни училища.

ЙОРДАНИЯ

В Йордания 38 деца – основно внуци на семейства на йорданци и българки, се обучават в БНУ „Св. Св. Кирил и Методий" към посолството в Аман. Една от целите на БНУ е да подготвя езиково и културологично децата от смесените бракове, български граждани по произход, с цел следване в България след навършване на 18 години. Посолството е създало необходимите условия за обучение по български език и литература, история и география на България и на допълнителни училищни дейности за съхраняване на националното самосъзнание, култура и традиции.

МАРОКО

По данни от водения в КС на посолството в Рабат незадължителен регистър за продължително пребиваващите в Мароко български граждани, към 31.12.2022 г. техният брой е под 300 души. Българската общност е включвана регулярно в събития на Посолството в Рабат по определени конкретни поводи. За 2022 г. над 40 представители на българската общност са участвали в прием по случай 24 май, организиран от посолството в резиденцията на посланика. Повече от 60 представители от българската общност са присъствали на откриването на българска фотографска изложба в рамките на Международния фотографски фестивал „Рабат – Светлина". Около 45 представители са участвали в Коледния концерт в националния театър „Мохамед Шести", организиран със съдействието на ДП-Рабат. Българското неделно училище към ДП-Рабат провежда своята дейност в Рабат и Казабланка. ДП-Рабат участва в подготовката на всички значими годишни поводи на училището – откриване и закриване на учебната година с връчване на свидетелства за завършен клас, провеждането на празници по случай Коледа, Нова година, 24 май и др.

За региона на дирекция „Двустранно европейско сътрудничество"

Изучаването на български език зад граница се стимулира чрез подпомагане дейността на българските неделни училища (БНУ) и на културните и образователни прояви на сдружения и организации на българските общности зад граница (вкл. финансово от Министерството на образованието и науката по линия на ПМС № 90/29.05.2018 г. и на Националната програма „Роден език и култура зад граница"), както и чрез дейности по линия на двустранните спогодби за културно и образователно сътрудничество и програмите за прилагането им.

В Чешката и Словашката републики има български държавни училища, съответно Българско средно училище „Д-р Петър Берон" и Българско средно училище „Христо Ботев". В сътрудничество с последното в Братислава функционира и детска градина, бенефициент по Национална програма „Роден език и култура зад граница".

Подпомагането на дейността на БНУ и активното насърчаване на откриването на нови български училища, е един от постоянните приоритети, залегнали в дейността на ДКП, което цели широкото разпространение на българския език и култура както сред нашите сънародници зад граница, така и за утвърждаването на положителния образ на страната ни сред местните общности. Усилията в това направление намират израз в поддържането на постоянни контакти с организации и сдружения на българите в чужбина и в организирането на събития и инициативи в областта на културата и образованието в подкрепа и с участието на българските общности. Налице е активно взаимодействие на ДКП с МОН, ИАБЧ и други институции с отношение към обезпечаването и подобряването на условията за работа на БНУ. В допълнение, полагат се усилия за насърчаване на признаването на българския език в гимназиалните курсове в местни училища, както и се търси възможност за установяване на студентски обмен и последваща реализация в България. Дипломатическите представителства, според възможностите си, оказват съдействие за намиране на подходящи помещения за

провеждане на учебните занятия в БНУ, вкл. в някои държави предоставят помещения за безвъзмездно ползване. Представители на ДП по традиция участват в празнични събития на училищата като откриване на учебната година, 24 май, и др.

Информация за оказваното съдействие и сътрудничеството на ДКП по държави:

АВСТРИЯ

На територията на Република Австрия функционират **5 български неделни училища** по ПМС № 90 от 29.05.2018 г., в 7 населени места, както следва: Виена /2/, Линц /2/, Грац, Клагенфурт, Залцбург, Велс, Кремс.

Посолството на Република България във Виена е ангажирано и активно подкрепя българските училища в Австрия, като негови постоянни задачи са:

- Предоставя безвъзмездно на помещения или съдейства за намиране на подходящи помещения за провеждане на учебните занятия;
- Инициира или взима участие в инициативи на българските училища, допринасящи за популяризирането на тяхната дейност и повишаване на видимостта им сред местните институции и общество;
- В контактите си с представители на местните институции и организации работи за утвърждаването на българския език в местната образователна система;
- Съдейства за организирането на културни събития с участието на българските училища за отбелязване на значими исторически дати и бележити личности, съхраняване на българските традиции и популяризиране на българската култура.

Посолството предоставя за безвъзмездно ползване помещения в Посолския комплекс на Българо-австрийско училище „Св. св. Кирил и Методий“ (Виена), където от близо 30 години училището провежда своите занятия. Посолството е оказало съдействие на Българското училище „Проф. Иван Шишманов” (Виена) за намиране на подходяща учебни стаи в гимназията на ул. „Waltergasse 7“ във виенския Четвърти район, където се провежда по-голямата част от учебния процес. Във връзка с кандидатстването на училището за държавно финансиране по линия на ПМС №90 от 29.05.2018 г. посолството изготви доклад за дейността му.

БЕЛГИЯ

В Кралство Белгия функционира **1 българско неделно училище** в столицата Брюксел. През 2022 г. г. посолството на България в Брюксел продължи да осъществява задълженията, възложени му по ПМС №90 от 29.05.2018 г. като организация по чл.1, ал.1 от ПМС, по отношение на Българското неделно училище „Пейо Яворов” в Брюксел. През дипломатическото представителство бе изплащана субсидията на МОН за функциониране на училището. В началото на учебната 2022/2023 година бяха подновени договорите на посолството с училищния ръководител и бяха сключени договори с преподавателския състав, съгласно Правилата за отчитане на средствата, предоставени на организациите по чл.1, ал.1 от ПМС №90 от 29.05.2018 г. В съответствие с изискванията на Вътрешните правила за ползването и отдаването под наем на имотите, собственост на Република България извън страната и след получено съгласие от ЦУ, през февруари 2022 г. бе сключен договор за безвъзмездно ползване на имот, собственост на българска държава в Брюксел, за нуждите на Българското неделно училище със срок 5 години.

ГЕРМАНИЯ

На територията на Федерална Република Германия развиват дейност **33 български неделни училища**, разпределени териториално в окръзите на трите дипломатически представителства, както следва:

Посолство – Берлин

В консулския окръг, покриван от ДП-Берлин, /включващ федералните провинции: Берлин, Бранденбург, Бремен, Долна Саксония, Мекленбург – Предна Померания, Саксония, Саксония-Анхалт, Тюрингия, Шлезвиг-Холщайн, Хамбург/ развиват дейност **5 неделни училища**, покриващи 7 населени места /Берлин, Бремен /2/, Ерфурт, Хамбург, Бремерхафен, Вилдесхаузен, Делменхорст/, получаващи финансиране по ПМС № 90 (2018). Няма училища по програма „Роден език и култура зад граница“, след като единственото училище от този тип в Берлин – Българско неделно училище „Стефан Свиленов“, в края на 2022 г. прекрати дейността си.

Генерално консулство Франкфурт на Майн

В консулския окръг, покриван от ГК-Франкфурт /включващ федералните провинции: Хесен, Северен Рейн Вестфалия, Райнланд Пфалц, Заарланд/, развиват дейност **17 български неделни училища**, от тях 12 получаващи финансиране по ПМС № 90 (2018) и 5 получаващи финансиране по Програмата „Роден език и култура“ и покриващи 16 населени места, както следва: Франкфурт на Майн /2/, Дармщадт, Бад Липщпринге, Есен, Кьолн, Мюнстер, Дортмунд, Аахен-Херцогенрад, Гютерсло, Мюнстер, Мьонхенгладбах, Кайзерслаутер, Кобленц, Майнц, Людвигсхафен, Саарбрюкен.

Генерално консулство – Мюнхен

Организационният живот на българската диаспора в Бавария и Баден-Вюртемберг се провежда в рамките на 11 културни и студентски дружества, 11 български училища, 4 германско-български дружества за приятелство, 6 фолклорни ансамбли и 5 български църковни общини, които в по-голямата си част развиват активна дейност, насочена към запазване и популяризиране на българската култура, история фолклор и традиции.

На територията на консулския окръг, регистрирани като юридически лица с нестопанска цел, образователна дейност развиват български неделни училища /НБУ/ в градовете Мюнхен (2), Нюрнберг, Регенсбург (с филиал в Щраубинг), Аугсбург, Щутгарт, Манхайм, Фрайбург, Констанц (с филиал в Лудвигсбург) и Ландсхут. От тях само НБУ в Щутгарт и Ландсхут не получават финансиране по ПМС № 90/2018 г.

И трите дипломатически представителства на територията на всичките 16 федерални провинции подкрепят и поддържат близки контакти с председателите на Училищните настоятелства, управителните съвети и директорите на българските неделни училища. Оказват институционално съдействие пред компетентните общински власти по места в подкрепа на усилията на родителските инициативни дружества за наемане на подходящи помещения за провеждане на учебни занятия.

Проблемите на българските неделни училища могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Осигуряване на подходяща база/помещения за провеждане на учебни занятия и недостиг на финансови средства за заплащане на високите наеми. Материалната база за водене на учебни занятия е недостатъчна предвид желаещите да посещават БНУ;
- Недостиг на квалифицирани учителски кадри, вкл. и поради съботно-неделна заетост и ниските размери на хонорарите.

Описаните по реда на ПМС № 90/29.05.2018 г. в Списъка на българските неделни училища в чужбина получават съответното материално и финансово съдействие от МОН. Съгласно чл.24, ал.1-2, МВнР и задграничните представителства на Република България в чужбина могат да извършват наблюдение в българските неделни училища в чужбина за:

- Съответствието на броя на децата и учениците, които участват в образователния процес и в допълнителните училищни дейности, с представената информация на МОН от организациите на българите, живеещи извън България, регистрирани съгласно законодателството на съответната държава за извършване на образователно-културна дейност;
- Съответствието на материалната база на българското неделно училище с предоставената информация в МОН;
- Установяване на наличие на допълнителни дейности, свързани със съхраняване на националното самосъзнание, култура и традиции, или извършвана подготовка на кандидат-студенти за прием в български висши училища по български език и литература, по история и цивилизации и по география и икономика.

Дипломатическите представителства разясняват на сдруженията на българските граждани процедурите за откриване на български неделни училища и информират ръководствата на училищата за възможностите за участие на техни ученици в различни инициативи, напр. за участие в международни ученически конкурси или образователни програми. възможности за.

Досегашните наблюдения показват, че неделните училища често не представят годишните си отчети, предвидени в чл. 8, ал. 2 от ПМС № 90 (2018), пред дипломатическите представителства или ги изпращат едва след поискване. Родителските съвети също не изпращат покани до ДП за участие в свои заседания, както е предвидено в чл. 10, ал. 6, т. 6 от ПМС № 90 (2018), и не изпращат годишните си доклади със становище за резултатите от дейността на училищата, съгл. чл.10, ал.6, т.7 и 8 от ПМС № 90 (2018).

ДАНИЯ

На територията на Дания функционират **4 български неделни училища** – Просветен център „Иван Вазов“, създаден през 2011 г. в гр. Копенхаген; Български учебен център „Св. св. Кирил и Методий”, създаден през 2016 г. в гр. Орхус. През 2022 г. бяха открити още две български училища в гр. Одензе и в гр. Хернинг.

От откриването на първото българско училище в Дания, българското посолство е в постоянен контакт с ръководството на училището. Установени са много добри отношения с представителите на Просветния център, учителите и родителите. През годините са били организирани многобройни съвместни събития и честванията. Благодарение на подкрепата и навременната намеса от страна на посланик Светлан Стоев бе разрешен проблемът със сградата на българското училище в Копенхаген през 2022 г.

Посолството внимателно следи тенденцията на нарастване на българската диаспора в Дания, от което произтича и необходимостта за разкриване на нови български училища, в които да се преподава и поддържа българския език.

ЕСТОНИЯ

В Естония няма български неделни училища.

ИРЛАНДИЯ

На територията на страната са регистрирани Българския образователен и културен център в Ирландия (БОКЦИ) и **неделните български училища** – **„**Азбука” в Дъблин, „Райна Княгиня“ в Дъблин, „Васил Левски“ в Шанън. Открито бе и новото българско неделно училище „Христо Ботев“ в Тюламор, под егидата на Българска асоциация за образование „Райна Княгиня“.

В българските неделни училища в Ирландия през учебната 2021/2022 г. се обучаваха над 300 ученици. Посолство-Дъблин поддържа тясно взаимодействие с тях, включително във връзка с осъществяване на политиката на МОН по осигуряване на преподавателска дейност, наблюдение и контрол по изпълнение на учебното съдържание и издаваните сертификати.

БНУ „Азбука", „Васил Левски" и „Райна Княгиня" са регистрирани в МОН като български училища в чужбина през 2008 и 2022 година, отчитат редовно дейността си пред министерството, откъдето получават финансова подкрепа. Училищата ежегодно издават признати от МОН дипломи за завършен клас по български език и обществознание, история и география, в зависимост от класа на учениците.

На територията на Ирландия функционират с голям успех два български танцови състава „Хляб и сол" и Клуб за народни танци „Азбука", посещавани от нашите сънародници и чужденци.

ИСЛАНДИЯ

Поради своята отдалеченост и малкия брой българи в страната няма регистрирани сдружения на българската общност и БНУ.

ИСПАНИЯ

Към момента на територията на Испания има регистрирани над 50 български дружества и българо-испански асоциации. С повечето от тях посолството поддържа редовни и активни контакти.

Многобройните български асоциации в Испания организират дейностите си в две генерални насоки: първо, създаване на български неделни училища /БНУ/ и провеждане на културно-образователни дейности и мероприятия, и второ, представяне на българските обичаи традиции, музика и танци пред широката аудитория. Практиката показва, че една асоциация може да развива успешно няколко БНУ в различни градове, а от друга страна, може да „се специализира" само в изнасянето на културни програми или да развива широк и разнообразен спектър от културни и представителни дейности.

По официални данни на МОН, за учебната 2023/24 г. в Испания са регистрирани общо **51 български неделни училища.** ЗП Мадрид поддържа активна връзка с тях като се стреми да подпомага дейността им. Посолството оказва съдействие при контактите на българските неделни училища към асоциациите на българите в Испания в съответствие с ПМС № 90/29.05.2018 г. и Националната програма „Роден език и култура зад граница", с испанските институции с цел улесняване на дейностите и функционирането им. За да провеждат своята дейност българските неделни училища се нуждаят от помещение. ЗП оказва съдействие като кореспондира със съответното испанско ведомство за получаване на одобрение за ползване на сградата от БНУ за определен срок, често за една година. Посолството съдейства на БНУ при презентация на събития и за осъществяване на връзка с МОН и МК относно финансиране и участие по образователни проекти. За да подпомогне дейностите на българските училища, ЗП Мадрид информира БНУ в Мадрид относно промени в образователната, културната и медийната политика на страната и участва в различни прояви съвместно с асоциациите на българите в Испания.

Поради нарастващия интерес за създаване на нови и нови асоциации на територията на Испания, които да открият БНУ и получат финансиране възниква необходимост от създаване на критерии, по възможност централизирани и унифицирани, които да подпомогнат филтрирането на асоциациите, които регистрират БНУ по качество и полезност. Поради преобладаващия климат на конкуренция между асоциациите и техните респективни БНУ е необходимо засилване на обмена на информация между училищата чрез поддържане на дигитална платформа или под друга форма, и премахване на дублиране на дейности и активности. Наблюдава се интерес към програми като Еразъм+ за мобилност и сътрудничество за училищното образование, в които някои БНУ искат да се включат.

Генерално консулство – Барселона

На територията на консулския окръг на ГК в Барселона функционират общо **5 български неделни училища** (БНУ)**.** Четири от тях са в автономна област Каталуня, а едно в столицата на автономна област Арагон – Сарагоса, както следва:

- БНУ „Св. св. Кирил и Методий“- гр. Барселона (Каталуня);
- БНУ „Св. Седмочисленици“ – гр. Реус (Каталуня);
- БНУ „Възраждане“ – гр. Йорет де Мар (Каталуня);
- БНУ „Паисий Хилендарски“ – гр. Лейда (Каталуня);
- БНУ „Васил Левски“ – гр. Сарагоса (Арагон).

От откриването си през 2019 г. Генералното консулство подкрепя и оказва пълно съдействие, според своите компетенции, на петте български неделни училища на територията на консулския си окръг:

- Оказва се съдействие за предоставяне, от страна на местните власти, на подходящи помещения за провеждане на учебните занятия;
- Подпомагане, чрез предоставяне на канцеларски материали и учебни помагала;
- Съдействие и подкрепа при реализацията на проекти на БНУ в областта на образованието, науката и културата;
- Генералният консул участва в честванията на официалните български празници, организирани от БНУ по случай началото и края на учебната година в българските неделни училища;
- Изготвяни са били съответните писма с препоръки до МОН, във връзка с кандидатстването на някои от училищата по програмата „Роден език и култура зад граница“ и др.

Генерално консулство – Валенсия

В консулския окръг на ГК Валенсия за последната учебна година функционират **18 БНУ и 10 филиала** към училища.

През отчетния период бе оказано съдействие от консулството на редица БНУ, вкл. подкрепа пред местните власти за предоставяне на помещения за училища (в Палма и в Санта Понса) и предоставяне на становища за откриването на нови училища (в Чиривея).

В тясно сътрудничество с БНУ се организират и провеждат концерти, културни и образователни инициативи, свързани с утвърждаването на българската култура и история в Испания и със запазването на българското самосъзнание на българската диаспора в страната.

Консулството подпомага МОН в осъществяването на контрол по дейността на БНУ.

Очертават се следните затруднения, които срещат в дейността си БНУ: намиране и продължително ползване на помещения за обучението; предоставяните от местните власти помещения често са с ограничен достъп, което налага провеждане на учебни занятия в неудобно за децата време; липсата на адаптирани учебни помагала за обучението в чужбина, както и обучителни материали и ясни указания за провеждане на изпитите за ниво на българския език като чужд език по Общоевропейската езикова рамка; слети паралелки, особено в прогимназиалния и гимназиален етап, в които се групират деца на различна възраст и различно ниво на владеене на езика; придвижване на учениците до училищата /в някои случаи ученици пътуват до 200 км./; умора и липса на време поради целодневното обучение в испанската образователна система; езиково разнообразие (изучаването едновременно на български, испански, валенсиано, турски, ромски); ограничено финансиране от страна на местните власти и др.

За подобряване на образователно-възпитателния процес БНУ предлагат: увеличаване на финансовата и методическата помощ на МОН; включването на повече часове за изучаване на български език и литература, история и география на България, както и за провеждане на извънкласни дейности; финансиране за плащане на местни данъци; включването на учители от БНУ в редактирането на учебни помагала за

обучението в чужбина; улесняване на достъпа до изпитите за ниво на българския език като чужд език по ОЕЕР.

ИТАЛИЯ

Посолство – Рим

На територията на Италия функционират 19 НБУ. През 2022 г. ДП-Рим продължи да поддържа високо ниво на сътрудничество с организациите на българи на територията на Италия и със съответните български неделни училища. **За първи път във Флоренция бе открито БНУ**, което е филиал на училището „Асен и Илия Пейкови“ в Рим на Културна асоциация „Паралел 43“, за което активно съдейства и ДП-Рим. През отчетната година посолството подпомага асоциациите на българи в чужбина, вкл. чрез разпространяване на различни инициативи на неделните училища, на които даваше патронаж. При всяка възможност ДП-Рим осигурява участие на свой представител, вкл. на ниво посланик, във въпросните събития. При необходимост ДП-Рим предоставя становища по постъпили предложения от организации на българи в Италия за вписване на училища или техни нови филиали в списъка на българските неделни училища по ПМС № 90/29.05.2018 г. В периода 26-28 октомври, под патронажа на посолството, се проведе Практико-приложна конференция на тема „Българските неделни училища – лаборатории за създаване на стандарти по български език като втори/чужд за деца и младежи“, организирана от БНУ „Асен и Илия Пейкови“ (Рим и Флоренция), съвместно с МОН.

Генерално консулство – Милано

Значима роля в запазването на българския дух, традиции и език ГК отдава на Българското неделно училище „Пейо Яворов“ в Милано /БНУ/, което е най-голямото в Италия, с ръководител Гергана Христова.

ГК в Милано участва в различни инициативи, организирани от БНУ, както и организира редица съвместни мероприятия. През изминалата 2022 г. в партньорство с Езиков и културен център „Тук България“ ГК в Милано организира „3 март-Ден на Мартеницата“, а по случай Националния празник на Съединението - 6 септември 2022 г. беше представена изложбата „Цветя от България“ със снимки на Георги Стойков. На 2 октомври 2022 г. в сградата на Българското училище в Милано ГК организира представяне на изложбата „130 години от създаването на списание „Мисъл“ в партньорство с Централната библиотека на Българската академия на науките и Езиков и културен център „Тук, България“. В сътрудничество с БНУ „Пейо Яворов” в Милано ГК-Милано организира представяне на експозицията „130 години от създаването на списание „Мисъл“. На 19 февруари 2023 г. в българското училище „Пейо Яворов“ в Милано беше отбелязана 150-та годишнина от обесването на Васил Левски. Пореден пример за сътрудничество между ГК Милано и БНУ е отбелязването на Деня на Светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност, който беше честван в Милано на 28 май 2023 г. с голям празник сред българската общност, организиран съвместно от БНУ и Езиков и културен център „Тук България“, читателския клуб към училището и по инициатива на ГК в Милано. В празничната програма по случай 24 май и приключването на учебната година ученици в БНУ в Милано изнесоха кратък рецитал, посветен на Празника на буквите, а в края на празничната програма генералният консул тържествено връчи на всички ученици дипломи за завършено обучение, както и грамоти на някои от тях.

ГК-Милано отправи предложение до МОН за награждаване с подходящо отличие, което да бъде връчено на г-жа Гергана Христова по време на откриването на новата учебна година 2023/2024 г. Предложението е и по повод предстоящото навършване на 10 години от основаването на Българско неделно училище „Пейо Яворов“ в Милано и

дългогодишният му принос за съхраняване и разпространяване на българския език и култура сред българските деца в Милано и Северна Италия.

ЛАТВИЯ

Българското неделно училище е преустановило дейността си.

ЛИХТЕНЩАЙН

В Княжество Лихтенщайн няма български училища или сдружения.

Малта

Българската общност в Малта е подпомагана от две неправителствени организации на българите, които търсят възможности и за културно обединяване и развитие. Към момента няма действащо БНУ.

НИДЕРЛАНДИЯ

На територията на Кралство Нидерландия са създадени и през 2022 г. функционираха 5 български неделни училища, в 4 населени места /Хага (2), Амстердам, Айндховен, Ротердам. (*В началото на 2023 г. е закрито едно от неделните училища – това в гр. Грьонинген). Посолството на Република България в Хага поддържа активни връзки с българските училища в Нидерландия, като участва съвместно с тях в различни прояви. Посолството обсъжда с ръководствата на БНУ възможностите за допълнително сътрудничество и взаимно подпомагане за повишаване на броя на обучаващи се деца от български произход.

На 15 юни 2022 г. е открита сградата на Български културен и информационен център – Амстердам. Центърът започна дейността си на практика още по време на пандемията от COVID-19 с изграждането на библиотека с български книги с над 3000 заглавия. Основателите на центъра – Елица Йорданова и Камелия Стефанова, предоставят ежедневно на вниманието на многобройните посетители разнородна информация за българската история и за достиженията на българската култура, подпомагат организирането на различни музикални, театрални и художествени събития с участието на изявени български артисти, както и популяризирането на образа на България в Кралство Нидерландия, осигуряването на информация и подкрепа за социално-икономическата интеграция на пребиваващите в Кралство Нидерландия български граждани.

Следва да се отбележи, че и през 2022 г. броят на обхванатите от българските неделни училища в Нидерландия деца остава несъразмерно малък на фона на трайно нарастващата българска общност в Нидерландия (по официална нидерландска статистика – над 50 000 адресно регистрирани през 2021 г. постоянно пребиваващи български граждани, а заедно с пребиваващите без официална адресна регистрация и сезонните работници – вероятно около 120 000 души). Продължава да преобладава и преимущественото записване за обучение на деца в предучилищна възраст и в начална образователна степен за сметка на много малък брой ученици в гимназиален курс.

Посолството поддържа контактите си с изявени българи в Нидерландия, в това число служители в международните организации, български преподаватели в нидерландски университети, представители на деловите среди и др. Съществува практика на приемане на летен стаж в дипломатическото ни представителство на студенти от университетите в Нидерландия, в помощ на политическата и консулската служби към Посолството.

НОРВЕГИЯ

На територията на Норвегия функционира **Българско неделно училище „Родна реч”.** Регистрирано е през 2016 г. и е установено в град Осло, като учебните занятия се провеждат в апартамент, собственост на българската държава и предоставен за безвъзмездно ползване от ДП-Осло. Към училището функционира филиал в град

Ставангер, а от 2018 г. се предлага дистанционна форма на обучение за децата от отдалечените райони на Норвегия.

ОБЕДИНЕНО КРАЛСТВО

Към 31 декември 2022 г. в Обединеното кралство има **40 официално регистрирани български неделни училища.** 38 от тях са вписани в Списъка за българските неделни училища на МОН, създаден съгласно ПМС № 90 от 29 май 2018 г., а 2 са получили одобрение по програмата „Роден език и култура зад граница“. Обучението в едно от училищата се организира от Посолството на Република България в Лондон, а в останалите – от организации на българи, регистрирани по местното законодателство за осъществяване на образователно-културна дейност.

38 от тези училища се намират в Англия, 1 – в Шотландия и 1 – в Северна Ирландия. 20 от училищата членуват в Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ).

През 2022 г. Посолството продължи да оказва съдействие, в рамките на своите компетенции, както на българските училища на територията на ОК, така и на МОН. При поискване бяха предоставяни становища относно дейността на съществуващи, както и по предложения за разкриване на нови училища.

Посолството продължи да полага необходимите усилия и грижи за съхраняването и развитието на Българското училище към Посолството „Иван Станчов“.

Продължи подпомагането на работата и на другите близо 60 (заедно с филиалите) български училища в ОК. Съдействие бе оказано на училищата при кандидатстването им по ПМС № 90 и по Програмата „Роден език и култура зад граница”, като също така бе оказвано съдействие на български граждани, които се свързаха с Посолството във връзка с инициативи за откриване на нови БНУ.

ПОЛША

ДП-Варшава отделя специално внимание на тесните връзки с българското неделно училище „Дора Габе“ на територията на Република Полша – във Варшава и клонът му в гр. Краков, като оказва нужното съдействие за тяхната дейност. Съдействието най-общо се изразява в следното:

- Безвъзмездното предоставяне на помещения в Посолския жилищен комплекс във Варшава на българско училище „Дора Габе“ – Варшава;
- Участие на ръководителя и на заместник-ръководителя на мисията в тържествата по случай откриването и закриването на учебна година, съответно в българското училище „Дора Габе“ в Краков и Българско училище „Дора Габе“ във Варшава;
- Участие на специално определен дипломатически служител от екипа на Посолството в заседанията на дружество „Дора Габе“ и на родителския съвет;
- Посолството поощрява участието на ученици в културната си програма, предназначена за българската общност в страната, дипломатическия корпус и полската публика (3 март, 24 май, 1 юни), като по този начин популяризира идеята за обучение на майчин език, промотира дейността на училището и постиженията на неговите ученици;
- Посолството обявява през последните две години тематични конкурси за учениците от двете училища, в които най-добрите творби на участващите се награждават с грамоти и специални награди. Темата на конкурса се обявява от при откриването на учебната година, а награждаването се извършва на специална церемония на 24 май.
- Посланикът организира и кани на среща учениците и родителите с известни български спортисти и представители на изкуството.

СЛОВАКИЯ

На територията на Словашката република няма неделни училища.

В Словашката република, гр. Братислава се намира **Средното българско училище „Христо Ботев“.** В него се обучават деца както от български, така и от словашки произход, които, след успешното полагане на задължителните за двете държави зрелостни изпити, получават правото да получат и българска и словашка дипломи.

В сградата на училището под наем се намира и частна детска градина към сдружението „Приятели на българското училище в Братислава“. Финансирането на училището се извършва от МОН и със субсидия от словашката държава.

УНГАРИЯ

В рамките на Българското Самоуправление е организирана детска градина и училище /български език и история/, които се финансират с част от годишната държавна субсидия на Самоуправлението, съгласно унгарското законодателство. България не участва в това финансиране. Но през 2018 и 2020 бяха отпуснати с ПМС значителни еднократни суми, които се използват в изграждането на нов комплекс за нуждите на Българското Самоуправление в Будапеща.

Посолството активно съдейства по въпроса за осигуряване на квалифицирана учителска експертиза.

ФИНЛАНДИЯ

Българското неделно училище „АБВ” е създадено във Финландия по инициатива на Дружество на българите „Клуб България“. От учебната 2013/2014 г. неделно училище „АБВ” във Финландия е официално признато от Министерството на образованието и науката (МОН) на Република България, като е включено в списъка на българските неделни училища в чужбина. Училището е с частично финансиране от МОН. Учебната програма се изготвя в началото на учебната година и е съобразена с изискванията на МОН. Учебниците, по които се преподава, също са одобрени от министерството.

ФРАНЦИЯ

На територията на Франция функционират общо **11 български неделни училища (БНУ).** Две от създадените в Париж училища имат филиали в други градове – БНУ „Кирил и Методий” в Париж има филиал в гр. Лил, а БНУ „Родна реч омайна“ в Париж има филиал в гр. Сен-Назер.

Десет БНУ във Франция се ползват с финансово подпомагане от МОН по ПМС № 90 от 29.05.2018 г.

Създаденото в Париж през 2019 г. БНУ „Родна реч омайна“ (шесто по ред БНУ в Париж) функционира на самоиздръжка и от вноски на родителите на учениците. През 2021 г. и през настоящата 2023 г. БНУ „Родна реч омайна“ кандидатства за включване в Националната програма „Роден език и култура зад граница“ на МОН. Посолството в Париж даде положително становище по кандидатурите на училището и през двете посочени години, при положение, че съществува финансова възможност за това.

Две БНУ предлагат обучение за придобиване на сертификат по Европейската езикова рамка: Първа българска гимназия в Париж и Училище „Иван Вазов“ в Париж, като последното е и домакин на онлайн изпити по български език.

В приемната на Консулската служба се поддържа и се предоставя актуална информация за българските училища във Франция.

ЧЕШКА РЕПУБЛИКА

В момента в Чехия функционират две неделни училища: БНУ „Възраждане“ в гр. Прага и БСНУ „Св. св. Кирил и Методий" в гр. Бърно които, заедно с Българско средно общообразователно училище д-р Петър Берон, гр. Прага.

Дипломатическата мисия оказва съдействие при контактите на БНУ с МОН. На първо място, посланикът изготвя необходимите документи, удостоверяващи капацитета и възможностите на съответните училища, които са необходимо условие за кандидатстване по НП „Роден език и култура за граница“. Друг пример е подкрепата за БНУ при кандидатстването по Програмата за подпомагане на българските организации и медии извън страната.

Посолството допринася за организирането на съвместни празненства и мероприятия. Посланикът на България в Прага е чест гост на събития в НБУ и провежда срещи с тяхното ръководство, на които се обсъждат проблемите на неделните училища и се търсят пътища за тяхното разрешаване.

ШВЕЙЦАРИЯ

На територията на страната съществуват около 15 сдружения и асоциации, сред които и пет български училища. От петте български училища на територията на Конфедерация Швейцария, единствено българското училище „Д-р Стамен Григоров“ в гр. Женева е официално регистрирано към МОН. Това е първото българско училище в страната, създадено през 1984 г. към Постоянното представителство на Н.Р. България към ООН и други международни организации в Женева. Самото училище се помещава в сградата на ПП-Женева и по последна информация, в него се обучават близо 70 деца от 1-ви до 12-ти клас.

От другите четири училища за съдействие към Посолството в Берн през 2022 г. са се обръщали училище „Зора“ в гр. Берн, както и новосъздаденото българско училище в гр. Веве - „Канатица“. Съдействието от страна на Посолството се изразява предимно в издаване на писма и удостоверения, които са предназначени да послужат пред местните и/или българските власти, както и участие в техни инициативи и проекти – напр. за откриване и закриване на учебни години, при проекти, свързани с традиционни български празници като Коледа, Великден, 24 май и др. В тези две сравнително нови училища, децата във всяко от тях са около 20 с тенденция към увеличаване. И двете училища кандидатстват по програми на МОН.

Посолството е във връзка и с останалите две български училища – „Родна реч“ в гр. Цюрих (създадено през 2004 г.) и HSK-училище в Базел (от 2011 г.), като редовно препраща информации за конкурси, програми и др., които биха били от интерес за тях. В училището в гр. Цюрих, по данни на МОН се обучават около 50 деца. Училището в гр. Базел е създадено по т.н. „Обучение по роден език и култура“, което се предлага от Федералния департамент по образованието на Швейцария. В него се обучават 36 деца от Базел и околностите, включително от крайграничните райони на Франция и Германия. Преподаването се осъществява по изискванията на МОН от 1-ви до 3-ти клас.

ШВЕЦИЯ

Активни контакти се поддържат с Българското културно дружество в Стокхолм, дало начало на Българското (неделно) училище в Стокхолм.

Българското културно дружество в Стокхолм е учредено на 2 февруари 2013 г. в гр. Стокхолм. През същата година е основано и Първото българско училище в Стокхолм, което е единственото по рода си неделно училище към настоящия момент в Швеция. Посолството оказва ежегодно необходимата подкрепа с писмо от ръководителя на мисията на кандидатурата пред МОН на Първото българско училище в Стокхолм (към Българското културно дружество в Швеция) за финансово подпомагане по Националната програма „Роден език и култура зад граница”, включително и през настоящата 2023 г.

В началния период от учредяването на българското училище в Стокхолм занятията на учениците са се провеждали в помещения на посолството, но след това, през последните няколко години, класната дейност се провежда в сградата на културния дом на столичния район Сундбиберг. Ежегодно, съгласно установената вече традиция,

българският посланик и дипломати от посолството присъстват на откриването на учебната година в сградата на културния дом, а посолството е домакин на Коледното тържество на училището за учениците и родителите и тържеството по повод приключването на учебната година, съчетано с връчване на учебните свидетелства и празнична програма на малките възпитаници за отбелязване на 24 май – Деня на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност.

По повод 10-годишнината от основаването и успешната дейност на българското училище в Стокхолм и отбелязването на 24 май посланик Иван Павлов връчи благодарствени грамоти на Росен Апостолов, основател на Българското културно дружество и Първото българското училище в Стокхолм и негов директор до 2017 г., Снежана Колева, съосновател на училището, Мария Костадинова, председател на Българското културно дружество и директор на училището от 2017 г. до настоящия момент, както и на преподавателите Дарина Филипова и Михаела Михнева.

За региона на дирекция „Източна Европа и Централна Азия“ .

След началото на руската военна агресия срещу Украйна (24 февруари 2022 г.), работата на Посолството ни в Киев и Генералното консулство в Одеса бе силно ограничена, като ГК-Одеса преустанови своята дейност още на 1 март 2022 г., а малко по-късно бе евакуиран съставът и на Посолството в Киев. На 12 септември 2022 г. дейността на ДП-Киев бе **частично възстановена, а на ГК Одеса – считано от 12 май 2023 г**.

Във връзка с горното, възможностите на дипломатическите мисии на България в Украйна, вкл. и по отношение на изпълнението на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението, бяха редуцирани до минимум. Част от българските дружества в Украйна също бяха силно възпрепятствани да осъществяват обичайната си дейност по редица обективни причини: водене на активни военни действия в част от населените с етнически българи региони, провеждана от украинските власти мобилизация, „чувствителността“ на местните служби за сигурност към всякакви етнически прояви, които могат да бъдат свързани със сепаратизъм, преустановяване финансирането от украинска страна на много дейности, които не са свързани пряко с подпомагане на действащата армия и др.

В рамките на **непълните пет месеца**, в които **ДП-Киев** функционираше през 2022 г., бе реализирана следната дейност по изпълнението на Стратегията:

- Осъществявани са регулярни срещи с активисти на **българските дружества** и функциониращи към тях **неделни училища**, по време на които е работено целенасочено за тяхното допълнително мотивиране и оказване на помощ за решаването на конкретни проблеми.
- Осъществяван е контрол (в рамките на възможното във военно време) върху одобрените за изпълнение **проекти по Програма „Помощ за развитие“** и върху изпълнението на одобрените за изпълнение проекти по **Национална програма „Роден език и култура зад граница“.**

От своя страна съставът на **ГК-Одеса**, за времето на прекъсване на работата на терен, в рамките на възможностите си, продължи да поддържа непрекъснат контакт с активисти и представители на български обществени организации в Украйна, подпомогна осигуряването на хуманитарна помощ през май 2022 г., като съдейства за транспортирането и предаването на медицинско оборудване на Одеска областна детска болница и хранителни продукти за с. Криничное, Болградски район, оказа съдействие при дистанционното координиране на кандидат-студентската кампания за приемане на младежи от български произход във висшите училища в България и др.

Сред държавите в ресора на дирекция ИЕЦА български неделни училища (БНУ) има в **Република Молдова, Украйна и Руската федерация**. През отчетния период българските ДКП в гореизброените страни полагаха целенасочени усилия за подпомагане на тяхната дейност, в т.ч. и съдействие на МОН за осигуряване на ежегодното финансиране на училищата.

През 2022 г. **Посолството на Република България в Кишинев** реализира различни инициативи за подпомагане на дейността на Българското неделно училище в Кишинев. Чрез сметката на представителството беше осигурено ежегодното финансиране на училището от страна на МОН. Също така беше предоставена учебна и художествена литература за съвместно ползване от Неделното училище и Библиотека „Христо Ботев“, в което то се помещава. Представители на Посолството по традиция присъстват на всички по-важни мероприятия, включително откриването и закриването на учебната година. Допълнително беше изпратено становище от наша страна във връзка с възможността за разкриване на още едно неделно училище като форма на подпомагане на филиала в гр. Твърдица на Образцовия център в художественото образование „Щефан Няга“, изпитващ сериозни финансови затруднения.

Съобразено с динамичната обстановка в страната на акредитация, **Посолството на Република България в Москва** бе ангажирано с подпомагане на дейността на двете български неделни училища в руската столица. ДП-Москва бе в постоянен контакт с ръководството на Българското училище към Посолството на Република България в РФ и Българското неделно училище „Васил Левски“, като оказваше пълно съдействие по административни, логистични и културни и образователни въпроси. **ГК-Санкт Петербург** осъществява активна дейност по осигуряване и подпомагане на функционирането на българското неделно училище в града. В него се учат 27 ученици с български корени – предимно от смесени бракове и потомци на етнически българи от Бесарабия. ГК-Санкт Петербург осигурява издръжката на БНУ – чрез получаване на преводи от МОН и извършване на финансовата му отчетност, както и предоставянето на класните помещения, по силата на сключен договор с местно училище.

За региона на дирекция „ Югоизточна Европа“

Република Албания

Личния състав на ДП – Тирана оказва целогодишно съдействие и подкрепа за дейностите на неделните училища в Тирана, Елбасан и Дуръс. Същите се посещават традиционни при откриване, закриване на учебната година и провеждането на български празници и обичай. Освен това децата на служителите в ДП-Тирана се обучават в неделното училище „Христо Ботев“ в Тирана. Там беше организирано честване на празника „Баба Марта“, като беше организирана работилница децата изработиха сами мартеници за себе си и своите семейства.

Посолството поддържа редовни контакти с регистрираните в Албания дружества „Просперитет Голо Бърдо”, със седалище в Тирана, Дружеството на българите в Албания“ с председател Ахмет Бала и с Дружество за българо-албанско приятелство гр. Корча, които продължиха с развиване на учебна дейност, като за поредна година кандидатстваха с проекти по програмата „Роден език и култура” на Министерство на образованието и науката.

ДП-Тирана оценява необходимостта от разширяване на мрежата от Неделни училища и откриване на нови, които да покрият нуждите особено за регионите Кукъска Гора и Голо Бърдо. Конкретните места ще бъдат допълнително определени според броя на заявилите желание за обучение деца. Беше констатирано желание за разкриване на подобно училище и в гр. Поградец, където между 15 и 20 деца са готови да се запишат, а освен това разполагат и с подходящ преподавател.

Република Сърбия

Към посолството функционира неделното училище Българско училище „Любен Каравелов“ – Белград, в което учебната 2021/2022 г. успешно завършиха 32-ма ученици, а през учебната 2022/2023 г. бяха записани 34-ма ученици. В училището са ангажирани четирима преподаватели, които преподават на паралелки от подготвителна група до 12-ти клас. Организират се работилници по повод отбелязването на национални и религиозни празници, провеждат се тематични уроци по повод отбелязването на най-важните исторически дати от историята на България. Усилията на посолството бяха насочени към ангажирането на достатъчен брой преподаватели, за да се проведат пълноценни учебни занятия. Също така приоритет е привличането на деца за подготвителна група и началните класове, които са от семейства на сръбски граждани с българско самосъзнание и произход или такива от смесени бракове. Значително беше повишен броя на учениците в началните класове и беше отново сформирана предучилищната група през учебната 2022/2023 г. Българско училище „Любен Каравелов“ – Белград се явява единственото културно средище на българите в столицата на Сърбия.

Република Косово

На територията на Република Косово няма българско неделно училище по обективни причини и основно поради факта, че съществуващата българска общност в страната продължава да не е официално призната от косовските власти. Посолството в Прищина счита, че в крак с новите реалности поне за Косово, от физически неделни училища би следвало да се премине към виртуални – онлайн училища.

По отношение съхраняването на българския език и култура, през 2022 г. приоритет в дейността на посолството беше работата с населението от български произход, живеещо в географските области Гора, Жупа и Подгора и техните две дружества: „Културно-просветно дружество на българите в Жупа, Подгора и региона“ и „Обединени българи в Косово“. Проведена беше разяснителна кампания от представители на МОН за възможностите за висше образование в България по реда на ПМС 103/1993 г., а през юли 2022 г. посолството взе основно участие при организирането и провеждането на изпитите за желаещите да учат в българските висши учебни заведения. За академичната 2022/2023 г. от Република Косово бяха приети 40 студенти за бакалавърска и двама студенти за магистърска степен.

Румъния

Посолството на Република България в Букурещ е създало, организира и подпомага дейността на единственото, действащо към момента в Румъния, Българско неделно училище „Йордан Йовков“ – към дипломатическото представителство. В БНУ „Йордан Йовков“ се обучават около 40 деца от 1 до 12 клас. Очаква се през учебната 2023-2024 г. да се организира за пръв път и предучилищна група.

Училището развива дейност повече от 20 г. Преди няколко години бе вписано в списъка на постоянно действащите БНУ в чужбина, след кандидатстване от страна на Посолството и изпълнение на необходимите изисквания. Преди да придобие статут на БНУ, образователната институция развива дейност по проекти, изготвяни от Посолството по Националната програма „Роден език и култура зад граница“ /НПРЕКГ/ на МОН. Освен организационната дейност, Посолството осигурява необходимите помещения за провеждане на учебните занятия и поема разходите за електричество на училището.

В БНУ редовно се организират допълнителни училищни занимания за съхранение на българското национално самосъзнание, запознаване на учениците с българската култура, традиции и бележити дати от нашата история. Особено е удачно организирането, най-често в събота, на „работилници“ за деца от различни класове. Децата подготвят свои програми за коледното тържество, за края на учебната година и при различни други поводи.

Основните усилия на Посолството са насочени към предоставяне по подходящ начин на максимална информация за училището и привличане на нови деца, особено от кръга на т.н.нова „диаспора“.

Република Северна Македония
Посолство Скопие

В гр. Скопие от 2017 г. функционира българско съботно-неделно училище „Здравей“, управлявано от Сдружение на граждани – академия за иновативно образование, кариера и развитие, изучаване на български език, култура и традиции и други интелектуални услуги „Здравей“. През изминалите години посолството последователно оказва подкрепа на училището като през 2022 г. по горното ПМС бе стартиран проект „Нова локация БНУ „Здравей““, насочен към промяна на помещенията, в които развива дейност училището и замяната им с по-големи помещения, с оглед осигуряване на по-добри и благоприятни условия за провеждане на учебния процес. След подписване на договор за изпълнение на проекта с бенефициера се оказа, че собственикът на идентифицираните и договорени за наемане нови помещения се отказа от ангажимента за предоставянето им, поради което и предвид невъзможността за намиране на алтернативно помещение в кратки срокове бенефициерът се отказа от изпълнение на проекта. Междувременно през годината посолството беше в постоянен контакт с българското съботно-неделното училище „Здравей“ като бяха организирани съвместни честванията и отбелязвания по различни поводи – начало и край на учебната година, Ден на будителите, Коледа, 24-ти май - Ден на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност, отбелязване на Васил Левски, Христо Ботев и др.

Генерално консулство Битоля

В регистъра на българските неделни училища в чужбина, подпомагани по НП „Роден език и култура за граница“ за учебната 2021/2022 е регистрирано Сдружението за промоция на културните и научните качества на гражданите на Република Северна Македония и гражданите на Република България „Македонско–Българско приятелство“ – Битоля. През изминалите полугодия на 2022 г., попадащи в учебните 2021/2022 г. и 2022/2023 г. във фокуса на дейността на сдружението бе дейността за подготовка на зрелостници, които след завършване на средното си образование планираха да продължат обучението се в българските висши училища. Успоредно с изпълнението на програма от часове за подготовка на кандидат-студентите по български език и литература и по история на България, сдружението бе изключително активно в комуникацията си с ГК Битоля, като със съдействие на мисията организира поредица от срещи с представители на МОН за представяне на възможностите на висшите училища от нашата страна за обучение по условията, предвидени в ПМС №103 и ПМС №228.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.3.5. Повишаване на възможностите на електронната платформа за подпомагане дейността на българските неделни училища

Електронната платформа е въведена по ПМС №90/2018 г. за българските неделни училища в чужбина. В нея се представя ежегодно актуална информация за дейността на БНУ в чужбина, подпомагани от МОН – списъци на учениците, адреси на обучение, кадрово осигуряване, графици и разпределение на учебното време, както и отчетни доклади и документи.

В електронната платформа регулярно се публикува информация за електронни ресурси за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, регламенти за провеждане на онлайн тестове за сертифициране на знанията по български език по Общата европейска езикова рамка. По НП „Роден език и култура зад граница“ е включена дейност за администриране в електронна среда на кандидатстването и отчитането на проекти и поддръжка на електронната система. През учебната 2023/2024 година предстои чрез платформата да бъдат популяризирани резултатите от НП „Неразказаните истории на българите“ и НП „България – образователни маршрути“.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.6. Активизиране и разширяване сферите на сътрудничеството с диаспорите от български емигранти в чужбина

За участие в 21-ото издание на конкурса за изобразително изкуство за български деца по света – **„България в моите мечти”** през 2022 г. в Изпълнителна агенция за българите в чужбина постъпиха общо над 200 рисунки на деца от българските общности в 16 държави: Мароко, Австрия, Франция, САЩ, Нидерландия, Гърция, Великобритания, Украйна, Йордания, Унгария, Италия, Чехия, Германия, Испания, Кипър и Норвегия. Жури присъди награди в четири категории: живопис, приложно изкуство, графика и компютърна графика, и в три възрастови групи на участници от Германия, Унгария, Нидерландия, Франция, Испания, Италия, Кипър, САЩ, Йордания, Гърция, Чехия, Украйна, Великобритания и Мароко.

През 2022 г. бе проведено 26-ото издание на литературния детско-юношески конкурс на ИАБЧ – **„Стефан Гечев”**. На вниманието на журито бяха предложени общо 146 литературни творби от 15 държави – Украйна, Унгария, Австрия, Република Северна Македония, Нидерландия, Ирландия, Гърция, Германия, Италия, Испания, САЩ, Чешка Република, Великобритания и Франция. Журито присъди награди в три възрастови групи на участници от Украйна, Франция, Великобритания, Испания, Германия, Австрия, Италия, Ирландия, Чехия, Гърция и Нидерландия.

През 2022 г., в рамките на 13-ото издание на детско-юношески конкурс по пеене **„Любка Рондова“** бяха представени над 120 изпълнения на индивидуални участници, вокални групи и ансамбли на участници от 11 държави - Украйна, Молдова, Испания, Франция, Северна Македония, Кипър, Нидерландия, Великобритания, Унгария, Гърция и Ирландия. Награди бяха раздадени в три възрастови групи, а лауреати станаха участници от Испания, Молдова, Украйна, Франция, Кипър, Нидерландия, Ирландия и Унгария.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.7. Разработване на политика за завръщане на етнически българи

През декември 2022 г. се осъществи първо издание на **Международния фестивал за детско и младежко творчество „Арлекин“** в Рим, който през годините протича в България в сътрудничество с Изпълнителна агенция за българите в чужбина (ИАБЧ). Събитието се състоя под патронажа на Българското посолство в италианската столица със съдействието на ИАБЧ, Българския културен институт и Българското училище „Асен и Илия Пейкови“ в Рим. В програмата този път се включиха както български деца от български училища в Италия, така и други победители от предходни издания на фестивала. Състоя се тържество, посветено на фестивала, в българското посолство. Проведе се музикален конкурс. Имаше и специален акцент „Надежда за Украйна“ чрез излъчване на кратко видео с рисунки и поезия, създадени от децата в Украйна, които творят с надежда за мир и красота.

През 2022 г. ИАБЧ подкрепи четвъртия международен фестивал **„Традиции, багри, красота през очите на нашите деца“**, организиран от ДГ „Мики Маус“ в град Габрово на 4 юни 2022 г. Целите на фестивала са да популяризира материалното и духовно наследство на българския фолклор, възпитание и обич към българските народни занаяти. Фестивалът съдържа няколко раздела и провокира най-малките към творчество, като освен да рисуват и танцуват, ги запознава с български традиционни занаяти като дюлгерството, например. В конкурсната програма взеха участие деца от българските общности в чужбина от Гърция, Франция, Германия, Великобритания и др.

На 13 май 2022 г. за двадесет и четвърти път бе открит **Националният фестивал на детската книга** в град Сливен. Организира се от Регионална библиотека „Сава Доброплодни“ – Сливен и Сдружение „Национален фестивал на детската книга“, с подкрепата на Министерство на културата, Община Сливен, Областна управа – Сливен, Изпълнителна агенция за българите в чужбина, и най-големите детски издателства. Темата на традиционната кръгла маса с международно участие на това издание беше „Изкуството да се пише за деца днес – между модерните послания и фантазния свят“. Имаше много активно участие в конкурсите, насочени към българските деца от чужбина, като някои от тях заеха призови места.

На 12 юни 2022 г. се проведе шестият международен конкурс по четене на български език **„Аз Буки Веди“** за ученици от първи и втори клас в чужбина. Домакин тази година бе Неделното училище за български език и култура „24 май“ в Бад Липшпринге, Германия. Конкурсът се проведе под патронажа на Генералното консулство на България във Франкфурт на Майн и Изпълнителна агенция за българите в чужбина. Конкурсът по четене „Аз Буки Веди“ е предвиден за ученици от български произход, посещаващи официалните европейски училища на територията на страните в Европа, които допълнително посещават български неделни училища. Изпълнителна агенция за българите в чужбина осигурява награди (книги) за най-силно представилите се.

За осми път през 2022 г. интернет телевизия „Аз мога, аз знам”, с подкрепата на Изпълнителна агенция за българите в чужбина и Национален дворец на децата, организираха инициативата **„Коледа в нас“**. Тя е с основна цел да излъчи и награди организирани коледни тържества, разкриващи огромния творчески потенциал и енергия, които носят българските учители и деца от страната и извън пределите ѝ. В тазгодишното издание имаше участници както от България, така и от българските общности в Испания, Великобритания, Германия, Украйна, Австрия, Ливан и др.

През 2022 г. се проведе Осмото издание на конкурса за рисунка, посветен на българските приказки – **„Моят любим герой от българска книга или приказка”**. Конкурсът е в четири възрастови групи и се организира от Асоциация „Малага – България 2010” със съдействието на Изпълнителна агенция за българите в чужбина. Участниците в инициативата през тази година бяха няколкостотин от България, Испания,

Германия, Англия, Белгия, Украйна, Германия, Великобритания. Призови места извоюваха с творбите си ученици от Испания, България, Великобритания, Украйна, Белгия, Германия. Изпълнителната агенция за българите в чужбина подкрепи инициативата, като осигури книги за награди на най-силно представилите се в конкурса деца.

От 2 до 5 септември 2022 г. в гр. София се проведе десетото издание на традиционния международен фестивал **„Славянска приказка“**, организиран от Международната академия за кино, ТВ и интернет, и с любезната подкрепа на Изпълнителна агенция за българите в чужбина, като в конкурсната програма участваха филми на представители от българските общности в Италия, Великобритания, САЩ и Украйна, както и от България.

На 4 юни 2022 г. се проведе вторият **международен конкурс по четене на български език за ученици от 3-ти и 4-и клас**. Инициативата се реализира онлайн от Културна асоциация „Асен и Илия Пейкови“ – Рим, съвместно с училище „Аз Буки“ – Рим-Колеферо. Съорганизатори са Изпълнителна агенция за българите в чужбина, Посолство на Република България в Рим и Български културен институт в Рим. През 2022 г. в проявата се включиха десетки български деца от Рим, Неапол, Пескара в Италия, както и от Испания, Германия, Великобритания и Белгия. Конкурсът се осъществи в три тура, съгласно разработен регламент. Агенцията осигури награди (книги) за най-силно представителите се.

През 2022 г. Културна асоциация „Асен и Илия Пейкови“ – Рим осъществи шестото издание на международния конкурс **„Моята бродирана българска риза“**. Инициативата предлага включване по темата с текст, фотографии и мултимедия за няколко възрастови категории участници. В изданието на конкурса през 2022 г. се включиха над 300 деца от България, Украйна, Италия, Германия, Испания, Чехия, Франция, Великобритания и Австрия. Селекция от най-интересните предложения на учениците беше представена на изложба в Рим. Изпълнителната агенция за българите в чужбина удостои с награди (книги) най-силно изявилите се участници в конкурса.

Изпълнителна агенция за българите в чужбина беше сред институционалните партньори, подкрепили българското участие с INTELLIGENT MUSIC PROJECT в музикалния фестивал **Евровизия** през 2022 г. Предприето бе турне на участниците в Европа, за да се популяризира групата. Информация за представянето им в Амстердам, Солун, Брюксел и Париж бе публикувана на административния сайт на агенцията.

През 2022 г. Изпълнителна агенция за българите в чужбина издаде книгата **„Австралия-България: добри познати“**, с автори Мария Стайкова и Рос Уилсън и книгата **„От Кипровец до Винга“**, с автор Александър Ловро.

5.3.8. Провеждане на информационна кампания по Национална програма „Популяризиране на висшето образование и улесняване на достъпа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“ съгласно ПМС №103/1993 г. и ПМС №228/1997 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Изпълнени са следните дейности:

- Проведени са традиционните информационни кампании по места в Македония, Сърбия и Албания.

- Предвид военните действия в Украйна са проведени и две допълнителни онлайн информационни кампании за кандидат-студенти от Украйна, Молдова, Косово, Сърбия, Македония, Албания и други държави.
- Изпълнени са дейностите по осигуряване на „Рекламни и маркетингови услуги в Молдова за популяризиране на българското висше образование и кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“, съгласно заложените задачи за 2022 г. по сключения договор с Българския информационен център в Молдова.
- Организирани са и са проведени курсове по български език, литература и история на България, както и кандидатстудентски курсове в градовете Кукъс и Корча, Албания, където е съсредоточена най-голямата българска диаспора.
- Прието е Решение на МС №924 от 17.11.2022 г. за удължаване срока на действие на Националната програма „Популяризиране на българското висше образование и улесняване на достъпа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“ до м. март 2026 година.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

И през 2022 г. съвместно от Министерство на образованието и науката и Изпълнителна агенция за българите в чужбина към МВнР, за поредна година бе проведена Информационна кампания по Национална програма „Популяризиране на българското висше образование и улесняване на достъпа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“ съгласно ПМС №103/1993г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и ПМС №228/1997г. за приемане на граждани на Република Северна Македония за студенти в държавните висши училища на Република България през учебната 2022г.-2023г.

През 2022г. информационната разяснителна кандидат-студентска кампания бе проведена изцяло чрез онлайн изложение за Република Молдова на 11-ти април, и за Украйна на 4-ти април.

Служители на Изпълнителна агенция за българите в чужбина взеха участие в информационната разяснителна кандидат-студентска кампания на място в Република Северна Македония и Република Сърбия в периода:

- за Република Северна Македония 1-3 април 2022 г.
- за Република Сърбия 14-16 април 2022 г.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.9. Международен младежки фестивал на изкуствата „Музите“

Изпълнителната агенция за българите в чужбина всяка година е партньор на Международния младежки фестивал на изкуствата **„Музите“**, който се провежда в гр. Созопол. В инициативата участват ансамбли и солисти, деца и младежи от театрални, танцови и музикални колективи към читалища, студия, школи, училища по изкуствата и академии, чуждестранни гости на възраст от 5 до 35 години. Участието във фестивала цели да покаже талантите на България от различни точки на света, съхраняване на българския дух и култура, запазване на традиции и ценности, приобщаване към културния живот в страната, стимулиране и популяризиране на изкуството в национален

и международен мащаб. През 2022 г. бе проведено 16-ото издание на фестивала, с над 2000 участници от 25 държави. Изпълнителна агенция за българите в чужбина съдейства при провеждането на престижния културен форум с поканени 108 участници от Австрия, Чехия, Франция, Норвегия, Молдова, Кипър, Испания и Германия.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.10. Фестивал на българските деца по света „Аз съм българче“

От 11 до 13 ноември 2022 г. в Париж, Франция се осъществи заключителната част на 14-то издание на фестивала „Аз съм българче”, който е посветен на Деня на народните будители и Европейския ден на езиците. Конкурсната инициатива се проведе в три възрастови групи, като в нея участие взеха общо над 280 деца. Партньори в осъществяването на това издание на представителната инициатива бяха асоциация за култура „Т.А.Н.Г.Р.А.” – Мадрид и „Българско училище „Родна реч омайна“ – Париж”.

Стотици български деца в чужбина в рамките на три конкурса през календарната година по зададена тема създадоха есета, рисунки, участваха и в конкурса за народно творчество. През ноември бяха осъществени концерт на лауреати, изложба на детски рисунки в българското посолство във френската столица, както и кръгла маса с участието на български учители. Сред отличените участници в конкурсите бяха български деца от Франция, Испания, Италия, Унгария, Гърция и др. Изпълнителна агенция за българите в чужбина осигури десетки награди за победителите. Инициативата получи подкрепата на Българското посолство в Париж и Българския културен институт в Париж.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.11. Форум Career Show Tech 2022

Водещото кариерно експо за ИТ професионалисти Career Show Tech 2022, което ИАБЧ традиционно подкрепя, се проведе на 19 и 20 май, изцяло онлайн, давайки възможност на много българи, а сред тях и на тези, които в момента са в чужбина – ИТ кадри, да се свържат с работодатели от България, да осъществят лични видео срещи с компаниите-изложители в рамките на инициатива, която включва целодневна семинарна програма с лекции, дискусии и уъркшопи в сферата на ИТ, високи технологии, кариера и развитие.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.12. Летен стаж в ИАБЧ

Изпълнителна агенция за българите в чужбина се включи и през 2022 г. в централизираната кампания по провеждане на летни стажове в държавната администрация. Офертата на ИАБЧ за стажа бе представена на сайта на организаторите от МС. Инициативата се провежда в контекста на мотивиране на млади висококвалифицирани специалисти за реализация в държавната администрация и за развитие на контактите с българските общности по света. Осъществена бе селекция на кандидати, съгласно разработена от организаторите процедура и модел за привличане на участници в стажа с опция за две стажантски позиции. В предложената от ИАБЧ програма за стаж от три модула участие взеха един студент от България и един от българската общност във Великобритания.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

5.3.13. Създаване на условия за съхраняване на родния език, култура и национална самобитност на българските общности, живеещи в Западните покрайнини (Босилеград и Цариброд), Украйна, Молдова, Румъния и Сърбия

Като приоритетна дейност на **Посолството в Р Молдова** в това направление се работи ежедневно и с висока интензивност. За целта се използват различни инструменти, като например реализираните от МВнР проектни програми (Българска помощ за развитие и Програма за подпомагане на организациите на българската общност), които са концентрирани именно в посока съхраняване на българския език, история, култура, традиции, самобитност и самосъзнание сред българите в Република Молдова. Друг ефективен инструмент е Националната програма на МОН „Роден език и култура зад граница“, чрез който с помощта на Посолството бяха осъществени **44 проекта** през 2022 г. на обща стойност **450 000 лв.** в различни учебни заведения, образователни и културни институции.

Независимо от неблагоприятните демографски тенденции (особено в някои по-малки населени места) бяха положени усилия за отстояване на българския интерес и недопускане закриването на училища и детски градини, в които се изучават предмети на български език, както и за запазване на броя на часовете по съответните дисциплини в учебната програма. За целта се осъществяват постоянни контакти с молдовските власти и с местните образователни институции. Полагат се усилия за поддържане на отличното ниво на взаимоотношения с ръководството на Управлението за образование, култура и туризъм на Тараклийския район, както и на Главното управление за образование на АТО Гагаузия, което в значителна степен улеснява лобирането на българския интерес.

Посолството в Кишинев е съорганизатор и/или участник в почти всички мероприятия и инициативи на организациите на българската общност и на органите на централната и местната власт, насочени към съхраняване на българския език, култура и идентичност. В това направление се работи най-активно с Районния съвет на Тараклийския район, НПО „Българска община в Република Молдова“, Фондация „Български дух“, „Асоциация на учителите-българисти в Република Молдова“, Научно дружество на българистите в Република Молдова, Българския теоретичен лицей „Васил Левски“ в гр. Кишинев и Тараклийския държавен университет „Григорий Цамблак“. През 2022 г. бяха проведени голям брой събития, като например традиционната Олимпиада по български език и литература, конкурси за есета и стихотворения, концерти, кръгли маси, научни конференции, тържествено откриване на проекти, чествания на почти всички по-големи български празници и т.н.

ДКП **извън посочените в т. 5.3.12 държави**, но в обхвата на дирекция ИЕЦА, също осъществяват дейност, насочена към съхраняване на родния език, култура и национална самобитност на българските общности, живеещи на територията на приемащите страни.

ДП-Тбилиси полага последователни усилия за популяризиране на българската култура, език, традиции и история от представителите на българската общност в Грузия. Сдружението на българите в Грузия „Възраждане“ е традиционен партньор и обект на подкрепа от страна на ДП-Тбилиси. Сдружението със своята дейност допринася за поддържането на климата на толерантност и доверие в многонационална Грузия.

През 2022 г. **Посолството в Р Казахстан** продължи ползотворното си взаимодействие с представителите на българските етнокултурни дружества в градовете Астана, Павлодар, Актобе, Алматинска област, Атирау, както и с Обществото

обединение на българите „Възраждане“ в **Бишкек, Киргизка Република**. Бяха проведени серия от срещи на ръководителя на ДП с представители на българските етнокултурни обединения. Бяха обсъдени въпроси, касаещи активизиране дейността на същите в постпандемичния период. От страна на Посолството беше оказано необходимото съдействие и беше предоставена литература и информационни материали на български език, предназначени за офисите на сдруженията по места.

Ръководителят на ДП осъществи и неколкократни протоколни и неофициални срещи и разговори с почетния консул на България г-н Анвар Осин и с ръководствата на българските етнокултурни дружества в **Казахстан и Киргизката Република**, с цел изясняване на въпроси, касаещи образователната дейност сред българите в чужбина, както и разрешаване на административни проблеми.

Република Сърбия

По отношение създаването на условия за съхраняване на родния език, култура и национална самобитност на българската общност в Западните покрайнини посолството и Генералното консулство активно работят с Културно-информационните центрове в Цариброд, Босилеград, Пирот и Враня. През 2022 г. са проведени редица мероприятия с такава насоченост, на които са присъствали дипломати от двете мисии. Поддържани бяха също така регулярни работни контакти с преподаватели и ръководители в учебните заведения, в които се изучава или преподава на български език, в т. ч. университетите в Белград и Ниш, основните училища и гимназиите в Босилеград и Цариброд. Със съдействието на посолството бяха набрани кандидати за Летните езикови семинари, организирани от МОН. Участие в тях взеха девет студенти от университетите в Белград и Ниш. В координация с Департамента за информация и усъвършенстване на учители към Софийския университет (ДИУУ) беше организирано участието на 30 преподаватели от основните училища и гимназиите в Цариброд и Босилеград в курса за квалификация на педагогически кадри, организиран от ДИУУ през лятото на 2022 г. През 2022 г. информационната кампания за кандидат-студентите по ПМС 103/1993 г. бе проведена по места в Босилеград, Цариброд и Пирот. Посолството и Генералното консулство активно координираха действията с МОН от една страна, и директорите на гимназиите и кандидат-студентите от друга. Своевременно бе предоставяна информация относно сроковете и действията, които кандидат-студентите следва да имат предвид при подготовката си. Самите информационни кампании преминаха успешно като в последствие бе регистрирана висока успеваемост сред зрелостниците.

Посолството и Генералното консулство продължиха също така да работят за разрешаването на другите важни за запазването на българския език и култура въпроси като въвеждането на обучение на български език в детските градини, превеждането и отпечатването на учебници за българските паралелки, както и въвеждането на 30% допълнително съдържание на български език към учебниците по история, география, музика и изобразително изкуство.

Посолството и Генералното консулство реагираха своевременно на редица проблеми, свързани с кандидат-студенти или студенти от БНМ. Пример за това е казусът със зрелостниците от паралелката с български език в Гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“ в Цариброд, а именно неуспешното явяване на държавната матура на всички ученици от тази паралелка, което постави под въпрос тяхното кандидатстване по ПМС № 103/1993 г. В спешен порядък посолството инициира среща с помощник-министъра за средното образование в Министерството на просветата на Сърбия, на която от българска страна бе поискано съдействие за бързо разрешаване на казуса. Благодарение на бързата реакция на посолството зрелостниците от БНМ получиха втора възможност, като крайният резултат бе положителен за всички кандидат-студенти.

През 2022 година посолството се фокусира също върху училищата, в които се обучават представители на БНМ от АО Войводина, (в т.ч. и на банатските българи), и в които има възможност за обучение по „Български език с елементи на национална култура". Осъществени бяха редица посещения в двете основни училища в гр. Панчево- „Мирослав Антич - Мика" и „Свети Сава", както и в Основно училище „Моша Пияде", Иваново. С директорите на тези училища бяха обсъдени възможностите за задълбочаване на сътрудничеството. Подкрепа от посолството получиха също така Сдружение на българите „Шопско оро"- Панчево, Дружеството на банатските българи „Иваново-Банат", „Българско културно дружество"- Нови Сад, както и Дома на културата в Иваново. Чрез своята дейност на територията на АО Войводина, те пряко допринасят за съхраняването на българската идентичност сред представителите на Българското национално малцинство, живеещи в тази част на Сърбия. Редица съвместни инициативи с участието на посолството и упоменатите по-горе дружества бяха осъществени през 2022 г.

Румъния

Приоритетна задача на Посолството в Букурещ е работата с БНМ. Усилията са насочени към преодоляване на традиционното в миналото разделение на организациите на банатските българи и тези на българите от останалата част на Румъния. Благодарение на усилията на Съюза на банатските българи и конкретно на депутата на БНМ в Камарата на депутатите на парламента на Румъния Георги Наков се изгради механизъм на взаимодействие между различните организации. Чрез него субсидията, предоставяна на Съюза от румънската държава, в размер за тази година от около 1,6 млн. евро, започна постепенно да се използва за повечето български организации, които кандидатстват на проектна основа за реализиране на конкретни инициативи, свързани със запазване на българските обичаи, традиции, фолклор, език.

Самостоятелно направление в усилията за подпомагане на работата с БНМ е търсенето на подходящи форми за изучаване на съвременния български език. Като сериозен проблем се очертава сравнително слабият интерес за изучаване на езика, породен предимно от организационни затруднения и недостиг на квалифицирани преподаватели. Въпреки това със съвместните усилия на Посолството, депутата Георги Наков и част от българските организации, се разширява постепенно мрежата на местата, в които се преподава или предстои да се преподава литературен български език. С усилията на Посолството и подкрепата на МОН бяха осигурени учебни помагала и литература, които се използват освен в Българското неделно училище „Йордан Йовков", така и в някои от българските организации и в училища в Румъния, в които е организирано обучение на български език.

Особено успешни са различните инициативи, реализирани от организациите, активно подпомагани от Посолството, за създаване на традиции за честване в различни населени места на характерни български празници – Трифон Зарезан, Тодоровден /Конски Великден/, Баба Марта, 24 май и т.н. През последната година много удачна форма се оказа на отделните празници, организирани на конкретно място, да се събират фолклорни състави и групи, хорове от организации от цяла Румъния. По този начин тези чествания се превръщат в празник на българщината и се възприемат с ентусиазъм от българите в Румъния. Тази форма на общуване допринася също за макар и бавното, но постепенно преодоляване на традиционното разделение в общността. Кулминация на подобни фестивали се превръща участието на български групи от цялата страна в организираното от Посолството честване на 24 май.

Представителите на БНМ участват активно, според възможностите им, в организираните отбелязвания от Посолството на годишните от рождението и гибелта на

Христо Ботев и Васил Левски, в приема на 3 март по повод националния празник, в други събития, допринасящи за съхранение на българщината.

Самостоятелно направление в усилията за работа с БНМ е използването на всяка възможност Посолството да засвидетелства уважение и подкрепа за инициативите на българските организации. През последната година посланик Радко Влайков посети четири пъти Банат и населените там с българи селища, както и всички основни места с българско присъствие в останалата част на Румъния. Винаги посланикът е придружаван от дипломати, отговарящи за работата с БНМ. При невъзможност на посланика да участва лично, на всяко тържество и инициатива на български организации участва представител или представители на Посолството.

Важна част от подкрепата за БНМ е координацията с МОН и други български ведомства, организиращи събития в България, включително почивка и обучение, за българи от чужбина. В това отношение много полезна бе и дейността на Съюза на банатските българи и на депутата Георги Наков за осигуряване на повече български представители от Румъния.

В обобщение следва да се подчертае, че българската общност в Румъния не се сблъска с основните проблеми, които БНМ имат в Сърбия, РСМ, Молдова, Украйна. В този смисъл отпада необходимостта от защита на техните основни права, както това следва да се прави в посочените страни. Отпусканата от румънската държава субсидия е напълно достатъчна за развитие на основните дейности и инициативи на общността. Румъния е ДЧ на ЕС, поради което тук не могат да се използват, а и не е необходимо, форми като ПзР и ПМС за финансиране на българските общности зад граница. При възстановяване на Комуникационната стратегия могат да се организират много удачни събития, включително с участие на българи от други съседни или близки държави.

Факт е, че голяма част от общността живее в Румъния над 300 години, а друга – над 150 години. Българите запазват своята идентичност, обичаи, традиции, фолклор, език, макар и с известни разновидности. Това е показателно, че българщината е жива. Подкрепата на държавата чрез Посолството следва да продължи чрез демонстриране на внимание и подкрепа, чрез посредничество за стремеж към единство, чрез решаваща роля за координация със специализираните за работа с българските общности институции в България.

5.4. Развитие на административен капацитет и провеждане на обществени дебати относно оценка на въздействието и ролята на миграциите за социално-икономическото развитие на страната

5.5. Периодичен преглед на съществуващото законодателство, създаване и поддържане на единна нормативна база, регулираща миграционните проблеми

5.6. Подобряване на информационното осигуряване и създаване на административен регистър за мигранти и имигранти

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.6.1. Усъвършенстване на електронната платформа за популяризиране на българското висше образование и предоставяне на възможност за онлайн кандидатстване

Мярката се изпълнява чрез дейности по национална програма „Популяризиране на българското висше образование и кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“. През 2022 г. са изпълнени следните дейности:

- Сключен е договор за поддръжка на електронната платформа за кандидатстване за периода на кандидат-студентската кампания за учебната 2022-2023 г.
- Проведена обществена поръчка с предмет „Надграждане, усъвършенстване и поддръжка на електронната платформа по национална програма „Популяризиране на българското висше образование и кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, за обучение в български висши училища“, която е прекратена, тъй като участниците не отговорят на изискванията.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.6.2. Информационна онлайн-кампания за приемане на студенти, докторанти и специализанти – българи, живеещи извън Република България и граждани на Република Северна Македония през учебната 2022/2023 г.

От 2012 г. Министерството на образованието и науката, съвместно с Държавната агенция за българите в чужбина, Министерството на външните работи, чрез своите дипломатически представителства и с помощта на културните центрове и дружествата на българите, както и с участието на висшите училища, организира информационна кампания в Украйна, Република Северна Македония, Република Албания, Република Косово, Република Молдова и Република Сърбия. През 2022 г. поради военните действия в Украйна бяха проведени онлайн кандидат-студентски кампании за кандидатите от Украйна и Молдова. На място в съответните държави бяха проведени кандидат-студентски кампании в Република Албания, Република Косово, Република Северна Македония и Република Сърбия.

До 2019 г. включително кандидатстудентските изпити се провеждат през месеците юни-юли в предварително оповестени градове от съответните държави, като датите се договарят предварително чрез дипломатическите ни представителства. Конкурсът включва тест по български език и литература и история на България. Сложните епидемични условия през 2021 година затрудниха провеждането по установения ред на кандидатстудентската кампания съгласно ПМС № 103/1993 г. и ПМС № 228/1997 г. Във връзка с това Министерството на образованието и науката през 2020 г. разработи и поддържа електронна платформа за кандидатстване на лица от българска народност, живеещи в чужбина, и граждани на Република Северна Македония, за обучение в Република България. Чрез платформата се проведоха кандидат-студентските кампании за учебната 2020/2021, 2021/2022 и 2022/2023 година.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.6.3. Поддържане регистъра на ИАБЧ. Актуализиране на информацията

През 2022 г. беше поддържан регистърът на ИАБЧ за организациите на българите зад граница, с внасяне на актуална информация в него. В регистъра има въведени **над 800 организации на българите по света** (културни дружества, смесени дружества за приятелство, български неделни училища в чужбина, младежки организации, фолклорни

формации, български православни църковни общини, благотворителни организации, медии и т.н.).

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.6.4. Електронен Портал за информация и общуване „Родина”

През 2022 г. беше поддържан порталът за информация и общуване „Родина”. В специални рубрики в портала са представяни значими български творци в чужбина, тяхното творчество, проектите и дейностите им в България. Най-редовно е поддържан информационният бюлетин „Калейдоскоп”. В него са отразявани най-значимите инициативи и дейности на организациите на българите в чужбина. В инфобюлетина са излизали по 6-7 новини всяка седмица. С натрупването на текстове, това означава излизането на около 320-330 материала годишно. Инфопорталът и инфобюлетинът са ефикасно средство за информация къде и какво се случва в българските общности по света.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.6.5. Електронен Портал за информация и консултация „Родина Консулт”

През 2022 г. беше поддържан и порталът „Родина Консулт”. Порталът предлага рубрики като „полезно”, „избори”, „данъчна политика”, „социална политика”, „здраве” и т.н. В него може да се намери важна и полезна информация, най-вече за тези сънародници, които се завръщат у дома. Инфопорталът „Родина Консулт” е предлагал всеки месец по 25-35 нови текстове в различните рубрики.

5.7. Създаване на условия за културна и социална интеграция на имигранти и членове на техните семейства в българското общество

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.7.1. Приемане на документи и провеждане на конкурси за приемане на студенти, докторанти и специализанти - българи, живеещи извън Република България и граждани на Република Македония за обучение и специализация по реда на ПМС №103/1993 г. и ПМС № 228/1997 г. през учебната 2020-2021 г.

Провежда се последователна и целенасочена политика за привличане на по-голям брой наши сънародници за обучение в български държавни висши училища. За създаване на предпоставки за успешно продължаване на образованието и обучението в училища в Република България при завръщане в родината през 2022 г. е актуализирана нормативната уредба, свързана с приема в български държавни висши училища, като двете постановления са допълнени. Определени са 5 места за прием на докторанти по ПМ № 228/1997 г. и е дадена възможност на гражданите на Република Северна Македония да кандидатстват едновременно и по двете постановления. В ПМС № 103/1993 г. е въведена възможността за обучение на докторанти в научни организации.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.7.2. Организиране на съвместни инициативи на граждани на трети страни (ГТС) с български граждани

Подпомагането и интеграцията на всички хора, напуснали родината си по една или друга причина, е сред основните приоритети на Българския червен кръст. Чрез своята Бежанско-мигрантска служба (БМС), БЧК е инициатор на различни мероприятия, инициативи и събития, предназначени за лица с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут, както и за търсещите и получилите временна или международна закрила.

През 2022 г. Бежанско-мигрантската служба на БЧК организира събитие, на което български граждани, съвместно с 18 бежанци от Иран и Ирак, както и с лица, пострадали от конфликта в Украйна, отбелязаха Рождество Христово и традиционния иранския празник Шаб е ялда. Тематичните чествания се проведоха и в приемателния център на ДАБ в Харманли, където бежанци взеха участие в подготовката на празничната трапеза.

През 2022 г. 12 лица с предоставена временна закрила в България станаха част от празненството, посветено на Световния ден на бежанеца (20 юни), което бе организирано от БМС в столичния зоопарк.

През 2022 г. Български червен кръст, в партньорство с организации от Испания, Ирландия и Нидерландия, взе участие в проект „Ангажирани за Европа“, финансиран по програма „Европа за гражданите“. В рамките на проекта са проведени 4 тридневни обучения, както следва:

- 1 обучение за възрастни в град Хасково;
- 1 обучение с бежанци и търсещи закрила в град Харманли;
- 2 обучения с бежанци и търсещи закрила в град София.

Участие в тези събития взеха общо 60 души, като темите на обученията бяха: „Реализиране на проекти в общността“, „Овластяване на възрастните хора“, „Превъзмогване на предразсъдъците“, „Промяна на нагласите към възрастните хора вследствие на COVID-19”. В рамките на проекта участниците в обученията от Хасково и Харманли се включиха в екскурзия до Мезек, а двете групи от София организираха пикник на Панчарево, където обсъдиха резултатите от проведените срещи.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.7.3. Изпълнение на интеграционни мерки за подпомагане социалното включване на граждани на трети страни

От 2014 г. Бежанско-мигрантската служба на Българския червен кръст организира курсове за изучаване на български език, с цел по-лесната адаптация и интеграция на търсещите и получили международна закрила в България.

През 2022 г., поради големия брой на лицата, пострадали от конфликта в Украйна, се наложи да бъдат проведени повече обучения по български език. Бежанско-мигрантската служба на БЧК организира 34 курса по проект на ВКБООН и 4 по проект, финансиран по фонд „Убежище, миграция и интеграция“. Общо **668 лица, търсещи и/или получили международна/временна закрила, са преминали обучение по български език.** На територията на София се проведоха курсове в Интеграционно-информационния център за бежанци на БЧК, както и онлайн, в платформата Skype. Със съдействието на Областните съвети на БЧК, курсове по български език бяха организирани и в градовете Варна, Бургас, Добрич, Пловдив и Русе.

5.8. Регламентиране на процедури за легализирането на образованието и придобитите професии на имигрантите

5.9. Провеждане на информационни кампании сред населението за запознаване с нравите, обичаите и културата, а също и с проблемите на имигрантските общности, пребиваващи на територията на страната

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

5.9.1. Провеждане на 2 национални кампании за повишаване на осведомеността на приемащото общество по отношение на бежанците и мигрантите и формиране на обективни нагласи към тези хора

През 2022 г. Бежанско-мигрантската служба на БЧК проведе планираните 2 национални кампании за повишаване на осведомеността на приемащото общество по отношение на бежанците и мигрантите и формиране на обективни нагласи към тях. Националните кампании бяха в изпълнение на **проект „Да опознаем другия“.**

През август 2022 г., в пресклуба на БТА, се състоя пресконференция на тема **„Ролята на обществото в интеграцията на бежанците в България“**. По време на събитието бе представен сборник с лични истории за бежанци, които живеят в България, издаден в рамките на проекта. Изданието е насочено към ГТС, които пребивават законно в Република България, включително лица, търсещи и получили международна или временна закрила, както и към приемащото общество.

В рамките на проекта се проведе и втора национална медийна кампания, която включваше излъчването на 3 видеа с продължителност по 22 секунди. Във всеки от клиповете участва по едно публично лице с личен призив, свързан с посланието на инициативата **„Бъди съпричастен“**. За целите на кампанията бяха заснети Мариана Тошева (председател на Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет), Дара Екимова (поп изпълнител) и Александър Сано (актьор и продуцент). Общо **876 излъчвания** е имало по каналите на BTV Media Group и BG on Air.

Част от втората национална кампания са и публикациите в социалните мрежи (Facebook и Instagram), в профилите, създадени специално за целите на проявата, както и присъствие в интернет с банер за уебсайтове, който води към социалните канали на инициативата. Банер кампанията генерира общо **350 453** интернет импресии.

Направление 6 – Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст

6.1. Осигуряване на заетост и намаляване на безработицата сред младите хора

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.1. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Обучения и заетост за младите хора”

Проект „Обучения и заетост за младите хора” по ОП РЧР се реализира в два компонента. Целта на Компонент I е интегриране на неактивни и безработни младежи на възраст до 29 г., регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател в реалния бизнес или институции на местното самоуправление чрез обучения, съобразени с индивидуалните

нужди на работното място и субсидия за заетост. Целта на Компонент II е интегриране на неактивни и безработни младежи с трайни увреждания, на възраст до 29 г. вкл., регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател в реалния сектор или институции на местното самоуправление, чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място, субсидия за заетост и еднократен стимул за устойчива заетост.

През 2022 г. няма включени лица в проектните дейности. Изплатени са средства в размер на **123 291,66 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.2. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Готови за работа”

Стимулиране на активността и подобряване на възможностите за намиране на работа и трудова реализация на младежи е основната цел на реализирания от Агенция по заетостта проект „Готови за работа”, финансиран по ОП РЧР. През 2022 г. експертите по активиране по проекта са мотивирали да се регистрират и да потърсят съдействие и подкрепа за включване в обучение и/или заетост **4 310 неактивни младежи**. Изплатените средства са в размер на **1 573 010,29 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.3. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема “Младежка заетост”, Проект “Нова възможност за младежка заетост”

Проект „Нова възможност за младежка заетост” цели повишаването на конкурентоспособността на младежите чрез осигуряване на стажуване, или обучение, или заетост се улеснява преходът от образование към заетост, което води до натрупване на ценен професионален опит, необходим за заемане на свободни работни места, заявени от работодатели.

През 2022 г. по проекта са включени общо **2 710 лица**, от които в стажуване – 211, в обучение – 2 228 и в заетост – 271 лица. Изплатените средства са в размер на **11 390 542,47 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.4. Програма „Старт на кариерата”

Стажуването помага на младите хора в прехода от училище към заетост чрез осигуряване практическо обучение на работното място. По този начин младите хора придобиват опит, който е важен за първите стъпки на пазара на труда. Придобиването на начален професионален опит е важно условие за включването на пазара на труда на младите хора. **Програмата „Старт на кариерата”** е пряко насочена към групата на младежите до 29-год. възраст и цели да бъдат осигурени възможности за придобиване на професионален опит в публичната администрация на безработни младежи, завършили висше образование и без трудов стаж по него, с цел улесняване на прехода между образование и заетост.

През 2022 г. със средства от ДБ за активна политика на пазара на труда са финансирани разходите на работодателите за труд за период от 12 месеца. През 2022 г. в нова заетост са включени **692 младежи**. Изразходваните средства от ДБ са в размер на **6 927 347 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.5. Програма за осигуряване на заетост на младежи в областта на културата

Целта е осигуряване на възможности за придобиване на трудов стаж по специалността на безработни младежи до 29-годишна възраст. Програмата е насочена към: младежи със средно образоване, с придобита квалификация по професия от професионалните направления „Изящни изкуства“, „Музикални и сценични изкуства“, „Дизайн“ и „Приложни изкуства и занаяти“ от Списъка на професиите за професионално образование и обучение, утвърден от министъра на образованието и науката; младежи с висше образование по специалност от област на висшето образование „Изкуства“, професионално направление „Теория на изкуствата“, „Изобразително изкуство“, „Музикално и танцово изкуство“ или „Театрално и филмово изкуство“, от Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления, утвърден с ПМС № 125 от 2002 г. По програмата се финансира заетост за срок от 6 месеца при съответствие между заявените работни места и придобитата квалификация на младежите. През 2022 г. в програмата **са включени 68 лица**. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на **345 279 лв.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.6. Субсидиране на заетостта на различни подгрупи младежи – продължително безработни, без трудов опит, с трайни увреждания, както и младежи от специализирани институции или ползващи социални услуги в общността от резидентен тип, завършили образованието си (чл. 36, ал.1, чл.36, ал.2 и чл. 36а)

В изпълнение на мярката по чл.36, ал.1 от ЗНЗ работодателите разкриват работни места, на които наемат безработни младежи, включително и за първа работа по специалността. В съответствие с Националния план за действие по заетостта през 2022 г. със средства от бюджета на МТСП за активна политика на пазара на труда са финансирани част от разходите на работодателите за трудови възнаграждения, допълнителни възнаграждения по трудовото и дължими вноски по осигурителното законодателство за период до 9 месеца. Субсидираната част от трудовото възнаграждение на младежи с висше образование, наети на длъжности, за които минималното образователно и квалификационно ниво съгласно НКПД, 2011 г. е определено като завършена степен на висше образование, е в размер на 700 лв., а за останалите – 650 лв.

Мярката по чл.36, ал.2 от ЗНЗ стимулира работодателите да разкриват работни места, на които да наемат безработни младежи с трайни увреждания, включително военноинвалиди, както и младежи, ползващи социални или интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа, завършили образованието си. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г., със средства от държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд на работодателите за период до 9

месеца. Субсидираната част от трудовото възнаграждение е в размер на 700 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, за които се изисква завършена степен на висше образование, а за останалите – 650 лв.

По условията на мярката по чл. 36а от ЗНЗ се предоставят финансови стимули на работодатели, които осигуряват заетост на непълно работно време на безработни лица до 29-годишна възраст, с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 12 месеца. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. периодът на субсидиране е до 6 месеца. От държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд - почасово трудово възнаграждение в размер на 4.23 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват такава степен на образование и 3.93 лв. за останалите, осигуровки за сметка на работодателя и допълнителни плащания по трудовото законодателство.

През 2022 г. по условията на насърчителните мерки за младежи е осигурена заетост на 580 лица, от които 363 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 655 169 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.7. Насочване към обучения на работното място (стажуване на безработни младежи без професионален опит и чиракуване на младежи с ниско образование и без квалификация под ръководството на наставник (чл.41 и чл.41а от ЗНЗ)

През 2022 г. продължава реализацията на мерките, насочени към обучение на работното място - стажуване на безработни младежи без професионален опит и чиракуване на младежи с ниско образование и без квалификация под ръководството на наставник (чл.41 и чл.41а от ЗНЗ).

По условията на мярката по чл.41 от ЗНЗ могат да стажуват безработни лица до 29-годишна възраст, придобили през последните 24 месеца квалификация по професия или част от професия, изисквана за заеманата длъжност, които не притежават трудов стаж по тази професия. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. със средства от държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд в размер на 650 лв. и допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство за период до 6 месеца.

Насърчителната мярка по чл.41а от ЗНЗ подпомага достъпа до пазара на труда на безработни младежи с основно или по-ниско образование и без квалификация, чрез обучение на конкретно работно място под ръководството на наставник. През 2022 г. със средствата е субсидирана заетостта на лицата (650 лв. за част от трудовото възнаграждение/3.93 лв. почасово трудово възнаграждение, здравни и социални осигуровки за сметка на работодателя, допълнителни възнаграждения по трудовото законодателство) за срок до 6 месеца и възнаграждение на наставника (200 лв.) за срок до 12 месеца.

През 2022 г. е осигурено стажуване и чиракуване на общо 77 безработни лица, от които 53 новонаети. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 241 318лв., от които 26 695 лв. за 34 наставника, от които 27 нововключени.

6.2. Подобряване на условията на труд, заплащането и качеството на заетостта

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.2.1. Финансови стимули за млади преподаватели, докторанти и постдокторанти чрез включването им в редица научни проекти (национални и международни)

За подпомагане на проекти на висшите училища за спортуване на студентите и докторантите през 2022 г. е извършено следното:

- Създадена е организация за получаване в МОН на проекти от висшите училища за финансиране на дейности, свързани с физическото възпитание и спорта на студентите по реда на ПМС № 46/2020 г. през 2022 година.
- Извършен е контрол за спазване на критериите за разработване на проекти за подпомагане на физическото възпитание и спорта във висшите училища.
- Финансирани са проектите за 2022 г. въз основа на ПМС за одобряване на допълнителни разходи/трансфери за 2022 г. за изплащане на минимално диференцирани размери на парични средства за физическо възпитание и спорт.

6.3. Осигуряване на равен достъп до качествено образование и възможности за учене през целия живот

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.1. Провеждане на ежегоден национален конкурс „Млади таланти“

Министерството на образованието и науката (МОН) е организатор на Национален конкурс „Млади таланти”. Той се провежда от 1999 г. и представлява възможност за насърчаване на младите хора – ученици и студенти, притежаващи потенциал и проявяващи интерес към наука и към провеждането на научни изследвания и иновации. Конкурсът е част от инициативите на МОН за стимулиране и подпомагане развитието на младите научни таланти в страната. Регламентът за участие в националния конкурс предвижда подготовката на научноизследователски и иновативни проекти в категориите:

- Биология;
- Химия;
- Информатика;
- Инженерни науки;
- Материалознание;
- Математика;
- Медицина;
- Физика;
- Социални и хуманитарни науки;
- Екология.

Средствата се планират предварително в бюджета на МОН и са в размер на 50 000 лв., в т.ч. 7500 лв. за награден фонд. На основата на планираните средства се изготвя план-сметка.

През 2022 година е организиран и проведен 24-ят Национален конкурс „Млади таланти”, проведен в периода 18-20 април. Провеждането му стимулира и подпомага младите научни таланти. Три от проектите са получили награди по 1500 лв. и още три проекта са получили поощрителни награди по 1000 лв. на проект .

Мярката въздейства на национално равнище за подпомагане реализирането на младите таланти в областта на науката.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.2. Организиране участието на младите учени в ежегодния Европейски конкурс за млади учени

Ежегодният Европейски конкурс за млади учени (European Union Contest for Young Scientists – EUCYS) е събитие, което представя най-добрите ученически научни постижения, като същевременно насърчава сътрудничеството между най-добрите бъдещи учени и иноватори на възраст между 14 и 20 години в целия Европейски съюз и извън него. Събитието включва богата културна програма и общият брой на участниците и техните придружители достига до около 450 души.

Европейският конкурс за млади учени EUCYS се провежда ежегодно от 1989 година с финансовата подкрепа на Европейската комисия. През 2022 г. EUCYS се проведе в гр. Лайден, Нидерландия, което бе първото присъствено участие след пандемията от COVID-19.

За участие в Европейското научно изложение през септември 2022 г. са класирани 3 проекта, като един от тях спечели специална награда на журито, а друг бе класиран на второ място.

Мярката е насочена към млади учени и има въздействие на европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.3. Наредба за условията и реда за планиране, разпределение и разходване на средствата, отпускани целево от ДБ за присъщата на ДВУ научна и художественотворческа дейност

Съгласно разпоредбите на Наредбата за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на ДВУ научна или художественотворческа дейност се предоставят средства на държавните висши училища за присъщата им научна или художественотворческа дейност.

Според Наредбата средствата се разходват за проекти, в които участват и докторанти и/или млади учени. През 2022 година са предоставени **13 018 865 лв.** за научноизследователската и/или художественотворческа дейност на ДВУ с участието на студенти, докторанти и млади учени от **33 ДВУ**, на два транша: 70% и 30% от утвърдените им със ЗДБ за 2022 г. средства. Средствата по Наредбата се предоставят на ДВУ на конкурсен принцип за проекти за научни изследвания, творчески форуми, участие в международни научни програми, провеждане на културни мероприятия, инфраструктурни проекти, демонстрационни проекти и др.

В резултат на изискванията на Наредбата, за участие на докторанти и млади учени в изпълнението на проектите, броят на докторанти, участвали в изпълнението на проектите от състава на ДВУ през 2022 г. са **1416 бр**., а привлечени докторанти извън структурата на ДВУ – **158 бр**.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.4. Конкурси за млади учени и постдокторанти на Фонд „Научни изследвания“

Финансирането на мярката е от бюджета на МОН и от бюджет на Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ). Целта на процедурата е да насърчи провеждането на качествени фундаментални научни изследвания от млади учени и постдокторанти, повишаване на квалификацията им и получаване на високи научни постижения в 10 професионални направления.

Мярката е в съответствие с Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 г. Конкурсът допринася за изпълнението на следните цели на Стратегията:

- Осигуряване на висока квалификация и ефективно кариерно развитие на учените, основано на високо ниво на научните изследвания;
- Устойчиво възстановяване на международните позиции на страната по количество и качество на международно видимата научна продукция;
- Разширяване на участието на българската научна общност в европейското изследователско пространство и разширяване на международното научно сътрудничество;
- Повишаване на количеството и качеството на научните изследвания, свързани с проблеми от регионално и национално значение.

През 2022 г. за поредна година ФНИ проведе конкурс за финансирането на проекти за фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти, насочен към подкрепа на нестопанска научна дейност за фундаментални научни изследвания за придобиване на нови знания за насърчаване участието на младите учени и постдокторанти в научноизследователска дейност.

В изпълнение на мярката са финансирани **8 проекта** в област „Биологически науки“, **1 проект** в област „Физически науки“, **7 проекта** в „Химически науки“, **9 проекта** в „Медицински науки“, **6 проекта** в „Селскостопански науки“, **3 проекта** в „Математически науки“, **9 проекта** в „Технически науки“, **6 проекта** в „Обществени науки“, **3 проекта** в „Хуманитарни науки“ и **1 проект** в „Науки за земята“.

Мярката има въздействие на национално ниво и е насочена към млади учени.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.5. Конкурси по дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ (MSCA) по Рамкова програма на ЕС „Хоризонт Европа“

За реализиране на мярката се провеждат конкурси за млади учени в Рамковата програма за научни изследвания и иновации на ЕС „Хоризонт Европа“, дейност „Мария-Склодовска Кюри“.

Целите на конкурсите за млади учени в дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ са: увеличаване броя на успешните проекти с българско участие и увеличаване броя на успешните български кандидати; активно участие в европейските и международни научни организации, което подпомага обмена на учени и знания; възможност за достъп до най-съвременните научни съоръжения; организиране и участие в специалните програми и инструменти на Хоризонт Европа. Обучението и кариерното развитие по дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ спомага за формирането на водещи изследователи. Предлага се подкрепа на млади и опитни изследователи с цел подпомагане на тяхната кариера и умения чрез обучение или назначения за определени периоди в друга държава или в частния сектор. Това им осигурява нови познания и опит, които им позволяват да достигнат пълния си потенциал.

През 2022 г. по **конкурс Staff Exchanges**, който насърчава иновативното международно, междусекторно и интердисциплинарно сътрудничество в научните изследвания и иновациите, чрез обмен на персонал е привлечен 1 асоцииран партньор от България. Схемата насърчава култура на креативност и предприемачество и помага да се превърнат идеите в иновативни продукти, услуги или процеси. Отворена е за изследователски, технически, административен и управленски персонал.

По **конкурса Doctoral Networks**, който има за цел да обучава креативни докторанти с интерес в предприемачеството, способни да се справят с настоящите и бъдещите предизвикателства, през 2022 г. са привлечени 9 бенефициента и 1 координатор, т.е. изпълняват се **10 проекта от страна на България** с **общ бюджет в размер на 947 600 евро**. Докторантските мрежи се очаква да повишат привлекателността на докторантското обучение в Европа. Те ще осигурят на изследователите правилната комбинация от умения, свързани с научните изследвания и меки умения и ще им осигурят подобрени перспективи за кариера както в академичния, така и в неакадемичния сектор чрез международна, интердисциплинарна и междусекторна мобилност.

Мярката обхваща млади учени като целева група и има въздействие на европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.6. Организиране на ежегоден конкурс и церемония за награди „Питагор“

Наградите за наука „Питагор“ са една от основните дейности в Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 г. за стимулиране на учените към значими научни постижения и реализация на резултатите от фундаменталните и приложни научни изследвания. Мярката има за цел стимулиране на докторанти, млади и утвърдени учени. От 2003 г. Министерството на образованието и науката връчва отличия на учени, научни колективи и организации за постижения в областта на науката и технологиите, определени от авторитетно жури, съставено от предишни носители на наградата.

През 2022 г. за 14-ти пореден път се организираха наградите „Питагор“ за съществен принос в развитието на науката, като бе извършена промяна в Регламента на наградите – освен трите награди за утвърден учен, за първи път се връчва не една, а **три награди за млади учени** в различни области. Учените имаха възможност да кандидатстват в следните категории:

- Голяма награда „Питагор“ за цялостен принос;
- Награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на природните и инженерните науки;
- Награда „Питагор“ за млад учен в областта на природните и инженерните науки;
- Награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на науките за живота и медицината;
- Награда „Питагор“ за млад учен в областта на науките за живота и медицината;
- Награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на социалните и хуманитарните науки;
- Награда „Питагор“ за млад учен в областта на социалните и хуманитарните науки.

Промяната е в съответствие с целите на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България за привличане и насърчаване на талантливи и мотивирани млади хора към научна кариера. В рамките на процедурата са кандидатствали 35 учени, от които 7 са отличени в отделните категории. Проведената церемония по награждаване бе излъчена по Българската национална телевизия (БНТ) на 24 май 2022 г. – Празник на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност.

Мярката е насочена към български учени и има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.7. Изпълнение на Национална програма „Млади учени и постдокторанти -2“

Националната програма „Млади учени и постдокторанти“ е инструмент за стимулиране интереса на младите хора към научноизследователска дейност и подпомагане развитието на тяхната кариера. Бенефициенти по програмата са БАН, ССА, НИМХ и 14 държавни висши училища.

Програмата е одобрена с Решение № 577 на Министерския съвет от 17 август 2018 г. и се изпълнява за срок от 3 години с общ бюджет от 15 млн. лв. С програмата се цели увеличаване броя на младите хора, занимаващи се с научна дейност и преодоляване на емиграцията след придобиване на образователно-квалификационна степен „Магистър“ и образователна и научна степен „Доктор“, както и реинтеграция и реализация на млади и перспективни учени и насърчаване на изследователската им дейност в България.

Обхватът на целевата група са млади учени и постдокторанти. Целевите стойности на заложените индикатори по програмата в голяма степен са дори преизпълнени. За трите години са подкрепени **1165 млади учени** за научноизследователска работа във висши училища и научни организации, или почти 5 пъти над целевата стойност в програмата. Финансирани са **1023 гранта за постдокторанти**, като 45 от тях работят за обекти от Националната пътна карта за научна инфраструктура, което е близо 7 пъти повече от планираното. **3625 са публикациите** в индексирани и реферирани издания с участие на млад учен или постдокторант – с 9 пъти повече от очакваните 400 публикации. С **22,9 % е увеличен броят на перспективните млади учени** и постдокторанти, които работят в държавни университети и научни организации спрямо 2016 година за периода на изпълнение на програмата.

Програмата приключи в края на 2021 г. В резултат на стремежа към стимулирането и насърчаването на научната работа в приоритетни области чрез подкрепа на кариерното развитие на изследователите в България е разработена новата НП – **„Млади учени и постдокторанти – 2“**, която стартира през м. юли 2022 г. и ще се изпълнява на два етапа (2022-2023 г. и 2024-2025 г.)

Мярката има въздействие на национално и международно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.8. Изпълнение на Национална научна програма „Петър Берон наука и иновации с Европа“ (ПЕТЪР БЕРОН И НИЕ)

Общата цел на програмата е да ускори реинтеграцията и кариерното развитие в български висши училища (в т.ч. и военно-образователни институции) и научни организации на перспективни учени с международно признати научни резултати

(Experienced researchers). Програмата ще стимулира развитието на изследователския потенциал в България като необходима фундаментална стъпка за създаването на устойчива научна и иновационна среда и за развитието на конкурентна високотехнологична икономика в България. Средствата по мярката се предоставят от централния бюджет.

Програмата се изпълнява от Фонд „Научни изследвания“. Индикативният бюджет за финансиране на проекти по поканата за 2022 година е **960 000 лв**. Той се разпределя между 8-те панела (Химия, Обществени и хуманитарни науки, Икономически науки, Информатика и инженерни науки, Околна среда и науки за Земята, Науки за живота, Математика, Физика) пропорционално на дела на подадените допустими предложения за съответния панел. Бюджетът на всяко проектно предложение зависи от продължителността на проекта и може да бъде до 5 000 лв. месечно. Обхватът на целевата група е български учени.

През 2022 г. са финансирани **5 проекта** по програмата.

Мярката има въздействие на национално и европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.9. BG05M2OP001-2.013 „Студентски практики 2“

Проектът е насочен към осигуряване на допълнителна практическа подготовка на студенти от българските висши училища в реална работна среда, което благоприятства за повишаване на качеството на висшето образование. Проектът допринася и за създаване и укрепване на ефективни партньорски взаимоотношения между висшите училища и работодателите в съответствие с потребностите на пазара на труда и за укрепване на връзките между институциите за висше образование, научноизследователския сектор и бизнеса.

За отчетния период в информационната система на проекта са регистрирани **8 808 студенти**. Броят на студентите, успешно приключили практическо обучение е 6274. Регистрация в проекта са направили **248 обучаващи организации**, които са публикували **882 обяви** в информационната система за **14 005 позиции за практическо обучение**.

По отношение на индикаторите от стартирането на проекта (13.01.2020 г.) до 31.12.2022 г. са постигнати следните резултати:

- Брой студенти, включени в студентски практики – **42 010**;
- Студенти, успешно приключили, в област на висше образование „Педагогически науки“, подкрепени от дейности по ОПНОИР – **5854**;
- Студенти в технически специалности, включени в практическо обучение – **6466**;
- Студенти в област на висше образование „природни науки, математика и информатика“ – **2683**.

Осигурени са и **допълнителен брой практики** (и средствата за тях) за висши училища-партньори, които отчитат по-голяма активност и по-висок процент на изпълнение на индикативния брой практики и е извършена корекция на индикативните бюджети.

С изменение на административния договор, **продължителността на проекта е увеличена с 8 месеца**, като крайната дата за изпълнение на дейностите е 31.12.2023 г. За удължаването на срока за изпълнение на проекта не е поискан допълнителен финансов ресурс и стойността на административния договор остава непроменена.

Мярката има въздействие на национално ниво.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

6.3.10. Проект „Динамика на неравенствата във висшето образование и обучението за възрастни: Сравнителен анализ на социалната справедливост“ – JustEdu – 2020-2024 г.

Екип на ИФС е работил по проект „Динамика на неравенствата във висшето образование и обучението за възрастни: Сравнителен анализ на социалната справедливост“ – JustEdu – 2020-2024, https://justedu2020.eu/. Проектът е финансиран от Национална програма „Вихрен“ на ФНИ. За 2022 г. финансирането е в размер на 264 000 лв. В резултат на работата по проекта е публикувана книга в международното издателство Palgrave MacMillan "Adult Education as Empowerment: Re-imagining Lifelong Learning through the Capability Approach, Recognition Theory and Common Goods Perspective" (Образованието на възрастни като откриване на нови хоризонти: Преосмисляне на ученето през целия живот). Публикувани са и статии в списания и сборници. Изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Конкретните резултати от изпълнението на проекта са свързани с:

1. Изграждане на капацитет за анализ на политики в сферата на ученето през целия живот.
2. Изграждане на капацитет за анализ на данни от международни сравнителни изследвания, свързани с ученето през целия живот.

Въздействието на проекта се очертава на:

1. На национално ниво – анализ на фактори и политики, влияещи върху участието в ученето през целия живот и образованието за възрастни.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.11. BG05M2OP001-2.016 „Модернизация на висшите училища“

Процедура BG05M2OP001-2.016 „Модернизация на висшите училища“ цели модернизация на учебните програми и въвеждане на дигитално образователно съдържание, електронни ресурси и облачни технологии в образователния процес, професионално развитие на преподавателите и подобряване на уменията им за използване на ИКТ-базирани иновационни образователни технологии, както и интернационализация на висшите училища и участие в мрежи. По процедурата са финансирани **17 проектни предложения**, включващи общо 41 участника (кандидати и партньори) – 35 висши училища, 2 института на БАН и 4 национално представителни организации на работодателите и на работниците и служителите. Общата стойност на предложените за финансиране проектни предложения възлиза на **52 888 556 лв**. Процедурата е приключила.

Мярката има въздействие на национално ниво.

6.4. Създаване на възможности за облекчения при кредитиране за закупуване на жилища, обзавеждане и подобряване на жилищните условия

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

6.4.1. Данъчно облекчение за млади семейства, регламентирано в чл.22а от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ)

Данъчното облекчението има социална цел и е насочено към подпомагането на млади семейства. Облекчението се изразява в намаляване на годишната данъчна основа на данъчно задълженото лице до 35-годишна възраст с направените през годината лихвени плащания по първите 100 000 лева от главницата по ипотечен кредит за закупуване на жилище, когато ипотекираното жилище е единствено за семейството, по ред и при условия, регламентирани в закона. Данъчното облекчение се ползва с деклариране на обстоятелствата, свързани с него, в годишната данъчна декларация, както и при условие, че не се ползва от другия съпруг.

През 2022 г. броят на лицата, ползвали данъчното облекчение за млади семейства **е 3 991 души**, а размерът на данъчните разходи **е 890 032 лева.**

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

6.4.2. Осигуряване настаняването във ведомствени жилища и общежития за военнослужещите и служителите на Министерство на отбраната

В Министерството на отбраната е създадена система за картотекиране на военнослужещи и служители от Администрацията на МО, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия. Настаняването е в жилища, ателиета, гаражи и жилищни помещения в общежития от фонда на Министерството на отбраната и в управление на Изпълнителната агенция „Военни клубове и военно-почивно дело“. През 2022 г. приблизително с 3 053 685 лева са компенсирани военнослужещи и цивилни служители при преместване от различни военни гарнизони и са подпомогнати семействата им, живеещи на свободен наем, при липса на собствено жилище. В жилища собственост на Министерството на отбраната на територията на страната през 2022 г. са настанени 127 военнослужещи и цивилни служители и 140 военнослужещи и цивилни служители в общежития, като общо настанените в общежития са 770 военнослужещи и цивилни служители. Наблюдава се за поредна година тенденция към нарастване на настанените в жилища и общежития собственост на МО. Увеличава се и броя на картотекираните лица живеещи на свободен наем.

6.5. Създаване на условия за преодоляване на бедността и социалната изолация сред младежите в неравностойно положение

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.5.1. Изпълнение на „Програма за развитие на спорта за хора с увреждания“

През 2022 г. е изпълнена „Програма за развитие на спорта за хора с увреждания“ чрез реализиране на проекти на Българска паралимпийска федерация (БПФ), Спортна федерация на глухите в България (СФГБ), Федерация „Спорт за хора със зрителни увреждания (ФСХЗУ) и други спортни федерации, развиващи спорта за хора с увреждания, а именно: Българска федерация баскетбол (БФБ), Българска федерация канадска борба (БФКБ), Българска федерация тенис (БФТ), Българска федерация конен спорт (БФКС) реализирани са общо 6 проекта в две направления.

Направление I „Спортно-състезателна дейност на хора с увреждания“, за периода 01.01-31.12.2022 г. са реализирани проектите на 6 спортни федерации – Българска паралимпийска федерация, Спортна федерация на глухите в България, Федерация „Спорт за хора със зрителни увреждания“, Българска федерация по баскетбол, Българска

федерация по тенис и Българска федерация по канадска борба, като са им предоставени финансови средства в размер на 1 578 072 (един милион петстотин седемдесет и осем хиляди и седемдесет и два) лева. Спортните федерации са провели общо 36 състезания (с участието на 1 361 спортисти с увреждания) от държавните спортни календари (ДСК), осигурена е спортната подготовка на 146 изявени спортисти с увреждания и техните 51 треньори и 23 длъжностни лица (лекари, рехабилитатори, психолози и други длъжностни лица). Български спортисти с увреждания са участвали в общо 28 състезания от международните спортни календари на федерациите, в които са спечелили общо 44 медала. На 23-те летни Дефлимпикс (Игри за глухи) в Кашиас до Сул, Бразилия през месец май 2022 г. са спечелени 1 сребърен (борба класически стил, мъже – в категория до 55 кг.) и 2 бронзови (лека атлетика, жени – в дисциплината хвърляне на копие и карате, мъже – в категория до 75 кг.).

По Направление 2 „Спорт в свободното време за хора с увреждания“, за посочения период са реализирани проектите на 6 спортни федерации – Българска паралимпийска федерация, Спортна федерация на глухите в България, Федерация „Спорт за хора със зрителни увреждания“, Българска федерация по баскетбол, Българска федерация по тенис и Българска федерация по конен спорт, като са им предоставени финансови средства в размер на 147 900 (сто четиридесет и седем хиляди и деветстотин) лева. Спортните федерации са провели общо над 2 706 безплатни спортни занимания по 17 вида спорт за над 283 хора с увреждания. Заниманията са проведени под ръководството на 60 спортни специалисти и 9 души помощен персонал в 26 спортни клуба от 9 населени места (Благоевград, Бургас, Варна, Габрово, Ихтиман, Пловдив, Сливен, София и Троян).

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.5.2. Изпълнение на Програма „Спорт за децата в риск“

Реализирана е **програма „Спорт за деца в риск” за 2022 г.** за провеждане на безплатни спортни занимания за деца в риск. Сключени са договори по програмата с 8 спортни клуба, които са изпълнявали спортни дейности в 8 населени места (Благоевград, Гоце Делчев, с. Селановци, Монтана, Тутракан, Долна Баня, София и Костенец). Проведени са 1 332 броя безплатни спортни занимания. За целта са предоставени средства от ММС в размер на 47 000 лева за финансиране на проектите. Обхванати са около 200 деца, от които 169 са идентифицирани като деца в риск. На децата е предоставена възможност да се включат в безплатни спортни занимания по 5 вида спорт - баскетбол, бадминтон, бокс, борба и лека атлетика.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

6.5.3. Операция „Професионална интеграция на младежи от резидентни услуги и услуги от общността”

Операция **„Професионална интеграция на младежи от резидентни услуги и услуги от общността”** е насочена към включване на пазара на труда на младежи в риск, включително с увреждания, настанени в резидентни услуги или от общността. Целта е чрез социална и професионална интеграция, наставничество и обучение да се създадат предпоставки за развитието на младежите и включването им в обществото. Мярката дава възможност на неактивни и безработни младежи в риск, включително с увреждания, настанени в резидентни услуги или от общността да бъдат активирани за включването

им на пазара на труда, да получат професионално ориентиране, посреднически услуги, мотивационни обучения, обучения за придобиване на професионална квалификация и на ключови компетентности, както и осигуряване на възможност за заетост. Сключени са 14 договора на обща стойност 1 824 259 лв., от които 5 са прекратени. До края на 2022 г. по процедурата са включени 173 безработни и неактивни младежи.

6.6. Създаване на условия за пълноценно социално развитие на младите хора (вкл. създаване на семейство, отглеждане и възпитание на деца и активно участие в гражданското общество)

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.6.1. Осигуряване на дейности за насърчаване на социално отговорно поведение чрез проекти, реализирани по Национална програма за изпълнение на младежки дейности по чл.10а от Закона за хазарта

Политиките за младежта на национално ниво в Република България се създават и реализират с цел осигуряване на благоприятни условия за подобряване качеството на живот на младите българи, за да се развиват те като пълноценни членове на обществото и двигатели на позитивна промяна. В тази връзка от особена важност е да бъдат прилагани устойчиви инструменти и механизми за подкрепа развитието на младите хора в страната с цел разрешаване на различните предизвикателства пред изграждането и социализирането на българските младежи.

Национална програма за изпълнение на младежки дейности по чл. 10а от Закона за хазарта, администрирана от Министерство на младежта и спорта (ММС), се изготвя във връзка с наблюдаваните негативни тенденции по отношение на рисковото поведение на младите хора и попадането им под различните форми на зависимост. Приходите по програмата са от годишните вноски за социално отговорно поведение, които организаторите на хазартни игри са длъжни да правят като част от мерките за „отговорен хазарт“. Средствата постъпват по бюджета на Национална агенция за приходите и се представят като годишен трансфер по бюджета на ММС за финансиране на проекти за младежки дейности.

През 2022 г. е одобрена нова програма, насочена към осигуряване на подкрепяща и насърчаваща среда за личностна, професионална и социална реализация на младите хора в страната чрез изграждане на социално отговорно поведение, превенция на различни форми зависимости, агресия, кибертормоз и злоупотреби в онлайн пространството, неразпространение на фалшиви новини. Целта е да се подобрят качеството на живот и средата, в която живеят и общуват младите хора и да се насърчи тяхната солидарност и съпричастност.

Годишният финансов ресурс, осигурен за проектни дейности през 2022 г., е в размер на **6 000 000 лв**. През м. юни 2022 г. е обявена процедура за кандидатстване с проекти, в резултат на която са селектирани и одобрени за финансиране **35 проекта** на неправителствени организации, разпределени в следните тематични области: „Превенция на различни форми на зависимости“, „Превенция на агресията сред младите хора“, „Насърчаване на здравословен начин на живот за физическо, психично и емоционално здраве“ и „Превенция на кибертормоза и злоупотребите онлайн, дезинформацията и разпространение на фалшиви новини“.

Общата стойност на финансовото подпомагане за 2022 г. е в размер на **4 379 027, 70 лв**. Дейностите по проектите се реализират в периода 15 юли – 31 октомври 2022 г.

Въз основа на прегледа и одобрението на отчетите по проектите са изведени

следните резултати: в проектните дейности са обхванати **9 922 младежи** на възраст от 15 до 29 г. Предоставени са общо **313 бр. услуги**, в това число: 89 обучения, 60 доброволчески кампании и инициативи, 77 дискусионни форуми, кръгли маси и др. форми, насочени към формиране на социално отговорно поведение у младите хора, осъществени са 87 демонстрации и спортни прояви за насърчаване на здравословния начин на живот и/или превенция на рисково поведение сред младите хора. В рамките на осъществените проекти са организирани **18 концерта** с тематични послания към младите хора, свързани с превенция на различни форми на зависимости, чрез които са достигнати общо **12 350 младежи от страната**. В мерките за информираност и публичност по програмата са обхванати общо **308 859** млади хора от 15 до 29 г.

През 2022 г. стартира разработването на **нова средносрочна Национална програма за изпълнение на младежки дейности по чл. 10а от Закона за хазарта за периода 2023 – 2025 г.** Тя представя нова визия и обхват на дейностите, които ще бъдат финансирани с цел насърчаване на активното включване, инициативност, информираност, неформално образование и обучение на младите хора, учене през целия живот, творчество, солидарност и съпричастност, насочени към изграждането на младите хора като социално отговорни личности и предотвратяване на противообществените прояви и рискове поведение. Новата програма позволява осигуряване на устойчивост на планираните дейности, пълноценна младежка работа и координирани механизми за ангажиране, овластяване и свързване на младите хора. Насочена е изцяло в полза на младите хора от 15 до 29 г. и младежките работници без ограничение на пол, етническа принадлежност, социално-икономическо положение и други характеристики. Новите ключови области на програмата, в рамките на които се финансират проекти в полза на младежта, са: младежки дейности и младежка работа, младежки кампании, равен достъп до младежки дейности за млади хора от малки населени места, както и подобряване на условията по младежката инфраструктура. Специален акцент в Програмата е разширяване на достъпа на младите хора в малките населени места с население до 10 000 жители. Програмата е приета с Решение №10 на Министерския съвет от 06.01.2023 г.

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.6.2. Осигуряване на възможности за включване в дейности и инициативи за придобиване на социални умения и компетентности, насърчаване на гражданската активност, толерантността и личностното израстване по Национална програма за младежта (2021-2025 г.)

Националната програма за младежта (2021–2025 г.) е разработена като основен инструмент за изпълнение на целите на държавната политика за младежта. Водещ приоритет на програмата е осигуряване на подкрепяща и насърчаваща среда за личностна, професионална и социална реализация на българските младежи. Годишният бюджет на програмата е в размер на 800 400 лв.

През 2022 г. са реализирани дейности по **18 проекта** на неправителствени организации, финансирани по програмата. Общият размер на финансовото подпомагане е на стойност 348 192, 69 лв. Отчетните данни, събрани на база изпълнените индикатори по програмата, показват следните резултати: броят на обхванатите младежи на възраст от 15 до 29 години е **231 048**, проведени са **42 обучения**, **19 броя дискусионни форуми**, **кръгли маси**, **семинари** и др., насочени към потребностите на младите, а чрез социалните мрежи са реализирани **85 дейности**.

През 2022 г. е издадена нова **Наредба № 1 от 10.06.2022 г. за условията и реда за**

финансиране на проекти по национални програми за младежта (обн., ДВ, бр. 48 от 28.06.2022 г., в сила от 28.06.2022 г.). Подзаконовият нормативен акт урежда разширяването на кръга от бенефициери по двете национални програми, а именно – общини с население до 10 хил. души и училища, функциониращи на територията на общини с население до 15 хил. души. Това осигурява възможност за изпълнение на една от водещите цели на политиката за младежта – равен достъп до младежки дейности и услуги за личностно развитие за млади хора от малки населени места. Също така се въвежда и кандидатстване чрез **нова електронна платформа** за проекти по национални програми за младежта, създадена за улесняване на процесите по кандидатстване и отчитане от страна на кандидатите, както и за осигуряване на прозрачност и публичност на процесите по администриране на националните програми за младежта.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

6.6.3. Проект № КП-06-Н35/4 „Психологични детерминанти на нагласите към емиграция и жизненото планиране при младите хора, в контекста на демографските предизвикателства в България" (12.2019-02.2023) – ръководител доц. д-р Диана Бакалова

Анализира се влиянието на психологични детерминанти (ценности, оптимизъм, удовлетвореност от живота и склонност към поемане на риск) върху нагласите към емиграция и жизненото планиране при младите хора в България в условията на демографска криза и пандемия. Проведено е изследване на нагласите към емиграция и жизненото планиране сред 1200 лица, чиито резултати са представителни за младите българи на възраст 18-35 г. Най-общо, резултатите от изследването очертават:

- Преобладаващо негативни емиграционни нагласи сред младите българи към есента на 2021 г.;
- Склонността към риск като най-мощен сред изследваните психологически фактори за формиране на емиграционна нагласа;
- Връзка между оптимистичните очаквания за развитие в България, удовлетвореността от живота и някои ценности с емиграционните нагласи и жизненото планиране при младите хора;
- Специфичен психо-демографски профил на потенциалния млад български емигрант.

Други ключови дейности и резултати по проекта през отчетния период са:

- Популяризиране на резултатите сред широката общественост, отговорните институции и експерти в областта на (е)миграцията, реализацията на младите хора и демографския проблем чрез националните медии, Фейсбук страницата на проекта, уебсайта на ИИНЧ-БАН и др.;
- Организация на 2 форума (международна интердисциплинарна научна конференция и кръгла маса по темата);
- Докладване на резултати на 1 международен и 3 национални научни форума;
- Научни публикации в реферирани/индексирани научни издания (3);
- Повишаване на квалификацията и опита на учените, вкл. 1 докторант и 1 млад учен;
- Извеждане на препоръки за политики, насочени към въздействие върху нагласите към емиграция в контекста на демографските предизвикателства в България, както и на препоръки, свързани с изграждане на умения за жизнено планиране при младите хора.

Проектът е финансиран от ФНИ-МОН (27000 лв. за 2022 г.).

Б. Приоритет II. Преодоляване на негативните последици от остаряването на населението и подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал

Направление 7 – Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.

7.1. Изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.)

7.1.1. Адаптиране на пазара на труда към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.1. Национална програма „Помощ за пенсиониране”

Националната програма „Помощ за пенсиониране” осигурява подкрепа при прехода от безработица към работа и пенсиониране при по-възрастните. Целевата група обхваща безработни лица над 58 г., които активно търсят работа и са регистрирани в бюрата по труда. Периодът на субсидиране на заетостта е от 3 до 24 месеца. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. се запазва диференцираният подход по отношение на субсидираното трудово възнаграждение – 760 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват завършена степен на висше образование съгласно НКПД 2011 г., а за останалите – в размер на минимална работна заплата – 710 лв., съответно почасово трудово възнаграждение – 4.60 лв./ 4.29 лв. Финансирани са и допълнителни плащания по трудовото законодателство и осигуровките за сметка на работодателя.

През 2022 г. в заетост по програмата са включени 1 623 лица, от които 681 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 10 240 655 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.2. Насърчаване на работодателите да наемат на работа безработни лица над 55-годишна възраст чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл.55а от ЗНЗ)

Мярката се реализира в подкрепа на безработни лица в предпенсионна възраст. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. са финансирани част от разходите на работодателите за трудово възнаграждение, допълнителни възнаграждения по трудовото и дължими вноски по осигурителното законодателство за период до 6 месеца. Субсидираната част от трудовото възнаграждение е в размер на 700 лв. за лицата с висше образование, наети на длъжности, за заемането на които

минималното образователно и квалификационно ниво съгласно НКПД 2011 г., е определено като завършена степен на висше образование, а за останалите – в размер на 650 лв.

През 2022 г. е осигурена заетост по условията на мярката на 357 лица, от които 278 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 118 717 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.3. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 6 месеца или безработни лица до 24-годишна възраст, или безработни лица с основно и по-ниско образование, или безработни лица на възраст над 50 години чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл.51, ал.1 от ЗНЗ)

По условията на мярката се насърчават работодателите да наемат безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. субсидиите за работодателя от държавния бюджет са за разкрито работно място, на което е нает лице от целевата група, в размер до 50 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране за трудово възнаграждение (710 лв. максимален размер за 2022 г.) и допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство. Заетостта се субсидира за период не по-малко от 3 и не повече от 12 месеца.

През 2022 г. в заетост по условията на мярката са включени 1 685 лица, от които 977 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 3 378 559 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.4. Проект „eDigiStars” с водеща организация „DEX иновационен център”-Унгария и консорциум от партньори

Проектът обхваща 19 партньора от 8 държави от Дунавския регион – Австрия, Босна и Херцеговина, България, Чехия, Унгария, Румъния, Словения и Украйна. Основната цел на проекта е да се отговори на проблема с липсата на служители над 50-годишна възраст с дигитални умения чрез въвеждане на иновативна трансрегионална система, която да изгражда капацитет в областта на дигиталните умения у възрастните за самонаемане чрез разработване и въвеждане на три ключови компонента.

През 2022 г. е проведен пилотен курс по проекта на тема „Дигитален маркетинг и управление на социалните медии в туризма”, като включените в обучението 20 лица са завършили успешно и са сертифицирани с „eDigiStars Label”.

7.1.2. Адаптиране на социално-осигурителната система към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

7.1.2.1. Пенсии по Кодекса за социално осигуряване

Промени в условията за придобиване право на пенсия и в размерите на пенсиите през 2022 г.:

Условията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст през 2022 г. по чл.68, ал.1 от КСО се промениха, на база заложеното постепенно нарастване на възрастта и осигурителния стаж и са както следва:

- Мъже – навършена възраст 64 години и 5 месеца и 39 години и 2 месеца осигурителен стаж;
- Жени – навършена възраст 61 години и 10 месеца и 36 години и 2 месеца осигурителен стаж.

През 2022 г. необходимата възраст за придобиване право на пенсия при наличие на 15 години действителен осигурителен стаж на основание чл. 68, ал. 3 от КСО е 66 години и 10 месеца за жените и мъжете.

На основание чл. 68а от КСО, лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл.68, ал.2 от КСО, могат по тяхно желание да се пенсионират до една година по-рано от възрастта им по чл.68, ал.1.

Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл.69 от КСО се повиши с два месеца – 53 години и 10 месеца за пенсия по чл.69, ал.1, 2, 3, 5, 5а и 6 и 43 години и 10 месеца за пенсия по чл.69, ал.4 и 7 от КСО.

Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69а от КСО се повиши с два месеца и е 43 години и 10 месеца.

Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл.69б, ал. 1, 2 и 3 от КСО за мъжете се повиши с два месеца, изискуемата възраст по чл.69б, ал. 1 и 2 от КСО за жените се повиши с четири месеца, а по чл. 69б, ал. 3 с 2 месеца и е:

- Мъже – 53 години и 10 месеца, жени – 50 години, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд;
- Мъже – 58 години и 10 месеца, жени – 55 години, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд;
- Мъже – 53 години и 2 месеца, а за жените – 48 години и 2 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд.

Необходимата възраст за учителите за придобиване право на срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер по чл.69в, ал. 1 от КСО за мъжете се повиши с един месец и е 61 години и 5 месеца, а за жените се повиши с два месеца и 58 години и 10 месеца.

От 1 юли 2022 г. размерът на всички пенсии за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2021 г., бе увеличен с 10 на сто. Към получения размер се включи сумата от 60 лв., изплащана на основание Постановление № 479 от 30 декември 2021 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г. (т.нар. ковид добавка) и сумата по §7, ал. 1 от ЗБДОО за 2022 г. (т. нар. индивидуална допълнителна разлика – ИДР), ако има такава (отнася се само за пенсии, отпуснати до 25.12.2021 г.).

Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО от 1 юли 2022 г. бе увеличен от 370,00 лв. на 467,00 лв. (с 26,2 на сто), както и размерите на всички пенсии за трудова дейност обвързани с него.

Минималните размери на пенсиите за трудова дейност през 2022 г., които се определят в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО са показани в следващата таблица:

Минимални размери на пенсиите за трудова дейност, които зависят от размера на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст (ОСВ) през 2022 г.

ПЕНСИИ ЗА ТРУДОВА ДЕЙНОСТ	Минимален размер от 01.01.2022 г. до 30.06.2022 г.	Минимален размер от 01.07.2022 г.
1. Лична пенсия за осигурителен стаж и възраст - чл.68 КСО:		
- по чл.68, ал.1 (минимална пенсия за ОСВ)	370,00 лв.	467,00 лв.
- по чл.68а, 69, 69а, 69б и 69в (минимална пенсия за ОСВ)	370,00 лв.	467,00 лв.
- по чл.68, ал.3 - (85% от мин. пенсия за ОСВ)	314,50 лв.	396,95 лв.
2. Лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване - чл.74 КСО, при трайно намалена работоспособност (ТНР):		
- над 90 на сто ТНР - (115% от мин. пенсия за ОСВ);	425,50 лв.	537,05 лв.
- от 71 до 90 на сто ТНР - (105% от мин. пенсия за ОСВ);	388,50 лв.	490,35 лв.
- от 50 до 70,99 на сто ТНР - (85% от мин. пенсия за ОСВ)	314,50 лв.	396,95 лв.
3. Лична пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест - чл.79 КСО, при трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане (ТНР):		
- над 90 на сто ТНР - (125% от мин. пенсия за ОСВ)	462,50 лв.	583,75 лв.
- от 71 до 90 на сто ТНР - (115% от мин. пенсия за ОСВ)	425,50 лв.	537,05 лв.
- от 50 до 70,99 на сто ТНР - (100% от мин. пенсия за ОСВ)	370,00 лв.	467,00 лв.
4. Наследствени пенсии по чл.81, ал.2 от КСО (75 % от мин. пенсия за ОСВ)	277,50 лв.	350,25 лв.

От 1 април 2022 г. съгласно промяна в чл. 90а, ал. 2 от КСО размерът на социалната пенсия за инвалидност се определи в следните проценти от социалната пенсия за старост:

- за лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 100 на сто с определена чужда помощ – 160 на сто;
- за лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 91 на сто до 100 на сто – 140 на сто;
- за лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 на сто до 90 на сто – 130 на сто.

Размерът на социалната пенсия за старост от 1 юли 2022 г. бе увеличен от 170,00 лв. на 247,00 лв. (с 45,3 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност и добавки.

Размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност, които се определят в процент от социалната пенсия за старост през 2022 г. са показани в следващата таблица:

Размери на пенсиите и добавките, несвързани с трудова дейност, които зависят от размера на социалната пенсия за старост през 2022 г.

ПЕНСИИ И ДОБАВКИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ	Размер от 01.01.2022 г. до 31.03.2022 г.	Размер от 01.04.2022 г. до 30.06.2022 г.	Размер от 01.07.2022 г. до 31.12.2022 г.
1. Социалната пенсия за старост – чл.89а КСО	170,00 лв.	170,00 лв.	247,00 лв.
2. Социална пенсия за инвалидност - чл.90а КСО, при трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане:			
2.1. От 01.01.2022 г. до 31.03.2022 г.:			
- над 90 на сто ТНР (135 % от социалната за старост)	229,50 лв.		
- от 71 до 90 на сто ТНР (125 % от социалната за старост)	212,50 лв.		
2.2. От 01.04. до 31.12.2022 г.:		272,00 лв. 238,00 лв.	395,20 лв.

- 100 на 100 на сто н. р. с определена чужда помощ (160 % от социалната за старост) от 91 до 100 на сто н. р. (140 % от социалната за старост) от 71 до 90 на сто н. р. (130 % от социалната за старост)		221,00 лв..	345,80 лв. 321,10 лв.
3. Пенсия за военна инвалидност - чл. 85 КСО **а/ редници и сержанти при намалена работоспособност:** - над 90 на сто н. р. (150 % от социалната за старост) - от 71 до 90 на сто н. р. (140 % от социалната за старост) - от 50 до 70,99 на сто н. р. (115 % от социалната за старост) **б/ офицери при намалена работоспособност:** - над 90 на сто н. р. (160 % от социалната за старост) - от 71 до 90 на сто н. р. (150 % от социалната за старост) - от 50 до 70,99 на сто н. р. (120 % от социалната за старост)	 255,00 лв. 238,00 лв. 195,50 лв. 272,00 лв. 255,00 лв. 204,00 лв.	 255,00 лв. 238,00 лв. 195,50 лв. 272,00 лв. 255,00 лв. 204,00 лв.	 370,50 лв. 345,80 лв. 284,05 лв. 395,20 лв. 370,50 лв. 296,40 лв.
4. Пенсия за гражданска инвалидност – чл. 87 КСО: - над 90 на сто ТНР (150 % от социалната пенсия за старост) - от 71 до 90 на сто ТНР (140 % от социалната пенсия за старост) - от 50 до 70,99 на сто ТНР (115 % от социалната пенсия за старост)	 255,00 лв. 238,00 лв. 195,50 лв.	 255,00 лв. 238,00 лв. 195,50 лв.	 370,50 лв. 345,80 лв. 284,05 лв.
5. Персонални пенсии по чл. 92 от КСО (90% от социалната пенсия за старост)	153,00 лв.	153,00 лв.	222,30 лв.
6. Добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО (75% от социалната пенсия за старост)	127,50 лв.	127,50 лв.	185,25 лв.
7. Добавка на ветераните от войните по Указ № 1611/85 г. (50% от социалната пенсия за старост)	85,00 лв.	85,00 лв.	123,50 лв.
8. Добавка на ветераните от войните по чл. 5 от Закона за ветераните от войните (100% от социалната пенсия за старост)	170,00 лв.	170,00 лв.	247,00 лв.

Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се увеличи от 1 500 лв. на 2 000 лв. (с 33,0 на сто) от 1 юли 2022 г., а от 1 октомври – на 3 400 лв. (със 70,0 на сто).

Със създадения §7з от ПЗР на КСО се регламентира и второ преизчисление на пенисите през 2022 г. от 1 октомври. Пенсиите за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2021 г. включително, се преизчисляват от 1 октомври 2022 г. при съответното прилагане на чл.70, 75 и 79 от КСО, като:

- Средномесечният осигурителен доход за страната, с който е отпусната пенсията, се умножи с индивидуалния коефициент на лицето към 30 септември 2022 г. и с продължителността на осигурителния стаж на лицето, зачетен към 30 септември 2022 г., умножен със съответния процент за годините и месеците осигурителен стаж, който е определен съобразно действащото законодателство към датата на отпускане на пенсията. За пенсиите, отпуснати с начална дата до 31 декември 2007 г. включително, се взема предвид средномесечният осигурителен доход за страната за 2007 г. – 398,17 лв. За пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест се вземат предвид коефициентите по чл. 79, определени в действащото законодателство към датата на отпускане на пенсията.

- Така определеният размер на пенсията се увеличава за всяка календарна година, следваща годината на отпускане на пенсията, с процент, който е равен на по-високия от процента на нарастване на осигурителния доход или процента на нарастване на индекса на потребителските цени през предходната календарна година. За пенсиите, отпуснати с начална дата до 31 декември 2007 г. включително, размерът се увеличава с процентите по предходното изречение за всяка календарна година след тази дата.
- Когато преизчисленият по горепосочения ред размер на пенсията се различава от размерът ѝ към 30 септември 2022 г., пенсията се определя в по-високия размер.

Разходите за пенсии за 2022 г. са 15 634 714,6 хил. лв., като в тази сума са включени разходи за пенсии за сметка на ДОО – 15 379 051,4 хил. лв., разходи за пенсии за сметка на държавния бюджет – 255 663,2 хил. лв.

През 2022 г. средномесечният брой на пенсионерите е 2 036 543, а средномесечният брой на изплащаните пенсии е 2 049 318 броя.

Средният месечен размер на изплатената пенсия на един пенсионер през 2022 г. е 674,54 лв. като номиналното нарастване спрямо предходната година е 25,7%, а реалното – 11,2%, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от 13,0%. Причината за това чувствително нарастване е увеличението на размерите на пенсиите от 1 юли и от 1 октомври. При неговото изчисляване са взети предвид добавките по чл. 84 от КСО (т.нар. „вдовишка добавка“), добавката за чужда помощ, добавката за ветерани от войните, добавки по отменени закони, добавките към пенсиите на репресираните лица по чл.9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица, както и изплатените през 2022 г. допълнителни суми към пенсиите.

Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии към 31.12.2022 г. е 70,39 години. Средната възраст на мъжете е 68,90 години, а на жените 71,46 години.

Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст към 31.12.2022 г. е 73,63 години – на мъжете 72,68 години, а на жените 74,28 години.

Ефективната възраст на пенсиониране или средната възраст на пенсионерите с лични новоотпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст през 2022 г. е 63,61 години. Мъжете са се пенсионирали средно на 64,09 години, а жените на 63,18 години.

През 2022 г. делът на разходите за пенсии от БВП е 9,5 на сто при 10,3 на сто за 2021 г.

За 2022 г. брутният[37] и нетният[38] коефициенти на заместване на дохода са съответно 51,9% (при 45,9% за 2021 г.) и 66,9% (при 59,2% за 2021 г.). Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход. Значително по-високите стойности на брутния и нетния коефициент спрямо предходната година се дължат на по-високия ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2022 година.

На всички пенсионери през 2022 г. на два пъти бяха изплатени еднократни допълнителни суми към пенсиите за месеците април и декември в размер на 70 лв. Средствата бяха предоставени по бюджета на държавното обществено осигуряване чрез допълнителен трансфер.

[37] Съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.
[38] Съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удръжки върху заплатите.

7.1.2.2. Международен изследователски проект: 1) „Изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа” (SHARE) и 2) Национален проект „SHARE ERIC България” в рамките на Национална пътна карта за научна инфраструктура (НПКНИ)

Проектът се финансира в рамките на Национална пътна карта за научна инфраструктура, МОН. Набиране на данни за 9-та вълна и подготовка набирането на данни за 10-та вълна се финансира по линия на НПКНИ и по линия на GRANT AGREEMENT PROJECT – 101052589 — SHARE-EUCOV. Полученото финансиране по линия на НПКНИ за 2022 г. е на стойност 186 450 лв.

В резултат от изпълнението на проекта са набрани емпирични данни от 9-та вълна на SHARE. Подготвени са научни анализи и доклади. Публикувани са статии в национални и международни списания и сборници. Организирани са информационни семинари сред публичната администрация. Изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Конкретните резултати от изпълнението на проекта се свеждат до:

1. Реализирано е повишаване на институционалния капацитет относно работа с данни от SHARE за политики, основани на знанието.
2. Анализирани са процесите на стареене, качеството на живот, здравето, трудовия живот и пенсионирането на хората на 50 и повече години.
3. Допълнително са включени променливи, които да отчетат влиянието на Коронавирус пандемията върху здравето и живота на хората на 50 и повече години.

Въздействието на проекта се очертава на:

1. На национално ниво – анализ на стареенето, трудовия живот и пенсионирането на хората на 50 и повече години в България.
2. В международен сравнителен план – съпоставка на условията на живот, здравето, стареенето и пенсионирането между България и всички държави от ЕС.

7.1.3. Адаптиране на системата от социални услуги към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.1.3.1 ОПРЧР 2014-2020 г. Схема „Центрове за заетост и социално подпомагане” – Проект BG05M9OP001-3.002 „Услуги „лице в лице” в ЦЗСП (Център за заетост и социално подпомагане)“

Проектът BG05M9OP001-3.002-00001 „Услуги „Лице в лице“ в Центрове за заетост и социално подпомагане (ЦЗСП)” се осъществява в рамките на приоритетни оси 1 и 3 на ОП РЧР 2014 – 2020 г., възложен за изпълнение със заповед № РД01-763 от 09.09.2015 г. за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ след провеждане на процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ. Проектът се реализира в рамките на тристранно партньорство между Министерство на труда и социалната политика (МТСП) - конкретен бенефициент и партньори Агенция по заетостта (АЗ) и Агенция за социално подпомагане (АСП). Проектът е с планиран край на изпълнение 31.12.2023 година.

По проекта са изградени **76** ЦЗСП, в които работят служители на АЗ и АСП, като на гражданите се предоставят комплексни интегрирани услуги на принципа *„Едно гише”*. Всички изпълнявани дейности са насочени към предоставяне на комплексна услуга в подкрепа на уязвими групи чрез мултидисциплинарен и междусекторен подход от съвместните екипи на двете агенции, както и подобряване на координацията и взаимодействието по между им. Центрове предоставят консултиране, ориентиране и информиране с цел улесняване достъпа на безработни лица и хора, получаващи социални помощи до заетост и възможности за социално включване чрез по-активни услуги за намаляване периода на социално подпомагане. Чрез реализирането на операцията услугите на двете паралелно действащи за подобряване статута на работната сила институции се обединяват и фокусират към решаване на основните проблеми на хората без трудови доходи и с потребност от социална подкрепа. Постига се по-бърза и ефективна обработка на документите и получаване на информация, както и по-качествено обслужване на гражданите и бизнеса, като значително се улеснява достъпа до услуги и се облекчава ползването им чрез успоредното им предоставяне на едно място и в кратък времеви интервал.

Към 31.12.2022 г. от ЦЗСП, в резултат на мерките за социална закрила, броят на семействата с безработни членове, които не са отказали работа, включване в програми за заетост или обучения, които са получили месечни помощи по ЗСП е общо 6 650. Със семейни помощи по ЗСПД са подпомогнати 87 564 семейства с ниски доходи, а финансова подкрепа по ЗХУ са предоставени на 153 690 лица с трайни увреждания.

За същия период като ползватели в Механизма Лична помощ по Закона за личната помощ са включени 12 108 лица с трайни увреждания.

За отчетния период целева помощ за отопление по Наредба №РД07-5/2008 г. на министъра на труда и социалната политика и допълнителни средства по РМС № 500 от 19.07.2022 г. е отпусната и изплатена на 90 258 лица и семейства.

За периода на 2 067 лица и семейства са предоставени еднократни социални помощи по чл. 16 от ППЗСП, а на 10 085 семейства е отпусната еднократна помощ за дете, записано в осми клас по чл. 10б от ППЗСПД.

За 558 лица е установено, че отговарят на условията за покриване на разходите за извършено болнично лечение по реда и при условията на ПМС № 17 от 31.01.2007 г. за определяне на условията и реда за разходване на целеви средства за диагностика и лечение в лечебни заведения за болнична помощ на лица, които нямат доходи и/или лично имущество, което да им осигурява лично участие в здравноосигурителния процес.

7.1.4. Адаптиране на системата от здравни услуги към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ,
МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО,
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

7.1.4.1. Проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Финансирането е в размер на 3 000 000 евро по Програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобрено включване на уязвими групи“, чрез ФМ на ЕИП

2014-2021 и 333 333 евро собствен финансов принос, разпределен поравно между БЧК, МЗ и МТСП.

Целта на мярката е повишаване на социално и икономическото развитие в общините в неравностойно положение. Предоставени са продукти/услуги на лица, подкрепени с интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда в областите Враца, Видин и Монтана. Броят лица, подкрепени с услугата телеасистенция/ телекеър е **636.**

Постигнати са следните резултати:

- Създадени са възможности за заетост в областта на интегрираните здравно-социални услуги в райони със затруднено социално-икономическо развитие;
- Подобрен е достъпът до професионални здравни грижи и социални услуги за лица над 50-год. възраст с хронични заболявания и трайни увреждания, вкл. живеещи в малки и отдалечени населени места;
- Създадени са възможности за професионално обучение и заетост на хора с ниско образование и дълготрайно безработни, вкл. представители на ромската общност в сферата на здравно-социалните услуги.

Мярката има въздействие на регионално ниво.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

БЧК от години предоставя разнообразни и качествени услуги за възрастни в различни региони на страната и утвърждава иновативни модели на грижи за уязвими групи от населението.

През 2022 г. БЧК продължи предоставянето на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда на възрастни хора с хронични заболявания и трайни увреждания посредством изградените Центрове „Домашни грижи“ в градовете **Варна**, **София**, **Благоевград**, **Враца**, **Оряхово**, **Криводол**, **Бяла Слатина**, **Видин**, **Монтана** и **Белоградчик**, като чрез тях бяха обслужени общо **над 800 уязвими лица**. Предоставят се 4 вида лицензирани услуги съгласно Закона за социалните услуги, в т.ч. информиране и консултиране, терапия и рехабилитация, застъпничество и посредничество, асистентска подкрепа.

7-те Центъра „Домашни грижи“ в Северозападна България функционират в рамките на проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“, който се реализира съвместно с МЗ, МТСП и Норвежката асоциация на местните и регионални власти и с подкрепата на ФМ на ЕИП 2014-2021. В тях са създадени **70 работни места** за медицински сестри и домашни помощници, а голяма част от потребителите живеят в отдалечени и малки населени места с ограничен достъп до медицински грижи и социална подкрепа.

Въвеждане на услугите телеасистенция и телекеър

От м. януари 2022 г., отново в рамките на проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“, стартира дейността на Контролно-комуникационен център (ККЦ) – Враца, както и предоставянето на услугите телеасистенция и телекеър за възрастни хора с хронични заболявания и трайни увреждания – потребители на Центровете „Домашни грижи“ в областите **Враца**, **Видин** и **Монтана**. Екипът на ККЦ се състои от 5 души с медицинско образование, като той функционира 24 часа/7 дни в седмицата.

Услугите се предоставят посредством специализиран софтуер и два вида персонални устройства за потребителите, които измерват и предават в реално време различни физиологични показатели като температура, пулс, сатурация, кръвно налягане, ЕКГ. Системата има възможност за алармиране при възникване на спешни ситуации,

както и напомняне за определени събития като прием на медикаменти, посещение при лекар и др. При регистрирано влошаване на показателите или при възникване на спешна ситуация в дома на потребителя, се предприема съответната реакция от операторите в ККЦ с цел отстраняване на риска.

Новите услуги бяха успешно интегрирани в системата на Центровете „Домашни грижи“ в 7-те общини - **Враца, Оряхово, Криводол, Бяла Слатина, Видин, Монтана и Белоградчик**. През 2022 г. **630 потребители** ползваха услугите телеасистенция/ телекеър за различни периоди от време и на базата на индивидуална оценка на нуждите, извършвана от страна на медицинските сестри в Центровете „Домашни грижи“.

Услугите телеасистенция и телекеър имат за цел да разширят обхвата на интегрираните услуги, предоставяни от БЧК, и да допринесат за изграждането на единна система за здравни грижи и социална подкрепа на уязвими възрастни хора съвместно с Центровете „Домашни грижи“, личните лекари, Спешна помощ и лечебните заведения и социалните служби в общността. Изработването на проект на нормативна уредба и стандарти в рамките на проекта ще позволи осъществяването на този тип услуги в цялата страна.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.4.2. Предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда на възрастни хора над 65 г. с хронични заболявания и трайни увреждания

В периода декември 2020 г. – декември 2021 г. Областният съвет на БЧК – Варна реализира **проект „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания на територията на община Варна“**. Успешно беше предоставена целогодишна безплатна, социално-здравна интегрирана услуга в домашна среда по проект BG 05M9-OP001-2.40-0060, с европейско финансиране, възложен от община Варна за 495 лица. Бяха достигнати 501 потребители и предоставени общо 32191 часа здравни и социални грижи от 48-членен екип, в т.ч. медицински сестри, социални асистенти, социален работник, психолог и рехабилитатор. Услугите включваха рехабилитация, психологически консултации, кризисна интервенция, консултиране от социален работник, сестрински дейности, профилактика на социално значими заболявания, организация на свободното време, подкрепа при почистване, пазаруване, приготвяне на храна, административни услуги и др. Услугата се оказа особено ефективна за потребителите поради здравно-социалната си насоченост. Тя допринесе за ръст на авторитета на БЧК – Варна не само сред хората в нужда, но и сред гражданите, доставчиците на социални услуги и местната власт в година на епидемиологична обстановка.

В периода 2021–2022 г. продължи и добрата дългогодишна практика на предоставяне на социални услуги на БЧК чрез **Център „Домашни грижи“**. Показателите за дейността са – 80 обслужвани средномесечно лица; 105 в годишен план, за които са осъществени 10281 посещения през 2021 г. и **11469 посещения** през 2022 г. от екипа на центъра. Центърът предоставя четири вида лицензирани услуги: информиране и консултиране, терапия и рехабилитация, застъпничество и посредничество, асистентска подкрепа по договор с община Варна за общинска делегирана дейност. Основна цел на тези услуги е осигуряване на индивидуална подкрепа в домашни условия на потребителите – лица с увреждания и възрастни хора в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, насочени към задоволяване на ежедневните им потребности за самообслужване, придвижване, комуникации, домакински дейности, организация на ежедневието и участие в обществения живот. В работата си Центърът ползва и ценния натрупан опит през 2021

г., когато БЧК-Варна реализира програма „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания на територията на община Варна“ по проект с европейско финансиране - BG 05M9-OP001-2.40-0060.

7.1.5. Адаптиране на системата на образованието към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора. Разработване и изпълнение на дългосрочна стратегия, с цел увеличаване на участието в дейности за учене през целия живот за всички възрастови групи от населението

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.1. Разработване на цялостна и дългосрочна рамка на политиката за учене през целия живот (УЦЖ)

Мярката се финансира със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

Политиките за учене през целия живот (УЦЖ) са ориентирани към:

- Институционално и съдържателно развитие на системата за професионално обучение на лица, навършили 16 години;
- Създаване на условия за стратегическо развитие на Националната агенция за професионално образование и обучение.

Финализирана е процедурата за приемане на България, чрез Министерство на образованието и науката, за **пълноправен член на Европейската мрежа за основни умения**.

В изпълнението на тези политики са постигнати следните резултати:

- Разработвани 19 проекта на ДОС, от които 19 са внесени за обсъждане в УС на НАПОО и впоследствие са представени в МОН;
- Публикувани са в Държавен вестник 18 бр. ДОС за придобиване на квалификация по професии;
- Модел за мониторинг и контрол на качеството на професионалното обучение, предоставяно от ЦПО – процес на внедряване;
- Апробиран модел за мониторинг на усвоените компетентности на завършилите професионално обучение и процедура за независимо външно оценяване на резултатите, постигнати в процеса на обучението;
- Разпространени видео и аудиозаписи за информиране на гражданите за възможностите за професионално обучение в ЦПО;
- Проведена инициатива „Малки истории за професионално обучение, вкл. публикувана електронна книга с над 80 истории; създадени видеофилми за 5 малки истории, излъчени от БТВ и публикувани на интернет страницата на НАПОО;
- Разработен е финален отчет на изпълнението на работната програма на МОН във функциите му на Национално звено за подкрепа (НЗП) на Електронната платформа за учене на възрастни (EPALE) за периода 1 януари 2019 – 31 март 2022 г., изпратен в ЕК;
- Подписано Споразумение № 101074847 — NSSEPALEBG по програма „Еразъм +“ между МОН и Европейската изпълнителна агенция за образование и култура за изпълнение на нова работна програма на МОН/НЗП на EPALE за периода 1 април 2022 – 31 декември 2024 г.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.2. Изпълнение на обновените приоритети на Европейската програма за учене на възрастни (ЕПУВ)

Мярката се финансира със средства по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“ и от бюджета на МОН.

През 2022 г. започна изпълнението на дейностите от **нова двугодишна работна програма (2022-2023 г.) на националния координатор за учене на възрастни**. Тя ще има съществени приноси към целите на четири основни стратегически документа, които определят политиката за учене на възрастни. На европейско равнище това са: Европейската програма за уменията, Новата европейска програма за учене на възрастни за периода 2021-2030 г. и Препоръката на Съвета относно повишаване на уменията: нови възможности за възрастните, а на национално – Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030 г.).

Основната цел на двугодишната работна програма на националния координатор за учене на възрастни е прилагане на приоритетите на Новата европейска програма за учене на възрастни за периода 2021-2030 г. и повишаване на информираността и квалификацията на възрастните.

Националните приоритети в сектора за учене на възрастни до края на 2023 г. са:

- Разработване и тестване на модел на споделен ангажимент на заинтересованите страни за повишаване на квалификацията на възрастни в 4 пилотни общини – Бургас, Враца, Силистра, Търговище;
- Разработване и прилагане на комуникационна стратегия за насърчаване на ползите от валидирането на знанията, умения и компетенции, придобити чрез неформално и информално учене;
- Активиране на местни заинтересовани страни – обществени библиотеки, читалища, музеи, организации на гражданското общество за развитие и подпомагане на умения за цял живот чрез обмен на най-добри практики и серии от обучителни уебинари и публични лекции.

През 2022 г. в изпълнение на тези приоритети са разработени следните продукти:

- Проект на **Модел на мрежи за умения** (Споделени отговорности между заинтересованите страни за повишаване уменията на възрастните);
- Проект на **Междупартньорско споразумение**;
- Проект на **Комуникационна стратегия за насърчаване на валидирането**.

Тези етапни резултати предстои да бъдат обсъдени и приети от заинтересованите страни на заседание на Координационния съвет на Националната платформа „Обединени за ученето на възрастни“, планирано за началото на 2023 г.

Най-важните структури са функциониращите **28 областни координационни групи за учене през целия живот**. Групите функционират в рамките на Националната платформа „Обединени за ученето на възрастни“ (НПОУВ), вкл. съвместно с другите координационни механизми, създадени в изпълнение на Програмата. По-специално това е Координационният съвет на цитираната по-горе платформа. Взаимодействие се осъществява и между членовете на Националната мрежа за учене на възрастни.

През 2022 г. националните приоритети в сектора за учене на възрастни се пилотират в четири областни координационни групи за учене през целия живот: Бургас, Враца, Силистра и Търговище.

През м. октомври 2022 г. е проведено заседание на Националната координационна група за учене през целия живот.

Информация и комуникация между заинтересованите страни в сектора за учене на възрастни в изпълнение на Европейската програма за учене на възрастни са достъпни на интернет страницата на националния координатор за учене на възрастни: https://lll.mon.bg/.

Мярката има въздействие на национално и областно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.3. Национална подкрепа за функционално и съдържателно развитие на Електронна платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE)

Мярката се финансира със средства по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“ и от бюджета на МОН.

Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE) активно се промотира в рамките на всички събития, свързани с изпълнението на политиките за учене през целия живот, събитията, включени в графика на националния координатор за учене на възрастни и по време на основното събитие за учене през целия живот в България – Дните за учене през целия живот. Осигуряват се условия за национална подкрепа за функционалното и съдържателно развитие на Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE).

Постигнати са следните резултати:

- Разработен е проект на Рамка на Комуникационна стратегия на Националното звено за подкрепа на EPALE по работни пакети, дейности, резултати и събития;
- Популяризиране на EPALE на 2 инициативи, свързани с микроудостоверенията като възможност за по-добра професионална реализация и панелна дискусия за образованието и обучението на възрастните, проведена във Факултета по педагогика на СУ „Св. Кл. Охридски“;
- Разработен е финален отчет на изпълнението на работната програма на МОН във функциите му на Национално звено за подкрепа (НЗП) на Електронната платформа за учене на възрастни (EPALE) за периода 1 януари 2019 г. – 31 март 2022 г., изпратен в ЕК;
- Подписано е Споразумение № 101074847 — NSSEPALEBG по програма „Еразъм +“ между МОН и Европейската изпълнителна агенция за образование и култура за изпълнение на нова работна програма на МОН/НЗП на EPALE за периода 1 април 2022 – 31 декември 2024 г.

В интерактивното пространство на EPALE е създадена уникална общност за професионалистите в сектора за учене на възрастни. Тя се нарича **„Български добри практики за учене на възрастни“**, вкл. със секции за новини, календар за събития, възможности за онлайн дискусии, публикуване на документи и визуални ресурси. В тази общност са публикувани общо **над 30 добри практики** за учене на възрастни. Функционира създадената **мрежа от над 60 посланици на EPALE**, като най-активни сред тях на този етап са представителите на академичните среди от сферата на андрагогията от Факултета по педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Разработени и публикувани са **12 информационни бюлетина** в подкрепа на професионалното развитие на учителите, обучителите, изследователите и експертите, които са потребители на Платформата, с линкове към авторски материали на български език, публикувани на Електронната платформа за учене на възрастни.

От края на 2021 г., чрез Министерството на образованието и науката и функциониращата Националната координационна група за учене през целия живот, **България е пълноправен член на Европейската мрежа за основни умения (EBSN)**. Мрежата EPALE BG, която включва институции и организации от България, е свързана с институции и организации-членки на EBSN. НЗП осигурява преводи по теми, свързани с формирането на основни умения на възрастните; развитието на капацитета за преподаване на основни умения на възрастните и за професионализация на персонала в областта на образованието, обучението и ученето на възрастни – основен приоритет на Европейската програма за учене на възрастни за периода 2021-2030 г.

Всички продукти и услуги в изпълнение на Работната програма на Националното звено за подкрепа (НЗП) за 2022 г. са достъпни в интерактивното пространство на Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE) https://epale.ec.europa.eu/en.

Мярката има въздействие на национално ниво.

7.1.6. Развитие на доброволчеството, солидарността между поколенията, позитивния публичен образ и разбиране за социална ценност на по-възрастните хора

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.6.1. Организиране на различни мероприятия, кампании и инициативи, насърчаващи солидарността между поколенията

Българският червен кръст винаги е споделял разбирането, че солидарността между поколенията играе ключова роля в развитието на по-справедливи и устойчиви общности, които се базират на познанията и опита на по-възрастните и на енергията и креативността на младото поколение.

В тази връзка за отчетния период са планирани редица традиционни национални мероприятия, но част от тях не успяха да се разгърнат в пълен мащаб поради продължилата пандемия от COVID-19 през първата половина на 2022 г. През отчетния период **1 000 възрастни доброволци** бяха включени в различни проекти, мероприятия, кампании и инициативи, като заедно с голям брой млади доброволци на БЧК взеха участие в реализирането на **Оперативната програма за храни и или основно материално подпомагане**, финансирана от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещи се лица (ОПХ ФЕПНЛ). Преди да пристъпят към действие, те попълваха декларации за съгласие за работа в условията на епидемия от COVID-19, преминаха през специални инструктажи за безопасно поведение и предпазване от заболяването. За тях бяха осигурени съответните лични предпазни средства (маски, ръкавици, шлемове, работни престилки, дезинфектанти за повърхности и ръце), т.е. бе осигурено всичко необходимо, за да се чувстват те сигурни в процеса на работа. Младите и възрастните доброволци взеха участие при зареждането на **над 30 областни склада** и **304 раздавателни пункта в цялата страна**, но най-активни бяха при раздаването продукти във временните пунктове, като извършваха следните дейности: помагаха при разтоварването на храните; окомплектоваха пакетите с хранителни продукти; раздаваха хранителните продукти на правоимащите лица; помагаха на възрастните хора и трудно подвижните лица да пренесат получената хуманитарна помощ до най-близките спирки на обществения транспорт; оказваха помощ на уязвимите лица със затруднения в четенето и писането, да попълнят анкетите за обратна връзка; раздаваха листовки, съдържащи информация за различни видове съпътстващи мерки.

Осъществявайки доброволен труд в полза на уязвимите лица, младите и възрастните доброволци показаха силата на солидарността между поколения и доказаха, че заедно могат повече.

Друга традиционна инициатива с участие на възрастни хора е **Европейският ден за солидарност между поколенията,** който ежегодно се чества на 29 април. По случай този ден, БЧК ежегодно организира в цялата страна едновременно засаждане на цветя, дръвчета и храсти. През 2022 г. инициативата не беше толкова масова и имаше по-скоро локален характер, като участие в нея взеха едва 250 доброволци от различни възрасти. Основната цел на мероприятието бе да се привлече вниманието на обществото към приемствеността, разбирателството и хуманността, за да живеем заедно в по-добри общности.

Предвид високия риск от бедност и социално изключване и продължаващата демографска тенденция на застаряване на населението и през отчетния период на възрастните хора бе отделено специално внимание. Наред с реализирането на подходящи социални дейности и предоставяне на различни социални услуги, БЧК продължи да работи и за повишаване капацитета им за справяне на предизвикателствата на нашето съвремие чрез прилагане на съвместния подход за работа с тях.

И през отчетния период много активно в тази насока работи Русенската Червенокръстка организация, към която вече пет години функционира първият **Ресурсен център за подкрепа на възрастни хора**. По идея на доброволците от Центъра, през месец октомври 2021 г. за втори път бе организиран международен **обществен форум** на тема **„С грижа към възрастните хора за активно дълголетие“**, който поради пандемията от COVID-19 се проведе в хибриден формат (присъствено и дистанционно). Участие в него взеха общо 40 души, сред които и представители от Румъния, Армения, Молдова, Беларус, Казахстан и Литва. Целта на проявата бе популяризиране на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора (2019–2030 г.) и споделяне на добри практики, касаещи активния живот на възрастните хора. По време на форума бе проведена дискусия и бяха обсъдени идеи за препоръки към институциите и обществото, касаещи подобряването на живота на хората от третата възраст и пълноценно използване на техния потенциал.

7.2. Насърчаване на активния живот на възрастните хора

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

Един от приоритетите на Министерството на младежта и спорта (ММС) е насочен към развитие и насърчаване на физическата активност и практикуването на спорт от различни групи на населението, в съответствие с целта и основните задачи на Националната програма за развитие на физическата активност, физическото възпитание, спорта и спортно-туристическата дейност 2021-2022 г., както и с действащата нормативна уредба в областта на спорта, с националните традиции и със съществуващите социално-икономически условия са създаване на предпоставки и условия за положителна промяна на съществуващата ниска и недостатъчна физическа активност на населението и нездравословния начин на живот чрез практикуването на физически упражнения и спорт, приобщаване към здравословна физическа активност на представители на различните социални групи от населението, независимо дали целта е укрепване на здравето, активния отдих в свободното време или подобряване на личните постижения в областта на спорта.

През 2022 г. ММС успешно реализира **„Програма за развитие на спорта за всички“**. Програмата предоставя възможности на спортни федерации, развиващи спорта за всички да получават финансово подпомагане за съответната година за изпълнение на дейности, свързани с осигуряване на възможности на граждани от различни групи от населението, независимо от тяхната възраст, пол, социално положение, в т.ч. възрастни хора и ветерани спортисти или любители на спорта, за участие в спортни прояви от държавен и международен спортен календар като: спортни състезания, прегледи, масови спортни прояви и други спортни дейности по различни видове спорт, организирани и провеждани от спортните федерации.

Спортните федерации, предоставящи услуги като организиране на спортни дейности за повишаване на физическата активност и практикуване на спорт от целевата група над трудоспособна възраст и чрез които ММС подпомага такива дейности са **Българска мастърс федерация** (БМФ) и **Българска федерация „Спорт за всички“** (БФСВ).

През 2022 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на 100 000 лева от Българска мастърс федерация (БМФ) са реализирани **18 спортни прояви** от Държавния спортен календар (ДСК) в спортовете: държавно първенство (ДП) по **ски** (мъже и жени в 10 възрастови групи) с 420 участници от 14 спортни клуба (СК), ДП по **плуване** (мъже и жени в 14 възрастови групи) със 125 участници от 17 СК, ДП по **планинско бягане** (мъже в 7 възрастови групи и жени в 4 възрастови групи) с 25 участници от 12 СК, ДП по **хвърляне** (мъже и жени) с 26 участници от 10 СК, ДП по **мини футбол** (1-ви кръг, кръг мъже 35+, 45+) с 280 участници от 14 СК, ДП по **тенис на маса** (мъже в 7 възрастови групи и жени в 4 възрастови групи) със 135 участници от 21 СК, Национален шампионат (НШ) по **лека атлетика** (мъже и жени) със 140 участници от 9 СК, Отборно държавно първенство (ОДП) по **водна топка** със 150 участници от 5 СК – 2 кръга, ДП по **кану каяк** (мъже и жени) с 52 участници от 8 СК; ДП по **вдигане на тежести** със 17 участници от 6 СК, ДП по **бридж** (отборно мъже и жени) с 50 участници от 8 СК, ДП по **бридж** (двойки за мъже и жени) с 60 участници от 16 СК, ДП по **бадминтон** (мъже в 5 възрастови групи, жени в 2 възрастови групи, 5 категории) с 58 участници от 8 СК, ДП по **плуване** (мъже и жени в 13 възрастови групи) с 252 участници от 13 СК, ДП по **мини футбол** (1-ви кръг, кръг мъже 35+, 45+) със 120 участници от 12 СК, ДП по **тенис на маса** (мъже в 7 възрастови групи и жени в 4 възрастови групи) със 75 участници от 22 СК и ДП по **шахмат** с 40 участници от 6 СК.

Общ брой участници: 2025 от 27 СК – членове на БМФ, и СК – членове на други спортни федерации в 14 вида спорт с проведени държавни първенства в 14 населени места.

Спортни прояви от Международния спортен календар (МСК): **Балканиада по лека атлетика в зала** (мъже и жени) от 12 държави, с участието на 30 български спортисти; **Европейско първенство по гребане** (мъже и жени) от 25 държави, с участието на 10 български спортисти, **Европейско първенство индивидуално по тенис на маса** (мъже и жени) от 45 държави, с участието на 10 български спортисти, **Световно първенство по лека атлетика** (мъже и жени) от 90 държави, с участието на 7 български спортисти, **Европейско първенство по бадминтон** (мъже и жени) от 46 държави, с участието на 8 български спортисти, **Балканиада по лека атлетика на открито за мъже и жени**, от 23 държави, с участието 118 български спортисти, **Световно първенство по борба** (мъже, свободен и класически стил, 5 дивизии, 6 възрастови групи) от 44 държави, с участието на 36 български спортисти.

Общ брой участници: 219 от 5 вида спорт с участие в 7 международни прояви – 2 световни първенства, 3 европейски първенства и 2 балканиади.

През 2022 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на **50 155 лева**, които са 40% процента от общата стойност на проекта на **„Българска федерация спорт за всички“** (БФСВ), се реализираха масови спортни прояви и три спортни прояви за хора от третата възраст. Спортни прояви от ДСК, масови спортни мероприятия и кампании са проведени в **18 общини с участници на възраст от 45 до 80 години** от 26 спортни клуба – членове на БФСВ и спортни клубове – членове на други спортни федерации. От проведените прояви по мащабни са: **Световен ден на предизвикателството** с участници от всички възрастови групи до 85 години от 80 СК, **Световен ден на ходенето** – масова спортна проява за всички хора от различи възрасти и пол, както и „**Открити спортни дни“** – спортни дни с обща насоченост, с цел да се мотивират всички възрастови групи за придобиване на навици за системни занимания със спорт и здравословен начин на живот в спортовете футбол, тенис, волейбол, шах, аеробика; **„Основна гимнастика – трета възраст“** за всички хора между 60-85 год. (мъже и жени); **„Спортни турнири по плуване, лека атлетика и петанк – трета възраст“** – спорт за всички хора над 60 години (мъже и жени), **„Празник на спорта, здравето и дълголетието – трета възраст“** за всички хора над 60 год. (мъже и жени) и **„Зимно предизвикателство“** от всички възрастови групи до 85 години.

Общият брой участници, включен в проекта на БФСВ, в т.ч. и хора над 60-годишна възраст, е **28 357**.

7.3. Социално подпомагане и грижи

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

В програмния период 2021 – 2027 г. България ще получи финансиране в размер на 411,7 млн. лв. за материална подкрепа на най-уязвимите групи, живеещи в бедност и дълбока социална изолация. Мерките по програмата добавят принос към цялостната национална политика за смекчаване на бедността и намаляване на последиците от нея. Подпомагането ще се основава на обективни критерии, на индивидуален подход и оценка на нуждите и ще се реализира на територията на цялата страна. Редът и условията за оказване на подкрепа по програмата са определени с Наредба №РД-06-53 от 17.09.2021 година, а принадлежността на лицата към допустимите целеви групи ще се потвърждава от структурите на Агенцията за социално подпомагане по места. Предвижда се подкрепа за възрастните хора чрез:

- Подпомагане с хранителни продукти и с пакети хигиенни материали.
- Подкрепата с осигуряване на топъл обяд.

Паралелно с материалната помощ хората ще получават и съпътстваща подкрепа, която ще им помогне да преодолеят в дългосрочен план социалната изолация и бедността, в която живеят. Съпътстващите мерки ще бъдат допълнени с насочване към мерки и дейности за заетост и обучения, финансирани от ЕСФ+.

На 19.09.2022 г. е обявена процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR003-1.001 „Топъл обяд“ с няколко крайни срока за кандидатстване. В рамките на шестте срока за кандидатстване са подадени 244 проектни предложения от общини и райони на общини. Обхванатите потребители са повече от 70 хиляди. Общият размер на БФП по процедурата възлиза на 181 329 054,12 лв. Бенефициенти са общини и райони на общини, които могат да предоставят топъл обяд на нуждаещите се лица от 01.10.2022 г. до 30.09.2025 г. Чрез подпомагането с топъл обяд се цели да се осигури здравословна, разнообразна и питателна топла храна за обяд на хора, които не са в състояние сами или с помощта на свои близки да си осигуряват такава.

На 30.09.2022 г. е обявена процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR003-1.002 „Закупуване на пакети с хранителни продукти и хигиенни материали“, с бенефициент Агенцията за социално подпомагане. Целта на процедурата е да се осигурят пакети, съдържащи предварително определена съвкупност от хранителни продукти и пакети, съдържащи предварително определена съвкупност от продукти за хигиенни нужди, предназначени за последващо ежегодно раздаване на нуждаещите се лица от целевите групи, съгласно Наредба №РД-06-53 от 17.09.2021 г. на министъра на труда и социалната политика. Пакетите с хранителни продукти и пакетите с хигиенни материали се разпределят най-малко веднъж годишно. Очаква се най-малко за 300 000 лица и членовете на техните семейства годишно да бъдат закупени хранителни продукти и толкова хигиенни материали.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.3.1. Месечна финансова подкрепа за хора с трайни увреждания над 18-годишна възраст, съобразно степента на увреждането

От 01.01.2019 г. е в сила **Законът за хората с увреждания (ЗХУ)**, с който се отмени действащият дотогава ЗИХУ. Със ЗХУ се уреждат обществените отношения, свързани с упражняване на правата на хората с увреждания в Република България. Законът има за цел да създаде условия за социалното приобщаване на хората с увреждания, да способства за зачитане но човешкото им достойнство и да предоставя подкрепа за тях и техните семейства.

Съгласно чл. 20 от ЗХУ, хората с увреждания съобразно своите потребности имат право на индивидуална оценка на потребностите, която е комплексна и изследва функционалните затруднения на човека с увреждане, свързани със здравословното му състояние и наличието на бариери при изпълнение на ежедневните и други дейности, както и вида на подкрепата.

Същата се изготвя по настоящ адрес на човека с увреждане от специализиран отдел в ДСП към АСП, по искане на човека с увреждане или упълномощено от него лице.

Въз основа на заключенията в индивидуалната оценка на потребностите, директорът на ДСП или оправомощено от него длъжностно лице издава заповед за отпускане на месечна финансова подкрепа и/или отпускане на целеви помощи.

Съобразно разпоредбата на чл.24, ал.2 от ЗХУ, хората с трайни увреждания съгласно индивидуалната оценка на потребностите им, имат право на:

1. финансова подкрепа за осигуряване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия;
2. финансова подкрепа за покупка на лично моторно превозно средство;
3. финансова подкрепа за приспособяване на жилище;
4. финансова подкрепа за балнеолечение и/или рехабилитационни услуги;
5. финансова подкрепа за наем на общинско жилище;
6. месечна финансова подкрепа.

Финансовата подкрепа се състои от 2 компонента – месечна финансова подкрепа съобразно степента на увреждане и целеви помощи съобразно вида на увреждане. Същата е процент от линията на бедност, която ежегодно се актуализира с Постановление на Министерския съвет. За 2022 г. линията на бедност е в размер на 413,00 лв., което е предпоставка за увеличение на отпуснатите средства през годината спрямо предходната.

Правото на месечна финансова подкрепа имат хората с трайни увреждания над 18 годишна възраст, както следва

- ✓ От 50 до 70,99 на сто степен на увреждане – в размер 7 на сто от линията на бедност - 28,91 лв.;
- ✓ От 71 до 90 на сто степен на увреждане – в размер на 15 на сто от линията на бедност – 61,95 лв.;
- ✓ Над 90 на сто степен на увреждане – в размер 25 на сто от линията на бедност – 103,25;
- ✓ над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест - в размер 30 на сто от линията на бедност – 123,90 лв.;
- ✓ над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават социална пенсия за инвалидност - в размер 57 на сто от линията на бедност – 235,41 лева.

За 2022 г. с месечна финансова подкрепа за хора с трайни увреждания по ЗХУ са изплатени средства **в размер на 494 996 998 лв.** и са били подпомогнати ***651 976*** *средномесечен* **брой лица**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.3.2. Финансова подкрепа под формата на целеви помощи за хора с трайни увреждания

През 2022 г. финансирането на целевите помощи за помощните средства, приспособленията, съоръженията и медицинските изделия (ПСПСМИ) за хората с увреждания се осигурява от Бюджета на НЗОК въз основа на сключено споразумение между АСП и НЗОК. Предоставянето на ПСПСМИ се осъществява от АСП, а плащанията се извършват като НЗОК чрез АСП превежда необходимите средства за заплащане на необходимите суми.

За периода **януари-декември 2022** г. на **5 939** ***средномесечен*** брой лица са изплатени средства в размер **на 2 677 449 лв**., в т.ч. на **4 441** ***средномесечен*** брой лица за осигуряване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ).

Целевите помощи съобразно вида на увреждането по реда на ЗХУ са, както следва:

Целеви помощи по ЗХУ	***Средномесечен брой лица за януари-декември 2022 г.***	***Изплатена сума***
Средномесечен брой лица	**5 939**	**2 677 449 лв.**
1. Осигуряване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ)	4 441	
в т.ч. брой деца	217	
2. Покупка на лично моторно превозно средство	3	

3. Приспособяване на жилище	9	
4. Балнеолечение и/или рехабилитационни услуги	3 451	
4.1. Балнеолечение и/или рехабилитационни услуги по чл.76, ал.6 от ЗХУ	991	
5. Наем на общинско жилище	1 127	

В Държавен вестник, бр.27 от 02.04.2019 г. е обнародван и влезе в сила Правилника за прилагане ЗХУ (ППЗХУ) и Методиката за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа за хората с увреждания (Методиката), считано от 01.04.2019 година.

С Методиката се урежда начинът за изготвянето на индивидуална оценка на потребностите на хората с увреждания, включително оценката за потребността от предоставяне на социални услуги, лична помощ или друг вид подкрепа при условия и по ред, определени със закон.

Медицинските условия, експлоатационните срокове и необходимите медицински документи за ПСПСМИ, за които лицата ползват целевата помощ са посочени в Приложение № 2 към чл. 68, ал. 1 от ППЗХУ.

Със заповеди №РД01-364/22.05.2019 г. и №РД01-366/22.05.2019 г. на министъра на труда и социалната политика са посочени списък на медицински изделия и списък на помощни средства, приспособления и съоръщения, предназначени за хора с увреждания. Максималните размери на целевите помощи са определени със Заповед №РД01-365/22.05.2019 г., за определяне на пределни размери (лимити) на помощите за изработване, покупка и ремонт на ПСПСМИ, публикувана в Държавен вестник, бр.44 от 04.06.2019 г., в сила от 04.06.2019 г., като същата отменя Заповед №РД01-508/19.06.2018 година.

В Държавен вестник, брой 50 от 01 юли 2022 г. беше обнародвано Постановление №144 от 29 юни 2022 г. за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за хората с увреждания (ППЗХУ). С направените изменения бяха регламентирани условията, при които от 01.07.2022 г., дейностите по предписване, отпускане, заплащане, и контрол на помощните средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) за хората с увреждания се осигуряват от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) и Регионалните здравноосигурителни каси (РЗОК) в страната.

Съгласно разпоредбата на §24 (изм. - ДВ, бр.8 от 2022 г., в сила от 01.01.2022 г., изм. - ДВ, бр.18 от 2022 г., в сила от 01.04.2022 г.) от Закона за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания, започналите и неприключили до 30 юни 2022 г. производства за предоставяне на целеви помощи по чл.72, т.1, включително плащанията, се довършват при досегашните условия и ред.

Съотносими мерки предприети за справяне с кризата, предизвикана от пандемията COVID-19.

На електронната страница на АСП, в рубрика „Коронавирус COVID-19“ беше публикувана Инструкция за ползване на електронни административни услуги, предоставяни от АСП за улеснение на лицата, включително възрастните хора.

Създадена е възможност за част от административните услугите заявленията да се подават по електронната поща на ДСП по настоящ адрес на лицето. Адресите и

телефоните за връзка с ДСП в страната са публикувани в рубрика „Контакти“ на електронната страница на АСП.

Предвид опасността за здравето и живота на хората и с цел гарантиране на правата им, включително и на възрастните хора по отношение на прилагането на §20 от Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено от Народното събрание на 13 март 2020 г. и за преодоляване на последиците (ЗМДВИПОРНСПП), за времето на въведената епидемична обстановка (до 31.03.2022 г.) беше регламентирано удължаване на сроковете на всички експертни решения (ЕР) на Териториални експертни лекарски комисии (ТЕЛК)/Национална експертна лекарска комисия (НЕЛК) и три месеца след нейната отмяна. По тази причина в Интегрираната информационна система (ИИС) на АСП сроковете на изтеклите в този период ЕР на ТЕЛК/НЕЛК са периодично удължавани.

На лицата с трайни увреждания, на които срокът на ЕР на ТЕЛК/НЕЛК е изтекъл в периода на извънредната епидемична обстановка и нямат нови експертни решения, срокът на заповедите за отпускане на месечна финансова подкрепа, целеви помощи за наем на общинско жилище и направленията за включване в механизма лична помощ, поетапно автоматично са удължавани в ИИС.

В Държавен вестник, брой 53 от 08 юли 2022 г. е обнародван Закон за допълнение на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13.03.2020 г., и за преодоляване на последиците (ЗМДВИОПРНСПП).

В разпоредбата на §20а от Преходните и заключителни разпоредби (ПРЗ) на ЗМДВИОПРНСПП е регламентирано експертните решения на ТЕЛК/НЕЛК за определяне на трайно намалена работоспособност, чийто срок на валидност е изтекъл в периода от 13.03.2020 г. до 30.06.2022 г. да продължат своето действие, но не по-късно от 31.12.2022 г., при условие, че лицата са подали документи за извършване на преосвидетелстване в срок до 15.07.2022 г. С направената законодателна промяна се гарантира осигуряването на правата на всички лица с трайни увреждания, които са предприели активни действия във връзка с извършването на процедурата по тяхното преосвидетелстване.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.3.3. Предоставяне на лична помощ за хората увреждания, съгласно Закона за личната помощ

В Държавен вестник, бр.105 от 18.12.2018 г. е обнародван **Законът за личната помощ** (ЗЛП), който е в сила от 01.01.2019 година. Със ЗЛП се регламентира нов вид подкрепа, дефинирана като механизъм за подкрепа на хора с увреждания, включително и възрастни лица за упражняване на правата им, за пълноценно участие в обществото, да имат възможности за избор, независим живот, активно включване и участие в обществото и достъп до услуги и дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните им ограничения.

Механизмът е основан на гарантирана от държавата финансова подкрепа, индивидуалните потребности и избор на хората с увреждания. С него се даде възможност, лицата с увреждания, които имат изготвена индивидуална оценка на потребностите по реда на глава трета от ЗХУ да бъдат включени в механизма лична помощ. Същата се изготвя от специализирани отдели към ДСП.

Въз основа на заключенията в индивидуалната оценка на потребностите директорът на ДСП или оправомощено от него длъжностно лице издава направление за предоставяне на лична помощ с определен брой часове. Човекът с увреждане, на когото е изготвена индивидуална оценка на потребностите и е издадено направление по реда на глава трета от ЗХУ с определен брой часове за лична помощ, може да заяви предоставянето на механизма лична помощ пред кмета на общината по настоящия си адрес. Предоставянето и финансирането на механизма лична помощ се осъществява от 01.09.2019 г. На общините за 2022 г. са преведени **439 448 116 лв.**

За предоставяне на механизъм лична помощ и е осигурена подкрепа на **43 534** ***средномесечен*** брой ползватели.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.3.4. Предоставяне на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език за глухите и сляпо-глухите лица

В Държавен вестник, бр.9 от 02.02.2021 г. е обнародван Законът за българския жестов език (ЗБЖЕ), който урежда обществените отношения, свързани с признаването на българския жестов език за естествен самостоятелен език и със зачитането на правото на глухите и на сляпо-глухите лица на изразяване и на информация чрез българския жестов език.

Съгласно чл.20 глухите и сляпо-глухите лица имат право на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език до 120 часа годишен лимит. Глухите и сляпо-глухите студенти и докторанти в процеса на обучението си за придобиване на висше образование освен осигурения лимит по ал. 1 имат право на допълнително ползване на преводачески услуги на български жестов език до 60 часа на семестър.

За периода ***януари-декември 2022 г.*** по реда и условията на ЗБЖЕ **са издадени 132 заповеди** за осигуряване на правото на безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език на глухи и сляпо-глухи лица. С РМС №641/01.09.2021 г. максималният размер на средствата за заплащане на един час безвъзмездна преводаческа услуга на български жестов език, предоставена на глухи и сляпо-глухи лица е определен на 10 лв.

Изплатената сума е в размер на **1 290 лева.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

7.3.5. Осигуряване на финансова подкрепа под формата на субсидия от държавния бюджет за организациите на и за хора с увреждания с призната национална представителност

На организациите на и за хора с увреждания с призната национална представителност регулярно се осъществяват плащания в началото на всяко тримесечие, като отчет за предоставените им средства се предоставя в МТСП до 10-то число на месеца, следващ отчетното тримесечие. За отчетния период е осигурена финансова подкрепа под формата на субсидия **на всички 21 организации с призната национална представителност в общ размер 5 088 727 лв.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

7.3.6. Операция „Патронажна грижа +“

Операция **„Патронажна грижа +“** цели да се осигури подкрепа чрез предоставяне на патронажни грижи за възрастни хора и лица с увреждания чрез услуги в домашна среда, както и подкрепа за адаптиране на социалните услуги, делегирани от държавата и дейности в отговор на безпрецедентните предизвикателства, свързани с разпространението на COVID-19. Общият бюджет на „Патронажна грижа +“ е 113 млн. лв. и се реализира в три компонента. Компонент 1 - през 2021 г. са сключени 211 договора на обща стойност 71 693 483 лв. По тях са осигурени възможности за над 45 000 възрастни хора и лица с увреждания да получат услуги, а за 14 994 лица от персонала за социалните услуги, делегирани и държавата дейности - лични предпазни средства и тестове за COVID-19. Компонент 2 - обявен е през м. октомври 2021 г. и предоставя възможност на част от общините, които имат договори по Компонент 1 да продължат предоставянето на услугите с 6 м. в рамките общия бюджет на процедурата. Компонент 3 - продължаване предоставянето на услуги по патронажна грижа в общините – допълнителните споразумения са сключвани през седми месец и са извън отчетния период. За периода до края на 2022 г. са включени 71 253 лица по „Патронажна грижа +“. По Компонент 2 включените лица са 56 572. По Компонент 3 включените в дейностите лица, представители на целевата група, са 4 829.

МИНИСТАРСТВО НА ОТБРАНАТА

7.3.7. Материално подпомагане

През 2022 г. са проведени 11 заседания на Комисията по материално подпомагане на Министерството на отбраната, на които са разгледани **1 510** молби за отпускане на материална помощ, от които **1 070** са удовлетворени, **244** са получили отказ, а **196** са върнати за допълнително анкетно проучване. С еднократни помощи за посрещане на разходи при болест, смърт, злополука и други са подпомогнати: **399** военноинвалиди – 104 270.00 лева; **40** пенсионирани военнослужещи – 11 900.00 лева; **150** военнослужещи – 254 100.00 лева; **3** обучаващи се във висши военни училища – 600 лева; **52** цивилни служители – 81 050.00 лева, **50** ветерани – 8 300.00 лева и **121** военнопострадали с еднократни помощи за погребения в размер на 69 950.00 лева. Общ размер на отпуснатите еднократни помощи през годината – **558 620.00 лева.**

На основание чл.11 от Наредба №1/7.02.2011 г. и въз основа на утвърдени списъци от министъра на отбраната, на свое заседание №11 от 25.11.2021 г. Комисията по материално подпомагане при Министерството на отбраната отпусна допълнително еднократни помощи по случай Коледните и Новогодишните празници на:

1. Девет деца на военнослужещи, загинали при или по повод изпълнение на военната служба по **1 200 лв.** за всяко от тях, общо в размер на **10 800.00 лв.**
2. **197** военноинвалиди с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90% по **420 лв.,** и на **689** родители на преживял съпруг/съпруга/ на български граждани, загинали при или по повод изпълнение на военната служба по **170 лв.** за всеки от тях, общо в размер на **199 870.00 лв.**

През 2022 г. в Централния регистър на военноинвалидите и военнопострадалите (чл.328, ал.1, т.5 от ЗОВСРБ) са обработени общо 536 документа. Регистрирани са нови 68 правоимащи, на които са издадени книжки за военноинвалид или военнопострадал; на 34 човека са изготвени дубликати на загубени книжки, а на 95 са издадени/продължени рецептурни книжки. На 11 човека са преиздадени книжките за

военноинвалид или военнопострадал по новия образец от 2016 г., а на 236 правоимащи документите са презаверени. Обработени са и 80 документа и книжки, при които има и е отразена настъпила промяна в обстоятелствата. На 3 човека е отказано за вписване като военноинвалид или военнопострадал в Централния регистър на военноинвалидите и военнопострадалите. На 9 човека са им поискани допълнително документи за уточняване на обстоятелствата при които кандидатстват.

Ежемесечно се подава актуализирана информация за правоимащите военноинвалиди и военнопострадали на НЗОК.

Проведени са 2 заседания на Комисията за разглеждане на заявленията, подадени на основание чл.12, ал.1 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

7.3.8. Социална кухня

Чрез социалните кухни към Министерството на отбраната се предоставя безплатен обяд през работните дни от седмицата на пенсионирани военнослужещи от МО, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, ветерани от войните, военноинвалиди, военнопострадали и български граждани, участвали в мисии и операции на въоръжените сили на Република България извън територията на страната. Право да ползват социалните кухни към МО имат изброените лица, ако отговарят на някое от следните условия:

- месечният им доход да е по-нисък от размера на определената минимална работна заплата за страната, което се доказва с официален документ, издаден от Националния осигурителен институт – относно размера на пенсията, или друг официален документ и декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на агенцията за липса на допълнителни доходи по смисъла на §1, ал.1, т.9 и 10 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, в т.ч. от наеми, лихви, възнаграждения;

- да са с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, удостоверено от експертно решение на ТЕЛК, и да не са в съжителство с други лица, способни да се грижат за тях, като последното обстоятелство се удостоверява с декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на агенцията; месечния доход на тези лица следва да е по-нисък от размера на определената минимална работна заплата за страната, увеличен с коефициент 1,2, което се доказва с официален документ, издаден от Националния осигурителен институт - относно размера на пенсията, или друг официален документ.

Социалните кухни на МО са 26 броя с общ капацитет 1 059 човека, като средно хранещите се са около 700 човека в гр. Пловдив, гр. Стара Загора, гр. Карлово, гр. Асеновград, гр. София, гр. Дупница, гр. Кюстендил. Гр. Ботевград, гр. Благоевград, гр. Банско, гр. Чирпан, гр. Шумен, гр. Пазарджик, гр. Казанлък, гр. Плевен, гр. Ловеч, гр. Лом, гр. Варна, гр. Сливен, гр. Хасково, гр. Русе, гр. В.Търново, гр. Айтос, гр. Видин, гр. Ямбол, гр. Бургас.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

7.3.9. Проект „Колко са социални социалните държави в стареещa Европа? Типологизация и развитие според дългосрочната грижа“ (2020–2023) – ръководител доц. д-р Стоянка Черкезова

Целта на изследването е да направи типологизация на страни в Европа според определени признаци, свързани с организацията, правилата за достъпност и покритието

на дългосрочната грижа (ДГ) за възрастни в тях въз основа на сравнителен емпиричен анализ според система от количествени показатели.

Очаквани резултати в края на плановия проект: Въз основа на тази типологизация могат да бъдат направени изводи за това как различно организираните системи за дългосрочна грижа се справят с покритието на потребностите от нея, което е важно за подбора на политики в България в бъдеще.

За осъществяването на целта през годината продължи прецизирането на показателите, които да участват в класификацията и типологизацията на страните. Стартира процесът на класификация на страните и разпределянето им в групи.

Получени резултати през 2022 г.:

1. Доусъвършенствана е и емпирично прецизирана система от показатели, класифицирани в четири групи: „Общи системни показатели за държавата на благосъстоянието“; „Организация на архитектурата на ДГ“; „Показатели за потребности от ДГ”; „Резултативни показатели“.
2. Отпаднаха част от показателите, за които не може да бъде намерена коректна информация.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

Направление 8 – Развитие на солидарност между поколенията

8.1. Разпределение и диверсифициране на отговорностите, свързани с дългосрочната грижа за старите хора.

8.2. Активно включване на хора в пенсионна възраст в доброволчески мрежи за солидарност и полагане на грижи за най-старите

8.3. Разработване на схеми за предаване на опита от по-възрастните към по-младите

8.4. Развитие на обществена чувствителност и разбиране към проблемите на възрастните хора

8.5. Формиране на отговорност и отчитане на въздействието на политически и административни решения върху бъдещето на младите поколения

Направление 9 – Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи

9.1. Създаване условия за пълно обхващане на децата в детски градини и предучилищни форми на обучение

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.1. Създаване условия за пълно обхващане на децата в детски градини и предучилищни форми на обучение

9.1.2. BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование”

Изпълнението на посочените две мерки се подпомага чрез процедура BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, финансирана по ОП НОИР. Предоставената безвъзмездна финансова помощ (БФП) за срока на проекта (42 месеца, до 16.11.2022 г.) е в размер на **82 500 000,00 лв**. Дейностите се изпълняват от Министерство на образованието и науката (МОН) в партньорство с Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

Основната цел на проекта е навременното ранно обхващане и образователното приобщаване на деца от уязвимите групи в предучилищното образование, подкрепа на достъпа им до качествено образование, подкрепа на социалното им приемане и сближаване. Проектът се изпълнява в **5 дейности** за: допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи; подкрепа на деца, вкл. обезпечаване на средства за такси за детски градини с повишена концентрация на деца от уязвими групи; осигуряване на допълнителен педагогически и непедагогически персонал, осигуряване на учебни материали, пособия, помагала и др.; обучения на педагогическия персонал за откриване на обучителни затруднения при децата и за прилагане на методиката за усвояване на българския език, обучение на непедагогическия персонал за работа с родители от уязвими групи и родители на деца със СОП при реализиране на взаимодействието „детска градина-семейство“; подкрепа за родители на деца от уязвими групи за формиране у тях на мотивация за активно приобщаване на децата им в системата на предучилищното образование.

Срокът на изпълнение на проектните дейности е удължен до 31.07.2023 г., а бюджетът е увеличен с 4 811 250,40 лв.

От началото на проекта са постигнати следните резултати: в **допълнително обучение по български език** са включени общо **49 019 деца**, а в Дейност 1 са се включили общо **1137 детски градини/училища**. От началото на проекта до момента са възстановявани **разходи за такси на 46 053 деца**. Назначени са **1831 педагогически и непедагогически специалисти**.

Обучени са **2000 учители** за прилагане на специализираната методика за обучение по български език. До момента са издадени **2000 сертификата**. Обученията са организирани от Министерство на образованието и науката.

Към настоящия момент изпълнението на дейностите на партньора ЦОИДУЕМ е приключило, като от началото на проекта, партньорът е постигнал следните резултати:

Проведени са **60 обучения** на непедагогически персонал и други заинтересовани страни (авторитети от и за общността, представители на неправителствени организации, родители и др.) за прилагане на Методиката за работа на непедагогическия персонал с родители от уязвими маргинализирани групи и родители на деца със СОП при реализиране на взаимодействието „детска градина – семейство“. Обучени са **915 лица**, от които 225 непедагогически персонал и 690 заинтересовани страни.

Изработен е **видеоклип за мотивиране на родители на деца от уязвими групи**.

Изготвен е **доклад „Проучване и картографиране на средата, в която се реализира взаимодействието детска градина – семейство“**.

Разработена и отпечатана е **Методика** за работа на непедагогическия персонал с родители от уязвими маргинализирани групи и родители на деца със СОП при реализиране на взаимодействието „детска градина – семейство“ и **обучителна програма към нея**.

Разработен и разпространен е **сборник „Добри практики за взаимодействието на детска градина – семейство с участието на непедагогически персонал“**. Проведени са **60 мотивационни кампании**. Организирани и проведени са **4 национални конференции** за обмен на добри практики.

Организирани и проведени са **3 национални конференции** за обмен на добри практики за мотивиране на взаимодействието с родителите между педагогическите и непедагогическите специалисти.

В резултат на проведена обществена поръчка е изготвен **интерактивен образователен филм**, насочен към родителската общност с цел изграждане на положителни обществени нагласи към значимостта на предучилищното образование и недопускане на дискриминация при реализиране процеса на предучилищно образование и **наръчник** за ползване на образователния филм.

Изпълнението на мярката е на територията на цялата страна и се очаква да окаже въздействие по райони и региони на страната.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.3. Финансиране на екипите за обхват по ПМС100/08.06.2018 г. чрез Национална програма „Заедно за всяко дете“

За реализирането на приоритетите, свързани с максималното обхващане и включване на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система, е създаден постоянно действащ **Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст** за постигане на междуинституционално сътрудничество. Работата по Механизма се подпомага чрез изпълнение на дейностите по Национална програма „Заедно за всяко дете“. Чрез реализиране на дейностите по програмата са подобрени взаимодействието и комуникацията между представителите на различните институции, участващи в екипите за обхват, създадени са условия за взаимодействие с родителите за привличането и ангажирането им в процеса на обхващане и включване на децата и учениците в образователната система.

В съответствие с общата и специфичните цели на НП „Заедно за всяко дете“ през 2022 г. са реализирани дейности в два тематични модула с бюджет, както следва:

- Модул 1 „Подпомагане на екипите за обхват“– **2 490 000 лв.**;
- Дейност 1 – **100 000 лв.**;
- Дейност 2 – **2 390 000 лв.**;
- Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст – **100 000 лева.**

По Модул 1, Дейност 1 са финансирани **48 институции**. От тях: 20 регионални управления на образованието, 24 училища и 4 детски градини. Със средствата от програмата са реализирани **6034 посещения на адрес**. В резултат от работата на екипите за обхват са върнати в образователната система **764 деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст**. Проведени са **3802 срещи** с родителите на деца и ученици в риск или отпаднали от образователната система.

Съобразно спецификата и конкретните нужди на екипите за обхват, по Дейност 2 от Модул 1 са осигурени средства за постоянен достъп до Информационната система за реализация на Механизма на местните комисии за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни.

По Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст“ са финансирани **46 държавни и общински детски градини и училища**. Включени са **4970 родители** на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Организирани и проведени са:

- **124 информационни кампании** сред родителите и общността за ролята на образованието на децата им;
- **178 дейности** за приобщаване на семействата към училищния живот и мотивирането им за образованието на техните деца с участието на **3510 родители**;
- **93 обучения** с участието на **1948 родители** за разпознаване, превенция и предотвратяване на негативни прояви между децата и учениците – дискриминация, агресия, насилие, тормоз и др.;
- **117 инициативи** за популяризиране на добри практики във взаимодействието на институциите за обхващане и включване на деца и ученици в образованието с участието на **3236 родители**.

Всички финансови средства по модула са усвоени.

Изпълнението на мярката е на територията на цялата страна и оказва въздействие на национално, регионално и на местно равнище по посока на подобряване на сътрудничеството и диалога с родителите с цел ефективно включване и трайно приобщаване на децата и учениците в образователния процес.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

9.1.4. Проект „Социалнопсихологически фактори и модели за адаптация към детски заведения (2019–2022)“ – ръководител гл. ас. д-р Надя Матеева

Целта на проекта е да се проследят и сравнят различните теоретични и приложни модели за адаптация на детето към детски заведения; да се идентифицират ефективните форми на работа и социално-психологическите фактори, влияещи на тези процеси; да се предложат, апробират и валидизират стандартни и подобрени програми за приложение на по-ефективни модели и да се препоръчат оптимални стратегии и конкретни практики, които възрастните (родители и педагози) да използват за по-успешна адаптация на децата в този значим за тяхното развитие преход.

През 2022 г. са получени следните резултати:

1. Подготвени са два доклада с резултати от изследването, представени национална и международна конференция;
2. Подготвени са препоръки на базата на получените резултати, които могат да се използват в работата в областта на адаптацията на децата към детски заведения;
3. Подготвя се нова методика на базата на получените резултати за по-детайлно изследване на родителските и педагогическите практики, които влияят върху процесите на адаптация.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

9.2. Осигуряване на равен достъп на всички деца до образование във всички образователни степени без разлика на етническа принадлежност, пол, произход, вероизповедание, социално положение и др.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.1. Осигуряване на равен достъп на всички деца до образование във всички образователни степени без разлика на етническа принадлежност, пол, произход, вероизповедание, социално положение и др.

Равният достъп до образование се осигурява чрез:

- Определяне на средищни и защитени детски градини и училища;
- Осигуряване на безплатен транспорт за децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас включително;
- Оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти.

И през 2022 г. са осигурени условия за равен достъп до предучилищно и училищно образование чрез определяне на средищни и защитени детски градини и училища, както и чрез осигуряване на безплатен транспорт за децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас включително. През 2022 календарна година са изпълнявани дейности в рамките на две учебни години.

С Решение № 832 на Министерския съвет от 01 декември 2021 г. за приемане на **Списък със защитените детски градини и защитените училища в Република България за учебната 2021/2022 година** (публ. 07.12.2021 г.) са определени защитените институции в Република България за 2021/2022 учебна година. Включени са 78 защитени детски градини и 26 части от детски градини, от 104 населени места, от 77 общини, от 26 области, и 162 защитени училища, от 162 населени места, от 108 общини, от 26 области или **общо 266 защитени институции**.

С Решение № 833 на Министерския съвет от 01 декември 2021 г. е приет **Списък на средищните детски градини и училища за учебната 2021/2022 година**. Определени са средищните институции за 2021/2022 учебна година и са включени **общо 971 средищни институции** – 192 детски градини, 44 части от детски градини и 735 училища, от 648 населени места, от 240 общини, от 28 области. По данни на РУО към началото на учебната 2021/2022 година в тях се обучават общо **17 822 деца** и **176 083 ученици**, като пътуващите деца в задължителна предучилищна възраст в детските градини са 2 676, а учениците до 16-годишна възраст са 37 309.

С Решение № 994 на Министерския съвет от 09 декември 2022 г. е приет **Списък със защитените детски градини и защитените училища в Република България за учебната 2022/2023 година**, в който са включени 78 защитени детски градини и 24 части от детски градини, от 102 населени места, от 77 общини, от 26 области, и 164 защитени училища, от 164 населени места, от 105 общини, от 26 области или общо **266 защитени институции**.

С Решение № 991 на Министерския съвет от 08 декември 2022 г. е приет **Списък със средищните детски градини и училища в Република България за учебната 2022/2023 година**, в който са включени **957 средищни институции** – 194 детски градини, 39 части от детски градини и 724 училища, от 647 населени места, от 242 общини, от 28 области.

Предложенията в Списъка на защитените и Списъка на средищните детски градини и училища са изготвени от междуведомствена комисия, определена от министъра на образованието и науката, с представители на Министерството на образованието и науката, Министерството на финансите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на здравеопазването и Националното сдружение на общините в Република България.

За 2022 г. е осигурен **безплатен транспорт** за **91 410 деца** в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас включително, посредством 5151

маршрута. Извършено е събиране, обобщаване, систематизиране и анализ на информацията за пътуващите деца в задължителна предучилищна възраст и за учениците до държавните и общински училища и детски градини, свързана с разпределяне на средства по чл. 283, ал. 1 от ЗПУО. Разпределени са средствата за осигуряване на безплатен транспорт за децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас включително по чл. 283, ал. 1 от ЗПУО за бюджетната 2022 година.

Осигурени са за **безвъзмездно ползване**: познавателни книжки по всички образователни направления – за децата (от I до IV възрастова група) в предучилищна възраст, вкл. в Европейските училища; учебници, учебни комплекти, учебни помагала (одобрени в единна система с учебниците) и достъп до електронно четими учебници на учениците от I до VII клас в държавните, общинските, частните училища, и на учениците от I до VII клас, обучавани в Европейските училища. Прието е Постановление № 90 на Министерския съвет от 20.05.2022 г. за изменение и допълнение на ПМС № 79 от 13.04.2016 г. за безвъзмездното ползване на познавателни книжки за децата от първа възрастова група от учебната 2022/2023 година; актуализирани са нормативи за V, VI и VII клас с включен учебен предмет „Компютърно моделиране и информационни технологии“.

Утвърден е със заповед на министъра на образованието и науката **списък с одобрените познавателни книжки, учебници и учебни комплекти**, които ще се използват в системата на предучилищното и училищното образование през учебната 2022 – 2023 година.

Системата на предучилищното и училищното образование е осигурена с познавателни книжки, учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване за учебната 2022 – 2023 година, вкл. за децата и учениците в Европейските училища (достъп до електронно четими учебници за учениците от I до VII клас).

Осигурени са за безвъзмездно ползване учебници/учебни комплекти, отпечатани на **брайлов шрифт** на ученици с нарушено зрение, учебници/учебни комплекти по специалните учебни предмети на **ученици с увреден слух** в общинските, държавните и частните училища.

Одобрени са през 2022 година учебници по учебни предмети: компютърно моделиране и информационни технологии, религия (християнство-православие), чужд език, информатика и физическо възпитание и спорт; учебни комплекти по учебни предмети: чужд език – руски език, за постигане на ниво B2.1 от OEEP (за обучение в XI и в XII клас по рамкови учебни планове) и родинознание за II клас след извършени обективно необходими промени на съдържанието, графичния дизайн, полиграфическото и/или електронното изпълнение на одобрените учебни комплекти по околен свят за II клас.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.2. BG05M9OP001-2.056 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи, интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ - Компонент 2

Мярката има за цел да създаде ефективен и иновативен модел за устойчива социалноикономическа интеграция на хора от уязвимите групи и повишаване качеството на живот, социалното включване и трайната интеграция на представители от уязвими групи чрез реализацията на комплексни мерки и прилагането на интегриран подход за заетост и образование. Тя се изпълнява чрез реализирането на т.нар. „меки мерки“ в рамките на интегрираните проекти по ОП РЧР и ОП НОИР към изпълняваните

инвестиционни проекти от общините-бенефициенти по Приоритетна ос 1 на ОПРР 2014-2020 г. Процедурата е чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с интегрирано проектно предложение BG05M9OP001-2.056 „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – Компонент 2.

Финансирането по ОП НОИР е насочено изключително към образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства чрез допълнително обучение по български език за децата и учениците (вкл. за децата и учениците, търсещи или получили международна закрила), за които българският език не е майчин с провеждане на допълнителни занимания със застрашени от отпадане от училище ученици от етническите малцинства и учениците, търсещи или получили международна закрила. Участието на училища и детски градини в изпълнението на проекти по тази процедура е допустимо при ясна демаркация на дейности, участници и финансиране с аналогични проекти.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.3. BG05M2OP001-5.001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“

Мярката се изпълнява по проект на ОП НОИР с общ бюджет на безвъзмездната финансова помощ **109 562 555 лв.** и е с **период на изпълнение 35 месеца**. Проектът се финансира по линия на Инструмента за подкрепа на преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, и подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката (REACT-EU) и цели да не се допусне прекъсване на образователния процес и приобщаващото образование в условията на кризи, както и да не се допусне отпадане от училище поради наложилото се обучение от разстояние. Предвидените дейности са пряко свързани с преодоляване на последиците, предизвикани от пандемията от COVID-19 и са свързани с техническото обезпечаване на образователната система и осигуряване на условия за провеждане на обучение от разстояние в електронна среда.

Проектът се изпълнява в **5 дейности** – закупуване на технически средства за педагогически специалисти и ученици, обучение на ученици, вкл. от уязвими групи за придобиване на умения за обучение от разстояние в електронна среда, обучение на педагогически специалисти за усъвършенстване на уменията им за преподаване от разстояние в електронна среда, обучение на образователни медиатори и родители за придобиване на умения за работа в електронна среда.

Към 31.12.2022 г. са постигнати следните резултати:

По Дейност 1 – закупуване на технически средства за педагогически специалисти и ученици, от началото на изпълнение на дейността са предоставени за временно използване **43 486 технически устройства** на ученици и педагогически специалисти с цел осигуряване на непрекъсваемост на образователния процес и предоставяне на условия за работа и обучение от разстояние в електронна среда.

По Дейност 2 – сформирани са **17 256 групи за обучение**, от които 15 468 са успешно приключили. В сформираните групи са включени **89 779 ученици** и са издадени **82 435 сертификата за преминато обучение**.

По Дейност 3 – сформирани са **2172 групи за обучение**, от които 2002 са успешно приключили. В сформираните групи са включени **10 650 педагогически специалисти** и са издадени **10 326 сертификата за преминато обучение**.

По Дейност 4 – сформирани са **4979 групи за обучение**, от които 3189 са успешно приключили. В сформираните групи са включени **24 697 участници**, от които 1915 са образователни медиатори. Издадени са **23 270 сертификата за преминато обучение**.

По Дейност 5 – за **2071 ученици** са заявени часове за включване в допълнително синхронно обучение от разстояние в електронна среда, като 1220 са взели часове, а 851 са със статус „завършил обучение“.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.3. По-пълно обхващане на учениците в задължителните образователни степени и превенция на отпадането им от образователната система

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Следва да се има предвид, че съгласно §1, т.11, буква Д от Допълнителни разпоредби на Закона закрила на детето „Дете в риск“ е и дете, за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

С оглед на това, Агенцията за социално подпомагане е институция – партньор в изпълнението на *Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст* – Механизма.

Целта на Механизма е да се подобри междуинституционалното взаимодействие чрез определяне на функциите и задълженията на всички отговорни страни, за постигане на по-пълен обхват и включване в системата на образованието на децата и учениците, които не са обхванати в образователната система, за които има риск от отпадане от училище и детска градина или са напуснали преждевременно образователната система.

Механизмът включва създаване и дейност на екипи за съвместна работа на институциите за обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (екипи за обхват), както и взаимодействие на институциите по прилагането на комплекс от мерки за обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система. Съгласно Механизма съществува организиране на регулярен обмен на информация между ангажираните институции и координиране на техните съвместни действия за налагане на съответни санкции по реда на Закона за закрила на детето, Закона за предучилищното и училищното образование и Закона за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните на родители, чиито деца в задължителна предучилищна и училищна възраст не посещават училище. Екип за обхват се създава към всеки район на обхват, като екипите, координирано с директорите на съответната образователна институция, предприемат мерки за обхващане, реинтеграция и превенция в образователната система.

В АСП се администрира справка за изпълнението на Механизма (от страна на териториалните структури), като данните от стартирането на учебната 2020/2021 г. **към 31.12.2022 г.** (по информация, предоставена от регионалните дирекции за социално подпомагане) са следните:

- На територията на страната са сформирани **1 090** екипа за съвместна работа на институциите за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст – т.н. екипи за обхват.
- Броят на служители на ДСП, включени в екипите, е **1 152**.

- Общият брой на осъществени посещения от екипите на ДСП с натрупване е **4 695**.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.1. По-пълно обхващане на учениците в задължителните образователни степени и превенция на отпадането им от образователната система

Създаденият с ПМС №100/08.06.2018 г. (Обн. ДВ. бр.50 от 15 Юни 2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.82 от 18 Октомври 2019 г.) постоянно действащ **Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст** се прилага активно в цялата страна по отношение на децата и учениците, които не са обхванати в образователната система, за които има риск от отпадане от училище и детска градина или са напуснали преждевременно образователната система. На територията на страната са сформирани **1222 екипа за обхват**, с включени **18 186 участници от различни институции** – представители на регионалните управления на образованието, на училища и детски градини, на съответната община, на дирекция „Социално подпомагане“ и на областна дирекция/районно управление на Министерството на вътрешните работи. Според спецификата на дейността и изпълняваните дейности в екипите за обхват се включват и служители на дирекции „Бюро по труда“ или филиали в съответното населено място, на детска педагогическа стая, представители на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, на регионалните здравни инспекции, кметове и кметски наместници на малки селища и представители на други институции, медиатори и др.

Върнатите и трайно включени в образователната система от екипите за обхват деца и ученици са **10 180**, от които:

- 5-годишни деца – 5036;
- 6-годишни деца – 1752;
- Ученици в задължителна училищна възраст – 3392.

Предприетите още в началото на м. септември 2022 г. дейности по Механизма и месечният мониторинг от страна на МОН оказват положителен ефект по отношение на:

- Записване в детска градина или училище на 7270 деца и ученици, които никога не са били обхванати. Така броят на върнатите от екипите деца и ученици е увеличен от 8700 на 10 180;
- Включване на 5-годишни деца в предучилищното образование, като коефициентът на записаните е с 1,96 по-висок спрямо септември-ноември 2021 година.
- Намаляване на броя на отпадналите ученици в сравнение с милата година към същия период – от 57 287 на 53 464;
- Обхванатите ученици след завършено основно образование и записани в VIII клас, като коефициентът на обхват е по-висок с 0,54 в сравнение с 2021 година;
- Активността на екипите за обхват, изразяваща се в актуализиране на данните за децата и учениците със статус „в чужбина“.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.2. Изпълнение на ПМС №100 за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в предучилищна и училищна възраст

Екипите за обхват извършват своите посещения на адрес по утвърден ежемесечен график, както и при всяка възникнала необходимост за решаване на конкретен случай с цел предотвратяване отпадането на децата и учениците от образователната система. Оказана е подкрепа на семейства, при които рисковете от отпадане на децата са повишени. Проведени са работни срещи на екипите, на които се предлагат, коментират и извеждат мерки за превенция на риска от отпадане на ученици, за които има налични индикатори – отсъствия, слаб успех и проблемно поведение. Осъществен е регулярен обмен на информация между отделните екипи и ангажираните институции за проследяване на конкретни случаи.

За реализиране на дейности, свързани с обхващането на децата в образователната система е търсено съдействието на кметовете на общини за предоставяне на информация за децата, които следва да постъпят в първи клас за учебната 2022/2023 година. В резултат на получената информация са планирани и организирани през летните месеци (извън планираните графици) посещения в домовете на тези, за които има риск да не постъпят в групите за предучилищно образование или в първи клас. Данните отчитат, че коефициентът на записаните 5-годишни деца е с 1,96 по-висок спрямо септември-ноември 2021 година.

Ежемесечно са провеждани работни срещи на Областните координационни центрове, създадени за координиране на дейностите по Механизма с цел обсъждане и предприемане на дейности от всички заинтересовани в процеса институции, както и представяне на насоки за организиране работата на екипите за обхват.

Мярката се осъществява на национално равнище и оказва въздействие на национално, регионално и на местно равнище за успешно включване и трайно приобщаване на децата и учениците в образователния процес.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.3. BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“

Основната цел на проекта е да се подпомогне равния достъп до качествено образование и по-пълното обхващане на учениците в училищното образование чрез дейности за преодоляване на затруднения в обучението и пропуски при усвояването на учебното съдържание. Изпълняват се **8 дейности**, свързани с изработване на инструментариум за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система, обучения на педагогическите специалисти за прилагане на инструментариума, за допълнително обучение по учебни предмети за превенция на обучителни затруднения и/или за преодоляване на системни пропуски при усвояването на учебното съдържание, допълнителни обучения във втори гимназиален етап с цел успешно полагане на държавните зрелостни изпити (ДЗИ), осигуряване на занимания по интереси за стимулиране на творческите изяви и повишаване на мотивацията за учене, кариерно ориентиране с цел продължаване на образованието и участие на пазара на труда, за работа с родителите чрез включване на образователни медиатори, социални работници, ромски авторитети и лидери и за участие в междуучилищни дейности.

Бюджетът на проекта е в размер на **150 746 889,09 лв**. с период на изпълнение **41 месеца**, считано от 28.02.2019 г. до 31.07.2022 г. Изпълнението на дейностите по проекта е приключило.

Постигнати са следните резултати за целия период на изпълнение на проекта:

- Изработен е **„Инструментариум за ранно идентифициране на ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система”** и са проведени **обучения на 255 обучители** за реализацията на Дейност 2;
- Проведени са **обучения** за прилагане на Инструментариума по Дейност 2 на **10 653 педагогически специалисти**;
- На 139 379 ученици в риск от отпадане от образователната система са издадени **996 524 удостоверения** за успешно преминати допълнителни обучения в учебните 2018/2019, 2019/2020 и 2020/2021 години по Дейност 3;
- 39 002 ученици в риск от отпадане от образователната система са получили **125 498 удостоверения** за успешно преминати допълнителни обучения в учебната 2021/2022 година по Дейност 3а;
- На 13 980 ученици в риск от отпадане от образователната система са издадени **80 039 удостоверения** за успешно преминати допълнителни обучения във втори гимназиален етап за преодоляване на пропуски при усвояването на учебното съдържание и/или за актуализация на компетентностите с цел успешно полагане на държавния зрелостен изпит по български език и литература, както и държавни зрелостни изпити по други предмети от общообразователната подготовка по Дейност 4;
- На 1578 ученици в риск от отпадане от образователната система са издадени **3745 удостоверения** за успешно преминати допълнителни обучения във втори гимназиален етап на ученици от маргинализирани общности за преодоляване на пропуски поради кризата от COVID-19 с цел успешно полагане на ДЗИ по български език и литература за придобиване на гимназиално образование по Дейност 4а;
- Общият брой ученици преминали успешно обща подкрепа чрез осигуряване на занимания по интереси за стимулиране на творческите изяви и за повишаване на мотивацията за учене по Дейност 5 е **36 231**;
- Общият брой на учениците, обхванати от дейности по кариерно ориентиране по Дейност 6, е **34 434**;
- Назначените образователни медиатори и/или социални работници по Дейност 7 и Дейност 7а са **903**;
- По Дейност 8 на проекта са проведени **120 междуучилищни дейности**, като в тях участие са взели **7131 ученици** от **347 училища**.

Мярката се осъществява на национално равнище.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.4. Национална програма „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“

Националната програма е одобрена с Решение № 302 от 13 май 2022 г. г. на Министерския съвет.

Цели на програмата:

- Образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми, чрез реализиране на дейности от общините за

образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторичната сегрегация;
- Осигуряване на подкрепяща образователна среда, насърчаваща позитивното взаимодействие между всички участници в образователния процес в условията на несегрегирани, приемни образователни институции.

Изпълнени са **дейности в следните направления**:
- Реализиране на дейности в несегрегирани, приемни образователни институции за осигуряване на образователна среда, насърчаваща взаимното общуване между деца в задължително предучилищно образование, ученици, родители и педагогически специалисти;
- Осигуряване на безплатен транспорт в рамките на населеното място за деца в задължително предучилищно образование и за ученици, посещаващи сегрегирани образователни институции с цел достъп до образование в несегрегирани приемни образователни институции, както и за деца и ученици, живеещи в отдалечени райони, но посещаващи несегрегирани образователни институции;
- Подпомагане на децата в задължително предучилищно образование и на учениците до VII клас, включени в процеса на образователна десегрегация, чрез осигуряване на безплатни учебни пособия и материали;
- Включване на дейността на непедагогическия персонал (образователни медиатори, помощници на учителите и социални работници в образованието) в процеса на образователна десегрегация и превенция на вторичната сегрегация чрез взаимодействие с родителите, децата и учениците, и педагогическите специалисти.

Изпълнението на програмата за 2022 г. е следното:
- **Брой подпомогнати общини** за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация – **12**.
- **Брой деца и ученици**, за които е осигурен **безплатен транспорт** в рамките на населеното им място – **534**.
- **Брой деца в задължително предучилищно образование и ученици до VII клас**, включени в процеса на образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация, и за които са осигурени **учебни пособия и материали** – **1526**.
- **Брой мотивационни дейности**, свързани с десегрегационните процеси и задържането на децата и учениците в образователната система – **27.**
- **Брой родители**, включени по проекта и участвали в проектните дейности с цел повишаване на мотивацията им да записват децата на детска градина и училище – **491**.
- **Брой образователни медиатори и друг непедагогически персонал**, включени в проектните дейности – **26**.
- **Брой реализирани дейности** с родители, деца и ученици и представители на институции за изграждане на среда, осигуряваща ефективен процес на десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация – **26**.

Мярката се осъществява на национално равнище.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.5. Реализиране на интегрирани дейности за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства в уязвимо положение чрез

осигуряване на ефективен процес на обхват, задържане и реинтеграцията им в образователната система

9.3.6. Реализиране на дейности за десегрегация на сегрегирани образователни институции и за създаване на условия за реализиране на мерки за превенция, предотвратяване и преодоляване на процеса на вторична сегрегация

Мерки 9.3.5. и 9.3.6. се изпълняват чрез дейности по **Национална програма „Подпомагане на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация“** и чрез **Програмата за дейността на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства** за периода 2022-2024 година, приета с Решение на Министерски съвет № 919 от 17.10.2022 г.

Основна цел на Програмата за дейността на ЦОИДУЕМ (2022-2024 г.) е осигуряване на условия за развитие на политиката за образователна интеграция и интеркултурно образование на децата и учениците от етническите малцинства и етнокултурните общности чрез осигуряване на ранен и равен достъп до качествено, ценностно-ориентирано предучилищно и училищно образование. С тригодишната програма се осъществяват дейности по три основни направления:

1. Разработване и изпълнение на проекти чрез участие в конкурси за привличане на средства извън държавния бюджет.
2. Реализиране на мерки, свързани със стратегическите цели на Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и целите на настоящата Програма за дейността на ЦОИДУЕМ (2022 – 2024).
3. Мониторинг и оценка на въздействието на политиките за образователна интеграция и интеркултурно образование на децата и учениците от етническите малцинства и от етнокултурните общности чрез методически и аналитично-прогнозни дейности за планиране, наблюдение и отчитане на изпълнението им.

Очакваните ефекти са насочени към гарантиране на устойчивост на процеса на образователна интеграция и интеркултурно образование, намаляване на неравенствата, насърчаване на социалното включване, мотивация на деца и родители за образование, системна работа с родителите за привличането им като пълноценни участници в образователния процес.

Мерките се осъществяват на национално равнище.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

9.3.7. Проект „Влиянието на пандемията от COVID-19 върху ромите и жителите на големите градски гета“ (2020–2022) – ръководител проф. д-р Илона Томова

Цел на изследването: Изследователският екип си поставя за задача да изследва влиянието на политическите решения във връзка с превенцията и ограничаването на заболяването върху ромските общности.

През 2022 г. екипът от ИИНЧ-БАН постигна следните резултати от проекта:

1. Проучени са добри практики за справяне с кризисната ситуация в ромските общности в други европейски страни.
2. Анализирани са експертни оценки за адекватността на мерките на българските правителства за:

- ограничаване на заразата и превенцията на разпространението ѝ в ромските махали;
- запазване на работата и доходите на ромските семейства;
- отражението на пандемията върху обучението на ромските деца;
- социалното подпомагане на най-нуждаещите се;
- ролята на структурите на гражданското общество за смекчаване на удара на пандемията върху ромите като уязвима група;
- политическия и медийния дискурс за ромите по време на извънредното положение и месеците след него.

3. Изследвано е влиянието на пандемията върху образованието на ромски деца в общините Благоевград, Криводол и Велинград (експертни интервюта с директори на училища, учители, зам. кметове и образователни медиатори). Предоставен е анализ на установените проблеми и предложения за решаването им на Местните активни групи за интеграция на ромите.
4. Проведено е обучение на млади изследователи, включени в работата по проекта, за теренна и аналитична работа (стажант и докторант в областта на етно-демографските изследвания).
5. Предстои обобщаване на анализите и представянето им пред Научен семинар на Департамент „Демография“ на ИИНЧ-БАН.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

9.4. Преодоляване неграмотността в средите на бедното население и в групите в неравностойно положение

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.4.1. BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“

Мярката се реализира по ОП НОИР. Основната цел на процедура „Ограмотяване на възрастни – 2“ е подкрепа на уязвими групи за социално включване чрез осигуряване на достъп до образование и обучение за по-добра реализация на пазара на труда. Бюджетът на процедурата възлиза на 15 млн. лв., които са осигурени по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на ОП НОИР, съфинансирана от Европейския социален фонд. Със Заповед на Ръководителя на УО на ОП НОИР бюджетът е увеличен на 15 662 042,93 лв. с оглед постигане на заложените индикатори и крайните цели, и финансиране на максимален брой качествени проекти.

Допустими кандидати по процедурата са държавни и общински училища и юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), осъществяващи дейност в обществена полза, регистрирани съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ). Допустими партньори са държавни и общински училища, ЮЛНЦ, осъществяващи дейност в обществена полза, регистрирани съгласно ЗЮЛНЦ) и Центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР) съгласно Закона за предучилищното и училищното образование, които осъществяват дейност за кариерно ориентиране и консултиране. Процедурата предвижда и участие на асоциирани партньори – общини, на чиято територия се намират училищата (кандидат или партньор), териториални структури на Агенцията по заетостта (Дирекции „Бюро по труда“) и на Агенцията за социално подпомагане, Регионалните управления на образованието, Държавната агенция за бежанците.

Проектът е с продължителност 2 години и има за цел да осигури достъп до образование и обучение на лица навършили 16 години, отпаднали от училище или без

образование за по-добра реализация на пазара на труда. Обучаемите ще бъдат включени в курсове за огрaмотяване и курсове за придобиване на компетентности от прогимназиален етап на основното образование. Успешно завършилите основно образование ще бъдат подпомогнати да продължат своето образование в гимназиален етап или да потърсят професионална реализация.

Мярката е в процес на изпълнение и оказва въздействие на национално и регионално ниво.

9.5. Осигуряване на високо качество на образованието чрез подобряване на съдържанието на учебния процес и материалната база, повишаване квалификацията на преподавателите и осигуряване на училищата с информационни технологии

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.1. Осигуряване на високо качество на образованието чрез повишаване квалификацията на преподавателите и осигуряване на училищата с информационни технологии

Мярката се изпълнява чрез дейности по Национални програми (НП) за развитие на образованието за 2022 г., одобрени с Решение № 302 от 13 май 2022 г. на Министерския съвет.

По **НП „Професионално образование и обучение“**, модул „Модернизиране на материално-техническата база“ са одобрени за финансиране **21 проекта за модернизиране на материално-техническата база в професионалните гимназии** чрез закупуване на съоръжения, машини и оборудване, софтуерни продукти, ремонтиране на учебни лаборатории. Подобрена е материално-техническата база в **21 училища с професионални паралелки**, създадени са устойчиви партньорства с местния бизнес въз основа на споделено финансиране – предприятията-партньори на училищата съфинансират проектните дейности с поне 10% от общия размер на предвидените разходи, осъществена е производствена практика в реална работна среда.

По НП „Професионално образование и обучение“, модул „Модернизиране на учебното съдържание“ са разработени **30 типови учебни планове**, **160 учебни програми** и **45 национални изпитни програми за професионално образование и обучение**. От тях са публикувани за обществено обсъждане проекти на 25 типови учебни плана, 132 учебни програми и 2 национални изпитни програми. Утвърдени са 14 типови учебни плана, 95 учебни програми, 1 пакет учебна документация за нова специалност в СППОО и 7 национални изпитни програми.

По **НП „Обучение за ИТ умения и кариера“,** модул 1 „Обучение за ИТ кариера“ продължава дейността на създадените през 2017 г. **5 центъра за софтуерно обучение**, които надграждат и разширяват функционалностите и капацитета си. Надграждат се компетентностите на 50 обучени учители при въвеждането на новите модули за обучение на учениците.

За учебната 2021/2022 г. броят на успешно завършили обучението си ученици по класове към 30.09.2022 г. е:

- Брой на учениците, завършили X клас – **346**;
- Брой на учениците, завършили XI клас – **211**;
- Брой на учениците, успешно завършили обучение по модула и придобили професионална квалификация по професия „Приложен програмист“ – **191**.

През учебната 2022/2023 г. по модула се обучават:

1. За **3-годишния курс** на обучение:
   – за I година (X клас) – **532**;
   – за II година (XI клас) – **354**;
   – за III година (XII клас) – **208**.
2. За **1-годишния курс** на обучение: **28 ученици**.
   Усвоените средства по модул 1 от тази НП за 2022 г. са в размер на **668 169 лв**.
   Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.2. НП „Осигуряване на съвременна образователна среда" – модул „Подобряване на условията за експериментална работа по природни науки"

Целта на модула е подобряване на образователната среда за придобиване на основни компетентности в областта на природните науки като задължителен елемент от общообразователната подготовка и създаване на по-добри условия за експериментална работа в българските училища с цел формиране у учениците на практически знания и умения. Програмата се изпълнява на територията на Република България и обхваща държавни и общински профилирани гимназии или средни училища, в които се осъществява профилирано обучение по физика и астрономия, химия и опазване на околната среда или биология и здравно образование.

Подобрени са условията за експериментална работа по природни науки в профилираната подготовка чрез: **ремонтиране** на учебни кабинети/класни стаи, вкл. и елементи на реконструкция; **обзавеждане** с демонстрационен плот за учителя, маси със защитно покритие за учениците, мивка до всяко работно място; камина (за кабинета/лабораторията по химия и опазване на околната среда), бяла дъска, мултимедиен прожектор и/или интерактивен екран и други съгласно спецификата на учебния предмет; **оборудване** с апарати, уреди, прибори, лабораторни набори с материали/химикали за провеждане на лабораторни упражнения и демонстрации, както и макети, табла, учебни видеофилми, софтуерни продукти, съобразени с изискванията и очакваните резултати от практическата дейност на учениците съгласно учебните програми за профилирана подготовка по физика и астрономия, химия и опазване на околната среда и биология и здравно образование. Подпомогнати са дейностите по изграждане, ремонтиране и обзавеждане на кабинети и/или лаборатории за практическо обучение по физика и астрономия, химия и опазване на околната среда или биология и здравно образование в **39 училища**. Усвоените средства са в размер на **1 380 124 лева**.

Мярката оказва въздействие на училищно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.3. BG05M2OP001-2.010 „Квалификация за професионално развитие на педагогическите специалисти"

Проект BG05M2OP001-2.010-0001 „Квалификация за професионално развитие на педагогическите специалисти" има за цел да мотивира и задържи в образователната система младите педагогически специалисти, да подобри педагогическата, методическата и управленската подготовка и да създаде сред педагогическите специалисти (ПС) мотивация за саморазвитие и самоусъвършенстване в отговор на съвременните предизвикателства пред образователната система в България.

Бюджетът на проекта е **19 911 123 лв.**, с първоначален период на изпълнение 36 месеца, считано от 04.10.2018 г. Предвид създалата се необичайна обстановка през 2020 г. провеждането на обученията беше силно ограничено, което бе предпоставка за евентуално неизпълнение на индикаторите и неусвояване на средствата по проекта. В тази връзка се предприеха действия за удължаване на срока с цел изпълнение на всички заложени дейности и индикатори. Срокът за изпълнение на проекта от 36 месеца стана 46 месеца - до 04.08.2022 г., но без увеличение на безвъзмездната финансова помощ, като същевременно се пододоха нови, по-високи, единични стойности за отделните обучения. Проектът се изпълнява в **4 дейности**, включващи **обучения** на педагогическите специалисти с присъждане на от 1 до 3 квалификационни кредита, **подготвителни курсове** за придобиване на пета и четвърта професионално-квалификационна степен, разработване на **информационна система** на педагогическите специалисти и **оценка на качеството** на извършените квалификационни дейности.

Към настоящия момент обученията и подготвителните курсове са приключили. Информация за тях е публикувана в информационната платформа на проекта, както и на сайтовете на регионалните управления на образованието, училищата и детските градини, възложители по проекта. Всички заложени индикатори са постигнати. След проведената обществена поръчка има изградена и работеща информационна платформа: https://edu-teachers.mon.bg/home. За целия период на изпълнение на проекта (2018-2022 г.) в обучения са се включили:

- Педагогически специалисти до 34 г. възраст, включени в програми за повишаване на квалификацията по ОП – **9 877 бр**.;
- Педагогически специалисти м/у 35 и 54 г. възраст, включени в програми за повишаване на квалификацията по ОП – **40 975 бр**.;
- Брой педагогически специалисти, включени в обучения за прилагане на съвременни методи за оценяване – **6 710 бр**.

Проектът е приключил и всички отчетени разходи са верифицирани.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.6. Формиране на умения за работа с високи технологии

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.6.1. Формиране на умения за работа с високи технологии

Мярката се изпълнява в рамките на бюджета на МОН за 2022 г. – НП „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“ и НП „Система за национално стандартизирано външно оценяване“.

По **НП „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“**:

За въвеждане на ИКТ за нуждите на предучилищното и училищното образование през 2022 г. е извършено следното:

- ✓ 100 ДГ получиха интерактивна дъска и късофокусен проектор;
- ✓ 150 ДГ получиха по един лаптоп;
- ✓ 1 544 800 лв. са финансирани за закупуване на електронни дневници за 1 595 общински детски градини в цялата страна;
- ✓ 1 305 150 лв. са финансирани за закупуване на електронни дневници за 1872 общински и държавни училища, ЦПЛР и ЦСОП;

- ✓ На 50 професионални гимназии са предоставени 299 896 лв. за закупуване на софтуер за професионално обучение;
- ✓ Нови Wi-Fi зони има изградени в 121 училища, за което са предоставени 969 299 лв;
- ✓ 217 училища са оборудвани с общо 300 съвременни интерактивни дисплея с вградени компютърни модули за обучение в класните стаи;
- ✓ 1823 лаптопа са предоставени на училищата преди началото на новата учебна година. От тях 1496 са с операционна система Windows, а останалите 327 – с Chrome. Техниката е получена от 139 учебни институции;
- ✓ 671 810 лв. е финансирането за интернет свързаност на 1366 държавни и общински училища, ЦПЛР и ЦСОП, и 28 РУО.

По **НП „Система за национално стандартизирано външно оценяване“**:

Проведени са държавни зрелостни изпити, национално външно оценяване в края на X клас, национално външно оценяване в края на VII клас и национално външно оценяване в края на IV клас. Зрелостниците, успешно положили ДЗИ, са придобили средно образование. Осигурено е обучение и оценяване на учениците в общообразователната подготовка за придобиване на дигитална компетентност за всички ученици в първи гимназиален етап. То е част от националното външното оценяване (НВО) на знанията и уменията на учениците в края на всеки образователен етап и се осъществява чрез национални стандартизирани тестове. Провежда се ежегодно в края на X клас по желание на ученика – НВО по информационни технологии за измерване на дигитални компетентности. Резултатите от НВО по БЕЛ и по математика в края на VII клас са използвани като балообразуващ елемент при приема на ученици в VIII клас. Участието на учениците в националното стандартизирано външно оценяване през 2022 г. е, както следва:

- ДЗИ – сесия май-юни: явили се на ДЗИ по БЕЛ – 43 018; на втори ДЗИ по предмет по избор – 24 322, на ДЗИ по желание – 1 957;
- ДЗИ – сесия август-септември: явили се на ДЗИ по БЕЛ – 6107; на втори ДЗИ – предмет по избор – 2 098, на ДЗИ по желание – 650;
- НВО в края на VII клас – по БЕЛ – 58 567; по математика – 58 346; по чужд език – 2162;
- НВО в края на X клас – по БЕЛ – 49 894; по математика – 49 471; по чужд език – 2985; по ИТ – 2083;
- НВО в края на IV клас – по БЕЛ – 53 537; по математика – 53 442.

Проведените национални стандартизирани външни оценявания (НВО и ДЗИ) са довели до обективна оценка на постигнатите резултати на учениците в условията на равнопоставеност. Съизмерени са постиженията на учениците от един випуск (от IV, от VII, от X и от XII клас) в различните училища. Приложена е ефективна и обективна система за контрол и оценка на качеството на постигнатите в образователния процес резултати в края на отделните етапи (начален, прогимназиален, първи и втори гимназиален) в училищното образование. Анализирани са резултатите от всяко НВО и от всеки ДЗИ на училищно, на регионално и на национално равнище с цел идентифициране на областите, които се нуждаят от подобрение, както и за планиране на необходимата подкрепа, която ще доведе до повишаване на резултатите на учениците.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.6.2. BG05M2OP001 – 2.012 „Образование за утрешния ден“

Проектът е насочен към дигитализацията в образованието и прилагането на облачни технологии, които ще осигурят достъпност, актуалност и управление на образователните ресурси - основа за качествено образование. Продължителността на проекта е 50 месеца, считано от 15.10.2019 г. **Изпълняват се 7 дейности**, свързани с: изграждане на облачна среда и внедряване на платформа за образователни услуги и съдържание; изграждане на образователна среда в училищата и детските градини за представяне на учебния материал чрез ИКТ (осигуряване на интерактивни дъски/маси, таблети, мултимедийни проектори, специализирана техника за ученици със сензорни увреждания и др.); обучения на педагогически специалисти за създаване на дигитално съдържание, за преподаване на знания и умения по дигитална грамотност, програмиране/кодиране, киберсигурност и др.; разработване на дигитално образователно съдържание – електронни учебници и е-помагала, интерактивни и мултимедийни уроци, образователни приложения, игри, тестове и др.; използване на международни и национални дигитални образователни ресурси с отворен достъп; повишаване на дигиталната компетентност и умения на учениците чрез извънкласни дейности по ключови дигитални умения, включително и компютърно моделиране/кодиране; информационни кампании за ползите от дигиталната компетентност, кибербезопасност, медийната грамотност, защита на интелектуалната собственост.

През 2022 г. по **Дейност 1** е приключило изпълнението на сключения договор с „Консорциум ДИГИТАЛНА РАНИЦА“ ДЗЗД за **доставка и внедряване на единна електронна платформа за образователни услуги и съдържание**. Платформата функционира на интернет адрес: https://edu.mon.bg/.

По **Дейност 2** е избран изпълнител и е сключен договор с „БГАсист“ ООД за доставка и гаранционна поддръжка на **15 броя четящи устройства** за изграждане на модерна защитена образователна среда, базирана на съвременни съоръжения (оборудване за онагледяване) и представяне на учебния материал чрез ИКТ в специалните училища за обучение и подкрепа на ученици с нарушено зрение. Чрез изпълнението на поръчката ще се осигури специализирано оборудване в **2 държавни специални училища за обучение и подкрепа на ученици с нарушено зрение**.

По **Дейност 3** за обучение на учители за преподаване на знания и умения по дигитална грамотност са сформирани **431 групи** с включени **6594 участници** и са издадени **6012 сертификата** за приключили обучения. В обучение на учители за програмиране/кодиране, киберсигурност, защита на интелектуална собственост и др. са сформирани **82 групи** с включени **834 участници** и издадени **825 сертификата**.

По **Дейност 4** е изпълнен договор с „Център за образователни инициативи” ООД за разработване на Методика за оценяване на качеството и съответствието на дигиталното образователно съдържание с утвърдените учебни програми; създаване на Механизъм за оценка (инструментариум) спрямо формата на дигиталното съдържание (ниво на приложение на дигиталните технологии и тяхната добавена стойност) и съдържанието на урока – тема, взаимосвързани теми или част от тема, урок – комбинация от нови знания, упражнения, контрол на усвоения материал, както и механизъм за оценка на разработен/адаптиран урок за ученици със специални образователни потребности (СОП); провеждане на еднодневно обучение на минимум 100 оценители на дигитално образователно съдържание за работа със създадените методика и инструментариум.

Изготвен е **Наръчник за работа на оценителите на дигитално образователно съдържание**. Проведени са **2 еднодневни обучения** от Сдружение „Образование без раници” и Център за творческо обучение за 100 оценители. През м. ноември е проведено онлайн обучение за всички необходими оценители.

По **Дейност 5** е създаден електронен **Каталог** (хранилище) на стойностни дигитални образователни ресурси с отворен достъп. В процеса на предаване е показано и демонстрирано съдържанието и функционалностите на Каталога. Създаден е вход за достъп до електронния Каталог и от https://edu.mon.bg/.

По **Дейност 6** са проведени **клубове по интереси** по „Компютърно моделиране/Кодиране" за ученици от 5-12 клас и **сборни клубове** от различни класове за учебната 2022/2023 г. с участието на **15 000 ученици**. Продължават да се изпълняват занимания по ключови дигитални умения на ученици, като са регистрирани **7153 клубове по интереси**, с включени в групите **70 099 ученици**. Издадени са **60 718 сертификата** за успешно завършено обучение.

По **Дейност 7** са предоставени средства на 28-те РУО, които самостоятелно да организират **кръгли маси** по места за обсъждане на текущите дейности и резултати от проекта и обратна връзка от родители и ученици като част от информационната кампания за ползите от дигиталната компетентност и инструментите, разработени по проекта.

Изготвен е **план за провеждане на информационна кампания** на база на получените данни от социологическите проучвания, за ползите от проекта и прилаганите политики за киберсигурност и за медийна грамотност. Изработен е и **рекламен видеоклип** за популяризиране на проекта.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.6.3. Проект (BEYOND4.0: Inclusive Futures for Europe BEYOND the impacts of Industrie 4.0 and Digital Disruption) BEYOND 4.0: Приобщаващо бъдеще за Европа. Отвъд въздействието на Индустрията 4.0 и цифровата промяна 2019-2022 г.

Финансирането на проекта е от Европейската комисия, програмата HORIZON2020. Общият бюджет за 2022 г. е на стойност 126 438 лв. В резултат от изпълнението на проекта са публикувани 4 монографии и научни статии в списания. Организирани са 2 международни конференции. Проведени са множество семинари със заинтересованите страни.

Конкретните резултати от изпълнението на проекта се свеждат до:

1. BEYOND4.0 допринася за постигането на приобщаващо европейско бъдеще, като проучва въздействието на новите технологии върху развитието на работните места, бизнес моделите и благосъстоянието.
2. Проектът изучава дигиталната трансформация в регионите на ЕС, как тя се отразява на икономическото им развитие и какви са социалните ефекти върху заетостта, уменията и социалното осигуряване.

Въздействието на проекта се очертава на местно, национално и европейско ниво: резултатите от това изследване ще подпомогнат създателите на политики на местно, национално и европейско ниво във връзка с развитието на дигиталната трансформация и нейните социални и икономически ефекти.

9.7. Изграждане на трайни навици за учене през целия живот, осигуряване на максимално добри условия за непрекъснато професионално обучение и развитие и развиване на системата за квалификация, преквалификация и продължаващо обучение

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

9.7.1. Програма за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020 г., подмярка 1.1 „Професионално обучение и придобиване на умения“, подписани 39 броя административни договори

Подпомагането по подмярка 1.1 „Професионално обучение и придобиване на умения“ от мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване“ от ПРСР 2014-2020 г. е насочено към повишаване на знанията и подобряване на уменията на земеделските и горските стопани и на заетите лица в техните стопанства чрез постигане на подходящо ниво на техническо и икономическо обучение и увеличаване на капацитета за достъп на знания и информация в областта на селското и горското стопанство.

През 2022 г. по подмярка 1.1 „Професионално обучение и придобиване на умения“ са проведени 43 обучения и семинари на територията на цялата страна, в които са се включили 2 560 земеделски стопани и заети лица в техните стопанства.

В края на 2022 г. действащите договори по подмярка 1.1 „Професионално обучение и придобиване на умения“ са 31, с краен срок за изпълнение на дейностите по подписаните договори м. февруари 2024 г.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

9.7.2. Прилагане на обучителни модули, насочени към деца и млади хора с фокус върху устойчиво личностно развитие и изграждане на житейски умения, базирайки се на метода „връстници обучават връстници“

Проведени са различни обучителни модули, обучения, ателиета и др. по теми, касаещи устойчиво личностно развитие и изграждане на житейски умения у децата и младите хора. Общо по различните теми като умения за живот, здравословен и активен начин на живот, лидерство и младежко овластяване, първа психологична помощ и психо-социална подкрепа, екология и опазване на околната среда и др. бяха достигнати над **170 000 души**. Всички събития се отразяват широко в социалните мрежи, като младежките структури продължават да са изключително креативни по отношение на формата на кампаниите и на обучителните сесии, и успяват винаги да намерят иновативни подходи и начини за провеждане на традиционни дейности и тяхното популяризиране сред обществото.

Все по-голям интерес у младите хора набират темите, свързани с опазването на околната среда и борба с последиците от климатичните промени. Само по тези теми са проведени **75 кампании**, **24 онлайн инициативи**, чрез които са достигнати над **23 000 души**. През 2022 г. отново бе проведена национална кампания **„Умножи доброто“**, чрез която на територията на цялата страна бяха засадени дръвчета от доброволци и привърженици на организацията.

И през 2022 г. продължи адаптирането на обучителни програми и модули за работа в дигитална среда, за да не се прекъсва цикълът на обучение и подготовка на доброволците и работата с деца и младежи. От огромно значение е, че благодарение на доброто партньорство с МОН на национално ниво, както и със съответните структури на местно ниво, имаше възможност да бъдат проведени онлайн обучения и презентации пред ученици.

През 2022 г. бе продължена и възможността за преминаване на различните безплатни онлайн курсове, разработени в системата за онлайн обучения на БЧК. Изготвените още през 2020 г. курсове покриват основните теми, по които работи БМЧК: общи знания за ЧК/ЧП, въвеждащ курс за доброволци на БМЧК, лидерски умения,

хигиена, промоция на хуманитарните ценности, умения за живот, първа помощ, управление на стреса, здравословен начин на живот, превенция на сексуално-рисково поведение и превенция на ХИВ/СПИН. Онлайн курсовете са изготвени от доброволци и служители на Българския червен кръст.

9.8. Предприемане на мерки, насочени към социализиране и осигуряване на условия за интеграция на ученици със специални образователни потребности и специфични увреждания в общообразователното училище

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.8.1. Предприемане на мерки, насочени към социализиране и осигуряване на условия за интеграция на ученици със специални образователни потребности и специфични увреждания в общообразователното училище

Мярката се финансира по НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда", модул „Създаване на достъпна архитектурна среда" за 2022 г.

По програмата са планирани следните дейности:

- Проектиране и изграждане на покрити рампи и изграждане на покривни покрития на вече изградени рампи;
- Адаптиране и изграждане на санитарни възли;
- Ремонт на прилежаща инфраструктура;
- Доставка и монтаж на платформи и устройства за изкачване на стълби за инвалидни колички;
- Маркиране на маршрутите и обозначаване на осигуряващи достъпна архитектурна среда

Целта на мярката е осигуряване на условия за свободен достъп на хора с увреждания и специални образователни потребности до държавните училища и специализираните обслужващи звена чрез изграждане на достъпна архитектурна среда. Съгласно подадените проекти за 2022 г. е одобрен списък с **28 образователни институции** с обхвата на дейностите по модула. Финансирани са 21 строително-монтажни работи и 13 доставени и монтирани съоръжения за създаване на достъпна среда на общата стойност **687 700 лв**.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.8.2. Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на приобщаващо образование

Мярката се осъществява в училищата и детските градини и е изпълнена, както следва:

През 2022 г. са реализирани дейности, с които се продължава осигуряването на условия и ресурси за изграждане на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на приобщаващо образование. Осигурена е обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности.

Осигурена е **подкрепяща среда** в самите детски градини и училища или от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование на общо

24 036 деца и ученици в системата на предучилищното и училищното образование, от които 18 600 в училища и 5436 в детски градини. Децата и учениците със специални образователни потребности (без специалните училища и центровете за специална образователна подкрепа), се подпомагат от **5835 педагогически специалисти**, назначени в детските градини и училищата, като от тях: **ресурсни учители** – 2076, **психолози** – 1313, **логопеди** –1009, **рехабилитатори на слуха и говора** – 87, **учители за деца с нарушено зрение** – 145, **слухово-речеви рехабилитатори** – 12, **педагогически съветници** – 687, **учители на деца с умствена изостаналост** – 19, **възпитатели** – 408, **педагози други** – 79.

Изпълнението на мярката е на територията на цялата страна и се очаква да окаже въздействие по райони и региони на страната. Осигурена е подкрепяща среда на децата и учениците, включени в общообразователна среда.

Мярката оказва въздействие на национално и училищно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.8.3. Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦППО)

Мярката се осъществява от 28-те регионални центъра за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и е изпълнена, както следва: През 2022 година 989 педагогически специалисти от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование са предоставили допълнителна подкрепа на 8701 деца и ученици със специални образователни потребности детските градини и училищата. Сред тези педагогически специалисти са: ресурсни учители, психолози, логопеди, рехабилитатори на слуха и говора, педагози на зрително затруднени деца, кинезитерапевти.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.8.4. BG05M2OP001-3.018 „Подкрепа за приобщаващо образование“

Проектът е насочен към осигуряване на по-високо качество и по-добър достъп до образование на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, деца в риск, деца с изявени дарби в системата на предучилищното и училищното образование чрез предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. За извършване на подбор за участие на детски градини и училища, МОН разработи Механизъм с обективни изисквания. Със заповед на министъра на образованието и науката са утвърдени 220 детски градини и 430 училища.

По проекта са изготвени: Инструмент за идентифициране на маркери на риск при деца и ученици и определяне на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск; Насоки за прилагане на инструмента за идентифициране на маркери на риск при деца и ученици и определяне на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск в работата на специалистите от детските градини и училища и приложения: Приложение 1: Методика за оценка на потребностите и ресурсите на дете в риск; Приложение 2: Формат на индивидуален план за допълнителна подкрепа за личностно

развитие на дете в риск; Приложение 3: Формат на протокол от преглед на индивидуален план за допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск. През периода са проведени обучения на специалисти от екипите за подкрепа за личностно развитие в детските градини, училищата и ЦПЛР за прилагане на инструмента за идентифициране на маркери на риск при деца и ученици и определяне на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск.

Проведени са обучения за работа с родители в процеса на приобщаващото образование, включително за превенция на насилието и агресията, и за създаване на сигурна училищна среда, чрез промяна на нагласите на педагогическите специалисти и непедагогическия персонал в училищата за начините и подходите за преодоляването им. Проведени са и обучения за прилагане на Цялостна училищна програма за сигурна училищна среда и превенция на насилието и тормоза в училищата, за утвърждаване на позитивната дисциплина и прилагане на подходи за мотивация и преодоляване на проблемното поведение на деца и ученици.

До 31.12.2022 г. са постигнати следните резултати:

- Брой деца и ученици със специални образователни потребности, получили допълнителна подкрепа за личностно развитие по проекта – **3824**;
- Брой деца и ученици с хронични заболявания, в риск, с изявени дарби, получили допълнителна подкрепа за личностно развитие по проекта – **4526**;
- Брой детски градини, подкрепени по проекта за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие – **210**;
- Брой училища (до основна степен на образование), подкрепени по проекта за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие – **384**.
- Изготвени са 143 интелектуални продукта. Назначени са 403 педагогически специалисти. Предоставена е подкрепа на 837 деца и ученици с изявени дарби и са отпуснати еднократни стипендии на 135 ученици. Предоставена подкрепа на 3 824 деца и ученици със специални образователни потребности, 148 деца и ученици с хронични заболявания и на 1 218 деца и ученици в риск чрез назначените педагогически специалисти, ресурсни учители, психолози, логопеди и помощници на учителя.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.9. Създаване на условия за сближаване на образователните модели на жителите на големите градове и на живеещите в малките селища и особено в изостаналите селски райони

9.10. Повишаване ефективността на работа за подкрепа на личностното развитие на деца и ученици

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.10.1. Осигуряване на условия и ресурси за работа с деца и ученици в центрове за специална образователна подкрепа (ЦСОП)

Мярката се осъществява от центровете за специална образователна подкрепа, които са 42 на брой. Броят на специалистите от тези центрове, които обучават ученици с умствена изостаналост и множество увреждания, е 745.

Осигурена е подкрепа на **2776 деца и ученици**, включително и в обучението от разстояние в електронна среда, с оглед равен достъп до качествено образование и личностно развитие на учениците със специални образователни потребности, които се обучават в училища и в центрове за специална образователна подкрепа (ЦСОП), но не постигат държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

9.10.2. Провеждане на срещи с педагози и специалисти от системата на образованието за разясняване на правата на детето и дефинирането на дете в риск

Държавната агенция за закрила на детето заедно с Фондация „Работилница за граждански инициативи“ и Синдикат „Образование“ към КТ „Подкрепа“ стартира проект „Укрепване на системата за закрила на детето в България чрез изграждане на капацитета на професионалисти от сферите на социалните услуги, образованието и полицията – Strengthen”. Проектът продължи 24 месеца и се осъществи с финансовата подкрепа на програма „Права, равенство и гражданство“ на Европейския съюз. Във връзка с изпълнение на дейностите по проекта експерти на ДАЗД съдействаха за успешното изпълнение на проекта, включително като обучители.

В рамките на проекта Strengthen се очерта текущото състояние на системата за закрила на детето в България чрез проведени обучения в 28 града в страната, на които се идентифицираха и пропуските. Обучени са повече от 420 професионалисти. За целите на обучението са разработени учебни модули за професионалистите от образователната сфера, социалните служби и полицията за попълване на тези пропуски. Произведено е образователно видео, а на 16 февруари 2022 г. ДАЗД организира Кръгла маса на тема „Работа по превенция на насилието и подкрепа на деца“. В края на проекта бе организирана международна конференция на тема „Добри практики и подходи за закрила на децата“, включваща експерти по образование, социални грижи и превенция на насилието, включително и от различни европейски държави.

Основният резултат от проекта е засилено сътрудничество между различните звена от националната система за закрила на детето, както и подобрено разбиране на неблагоприятните детски преживявания от специалистите.

9.11. Преодоляване на социалната изолация чрез образователни програми

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

9.11.1. Провеждане на обучения за повишаване на капацитета на полицейските служители за предотвратяване на радикализацията, насилствения екстремизъм и речта на омразата

В рамките на проект „Подобряване на координацията и диалога между полицията и ромското общество“ по програма „Вътрешни работи“, финансиран по Норвежки финансов механизъм 2014 – 2021 г., през отчетния период са проведени 2 тридневни обучения на обучители. Обучени са 80 полицейски служители.

През 2023 г. предстои провеждането на 6 тридневни обучения, на които се предвижда да се обучат 240 полицейски служители, работещи предимно на територии с компактно ромско население.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

9.11.2. Проект (MILIEU „Women, Disability and Inclusion: Scientific Excellence in Bulgaria") „Жени, увреждания и включване: Научна експертност в България“

Екип на ИФС е работил по проект MILIEU "Women, Disability and Inclusion: Scientific Excellence in Bulgaria"/„Жени, увреждания и включване: Научна експертност в България“. Проектът е финансиран по рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“. Общият бюджет за 2022 г. е на стойност 315 916 лв.

В резултат от изпълнението на проекта са:

1. Публикувани статии в списания и сборници.
2. Изнесени са доклади на национални и международни конференции.
3. Организирани са множество информационни и обучителни семинари и тренинги за заинтересовани страни.
4. Организирани са докторантски училища и школи.

Основната цел на MILIEU е:

1. Стимулиране на изследователски линии, свързани с изследвания на пола, увреждането и включването;
2. Организиране на обучения, тренинги и семинари, свързани с изследване на проблемите на жените с увреждания и тяхната интеграция, откриване на аспектите на пола или увреждането и отражението им в различни изследователски област и др.

Въздействието на проекта е на:

- национално и регионално ниво;
- на общо европейско ниво.

9.12. Преструктуриране и реформиране на възпитателните училища-интернати (ВУИ) и социално-педагогическите интернати (СПИ): пренасочване на съществуващия капацитет и ресурси към алтернативни социални услуги

9.12.1. Гарантиране на ефективна система за детско правосъдие в условия на междуинституционално сътрудничество

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.12.1.1. Подготовка и извършване на оценка на учениците с девиантно поведение в СПИ и ВУИ, с оглед насочването им в подходящи социални услуги за ресоциализация, базирано в общността или реинтегрирането им в семейна среда. Оптимизация на ВУИ

Ежегодно в края на учебната година се прави оценка на учениците във ВУИ и СПИ. Към 31.12.2022 г. има 1 СПИ и 2 ВУИ с общо 94 деца. Няма варианти за повече оптимизация на мрежата. Основният проблем е свързан с осигуряването на подходящи услуги след навършване на 18-годишна възраст на учениците и излизането им от институциите.

Осигурена е методическа подкрепа във връзка с безопасното протичане на образователния процес във ВУИ и СПИ. Разработени са мерки, отнасящи се до запазване на живота и здравето на децата и учениците, обучаващи се във ВУИ и СПИ.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.12.2. Превенция на рисковото поведение сред децата и подобряване на координацията между правораздавателната, социалната, здравната и образователната система

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ
МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

9.12.2.1. Подобряване на сътрудничеството в случаи на деца в риск

През 2022 г. от експертите на ДАЗД е работено по 3462 преписки, свързани със случаи на деца на територията на страната, от които:

- 2439 бр. новопостъпили, от които 13 бр. са подадени от деца, 788 бр. от физически лица, 307 бр. от юридически лица, 205 бр. по самосезиране, 1126 бр. подадени по Националната телефонна линия за деца 116 111;
- 1023 бр. преписки от предходни години, по които работата продължава.

През годината в ДАЗД са постъпили 5388 бр. писма по вече образувани и по нови преписки (жалби от граждани, сигнали от юридически лица, уведомления от различни институции, отговори от сезираните компетентни органи и др.). Изходящите писма, съставени са 4139 бр.

В сравнение с 2021 г., през 2022 г.:

- Общият брой на подадените в ДАЗД сигнали е увеличен с 208 бр.
- Увеличение със 123 бр. има в сигналите по Националната телефонна линия за деца 116 111 и със 109 - от физически лица.
- Най-висок брой са сигналите за насилие, упражнено върху деца и между деца във всичките му форми – 483 броя, от които 169 бр. - физическо насилие; 155 бр. –неглижиране, 101 - психическо насилие; 32 бр. - сексуално насилие или блудство с дете; 24 бр. - използване на неподходящи и уронващи достойнството на детето методи на възпитание./.
- На второ място са сигналите, които касаят деца в риск и необходимост от предприемане на мярка за закрила, свързани с неподходящи условия за отглеждане и възпитание, риск от трафик, не задоволяване на здравни и образователни потребности, неприемливо поведение и/или агресия спрямо и между деца, прояви на дискриминация, липса на законов представител, риск от суицид и др.
- На трето място са жалбите и сигналите, в които са застъпени проблеми, които касаят спорове за упражняване на родителски права и нарушени лични контакти на родители с децата им, при които се наблюдава значително увеличение.
- Ръст бележат сигналите, в които има изнесени данни и сведения за деца в нарушение на разпоредбата на чл. 11а от Закона за закрила на детето.
- С 33 броя са се увеличили молбите за съдействие, относно производства и процедури.

- Намаление се отчита при сигналите, касаещи съжителство с непълнолетно или малолетно лице и инциденти с деца.

От експерти на ДАЗД през 2022 г. са проведени 1978 бр. консултации.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Брой сигнали за деца, жертва или в риск от насилие, по които е приложен Координационния механизъм:

През 2022 г. броят на сигналите за деца, жертва или в риск от насилие, по които е приложен Координационния механизъм при насилие (регламентиран в чл. 36г от ЗЗД) е **1 249 броя.**

В контекста на изпълнение на *Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст*, съгласно ежемесечно обобщаваната от АСП информация за цялата страна, от началото на учебната 2021/2022 г. към 31.12.2021 г.:

Броят на случаите на деца, за които са констатирани рискове по смисъла на Закона за закрила на детето, в контекста на осъществените обходи, е **83** за страната, за които са предприети съответните действия и мерки. От общия брой – с натрупване, **28** деца са насочени от ОЗД/ДСП към ползване на консултативни социални услуги (напр., Център за обществена подкрепа, Център за социална рехабилитация и интеграция и др.).

През м. февруари 2023 г. е приет *Механизъм за работа и сътрудничество между институциите по случаи на деца, въвлечени в родителски конфликти* при изискване на информация от образователните институции за децата за целите на социалното проучване от ДСП накратко се описва причината за искането. При констатирани рискове и предприета мярка за закрила ДСП информира образователната институция, при спазване на изискванията за защита на личните данни.

В плана за действие се включат отговорности за образователната институция – достъп до електронния бележник, действия при конфликт в образователната институция и др. Образователната институция трябва да остане спокойна територия за детето.

И двамата родители имат право на достъп до електронния бележник на детето, независимо кой от тях упражнява родителските права, дали съвместно отглеждат детето си или живеят при условията на фактическа раздяла. Всеки един от родителите има право да получава информация за развитието на детето във всички направления на живота, да проследява възпитанието и обучението на детето, както и начина, по който другият родител упражнява поверените му функции и извън времето за личния контакт.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

През учебната 2021/2022 г. по Националната програма „Работа на полицията в училищата“ са изнесени 5332 лекции и беседи в 1350 училища в страната. Проведени са няколко инициативи под надслов: „Ваканция здравей! Да играем безопасно!“ в ОДМВР Варна, Бургас, Смолян, Стара Загора и Хасково.

По Програма „Детско полицейско управление“ (ДПУ) през 2022 г. са изнесени 1068 лекции и беседи. Проведени са инициативи на национално и областно ниво: демонстрация на деца от ДПУ при ОДМВР Русе на придобитите знания и умения пред служители на Главния инспекторат на румънската полиция; областни състезания по Програмата в ОДМВР Пазарджик, Шумен и Разград; петдневен обучителен лагер с деца бежанци (Иран, Ирак и Сирия) и деца от ДПУ- гр. Пещера в база за отдих на МВР в гр.

Несебър и петдневен обучителен лагер на 65 деца от ДПУ при ОДМВР Пазарджик в с. Юндола.

На 01.10.2022 г. е стартирало обучението на четвъртата група доброволци по Програма ДПУ. Открити са 65 ДПУ към областните дирекции на МВР и са включени 1364 деца.

Допълнително е проведено обучение на служители от СДВР и ОДМВР София по линия „Детска престъпност“ на тема: „Провеждане на специализирано изслушване на деца в т. нар. „синя стая“.

9.13. Предприемане на специални мерки за развитие на чувство на национална идентичност и принадлежност към българската нация

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.13.1. Финансова подкрепа за развитие на българския книжен сектор и мрежата от библиотеки чрез бюджета на Министерството на културата

Програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност” (с бюджет 2 млн. лв.), насочена към повишаване обхвата на бенефициентите чрез обогатяване фонда на обществените библиотеки. През 2022 г. са обновени фондовете на **908 обществени библиотеки** на обща стойност **2 000 000 лв**. Голяма част от тях са читалищни библиотеки, обособени и в малки населени места, във всички региони на страната. Целта на програмата е да се предоставя безплатен достъп до нови книги, специализирани издания, според спецификата на потребителите на библиотеките, включително и ромската общност по места.

Програма „Помощ за книгата“ (с бюджет 200 000 лв.) за представяне на нови български творби на книжния пазар. През 2022 г. са подпомогнати финансово **94 проекта** на обща стойност **197 737,75 лв**. за издаване на нови книги в различни направления: българска и преводна художествена литература; българска и преводна хуманитаристика; литература за деца и юноши; културно-историческо наследство и съвременна култура. Чрез програмата се цели и представянето на книжния пазар на творчеството на писатели и изследователи от всички етнически групи и насърчаване на тяхната изява като автори и творци с общ принос за развитието на литературните процеси и на науката.

Програма за подпомагане на творчески проекти в областта на литературата (с бюджет 400 000 лв.) има за цел създаване на нови произведения във всички литературни жанрове, с цел финансова подкрепа на индивидуални творци от всички етнически общности - белетристи, поети, публицисти, литературни критици и историци, драматурзи за създаване на нови произведения във всички литературни жанрове на конкурсен принцип. По програмата през 2022 г. са подкрепени **144 индивидуални творчески проекта** в общ размер на **400 000 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.13.2. Провеждане на сесии за подкрепа на сценичните изкуства по програма на Министерство на културата

Реализиране на **Програма за целева финансова подкрепа на творчески проекти и дейности в областта на сценичните изкуства**, която е свързана с изявата,

развитието на творческия потенциал и активно участие в културния живот. През 2022 г. са проведени **девет сесии за творчески проекти в областта на сценичните изкуства – танц, музика и театър**: 3 сесии за провеждане на фестивали и конкурси, 3 сесии за разпространение на готов сценичен продукт и 3 сесии за създаване на нови произведения.

На конкурсен принцип са съфинансирани общо **184 проекта** за създаване на нови произведения, за разпространение на готов продукт и за провеждане на фестивали и конкурси, от които: три сесии в областта на театралното изкуство (подкрепени са **81** проекта), три сесии в областта на музикалното изкуство (подкрепа е оказана на **77** проекта), както и три сесии в областта на танцовото изкуство (**26** подкрепени проекта) Общо са разпределени **1 971 984 лева**.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.13.3. Провеждане на сесии и целева финансова подкрепа на културното наследство по програма на Министерство на културата

Целевите групи, към които са насочени финансираните проекти, са широката публика, която посещава музеите и художествените галерии, деца и ученици, възрастни хора, хора с увреждания и лица в неравностойно положение. Част от финансираните проекти са насочени към създаване на образователни програми за деца и хора с увреждания, с цел повишаване на интереса и познанията в областта на музейното дело и изобразителните изкуства.

Чрез реализиране на **Бюджетна програма „Опазване и представяне на движимото културно наследство и визуалните изкуства“**, с цел разширяване на достъпа на обществото до културното наследство, през 2022 г. са проведени **2 конкурсни сесии** с бюджет в размер на **1 906 018 лв**.: конкурсна сесия за опазване и представяне на движимото културно наследство в музеите и художествените галерии – финансирани са общо **81 проекта** в размер на 1 006 018 лв.; конкурсна сесия за визуални изкуства – финансирани са **35 проекта** на обща стойност 900 000 лв.

9.14. Приоритетно прилагане на мерки за развитие на читалищата като средища на духовно израстване и развитие на културната идентичност

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.14.1. Подпомагане дейността на народните читалища чрез бюджета на Министерството на културата

Програми на Министерство на културата за финансова подкрепа на читалищни дейности, вкл. програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност” и програма „Помощ за книгата“.

В рамките на бюджета на **Национален фонд „Култура“ през 2022 г. са реализирани две програми**, насочени към възстановяване от последствията от извънредната епидемична обстановка и с цел финансиране на разходи за създаване на творчески проекти във всички сфери на любителското изкуство:

Извънредна програма за възстановяване и развитие на частни културни организации. Одобрени са **175 кандидатури**, като разходваните средства са в размер на **11 488 522 лв**. Конкурсната програма цели да подкрепи проекти, които допринасят за цялостното развитие на културната среда във всички нейни аспекти – професионални, художествени и творчески, социални, публични, икономически, медийни, и др.

Извънредна програма за възстановяване и развитие на организации в областта на любителското творчество. Конкурсната програма се насочи към организациите, активно работещи в областта на любителските изкуства. Програмата е с основна цел да подкрепи проекти, които допринасят за цялостното развитие на културни мероприятия с фокус любителско творчество, концентрирайки се върху осигуряването на достъп и ангажирането на по-голям брой участници. Програмата приоритетно се концентрира върху работата на читалищата, тъй като в голяма степен се наблюдава, че читалищата са неконкурентоспособни на останалите организации от сферата на културата, независимо дали става въпрос за такива от публичния или от частния сектор. В конкурсната сесия се включват 373 кандидати с проектни предложения на обща стойност на исканата сума от Националния фонд „Култура“ - 7 216 946, 20 лв., 306 от тях са одобрени, с което общата стойност на разходваните средства по Програмата е **5 475 693, 65 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.14.2. Осъществяване на съвместни дейности между училищата и обществените библиотеки (читалищата)

Мярката се изпълнява чрез НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“, модул „Библиотеките като образователна среда” за 2022 г. Целта е насърчаване на четенето за постигане на интелектуално, емоционално, социално, културно и личностно развитие на ученика. Очакваните ефекти са:

- ✓ Повишаване на грамотността, критичното и аналитично мислене.
- ✓ Създаване на интерес и любов към литературата и културните ценности.
- ✓ Подпомагане на учебния процес чрез търсене, извличане и анализиране на информация от различни източници.
- ✓ Осмисляне на свободното време на ученика, развиване на въображението и креативността.

Училищата изпълняват дейностите в периода от 15.09.2022 г. до 30.06.2023 г. Класирани са 117 училища и са планирани за изпълнение следните дейности:

1. Закупуване на 16 182 книги (9366 заглавия).
2. Създаване на „кът за четене” в 115 училища.
3. Провеждане на 1236 инициативи в училищни библиотеки.
4. Провеждане на 599 инициативи в обществени библиотеки.
5. Закупуване на читателски карти за 6709 ученици и за 990 учители.
6. Провеждане в обществените библиотеки на задължителни учебни часове и/или избираеми учебни часове и/или факултативни учебни часове от 109 училища.
7. Провеждане на тематични срещи на библиотекарите в обществените и в училищните библиотеки с цел обсъждане на възможности за обучение, консултации, неформално общуване от 63 училища.
8. Осигуряване на достъп до специализираните услуги на обществените библиотеки за 32 училища.

Мярката оказва въздействие на национално и на училищно ниво.

9.15. Формиране на култура, ориентирана към знанието

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.15.1. Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавни,

общински и частни училища, по която се подкрепят деца и младежи на възраст между 14-18 години

През 2022 г. от Министерството на културата са предоставени 349 стипендии за деца с изявени дарби и 52 броя еднократни финансови подпомагания за ученици от училищата по изкуствата.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.15.2. Изпълнение на дейностите по споразуменията между МОН и МК за съвместна дейност между училищата и културните институти в страната – музеи, галерии, библиотеки, институти в сферата на сценичните изкуства

Реализират се дейностите по сключено Споразумение за сътрудничество между Министерство на образованието и науката и Министерството на културата за сътрудничество при осъществяване на инициативи, програми и проекти между обществените библиотеки в страната и институциите в системата на предучилищното и училищното образование; провеждане в музеите и галериите на задължителни, избираеми и факултативни учебни часове по учебни предмети от училищната подготовка; посещение на театрални постановки и концерти (или представянето им в училище); срещи с актьори и музикални дейци по теми, свързани с конкретно учебно съдържание.

Мярката оказва въздействие на училищно и национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.15.3. Програма РА14 „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“ (2018-2024 г.) се фокусира върху ролята, която културата и културното наследство играят като двигател в местното и регионалното развитие с акцент върху заетостта, социалното включване, равнопоставеността и предприемачеството в областта на културата

Изпълнението на проекти по Програмата следва да приключи до 2024 г. Програмен партньор от държавите донори на Министерството на културата, което е Програмен оператор, е Съвет по изкуствата – Норвегия. Финансовите средства се осигуряват от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (2014-2021 г.) и национално съфинансиране.

Основната насоченост на Програма РА14 е за подкрепа на проекти за подобрено управление на културното наследство (иновации и дигитализация), подобрен достъп до изкуство и култура и подобрена информираност за изкуствата и културата на етническите и културните малцинства. По програмата са договорени: 17 проекта по Резултат 1 „Подобрено управление на културното наследство“, 20 проекта по Резултат 2 „Подобрен достъп до изкуства и култура“ и 18 проекта по Резултат 3 „Подобрена информираност за изкуства и култура на етнически и културни малцинства (фокус върху роми), като договарянето по Резултат 3 приключи през февруари 2023 г. Договорените средства са в размер на 85% от Финансовия механизъм на ЕИП, 15% са с национално съфинансиране, като по Резултат 1 са договорени 11 973 273 лв., а по Резултат 2 –

6 679 360 лв. Разполагаемият бюджет по Резултат 3 е 1 300 000 лв. Срокът за реализация на проектите по Програма РА14 е 2024 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.15.4. Дейности за реализиране на съвместни проекти между училища и културни институции

Мярката се изпълнява чрез НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“, модул „Културните институции като образователна среда” за 2022 г. Целта е осигуряване на възможности за използване на културните институции като образователна среда за формиране на ключови компетентности у учениците.

Очакваните резултати са: използване на музеите и галериите за провеждане на учебни часове по общообразователни учебни предмети; усвояване на учебно съдържание чрез посещения на театрални постановки и концерти.

Предвидените дейности включват:

- Провеждане в музеите и галериите на задължителни, избираеми и факултативни учебни часове по учебни предмети от училищната подготовка за класовете от началния и прогимназиалния етап на основното образование и първия гимназиален етап на средното образование;
- Провеждане на виртуални турове и видеоуроци;
- Провеждане на конкурс за най-добър урок в културната институция;
- Посещение на театрални постановки (или представянето им в училище), свързани с конкретно учебно съдържание;
- Посещение на концерти (или представянето им в училище), свързани с конкретно учебно съдържание;
- Срещи с актьори и музикални дейци по теми, свързани с конкретно учебно съдържание;
- Дейности на „Музейно училище“ към Националния музей на образованието – град Габрово.

Модулът е пряко свързан с формиране на ключовите компетентности и дава възможност за онагледяване, интерактивност, проектна дейност, екипност от страна на учителите и представителите на културните институции.

През 2022 г. за работа по модула са класирани проекти на **263 училища** на обща стойност **594 360 лв.** Дейностите се изпълняват до края на учебната 2022 – 2023 година. От Националния музей по образованието – Габрово са организирани **49 уроци** по модул **„Културните институции като образователна среда“**.

Наблюдава се засилен интерес към дейностите и разширяване на партньорите на училищата.

Мярката оказва въздействие на училищно и национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.15.5. Регулярни конкурсни програми на Национален фонд „Култура“

През 2022 г. се проведе програма **„Социално ангажирани изкуства“**. Програмата се провежда в два модула: „Кампании за адресиране на социален проблем чрез изкуство“ и „Работа с общности и групи в неравностойно положение“.

Модул „Кампании за адресиране на социален проблем чрез изкуство“ финансира проекти, които адресират социални проблеми и каузи до широката публика чрез форми на изкуство и култура от всички области. Модулът е насочен към организации, работещи активно в сферата на изкуствата, и индивидуални артисти, чиито творчески продукции са тематично обвързани и адресират актуални социални проблеми. Насочването на публични ресурси към такъв тип дейности има за основна цел да привлече дългосрочно вниманието на широката общественост по конкретен проблем със социален характер, поради което е важно всички кандидати да предлагат съдържанието и събитията си със свободен достъп и при възможност да планират интеракция или мониторинг на достигнатата аудитория. През 2022 г. по двата модула постъпват общо 267 кандидатури, от които в модул „Кампании за адресиране на социален проблем чрез изкуство“ – 179 проектни предложения и в модул „Работа с общности и групи в неравностойно положение“ – 88. От общо 267 подадени кандидатури 77 от проектите получиха финансиране. УС на Националния фонд „Култура“ гласува допълнително финансиране на 12 проекта, посочени като резерви и проектното финансиране общо по Програмата е **1 214 482, 53 лв**.

Програма „Творческо развитие” е предназначена за физически лица и юридически лица (културни организации). Основна цел е финансиране на разходи, свързани с професионалното развитие на артисти, културни дейци и професионалисти в сферата на изкуството и културата, както и достигане до по-широк кръг от потенциални кандидати.

През 2022 г. Програмата се провежда в два модула - модул „Участници“ и модул „Организатори“. Програмата финансира разходи, свързани с професионалното развитие на артисти, културни дейци и професионалисти в сферата на изкуството и културата. Конкурсната програма цели да осигури достъпност до възможности за развитие на умения в областта на културата и изкуствата чрез подкрепа за организационни разходи на образователни програми и събития, стремящи се към професионално развитие, повишаване на капацитета и въвеждането на иновации в артистичните среди в страната. Програмата наброява 53 сключени договора, два от които с резерви. Общата стойност на финансираните проекти е **512 499, 94 лв**.

В. Приоритет III. Постигане на социална кохезия и създаване на равни възможности за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи

Направление 10 – Създаване на условия за равни възможности за пълноценен социален, продуктивен живот за всички социални групи

10.1. Разработване и внедряване на система от показатели за проследяване на състоянието и тенденциите по отношение на равнопоставеността и равното третиране

10.2. Провеждане на целенасочена активна политика на пазара на труда за социална и икономическа интеграция на групи в неравностойно положение в България и отстраняване на неравенства в третирането им на работното място

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.1. Подкрепени работни места за хора с трайни увреждания по реда на Национална програма за заетост на хората с увреждания

Предоставена услуга: Стимулиране на работодатели от обичайна работна среда за наемане на хора с увреждания и осигуряване на достъп, приспособяване, оборудване на работното място и квалификация, преквалификация, съответно обучение за професионално и служебно развитие.

През отчетната 2022 г. са планирани 500 работни места за хора с трайни увреждания, наети в обичайна работна среда. Открити са **50 работни места**.

През отчетния период са сключени договори с обичайни работодатели по програмата на стойност **370 697 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.2. Разкрити нови работни места за хора с увреждания по чл.49 от ЗХУ

Предоставена услуга: Стимулиране на специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания за наемане на хора с трайни увреждания в специализирана работна среда.

През отчетната 2022 г. са планирани 30 работни места за хора с трайни увреждания, наети в специализирана работна среда. Открити са **30 работни места**.

През отчетния период са сключени договори с работодатели от специализирана работна среда по програмата на стойност **1 013 512 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.3. Работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд - работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд за 2022 г.
10.2.4. Технологично обновени специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания - брой финансирани проекти за технологично обновление за 2022 г.

Предоставени услуги: Стимулиране на работодатели от специализирана работна среда за подобряване условията на труд и технологично обновени специализирани предприятия и кооперации.

През отчетната 2022 г. са планирани 360 работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд и 10 бр. технологично обновени специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания. Изпълнението на тези показатели са съответно **360 бр. работни места** и **16 бр. технологично обновени специализирани предприятия и кооперации**.

През отчетния период са сключени договори с работодатели от специализирана работна среда по програмата на стойност **288 076 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.5. Хора с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция

Предоставена услуга: Хора с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция.

Планираният за 2022 г. брой на хората с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция е 3 600 бр., а изпълнението е **3 850 бр**.

През отчетния период по програмата са сключени **19 договори** с неправителствени организации на стойност **262 060 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.6. Хора с увреждания, стартирали самостоятелна стопанска дейност

Предоставени услуги: Хора с увреждания започнали и развили самостоятелна стопанска дейност.

За 2022 г. са планирани 27 хора с увреждания започнали и развили самостоятелна стопанска дейност, а изпълнението възлиза на 9 хора с увреждания започнали и развили самостоятелна стопанска дейност.

През отчетния период по програмата са сключени договори на стойност **201 576 лв.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.7. Културни, исторически и спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания

Предоставена услуга: Културни, исторически, спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания.

През отчетната 2022 г. са планирани 9 бр. културни, исторически и спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания. Адаптираните през отчетната година обекти са **11 бр**. като стойността на финансовите средства по сключени договори през 2022 г. възлиза на **316 927 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.8. Преференция за възстановяване на внесени осигурителни вноски от работодатели

Предоставена услуга: Възстановяване на средства за осигурителни вноски.

Планираният брой работодатели на хора с увреждания, ползващи преференцията за възстановяване на внесените от тях осигурителни вноски за 2022 г. е 97, а изпълнението на този показател за отчетната година възлиза на 97, като изплатените средства са в размер на **1 180 123 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.2.9. Създаване на Центрове за защитена заетост – за осигуряване на заетост за хора с множество и трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения

Предоставена услуга: Осигуряване на заетост за хората с множество трайни увреждания, чрез създаване на Центрове за защитена заетост.

През 2022 г. е планирано създаването на **2 бр. Центрове за защитена заетост**. През отчетната година се изпълняват преките дейности по три договора с осигурена заетост на **45 лица** с множество трайни увреждания, с психични разстройства и/или интелектуални затруднения.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.10. Национална програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания

Програмата осигурява възможности за заетост на безработни лица с трайни увреждания и на лица, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества, с оглед тяхната пълноценна интеграция в обществото. Тя е с максимален период на субсидиране на заетостта до 24 месеца. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. продължава прилагането на диференциран подход по отношение на субсидираното трудово възнаграждение – 760 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват завършена степен на висше образование съгласно НКПД 2011 г., а за останалите – в размер на минимална работна заплата – 710 лв., съответно почасово трудово възнаграждение – 4.60 лв./4.29 лв.

През 2022 г. в заетост по програмата са включени 1 670 лица с трайни увреждания, от които 949 нововключени. Изразходвани са средства от държавния бюджет в размер на 14 151 699 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.11. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица с трайни увреждания на пълно или непълно работно време чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл.52 от ЗНЗ)

Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. на работодатели, разкрили работни места и осигурили заетост на лица от целевата група, са финансирани разходите за труд за период до 6 месеца. Субсидираната част от трудовото възнаграждение на лицата, включени в насърчителната мярка с висше образование, наети на длъжности, за заемането на които минималното образователно и квалификационно ниво, съгласно НКПД 2011 г., е определено като завършена степен на висше образование, е в размер на 700 лв., а за останалите – 650 лв., съответно почасово трудово възнаграждение – 4.23 лв./3.93 лв.

През 2022 г. е осигурена заетостта на 140 лица, от които 104 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 458 493 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.12. Предоставяне на суми за подкрепена заетост за безработни лица с трайни увреждания или от други групи в неравностойно положение (чл.43а от ЗНЗ)

Съгласно разпоредбата на чл.43а от ЗНЗ за безработно лице с трайни увреждания или от други групи в неравностойно положение на пазара на труда, устроено на работа на несубсидирано работно място за срок, не по-кратък от 12 месеца, от фирми с регистрация за извършване на посредническа дейност, се предоставят суми за подкрепена заетост. През 2022 г. за първи път процедурата е успешна и са назначени **2 лица**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.13. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица с трайни увреждания (чл.51, ал.2 от ЗНЗ)

Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г., субсидиите за работодателя от държавния бюджет са за разкрито работно място, на което е нает лице от целевата група в размер до 75 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране за: трудово възнаграждение (710 лв. максимален размер за 2022 г.) и допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство. Заетостта се субсидира за период не по-малко от 3 месеца и не повече от 12 месеца.

През 2022 г. е осигурена заетост на 428 лица с трайни увреждания, от които 225 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 350 986 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.14. Национална програма „Активиране на неактивни лица”

През 2022 г. продължи изпълнението на вече утвърдилата се Националната програма „Активиране на неактивни лица”, която има за цел активиране и включване на пазара на труда на неактивни, в т.ч. обезкуражени и на безработни лица, посредством индивидуално и групово прилагане на инструменти и услуги за привличането и мотивирането им да се регистрират в ДБТ и ползват услугите за включване в обучение и/или заетост. В дългосрочен план програмата цели социална интеграция на икономически неактивните лица в трудоспособна възраст и на безработните от уязвимите групи на пазара на труда и намаляване на риска от бедност.

През 2022 г. по програмата средномесечно са работили 78 ромски медиатори, 83 младежки медиатори, 27 мениджъри на случай, 25 психолози и 147 организатори на обществено полезен труд. До 31.12.2022 г. в рамките на НП АНЛ са активирани **12 464 икономически неактивни лица**. В нова заетост са включени **130 лица**. Изразходвани са **3 813 368 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.15. Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица

Програмата допринася за повишаване на пригодността за заетост на продължително безработни лица. Реализира се на територията на страната, с предимство в региони с равнище на безработица над средното за страната за предходната година. Включва два компонента: Компонент 1 – за работодатели от частния сектор и Компонент 2– за работодатели от публичния сектор, който обхваща и дейности по наемане на безработни лица за работа в аварийни групи. По програмата се осигурява заетост на продължително безработни лица на пълно или непълно работно време за срок до 12 месеца. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. субсидираното трудово възнаграждение на наетите лица е в размер на минимална работна заплата – 710 лв., съответно почасово трудово възнаграждение – 4.29 лв. Осигурени са средства и за допълнителни плащания по трудовото законодателство и осигуровките за сметка на работодателя.

През 2022 г. по програмата е осигурена заетост на 1 431 лица, от които 752 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 6 106 865 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.16. Насърчаване на работодателите да наемат на работа продължително безработни лица чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл.55в от ЗНЗ)

Целевата група обхваща безработни лица с непрекъснато поддържана регистрация в бюрата по труда не по-малко от 12 месеца. По условията на мярката се стимулират работодатели, които наемат лица от целевата група. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. със средства от държавния бюджет са финансирани разходите на работодателите за труд – трудово възнаграждение в размер на 710 лв. и допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство за период до 6 месеца.

През 2022 г. е осигурена заетост на 316 лица, от които 222 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 996 727 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.17. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за стажуване (чл. 46 от ЗНЗ)

Мярката се прилага за обучение на работното място чрез стажуване на безработни лица. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. със средства от държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд в размер на 650 лв. и допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство за период до 6 месеца.

През 2022 г. са стажували **26 лица**, от които 18 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на **69 445 лв.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.18. Насърчаване на разкриването на работни места за обучение чрез работа (дуална система на обучение) чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки, средства за професионално обучение и средства за наставник (чл.46а от ЗНЗ)

Насърчителната мярка се прилага в подкрепа на безработни лица без квалификация. Съгласно разпоредбата на чл.46а от ЗНЗ за разкрито работно място за обучение чрез работа (дуална система на обучение), организирано по реда на Закона за професионалното образование и обучение, на което е нает безработно лице, на работодателя се предоставят средства за определен период. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. параметрите на финансирането са: средства за част от трудовото възнаграждение в размер на 400 лв., допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство и средства за наставника – 200 лв. Средства се предоставят и на обучаващата институция, която е партньор, за времето на обучението. Максималните размери на средствата за професионално обучение са: за придобиване на първа степен на ПК и на квалификация по част от професията – 660 лв., за придобиване на втора степен на ПК – 1 320 лв. и за придобиване на трета степен на ПК – 1 980 лв.

През 2022 г. в обучение и заетост са включени 198 безработни лица, общо е осигурена заетост на 254 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 902 528лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.19. Изпълнение на Двугодишния план за обучение, провеждано от ДП БГЦПО

В изпълнение на Двугодишния план за обучение, насочен към повишаване пригодността за заетост на лица от уязвимите групи на пазара на труда, през 2022 г. в обучение са включени 2 237 безработни лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 3 303 670 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.20. Насърчаване на работодатели - микропредприятия да разкриват работни места, като се субсидират първите 5 разкрити работни места (чл. 50 от ЗНЗ)

Мярката осигурява подкрепа за предприемачеството. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. със средства от държавния бюджет са субсидирани първите 5 разкрити работни места в микропредприятия за период до 9 месеца. Финансирани са част от разходите за трудово възнаграждение в размер на 650 лв. и допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство.

През 2022 г. е осигурена заетост на **1 024 лица**, от които 633 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на **2 952 151 лв.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.21. Насърчаване на предприемачеството сред безработни лица (чл.47, ал.1 от ЗНЗ, чл.47, ал.4 от ЗНЗ, чл. 49 от ЗНЗ, чл.49, ал.4 от ЗНЗ, чл.49б от ЗНЗ)

През 2022 г. са изразходвани средства от държавния бюджет в размер на **930 116 лв.** за насърчаване на **404 безработни лица** с одобрен бизнес проект да стартират самостоятелна стопанска дейност за производство на стоки и/или услуги. От тях на:

- на 166 безработни лица са предоставени средства за направените разходи за започване на самостоятелна стопанска дейност като микропредприятие (чл. 49, ал. 1 от ЗНЗ), в размер на 618 766 лв.;
- на 82 лица са изплатени средства в размер на 35 372 лв. за ползвани външни консултантски услуги и/или съпътстващи услуги по реда на чл. 49б от ЗНЗ;
- на едно лице са изплатени средства за квалификация по реда на чл.48 от ЗНЗ.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.22 Програма „Мелпомена“

Програма „Мелпомена“ подпомага дейността на театрите в страната с инструментите на активната политика на пазара на труда. По програмата се разкриват работни места, на които се наемат безработни лица със специфичен опит, професионална квалификация, знания и умения в областта на театралното изкуство – артисти, режисьори и др. Със средства от бюджета за активна политика на пазара на труда се финансират разходите за труд за период до 12 месеца. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. се прилага диференциран подход по отношение на субсидираното трудово възнаграждение – 760 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват завършена степен на висше образование съгласно НКПД 2011 г., а за останалите – в размер на минимална работна заплата – 710 лв., съответно почасово трудово възнаграждение – 4.60лв./4.29 лв.

През 2022 г. в заетост по програмата са включени 282 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 2 329 912 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.23. Национална програма за обучение и заетост на бежанци

Програмата подпомага интеграцията на пазара на труда на безработни лица, придобили статут на бежанец или хуманитарен статут чрез включване в обучение по български език, обучение за придобиване на професионална квалификация и осигуряване на заетост. Програмата също така допринася за повишаване капацитета за работа с бежанци на областни и общински администрации, транзитни и регистрационно-приемателни центрове.

Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. по програмата е осигурена заетост **на 29 лица**, от които 16 нововключени. Проведено е обучение по ключова компетентност „Общуване на чужд език – български език” на общо 20 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на **140 965 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.24. Регионални програми за заетост

През 2022 г. **са реализирани 28 регионални програми за заетост** – по една за всяка административна област. Програмите са разработени на основата на проектни предложения на областните и общинските администрации, одобрени са от комисиите по заетостта към областните съвети за развитие и са финансирани от Министерството на труда и социалната политика. Те са ефективен инструмент на активната политика на пазара на труда, с който се подпомага местното развитие и се осигурява заетост на безработни лица от уязвимите групи.

През 2022 г. в регионалните програми участваха активно и работодатели от частния сектор, за да се подпомогне възстановяването на регионалния пазар на труда след Ковид кризата. Министерството на труда и социалната политика финансира осигуряването на субсидирана заетост на пълен и непълен работен ден за период от 5 или 6 месеца.

През 2022 г. по регионалните програми е осигурена заетост на 10 566 безработни лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 44 141 543 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.25. Проекти на външни организации през 2022 г. - (КНСБ, КТ „Подкрепа”, АИКБ, БТПП, БСК, ССИ и КРИБ)

Чрез проектите на социалните партньори „СТИМУЛ” (БТПП), Проект „С нови зелени и екологични знания и умения към нова заетост” (КНСБ), Проект „Хоризонти-7” (КТ „Подкрепа”), Проект „Успешни заедно” (АИКБ), Проект „Възможност за трудова заетост и самонаемане” (ССИ), Проект „Адаптация на работната сила” (БСК) и Проект „Знания и умения за работа” (КРИБ) се прилагат взаимосвързани мерки за целенасочено въздействие върху уязвимите групи на пазара на труда, допринасящо за намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила. Прилага се комплексен подход, включващ предоставяне на обучения за КК и ПК, както и последващо включване в стажуване и заетост на минимум 40% от обучените лица. Проведени са всички предвидени обучения по проектите на социалните партньори, като са обучени общо **6 492 безработни лица**. В заетост са включени **2 277 лица** и са изразходвани средства в размер на **7 981 007 лв**.

Проект „СТИМУЛ” се реализира от **Българско-търговско промишлена палата** (БТПП), като цели подпомагане приспособяването на всички целеви групи към актуалните условия на пазара на труда, посредством придобиване на нови умения, съобразно потребностите на работодателите, подпомагане насърчаването на заетостта и гарантиране на устойчивост на работните места. За периода януари-декември 2022 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени **907 безработни лица**. В заетост след проведеното обучение са включени **348 лица**, от тях 345 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на **1 125 091 лв**.

Проект „С нови зелени и екологични знания и умения към нова заетост” се реализира от **Конфедерация на независимите синдикати в България** (КНСБ), като се цели срещане на търсенето и предлагането на пазара на труда чрез предоставяне на възможност за обучение на безработни лица. За периода януари-декември 2022 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на

първа степен на професионална квалификация са включени **1 007 безработни лица**. В заетост след обучението са включени **299 лица**, от тях 289 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на **1 147 885 лв**.

Проект „Хоризонти-7” се реализира от **Конфедерация на труда „Подкрепа”** (КТ „Подкрепа”), като се цели намаляване на безработицата, повишаване на квалификацията и осигуряване на достойни работни места и професионален хоризонт на лица от неравнопоставените групи на пазара на труда. За периода януари-декември 2022 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени **932 безработни лица**. Осигурена е заетост след проведеното обучение на **362 лица**, от тях 343 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на **1 159 729 лв**.

Проект „Успешни заедно” се реализира от **Асоциация на индустриалния капитал в България** (АИКБ) и цели подготовка за бърз преход от безработица към заетост и осигуряване на устойчива заетост на безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда; спомагане за подобряване функционирането на пазара на труда чрез осигуряване на квалифицирана работна сила. През 2022 г. в обучение по ключова компетентност и по част от професия или за придобиване на професионална квалификация са включени **905 безработни лица**. В заетост след проведеното обучение са включени **350 лица**, от тях 331 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на **1 159 847 лв**.

Проект „Възможност за трудова заетост и самонаемане” се реализира от **Съюз за стопанска инициатива** (ССИ), като се цели срещане на търсенето и предлагането на пазара на труда чрез предоставяне на възможност за обучение на безработни лица. За периода януари-декември 2022 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени **876 безработни лица**. В заетост са включени **366 лица**, от тях 263 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на **1 107 115 лв**.

Проект „Адаптация на работната сила” се реализира от **Българска стопанска камара** (БСК). Основната цел е да подпомогне стабилизирането на функционирането на пазара на труда в новите условия, като допринесе за възстановяване на заетостта и за развитие на човешкия капитал, така че да отговори на потребностите на икономиката и да е в състояние за бърза адаптация към промените в търсенето на работна сила, породени както от пандемичните условия, така и от новите технологии. За периода януари-декември 2022 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени **914 безработни лица**. Включените в заетост след проведеното обучение са **329 лица**, от тях 326 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на **1 116 096 лв**.

Проект „Знания и умения за работа” се реализира от **Конфедерация на работодателите и индустриалците в България** (КРИБ), като се цели подкрепа за запазване и повишаване на заетостта чрез придобиване на нови умения от безработните лица и осигуряване на бързи преходи към нови работни места, приоритетно за неравнопоставените групи на пазара на труда и насърчаване на заетостта чрез поемане на част от разходите на работодателите за работна сила. За периода януари-декември 2022 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени **951 безработни лица**. Включените в несубсидирана заетост след проведеното обучение са **304 лица**. Изразходвани са средства в размер на **1 165 244 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.26. Насърчаване на безработни лица, за наемане на работа извън границите на населеното място, като се изплащат суми за ежедневни транспортни разходи за пътувания до местоработата и обратно, за не повече от 12 месеца, и за транспортни разходи за представяне пред работодател за наемане на работа (чл.42, ал.2 от ЗНЗ)

По условията на мярката се насърчава трудовата мобилност на безработни лица, като се изплащат суми за ежедневни транспортни разходи за пътувания до местоработата и обратно, за максимален период от 12 месеца, и за транспортни разходи за представяне пред работодател. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. по условията на мярката са подпомогнати 21 безработни лица, от които 16 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 3 478 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.27. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за чиракуване (чл.55г от ЗНЗ)

Целевата група обхваща безработни лица с основно или по-ниско образование и без квалификация. По условията на мярката се разкриват работни места за чиракуване под ръководството на наставник. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022г. със средства от държавния бюджет са финансирани разходите на работодателите за труд – част от трудовото възнаграждение на наетото лице в размер на 650 лв. (3.93 лв. почасово трудово възнаграждение) и допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство. Заетостта на лицето е субсидирана за период до 6 месеца. Средствата за наставник са в размер на 200 лв. за период до 12 месеца.

През 2022 г. по условията на мярката са чиракували 84 лица, от които 60 нововключени. Общо са ангажирани 56 наставника, от които 37 нововключени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 287 594 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.28. Насърчаване на работодателите да наемат безработни на "зелени работни места" (чл.55д от ЗНЗ)

Мярката стимулира разкриването на „зелени работни места“, свързани с производството на стоки и предоставянето на услуги, които подпомагат опазването на околната среда. Със съвместна заповед на министъра на труда и социалната политика и министъра на околната среда и водите са определени икономическите дейности, в чиито обхват се разкриват „зелените работни места“. Целева група са безработни лица с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 6 месеца. Съгласно Националния план за действие по заетостта през 2022 г. са финансиране на разходите за труд – част от трудовото възнаграждение в размер на 650 лв. и допълнителните плащания по трудовото и осигурително законодателство за период до 6 месеца, а за лица, наети на длъжности, които изискват трета степен на професионална квалификация или висше образование – до 8 месеца.

През 2022 г. по условията на мярката е осигурена заетост на 25 лица, от които 17 нововключюючени. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 68 594 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.29. Проект „Обучения и заетост”

Проект „Обучения и заетост” се изпълнява в два компонента. Целта на Компонент I е интегриране на неактивни и безработни лица възраст над 29 г. (навършили 30 години), регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател (до 12 месеца) в реалния сектор или институции на местното самоуправление, чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място и субсидия за заетост. Целта на Компонент II е интегриране на неактивни и безработни лица с трайни увреждания на възраст над 29 г. (навършили 30 год.), регистрирани в ДБТ, в заетост при работодатели от реалния сектор или институции на местното самоуправление, чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място, субсидия за заетост (до 24 месеца) и еднократен стимул за продължителна заетост.

През 2022 г. няма включени в обучение или заетост лица. Изплатените средства са в размер на **1 908 376 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.30. Организиране от АЗ на обучение на възрастни по чл.63 от ЗНЗ (по реда на чл.63 от ППЗНЗ)

Мярката цели повишаване пригодността за заетост на работната сила в съответствие с потребностите на пазара на труда и изискванията на работодателите. По условията на мярката се организира и провеждана професионално обучение за придобиване на професионална квалификация по заявка на работодателя и обучение на заети лица за придобиване на ключови компетентности. Безработните лица се включват в обучения за придобиване на I степен на професионлана квалификация и на квалификация по част от професията.

През 2022 г., по условията на чл. 63 от ЗНЗ в обучения са включени **88 безработни лица**. Изразходваните средства от ДБ са в размер на **115 095 лв**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.2.31. Организиране от АЗ на обучение на възрастни чрез насочване в ЦРЧРРИ

Обученията на възрастни в Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи (ЦРЧРРИ) са насочени към повишаване на пригодността за заетост на безработни лица. Осъществяват се обучения за придобиване на степен на професионална квалификация и обучение по ключови компетентности.

През отчетния период в обучение са включени **564 лица**. Изразходвани са средства в размер на **752 469 лв**.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА
СЪЮЗ ЗА СТОПАНСКА ИНИЦИАТИВА

10.2.32. Проекти на външни организации през 2022 г. Програма „Възможност за трудова заетост и самонаемане“ по чл.31, ал.1 от ЗНЗ

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

10.2.33. Отпускане, отчитане, контрол, заплащане и ремонти на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ), предназначени за хора с увреждания

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

10.2.34. Операция „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – КОМПОНЕНТ 2

Операция „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ – КОМПОНЕНТ 2 се реализира с подкрепата на трите оперативни програми ОП РЧР И ОП НОИР и ОП РР, като по този компонент са допустими 39 общини- бенефициенти по Приоритетна ос 1 на ОПРР 2014-2020 г., в чиито Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие са включени мерки за изграждане на социални жилища: Столична община, Варна, Пловдив, Бургас, Русе, Стара Загора, Плевен, Благоевград, Велико Търново, Видин, Добрич, Хасково, Пазарджик, Шумен, Сливен, Габрово, Ямбол, Перник, Враца, Ловеч, Кърджали, Смолян, Разград, Казанлък, Асеновград, Монтана, Горна Оряховица, Гоце Делчев, Дупница, Кюстендил, Силистра, Димитровград, Търговище, Лом, Петрич, Свищов, Велинград, Карлово и Панагюрище.

Общата цел на процедурата е да допринесе за повишаване качеството на живот, социалното включване и намаляване на бедността, както и до трайната интеграция на представителите на уязвими групи чрез реализацията на комплексни мерки и прилагането на интегриран подход. Специфичните цели на процедурата са насочени към подкрепа за социално включване чрез изпълнение на дейности и мерки в следните четири направления:

- Подпомагане интеграцията на пазара на труда на уязвимите групи (Направление 1);
- Осигуряване на достъп до образование и обучение (Направление 2);
- Подобряване достъпа до социални и здравни услуги (Направление 3);
- Развитие на местните общности и преодоляване на негативните стереотипи (Направление 4).

Общият бюджет на процедурата е 35 571 524.76 лв., а срокът за изпълнение на договорите е до 30.09.2023 г.

До края на 2022 г. по операцията, в частта й финансирана по ОП РЧР е постигнат следния технически и финансов напредък:

Изпълняват се 20 договора с общините Стара Загора, Перник, Бургас, Ловеч, Пловдив, Гоце Делчев, Русе, Шумен, Велинград, Монтана, Петрич, Хасково, Варна, Казанлък, Враца, Свищов, Смолян, Благоевград, Кърджали и Видин на обща стойност 18 109 078.35 лв., в т.ч. финансиране ЕС – 15 392 716.60 лв. и национално финансиране – 2

716 361.75 лв. Изплатените средства по операцията възлизат на 5 896 114.97 лв., в т.ч. и авансови плащания, от които 3 031 124.85 лв. през 2022 г.

Към края на 2022 г. по ОП РЧР са отчетени и верифицирани индикатори, както следва:

За изпълнение:

• Роми –1181, от които 1027 за 2022 г.;

• Други хора в неравностойно положение – 1489, от които 1441 за 2022 г..

За резултат:

• Роми, които при напускане на операцията а започнали да търсят работа или имат работа, или са ангажирани с образование/обучение или са получили квалификация, или са включени в социални и здравни услуги – 126;

• Участници в неравностойно положение, които при напускане на операцията са започнали да търсят работа или имат работа, или са ангажирани с образование/обучение или са получили квалификация, или са включени в социални и здравни услуги – 234.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН

10.2.35. Разработване на научно-приложен проект „Гъвкавост на пазара на труда в България“

Разработен е научно-приложен проект: „Гъвкавост на пазара на труда в България”.

Индикатори за ресурси: Проектът се финансира от бюджетната субсидия на БАН, поради което разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно.

Индикатори за продукти: Оценка на различните форми на гъвкавост на пазара на труда. Предложения за обосновани промени на въздействията върху гъвкавостта с оглед постигането на адаптивност в средносрочна перспектива на европейския семестър (2021 – 2027 г.).

Индикатори за резултат:

Основавайки се на анализ на външната гъвкавост на пазара на труда у нас в периода 2000 – 2022 г., е аргументиран изводът за протеклите промени от умерена към ниска гъвкавост, при съответно отслабване на силата на връзката с икономическия растеж и устойчиво слабо въздействие на производителността на труда върху заплатите.

Направена е многостранна характеристика на вътрешната гъвкавост на трудовия пазар на основа на възможните мобилности на работната сила – статусна, междусекторна, според използване на нетрадиционни форми на заетост и вида на работата. Оценките са формулирани на основа на сравнения с минали периоди и с общите тенденции в ЕС-27. Доказано е наличието на ниска вътрешна мобилност на основа на дефицити в:

- Статусната мобилност на работната сила у нас както в годините на икономически растеж, така и през кризисни периоди при доказано наличие на добре капсулирана заетост на вътрешните пазари на труда.
- Гъвкавостта на структурите на заетостта на равнище сектори и групи икономически дейности поради слаби промени в технологичната база и организацията на производствата и в производителността на труда.
- Общата мобилност в заетостта и ниски вероятности за смяна на работните места.
- Използване на нетипичните форми на заетост. Доказано е значението на нетипичните форми главно като вход в преходни форми на заетост на лицата с маргинални позиции на пазара на труда и за получаване на допълнителни доходи

на тези с висше и средно-специално образование. То е твърде ограничено в сравнение с общата тенденция на обхват в страните-членки на Европейския съюз.

Обосновано е, че прилаганото у нас договаряне на трудовите възнаграждения не е напълно съобразено с изискванията за справедливи заплати. Необходимо е провеждането на широк кръг от действия за промени в сферата на трудовото заплащане, които да реализират конкретна стратегия за увеличаване на цената на труда в България.

Направена е подробна оценка на въздействието на активните политики върху гъвкавостта на пазара на труда. Формулирани са подходящи критерии за тази оценка. Обоснован е изводът, че активните политики на пазара на труда изискват съществено обновяване и преструктуриране на приоритетите в посока подобряване на качествени характеристики на работната сила в условията на увеличено работодателско търсене.

Формулирана е тезата за запазването в ЕС на пряката обусловеност на гъвкавостта на трудовите пазари от националния избор на страните-членки на ЕС и Еврозоната, независимо от напредъка в еволюцията на концепцията за гъвкавостта на трудовите пазари в ЕС, включително при новите насоки на приложението ѝ в икономическото управление на Съюза. Доказано е, че либерализиращите реформи в ЕС-27 в полза на гъвкавостта на пазарите на труда обуславят по-устойчиви увеличения на икономическата активност и нарастване на заетостта.

Обоснована е позицията, че политиката за гъвкавост и сигурност на трудовите пазари заема важно място в икономическата трансформация в ЕС към нова парадигма на развитие и растеж, което ще засилва конкуренцията между страните-членки в прилагането на подходи и мерки за гъвкавостта на трудовите пазари като буфери на шоковете и рисковете, съпътстващи съвременните икономики.

Индикатори за въздействие: Национално ниво.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

10.2.36. Проект „Проблеми на ромската ромската интеграция в България: Анализ на данни от представително изследване „Нови подходи за генериране на данни за труднодостъпни групи в риск от нарушаване на правата им“/ ‘Novel Approaches to Generating Data on hard-to-reach populations at risk of violation of their rights’ по програма Local development, poverty reduction and enhanced inclusion of vulnerable groups/Местно развитие, намаляване на бедността и засилено включване на уязвими групи“, финансирано от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Норвежки финансов механизъм в рамките на покана BGLD-3.001 - 2014-2021 (2022-2024) – ръководител проф. д-р Илона Томова

Изследването цели да осъществи задълбочен анализ на промените в социалноикономическия статус на ромите в България в периода 2011-2021 г. на базата на актуални данни от НСИ и от представителното изследване на НСИ и Агенцията за човешки права на ЕС (ФРА) „Нови подходи за генериране на данни за труднодостъпни групи в риск от нарушаване на правата им“ 2020-2022, както и на данни от качествени изследвания.

През 2022 г. са получени следните резултати от проекта:

1. Подготвен е доклад за нуждите на НСИ и Агенцията за човешки права на ЕС, публикуван на английски и български език от издателството на НСИ;
2. Изнесени са 4 доклада на научни форуми, представящи резултатите от анализа;
3. Подготвени са три глави от бъдеща монография и започна работа по изготвяне на модели за изследване на детерминантите на ранното отпадане от училище и на младежите вън от образование, обучение и заетост;

4. Създаден е модел за изработване на областни и общински стратегии за равенство, включване и участие на ромите 2022-2030 и са предоставени актуални статистически данни по всеки един от индикаторите на ЕК за социално-икономическото положение на ромите към 2020 г. в България въз основа на данните от представително изследване на НСИ и FRA по проект Novel Approaches to Generating Data on Hard to Reach Populations at Risk of Violation of Their Rights, финансиран по Норвежката грантова схема за нуждите на местните координатори и експерти по програма ROMACT и на роми-активисти по програма ROMACT при мониторинга на изпълнението на стратегическите документи;
5. Изготвят се препоръки за намаляване на социалните неравенства между роми и не-роми в областта на образованието, здравеопазването и жилищната политика и за превенция/намаляване на бедността и социалното изключване;
6. Подпомогната е областна администрация-Шумен да изготви Областна стратегия за равенство, включване и участие на ромите 2020-2030 г. на базата на данните от изследването на НСИ и FRA и текуща статистика на НСИ за област Шумен, обучихме експерти от областта и активисти на Местната активна група за интеграция на ромите как да осъществяват мониторинг на изпълнението на стратегията.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

10.3. Създаване на условия за повишаване благосъстоянието на децата и деинституционализация на деца, лица с увреждания и възрастни хора, настанени в специализирани институции, посредством предоставяне на услуги в общността

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Операция **„Приеми ме 2015“** е с бюджет от 136 404 000 лв., чрез която се подкрепя процеса на деинституционализация на деца чрез продължаване и надграждане на устойчивия модел за развитие на заместваща семейна грижа за деца, настанени в специализирани институции, деца в риск и деца с увреждания, както и развиване на нови модели на работа и услуги за деца в риск и техните родители. Разширяват се възможностите за развитие на приемната грижа чрез подкрепа за предоставяне на „специализирана приемна грижа“. Продължава надграждането на устойчивия модел за развитие на заместваща семейна/приемна грижа за деца. До края на 2022 г. общият брой на децата, преминали през проекта е 7 167. А общият брой на приемните семейства, при които е имало или има настанени деца е 2 867. Създадена е система за децентрализирано предоставяне на услугата и постигане на необходимото й качество. Гарантирано е социалното включване на специфични категории деца в риск и разширяване обхвата на приемната грижа. Приемните семейства са адекватно обучени и подкрепяни в процеса на полагане на грижи.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.3.1. Операция „Приеми ме 2015“

Проект „Приеми ме 2015“ (*Проекта*), се изпълнява от прекия бенефициент АСП. Стартира на 01.12.2015 г., а предоставянето на приемна грижа от приемни семейства към доставчик община - от 01.01.2016 г., в партньорство с 82 общини. След 01.11.2016 г. се включиха нови общини, и в края на 2022 г. те са общо **167** от 28-те области на страната.

Дейностите по Проекта са насочени към усъвършенстване и разширяване обхвата на приемната грижа и в периода на изпълнението му се създаде и утвърди иновативен елемент по отношение на подкрепата на областно ниво, както мерки, насочени към повишаване на качеството на приемната грижа чрез осъществяване на текущ мониторинг.

Цялостният обхват по предоставянето на приемната грижа във всеки регион се осъществява от ***областен екип по приемна грижа*** (ОЕПГ). Продължителността на Проекта (съгласно сключено Допълнително споразумение № 04/18.08.2021 г. между АСП и Управляващия орган на ОП РЧР за изменение в чл. 2 – *Срок на изпълнение на Договора*), е 85 месеца – до 31.12.2022 г., без промяна в общата му стойност в размер на 136 404 000.00 лева. От началото на 2021 г., както и през 2022 г., месечните средства за възнаграждения на професионалните приемни родители и за финансовата подкрепа на настанените деца не се изплащат със средства от проектния бюджет. Нормативно регламентираните месечни средства за участниците в Проекта – всички деца и професионалните приемни родители, са осигурени от държавния бюджет по програма „Подкрепа за децата и семействата“, като част от бюджета на АСП. В края на 2021 г. се сключиха новите споразумения между агенцията и общините участници в проект „Приеми ме 2015“, относно трансферирането на бюджетните средства през 2022 г., а в края на отчетната година – новите споразумения, регламентиращи разплащанията с бюджетни средства за 2023 година.

Консултативният експертен съвет (КЕС) към Проекта, в който са включени представители на МТСП, ДАЗД, АСП, НСОРБ и трите НПО - УНИЦЕФ България, Национална мрежа за децата и Национална асоциация по приемна грижа, през 2022 г. не е провеждал присъствени заседания, като взаимодействието между членовете на КЕС се осъществяваше чрез работни срещи по конкретни теми с определени участници от КЕС и Националния екип, онлайн участия в тематични работни групи и постоянна връзка в електронна среда. Всички членове на Консултативния експертен съвет получават всички изготвяни в процеса на работа по Проекта аналитични документи и обобщени данни по изпълняваните мониторингови задачи, прессъобщения и месечния медия-мониторинг.

През 2022 г. бяха постигнати следните резултати:

С ***целево планиране на развитието на приемната грижа по места***, регионалните дирекции за социално подпомагане, чрез 28-те комисии по приемна грижа и съвместно с 28-те областни екипи по приемна грижа, осъществяват периодичен преглед на актуалното състояние на регистъра на утвърдените приемни семейства с акцент незаетите приемни семейства, както и на децата - потенциални потребители на услугата. Всяка Комисия по приемна грижа, сформирана към РДСП, обсъжда и планира развитието на приемната грижа в съответния регион.

По сключените от областните градове (в т.ч. Ботевград) договори с НПО или физическо лице се проведоха планираните за отчетната година: ***специализирани обучения*** на ОЕПГ, както и ***групова и индивидуална супервизия*** на членовете на екипите, ***професионална индивидуална супервизия на приемни семейства*** с доставчик община (Дейност 4 в Проекта). За област Варна от началото на изпълнението й от общинска администрация Варна няма сключен договор по тази дейност. Предвид епидемичната обстановка във връзка с разпространение на заболяването COVID-19 и през 2022 г., във взаимодействие с външните изпълнители по сключените договори, обучения и сесии за супервизия се организираха и провеждаха и в дистанционна форма.

Утвърди се много добро взаимодействие между партньорите в процеса на предоставяне на приемната грижа, в т.ч. подкрепата за приемните семейства с настанени деца - на местно и на национално ниво чрез провеждане на целеви срещи и указания за целесъобразното му осъществяване (в т.ч. и в онлайн среда).

През 2022 г. не са организирани национални ***информационни работни срещи*** по Проекта (с участието на: членове на екипите за управление и за предоставяне на услугата на местно ниво; експерти по закрила на детето от териториалните структури на АСП; представители от НПО) – общо до 100 лица, поради епидемичната обстановка и за спазване на въведените ограничения по отношение организирането на събития на закрито с голям брой участници. Но се организираха **4** ***информационни работни срещи за конкретни региони*** – с по-малък брой участници в тях (ОЕПГ; представители на местната власт, РДСП, ДСП/ОЗД; обучители и супервайзори по договорите за тези дейности за съответните области; членове на Националния екип): през м. април в гр. Пловдив, в гр. Плевен и в гр. Ловеч; през м. май – в гр. Пазарджик. Акцент на проведените дискусии беше бъдещото развитие на приемната грижа в съответните региони и страната като цяло; необходимостта от нормативни промени в предоставянето на приемната грижа и подкрепящите услуги за приемните семейства, базирани на добрите практики на областно ниво, утвърдени с този проект;

И през 2022 г. от Националния екип се ***наблюдаваше ефективността*** от работата на областните екипи за приемна грижа – обобщен преглед на база попълнен от началниците на ОЕПГ въпросник „Обратна връзка“ (всяко тримесечие). С Обратната връзка началник ОЕПГ дава своята професионална преценка за резултатите от работата на екипа през отчетния период, в т.ч. удовлетвореност.

От Националния екип е извършен ***мониторинг*** по изпълнението на следните конкретни дейности, ангажимент на общините партньори:

- За броя на децата с потребност от специализирана приемна грижа, пребиваващи в приемни семейства с доставчик община към края на всяка от годините – 2019-а, 2020-а и 2021-а;
- За проведените от областните екипи по приемна грижа през 2021 г. допълнително/поддържащо обучение (специализирано/надграждащо обучение, в т.ч. темите на обученията), групова супервизия и организираните групи за подкрепа на приемните семейства с настанени деца - за приемните семейства от общините, включени в подкрепящите услуги по Проекта;
- За проведените през предходната година процедури за избор на нов служител в ОЕПГ (кадровото обезпечаване на екипа) - началник и/или социален работник;
- За постъпилите жалби, сигнали и предложения по Проекта през 2021 г., както и за извършените проверки по тях;
- По изпълнението на договорите по Дейност 4 в периода 01.11.2019 до края на 2021 г. (по години), в частта за провеждане на регулярните специализирани обучения на екипите и с участието на експерти от РДСП и ОЗД с цел за повишаване професионалната компетентност. А чрез Въпросник за обратна връзка - оценката за степента на удовлетвореност от страна на ОЕПГ по отношение на проведените в периода 2019 - 2021 г., вкл.: обучения на ОЕПГ; супервизията на ОЕПГ (индивидуална и групова); индивидуалната супервизия на приемните семейства.

През отчетната **2022 г**. **настанените деца** са общо **832** или *средномесечно* 69,33. Налице е увеличение с 3,6% на настанителните процедури в приемни семейства, извършени от съответните отдели „Закрила на детето“ за деца в риск (чл. 26 от ЗЗД) - през 2022 г. спрямо 2021 година.

От общия брой, т.нар. нови деца през **2022 г**. *средномесечно* ***9,78%*** идват от социална услуга за резидентна грижа или от дом за медико-социални грижи за деца, а *средномесечно* ***90,22%*** - от общността (биологичното семейство, семейство на роднини или близки, както и случаите на пренастаняване в същото или в друго приемно семейство със заповед на териториалната ДСП).

От посочения общ брой настанителни процедури, случаите на ***пренастаняване*** (22,47%) са за ***187 деца***, като от тях: 108 деца са настанени отново в същото приемно семейство (*средномесечно* 9 бр.), към 66 през 2021 г.; 34 деца (*средномесечно* 2,8 бр.) - в друго приемно семейство в същата община, към 21 случая през 2021 г.; 45 деца са настанени в ново приемно семейство, но в друга община (*средномесечно* 3,75 бр.), към 56 през предходната 2021 година.

През отчетната година за общо **933 деца** е издадена заповед за **прекратяване** на на приемната грижа в приемното семейство към общината (*средномесечно* – над 77 бр.). Данните за прекратените настанявания на деца с увреждания - от общия брой пребивавали през годината, са за 66 или *средномесечно* над 5 деца с увреждания. Общият преглед на *средномесечните* стойности за **2022 г**. по показателя *„място, където отива детето след прекратяване на настаняването му в ПС“* показва, че най-много са случаите на осиновените деца (***46,89%***), следвани в низходящ ред от: пренастанените в същото или в друго приемно семейство (***21,2%***); реинтегрираните (***18,47%***); насочените към социална услуга за резидентна грижа или към ДМСГД (***6,7%***); прекратени настанявания, поради навършване на пълнолетие или 20 г., ако учи (***3,13%***); след приемното семейство са настанени в семейство на роднини или близки ***2,9%***; други - ***0,64 процента***. През 2022 г. е отчетен ***1*** случай на починало дете (бебе на 3 месеца; в болнично заведение).

През периода януари - декември ***2022*** г. в приемните семейства към доставчик общините партньори **отглежданите деца са *средномесечно* 1 639** (в т.ч. *средномесечно* ***184*** **деца с увреждания**). По възрастови групи *средномесечните* стойности са: 0-3 г. - ***514***; 3-6 г. - ***323***; 6-14 г. - ***554***; 14-18/20 г. - ***248***. С **най-много деца *средномесечно***, отглеждани в „приемна грижа“ с доставчик община през 2022 г. са области: *Варна* (119, в т.ч. 23 деца с увреждания – в 10 общини партньори); *Велико Търново* (110, в т.ч. 17 деца с увреждания – в 8 общини); *Плевен* (103, в т.ч. 10 деца с увреждания – в 7 общини); *Хасково* (101, в т.ч. 8 деца с увреждания – в 5 общини). **Най-ниските *средномесечни*** стойности по наблюдавания показател през отчетната година са в области: *София област* (16, в т.ч. 2 деца с увреждания - в 3 общини); *Кърджали* (17, в т.ч. 1 дете с увреждане – в 4 общини); *Силистра* (17, в т.ч. 7 деца с увреждания – в 3 общини партньори); *Ямбол* (17, в т.ч. 3 деца с увреждания – в 4 общини партньори). От приоритетната възрастова група деца - от **0 до 3 г.**, най-много *средномесечно* са пребивавали в области: *Варна* (46 бр. или 38,6%, в т.ч. 5 деца с увреждания - от общо 119 деца *средномесечно* в ПС в 10 общини); *Смолян* (33 бр. или 58,9%, в т.ч. 1 с увреждане - от общо 53 деца *средномесечно* в ПС в 9 общини).

Към 31.12.2022 г. **1 493** деца са обгрижвани от **1 300** приемни семейства с местоживеене в 152 от общо 167 общини партньори.

За 7-те години (***2016-2022, вкл.***) **общият брой на процедурите по настаняване в приемни семейства с доставчик община**, в т.ч. пренастанявания, по които са работили 28-те областни екипа за приемна грижа са **7 089** или ***средномесечно*** **84,4 случая**.

Към края на 2022 г. приемните семейства към доставчик 167-те общини партньори са ***1 770*** (в т.ч. 4 са доброволни), което е 93,5% от общо утвърдените приемни семейства в страната. Съгласно данните от Регистъра на утвърдените приемни семейства общият брой на приемните семейства в страната към края на 2022 г. е 1 892 (1 883 професионални и 9 доброволни) – общо към доставчик Дирекция „Социално подпомагане“ и доставчик община.

През **2022 г**. в общините са подадени ***85 заявления*** от кандидати за приемни родители (*средномесечно* 7,08) в т.ч. 1 за доброволно приемно семейство. ОЕПГ, в сътрудничество с териториалните ДСП, имат отговорност за набиране на кандидати за

приемни семейства и организиране на информационни срещи за съответната област/община, което ***се планира*** съвместно с РДСП, ***съобразно идентифицираните потребности от развиване на приемната грижа в областта, в т.ч. за конкретни общини***. И през 2022 г. чрез тримесечните отчети на РДСП, в Централната администрация на АСП се наблюдават процесите по отношение организирането и резултатите от набирателните кампании по региони.

И през отчетната година анализираната регионална потребност насочваше работата и в посока **промяна на профила** на утвърдени приемни семейства, както и **заличаване** при установени обективни обстоятелства за това. От приемните семейства с местоживеене в общините партньори, през 2022 г. вписаните в Регистъра **нови приемни семейства** са ***70***, а **заличените - *169***. *Средномесечно* за 2022 г. стойностите са за **5,8** вписани и **14,1** заличени.

Изпълнението на индикаторите по Проекта се наблюдава чрез: ***месечен мониторинг*** на постигнатите резултати и ***изготвяне на анализи (12 бр.)***; преглед на постигнатото и методическа помощ по организацията и управлението на проектните дейности на областно ниво.

И през 2022 г. продължава ***ежемесечното мониториране на качеството*** на предоставяната приемна грижа по подробната информация, предоставяна от ОЕПГ в Националния екип за всяко дете, настанено в приемно семейство в съответната община доставчик.

Координаторите с отговорности за съответните региони и ръководителят на проекта извършват наблюдение, методическа подкрепа и контрол по отношение работата на общините партньори чрез различни информационни канали – както по изпълнение на проектните дейности, така и по конкретни казуси.

Националният екип и общините информират обществеността за изпълнението на Проекта на национално и местно ниво, като от общини се публикуват съобщения и/или кратки информации в местните медии и на сайта на съответната администрация. Извършва се методическа помощ и консултиране на областните екипи за управление на Проекта относно специфични дейности по публичност и информираност. Всеки месец се изготвя бюлетин с публикации по Проекта на базата всекидневен мониторинг на над 600 информационни източника (медия-мониторинг); разпространението на бюлетина е до 167-те общини партньори и членовете на КЕС. Периодично се публикуват прессъобщения на интернет страницата на АСП, като информацията/новината се отразява от редица национални и регионални медии и сайтове.

Полагащите се месечни възнаграждения на професионалните приемни родители се ***актуализират*** при промяна на размера на минималната работна заплата (МРЗ), определена за страната. От 01.06.2022 г. бяха увеличени месечните възнаграждения на началниците и на социалните работници от ОЕПГ - с до 20% на база оценка на работата на съответния служител за предходната 2021 г. от страна на работодателя.

През 2022 г. са усвоени и включени в междинни искания за плащане **4 099 204.98 лв.**, като изплатената сума на общините партньори през годината е в размер на **3 630 616.79 лева**. През отчетната година Управляващият орган е верифицирал **3 426 583.94 лева**.

От началото на проекта към края на 2022 г. в Управляващия орган са внесени общо четиридесет и едно междинни искания за плащане (за извършените разходи в периода от 01.12.2015 г. до 30.11.2022 г., вкл.), като общо верифицираната сума до края на 2022 г. за четиридесет междинни искания за плащане е в размер на **133 968 148.16 лева**.

10.3.2. Операция „Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите – ЕТАП 2 – предоставянето на социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства“ - КОМПОНЕНТ 1 и КОМПОНЕНТ 2

Операция „Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите – ЕТАП 2 – предоставянето на социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства“ - КОМПОНЕНТ 1 и КОМПОНЕНТ 2 е с бюджет от 65 670 821,35 лв. Чрез нейното изпълнение има за цел да се обезпечи предоставянето на новите услуги в общността на територията на цялата страна, за които е изградена подходящата инфраструктура със средства от Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020. С всички конкретни бенефициенти – 33 общини – са сключени административни договори. По процедурата са финансирани 84 услуги (от общо изградени 85 услуги, тъй като един от конкретните бенефициенти разкри услугата ЦНСТ като делегирана от държавата дейност и не получи проектно финансиране за тази услуга), както следва:

- 18 Центъра за обществена подкрепа/Общностни центрове за деца и семейства
- 22 Дневни центрове за подкрепа на деца и/или младежи с увреждания и техните семейства
- 11 Дневни центрове за подкрепа на деца и/или младежи с тежки множествени увреждания и техните семейства,
- 6 Центъра за настаняване от семеен тип за деца (1 ЦНСТ от общо 7 съгласно Картите на услугите се финансира като държавно делегирана дейност)
- 16 Преходни жилища за деца от 15 до 18-годишна възраст
- 12 Наблюдавани жилища за младежи от 18 до 21 г.

Тъй като в хода на изпълнението на проектите по процедурата се установи, че липсват кандидат-потребители деца и/или младежи за новите услуги и общините не могат да стартират дейностите по предоставянето им и с цел намиране на решение на този проблем, Комитетът за наблюдение на ОП РЧР, на проведени процедури за неприсъствено взимане на решение през месеците май и септември 2022 г., с мнозинство прие предложени изменения като допусна услугите за деца/младежи (Преходно жилище, Наблюдавано жилище и ЦНСТ за деца) да станат Защитени жилища и ЦНСТ за лица с психични разстройства и лица с умствена изостаналост за общините, на чиято територия има изградени Преходни, Наблюдавани жилища и ЦНСТ за деца и за които липсва целева група от деца и младежи. До края на 2022 г. децата ползващи резидентна грижа са 110.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

10.3.3. Операция „Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания – етап 2 – предоставяне на новите услуги“

Операция „Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания – етап 2 – предоставяне на новите услуги“ е с бюджет 20 млн. лв. и е насочена към извеждане на възрастните хора и хората с увреждания от специализираните институции чрез индивидуални услуги за предоставяне на дългосрочна грижа. В рамките на операцията се очаква да бъдат обхванати 880 лица. Ще бъдат открити 4 дневни центъра за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства и 50 центъра за грижа за хората с увреждания и възрастните хора с психически разстройства, умствена изостаналост, деменция и възрастни с невъзможност от самообслужване. Сключени са

общо 23 договора на обща стойност 14 710 506,89 лева. До края на 2022 г. включените в дейностите по операцията лица, представители на целевата група са 730.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

10.3.4. Операция „Подкрепа за лицата с увреждания“

Операция **„Подкрепа за лицата с увреждания**“ е насочена към изграждане на дневни центрове за комплексно обслужване на лица с тежки множествени увреждания. Процедурата е с общ бюджет от 16 млн. лв., а продължителността е до 2023 г. До края на 2022 г. в дейности по операцията са включени 384 лица с увреждания.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

10.3.5. Прилагане на обучителни модули и реализиране на кампании, насочени към деца и млади хора в риск. Провеждане на обучения на доброволци в сферата на социално-помощната дейност, работа с деца в риск, превенция на насилието, промотиране на хуманитарните ценности, толерантността и недискриминацията

През 2022 г. са проведени различни кампании и инициативи, насочени към деца и млади хора в риск по темите социално-помощна дейност, работа с деца в риск, превенция на насилието, промотиране на хуманитарните ценности, толерантността и недискриминацията и превенция на трафика на хора, чрез които са достигнати общо над **160 000 души**.

Партньорствата с държавни институции и други неправителствени организации по различните чувствителни за обществото теми са от съществено значение при реализирането на програмите и достигането на още по-широк кръг от хора. Чрез популяризирането на дейностите и кампаниите в социалните мрежи се повишава информираността на обществото по тези проблеми.

Реализирани са общо **над 170 посещения и благотворителни инициативи** в социални услуги за деца. Тези дейности дават възможност на доброволците на практика да допълнят и приложат знанията си, придобити по време на обученията, които се осъществяват на национално и областно ниво.

В рамките на обучителната система на Българския младежки червен кръст, обучения по темите са преминали **1244 доброволци** на организацията.

Обучителната програма на Българския младежки червен кръст **„Промоция на хуманитарните ценности“** (ПХЦ) цели насърчаване на толерантността сред младите хора. Работата по тази програма позволява от една страна да се засегнат много чувствителни за българското общество теми, а от друга, предоставя възможност доброволците да използват иновативни и провокативни подходи за провеждане на дейности сред децата, младите хора и местните общности.

Чрез различни инициативи по места, както и в социалните мрежи, доброволците на БМЧК отбелязват важни дни като Международния ден за борба с расовата дискриминация, Международния ден на толерантността, Международния ден за възпоменание на жертвите на Холокоста, Международния ден срещу хомофобията и трансфобията, „Деня на розовата фланелка”, обявен за Световен ден за борба с тормоза в училище, Световния ден на мира, Международния ден на белия бастун, както и други важни дати, целящи повишаване на чувствителността на обществото към различни прояви на насилие и дискриминация.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

10.3.6. Провеждане на благотворителни и фондонабирателни кампании, насочени към деца и млади хора в риск

Всяка година доброволците на БМЧК осъществяват многобройни благотворителни, фондонабирателни и информационни кампании в помощ на децата и младите хора.

През 2022 г. са проведени **53 благотворителни и фондонабирателни кампании**, насочени към деца и млади хора в риск, чрез които са достигнати близо **9000 души**. Голяма част от събитията и кампаниите се организират и провеждат на местно ниво, като са съобразени с индивидуалните потребности на уязвимите лица и целят да подпомагат социалното им включване в общността. Акциите и кампаниите, насочени към деца и младежи в риск добиват широка популярност, а винаги когато са организирани от други млади хора сенсибилизират по много осезаем начин местните общности.

За поредна година се осъществи традиционната за БМЧК кампания **„Деца помагат на деца”**, която има за основна цел да стимулира детската благотворителност и да формира и развие нагласи за благотворителност сред младите хора. Акцентът в нея е насочен към подрастващите – и като даряваща, и като приемаща страна. Кампанията подготвя и мотивира за благотворителни действия учениците от българските училища, насочени към децата от социални институции и социално уязвими деца.

През 2022 г. продължи и националната кампания на БМЧК за подаряване на играчки на деца, хоспитализирани през коледните и новогодишни празници. Кампаниите и програмите, в които младежите участват най-активно са:

- Раздаването на хранителни продукти в траншовете от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица. Съобразно възможностите си и своя мандат, доброволците участват в подготвителната фаза и част от логистичните дейности;
- Програма „Топъл обяд“, чрез участие във фонадонабирателните кампании и дейности по програмата;
- Отбелязването на Световния ден на прехраната, чрез благотворителни акции за събиране на храни, предоставени след това на социално-слаби лица чрез пакети или трапезарии;
- Кампания „Даряване на дрехи“ – младежите участват активно с промотирането и популяризирането на дейностите по кампанията;
- Събития, организирани по повод Международния ден на възрастните хора; Благотворителна кампания „Купи и дари“ и други.

10.4. Създаване на условия за подобряване качеството на живот на хората с ментални проблеми, настанени в специализирани институции

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.4.1. Създаване на социални услуги за хора с увреждания и възрастни хора и закриване на домове за пълнолетни лица с увреждания

Към края на м. декември 2022 г. общият брой на социалните услуги в общността, осигуряващи различни форми на подкрепа и резидентна грижа за деца и пълнолетни лица е 1 258, за 26 560 потребители. В сравнение, през 2021 г. общият брой на услугите е бил

1 208, за 25 222 потребители. През 2022 г. се предоставя и социалната услуга „Асистентска подкрепа“ с финансиране от държавния бюджет в 264 общини в страната, за 20 226 потребители.

Към м. декември 2021 г. социалните услуги в общността за възрастни хора и хора с увреждания, включително тези в резидентна грижа, са били 565 за 10 391 потребители. Към същия период социални услуги се предоставят и в 161 домове за пълнолетни лица с увреждания и домове за стари хора за 10 839 потребители. Към м. декември 2022 г. социалните услуги в общността са 604 с 11 224 места, а местата в домовете са намалени с 255 или общо – 10 512 места.

Средствата, заложени по държавния бюджет за всички социални услуги (включително специализирани институции) са, както следва: за 2021 г. – 421,9 млн. лв., а за 2022 г. – 533,7 млн. лв.

10.4.2. Създаване на социални услуги за хора с увреждания и намаляване на услугите, които се предоставят в специализирани институции.

Функциониращите социални услуги за пълнолетни лица, делегирани от държавата дейност в страната към 31.12.2022 год. са **1025** на брой:

Специализирани институции за пълнолетни лица:

- Домове за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) – ***25*** броя, капацитет ***1822***;
- Домове за пълнолетни лица с психични разстройства (ДПЛПР) – ***11*** броя, капацитет ***849***;
- Домове за пълнолетни лица с физически увреждания (ДПЛФУ) – ***21*** броя, капацитет ***1 278***;
- Домове за пълнолетни лица със сетивни нарушения (ДПЛСН)- ***4*** броя, капацитет ***133***;
- Домове за пълнолетни лица с деменция (ДПЛД) – ***14*** броя, капацитет ***832***;
- Домове за стари хора (ДСХ) – ***82*** броя, капацитет ***5 598***.

Социални услуги в общността за пълнолетни лица:

Дневни центъра за пълнолетни лица в увреждания (ДЦПЛУ) - 94 броя, с общ капацитет **2 376,** от които**:**

- ДЦПЛУ – ***84*** броя, капацитет ***2 134***;
- ДЦПЛУ – седмична грижа – ***5*** броя; капацитет ***92***;
- Дневен център за подкрепа на лица с увреждания, включително с тежки множествени увреждания – ***1*** брой, капацитет ***30***;
- Дневен център за пълнолетни лица с тежки множествени увреждания (ДЦПЛТМУ) – **4** броя, капацитет **120**;
- Дневен център за стари хора (ДЦСХ) – ***41*** броя, капацитет ***965***;
- Център за социална рехабилитация и интеграция за лица (ЦСРИЛ) – ***112*** броя, капацитет ***3 387;***
- ЦСРИ (с приоритет възрастни и деца с нисък ръст) – **1** брой, капацитет **20**.

Социални услуги в общността – резидентен тип за пълнолетни лица:

Защитени жилища –общо *125* броя, с капацитет 995, от които*:*

- Защитено жилище за лица с психични разстройства (ЗЖЛПР) – ***27*** броя, капацитет ***230;***
- Защитено жилище за лица с умствена изостаналост (ЗЖЛУИ) – ***85*** броя, капацитет ***665***;
- Защитено жилище за лица с физически увреждания (ЗЖЛФУ) – ***13*** броя, капацитет ***100;***

Наблюдавани жилища – ***18*** броя, капацитет ***88;***

Преходни жилища – ***8*** броя, капацитет ***73***;

Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица (ЦНСТ) – ***183*** броя, капацитет **2 495,** от които:

- Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания (ЦНСТМУ) – ***12*** броя, капацитет ***168;***
- Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства (ЦНСТПЛПР) – **49** броя, капацитет ***688;***
- Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с деменция (ЦНСТПЛД) – ***30*** броя, с капацитет ***410;***
- Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ЦНСТПЛУИ) – ***59*** броя, капацитет ***780;***
- Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания (ЦНСТПЛФУ) – ***25*** броя, капацитет ***336;***
- Център за настаняване от семеен тип за стари хора (ЦНСТСХ) – ***8*** броя, капацитет ***113;***

Кризисни центрове за лица – ***8*** броя, капацитет ***94;***

Центрове за временно настаняване за лица – ***13*** броя, капацитет ***667;***

Приюти за лица – ***1*** брой, капацитет ***25;***

Асистентска подкрепа – предоставя се в 364 общини със 20 226 субсидирани потребители**.**

През 2022 г. са открити **53 нови** социални услуги в общността, в т. ч. и от резидентен тип, с общ капацитет **1037 места (12 ЦНСТПЛУИ, 8 ЦНСТПЛПР, 8 ЦНСТПЛД, 4 ЦНСТПЛФУ, 2 ЦНСТСХ, 1 ЦВН, 6 ЦСРИ, 12 ДЦПЛУ). Увеличен е капацитета** на **10 социални услуги с** общо **127** места**, както и е увеличен броя на субсидираните потребители на социалната услуга Асистентска подкрепа в 21 общини с 582 нови субсидирани потребители. Намален е капацитета на 1 ДПЛУИ с 59 места и на асистентска подкрепа в една община със 146 субсидирани потребители.** Закрити са 6 специализирани институции, с общ капацитет 360 места.

Осъществяването на цялостната реформа в системата на грижа за пълнолетните лица стартира с приемането на Националната стратегия за дългосрочна грижа (НСДГ) през 2014 г., която установи концептуалната рамка за изграждането и развитието на ефективна съвременна система от социални и интегрирани услуги за дългосрочна грижа и се постави специален акцент върху деинституционализацията на грижата за хората с увреждания и възрастните хора.

С първия План за изпълнение на НСДГ, приет през 2018 г. с Решение №28 от 19.01.2018 г. Министерският съвет, е предвидено изграждането на 6 Дневни центъра за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства, които ще предоставят дневни, полудневни и почасови услуги за минимум 240 лица с деменция и на 7 Центъра за грижа за лица с различни форми на деменция, с капацитет 105 места, както и общините в които ще бъдат изградени визираните услуги.

В приетия План за действие за изпълнение на НСДГ за периода 2022-2027 г. е предвидено в периода 2022 – 2027 г. около 60% (или 41 специализирани институции) от

съществуващите 71 специализирани институции за хора с увреждания да бъдат закрити. Ще бъдат създадени и предоставяни 125 нови социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания, които осигуряват възможност за живот в малка група, както и 125 подкрепящи специализирани услуги за лица с увреждания (за дневна грижа, за информиране и консултиране, за застъпничество и посредничество, за терапия и рехабилитация, за обучение за придобиване на умения, за подкрепа за придобиване на трудови умения) с общ капацитет за 7 500 потребители. Създаването на услугите ще бъде насочено към осигуряване на по-голяма автономност и независимост на хората, така че да бъдат стимулирани към водене на относително самостоятелен начин на живот.

Съгласно Закона за социалните услуги (ЗСУ) всички домове за стари хора следва да се реформират в съответствие със стандартите за качество на резидентната грижа за възрастни хора в надтрудоспособна възраст, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги, в срок до 01.01.2025 г. Ще се реформират 82 съществуващи социални услуги с капацитет за 5 598 потребители.

От 2021 г. общините предоставят социалната услуга „Асистентска подкрепа“, като делегирана от държавата дейност с финансиране от държавния бюджет. „Асистентската подкрепа“ е специализирана социална услуга, която включва подкрепа от асистент за самообслужване, движение и придвижване, промяна и поддържане на позицията на тялото, изпълнение на ежедневни и домакински дейности и комуникация. Тя се предоставя в зависимост от личните нужди на лицата, като не се ограничава само до тяхната домашна среда.

Със ЗСУ за първи път се въведе планиране на национално ниво на социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, чрез разработване на Национална карта на социалните услуги. По този начин държавата пое ангажимент за създаване на пълна мрежа от социални услуги в цялата страна в дългосрочен план. Националното планиране е особено важно, тъй като то ще е основанието за определяне на пакета от социални услуги на ниво община и област, за които следва да се осигури финансиране от държавния бюджет. В картата ще се определи и максималният брой потребители на всички социални услуги, за които се осигурява изцяло или частично финансиране от държавния бюджет. Критериите за определяне на услугите и максималния брой на потребителите в Националната карта на социалните услуги са определени в Наредбата за планирането на социалните услуги съобразно броя и демографския профил на населението, която е приета с ПМС №133 от 6.04.2021 г. (обн. ДВ, бр.29 от 9.04.2021 г.).

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

10.4.3. Операция „Социално включване на лицата с психични разстройства и с интелектуални затруднения“

Операция „Социално включване на лицата с психични разстройства и с интелектуални затруднения“ е с бюджет от 10 млн. лв. и има за цел създаването на заложените в на Плана за действие за периода 2018-2021г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа 10 Центъра за социална рехабилитация и интеграция за лица с психични разстройства и за лица с интелектуални затруднения. Очаква се в дейности по операцията да бъдат включени 800 лица над 18 г., като до края на 2022 г. включените лица са 186.

10.5. Обезпечаване постигането на по-високи критерии и стандарти в социалните услуги за уязвимите групи от населението с оглед подобряване качеството на живот и успешното им социално включване и реализация

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

10.5.1. Приемане на Наредбата за качеството на социалните услуги

С ПМС №135 от 22.06.2022 г. е приета Наредба за качеството на социалните услуги (обн., ДВ, бр.48, 49 и 50 от 2022 г.), която цели създаването на условия за повишаване на качеството на социалните услуги и тяхната ефективност в подкрепа на хората, които ги ползват.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН

10.5.2. Разработване на научно-приложен проект „Енергийната бедност в България: измерения и фактори“

Разработен е научно-приложен проект: „Енергийната бедност в България: измерения и фактори”.

Индикатори за ресурси: Проектът се финансира от бюджетната субсидия на БАН, поради което разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно.

Индикатори за продукти: Измерване на обхвата на енергийната бедност в България. Оценка на влиянието на основни фактори върху динамиката на тази бедност.

Индикатори за резултат:

Изяснени са нерешени до момента в ЕС и в страната ключови методологически въпроси за квантифициране на енергийната бедност като използване на актуални или нормативни разходи за енергия, избор на прагове на доходите и на разходите за енергия, изравняване на разходите с отделна еквивалентна скала, принципи на определяне на нормативно количество енергия.

Измерено и оценено е равнището на енергийна бедност в страната по 8 индикатора на разходния подход за нейното измерване.

Направен е сравнителен анализ на индикаторите на разходния подход с тези от обективния и субективния подход. Аргументиран е изборът на индикатора „бедност след разход на енергия“ като най-подходящ в момента за България.

Измерени и оценени са връзките на индикаторите за енергийната бедност с основни нейни фактори като доходи, разходи за енергия, вид отопление и вид домакинство.

Предложен е модел за количествена оценка на потребностите от енергия на домакинствата с възможност за остойностяване на регионално ниво, и мониторинг на енергийното състояние на населението на национално ниво.

Предложени са възможни дефиниции на „енергийна бедност“ и на „уязвими потребители“, които могат да се използват за целите на социалната политика.

Разработена е методика за определяне на официална линия на енергийната бедност в страната.

Предложена е система от мерки за намаляване на енергийната бедност, базирана на координация на държавно ниво и на надграждане на индивидуално ниво.

Индикатори за въздействие: Национално ниво.

10.6. Формиране на ефективна медийна стратегия за борба за нулева толерантност към проявите на предразсъдъци, сегрегация и дискриминация спрямо пол, възраст, етническа принадлежност и увреждане

10.7. Усъвършенстване на механизма на социално подпомагане и осъществяване на преход от социални помощи към социални инвестиции в обучение, квалификация и създаване на нови работни места

10.8. Децентрализация на предоставянето на социални услуги

10.9. Разработване и прилагане на единна държавна политика за подкрепа на рисковите семейства с деца.

10.9.1. Разработване на предложения за ролите и отговорностите на институциите, отговорни за правата и закрилата на децата и разработване на цялостна концепция за реформа, насочена към гарантиране правата на всички деца и семейства

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

10.9.1.1. Създаване на по-добри условия за гарантиране правото на детето на живот и развитие в сигурна и безопасна среда

Като част от експертния състав на Националната комисия за борба с трафика на хора, през 2022 г. Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) участва в създаването на новата Стратегия за борба с трафика на хора и защита на жертвите 2022–2026 г. и в Националната програма за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите за 2023 г.

ГДБОП е водеща структура за противодействие на трафика на хора и е участник в Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик. През 2022 г. е предоставена помощ и подкрепа на 61 потенциални жертви на трафик, съобразно индивидуалните потребности.

Служителите участват в изготвянето на наръчници и информационни материали, свързани с ранната идентификация на жертвите и механизма за взаимодействие между институциите, като допринасят за повишаване на професионалната подготовка и познанията на работещите по проблема. Периодично оказват и експертна помощ на специализирани органи при разработване и реализиране на кампании за повишаване на обществената осведоменост.

Ежегодно се организира семинар „Трафик на хора – рискове и превенция“, насочен към подрастващите. През 2022 г. е проведен в столично училище пред аудитория от 70 ученици в гимназиален етап. Представени са спецификите на престъплението и формите на експлоатация, начините за предпазване от въвличане в ситуация на трафик, както и актуална информация за компетентните органи и институции.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2022 г. са проведени 5 редовни заседания на **Съвета на децата** (три присъствени и две в онлайн платформата Zoom). През 2022 г. членовете на този съвет имаха възможност да обсъдят теми и въпроси, които ги вълнуват. Да се срещнат с

министъра на образованието и науката, заместник-министър на младежта и спорта, заместник-министър на образованието и науката, заместник-министър на труда и социалната политика, съветник на министъра на образованието и науката, представители на Комисията за защита на личните данни и други представители на институции и организации. През 2022 г. Съветът на децата участва и изрази становища по документи и теми, свързани с правата на децата – проект на Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца, проект на Национална стратегия за детето, проект на План за действие в изпълнение на Препоръката на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето (2030), Европейската година на младежта 2022 г. и др.

Държавната агенция за закрила на детето организира и проведе официална церемония по връчване на годишните награди **„Посланик на доброто“** за 2021 г. Наградите са връчени на деца и възрастни допринесли за промяна в живота на дете или семейство. Категории: социална, образователна, здравеопазване, спорт, граждани, партньори, медии. Наградени са 17 Посланика.

Държавната агенция за закрила на детето организира национален конкурс **#Гаранция: Щастливо Детство**. Началото на конкурса е обявено в началото на август 2022 г. и до 5 септември са изпратени снимки и видеа, включително на деца от Украйна, деца от регистрационно-приемателните центрове на ДАБ, и деца от Центрове за настаняване от семеен тип, като са предвидени и специални награди за участие. Право на участие в конкурса имаха всички деца на възраст от 10 до 17 години. Конкурсът е в две категории – за видеа и фотографии, които отговарят на темата: **Кога, къде и с кого съм най-щастлив**. Участниците са разделени в две възрастови групи – 10 –13 и 14 –17 години. Жури в състав с представители от Министерство на труда и социалната политика, Съвета на децата и дарители на наградите определиха печелившите.

През 2022 г. ДАЗД организира инициативата - **Майсторски клас на тема: „Иновации и отговорности в дигиталния свят с децата“**, който се проведе през месец юни, съвместно с Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ и с партньорството на Министерството на образованието и науката и Регионално управление на образованието. Фокусът на обучението е насочен към отговорностите на професионалистите –директори и педагогически специалисти от образователни институции, предизвикателствата, които срещат за реализиране при работа в дигиталната среда и спазване на правата на децата. Държавната агенция за закрила на детето постави акцент върху безопасността и сигурността на децата в онлайн средата, а темата за киберсигурността на децата е сред важните за всички възрастни, които сме загрижени за децата като родители, професионалисти и общество.

В началото на годината със съдействието на Регионалното управление на образованието – София-град се проведе анкета сред 2 500 ученика от 17 училища в столицата, като на събитие бяха представени резултатите от проучването. Те показват, че 26% от анкетираните в София деца са получавали предложения за подаръци от непознати хора в киберпространството, 32% не са споделили с никого, че са били жертва на кибертормоз. На обучението са представени и добри практики от детски градини и училища от страната.

От ДАЗД, Черноморска академия за сигурност и Регионално управление на образованието – София град с подкрепата на Министерство на образованието и науката е организиран обучителен семинар в гр. Банско на тема **„Правата на децата в цифрова среда и практики по превенция на насилието“**, с над 200 участници – директори, педагогически съветници и психолози от образователни институции. През месец декември 2022 г. от ДАЗД и Черноморска академия за сигурност е проведена втора анкета за изследване нивото на знание на учениците от VI, VII и VIII клас по проблеми, свързани с кибертормоза, сред 1273 деца на територията на община Варна.

ДАЗД участва в **Платформата за солидарност с Украйна** на 23.11.22 г. и на 21.12.22 г., на които е обсъдена подготвеността за реакция при кризи. Дискутирано е относно наличието на достатъчно капацитет на границата и в хъбовете за разпределение при ръст на потоците от Украйна; наличието на достатъчен капацитет за управление на пристиганията по отношение на персонал, инфраструктура и предмети от първа необходимост; наличието на достатъчно капацитет за настаняване на новопристигналите и осигуряване на права и услуги, произтичащи от Директивата за временна закрила; координацията при транспорта/трансфера на украинците бежанци в контекста на актуализирания План за действие за кризисни ситуации на Комисията; обсъждане на пропуските при транспорта/трансфера на украинските бежанци по време на първата вълна на пристиганията в ЕС.

За поредна година Държавната агенция за закрила на детето в партньорство със Столична община организира **Празника на детето - 1 юни** под надслов „Нека всеки ден да е ден на детето“. Началото бе дадено с атрактивно шествие на деца по централните улици водено от мажоретния състав и духовият оркестър на Първа английска гимназия. Възпитаниците от хореографските паралелки на 140. СУ "Иван Богоров" и 144 СУ „Народни будители“ дефилираха с красиви народни носии. В шествието се включиха и второкласниците на 140. СУ. Част от посланията са на Съвета на децата към председателя на ДАЗД и официалните гости.

Честване на Деня на детето се осъществи и в страната, чрез организиране и провеждане на различни инициативи в градовете, в които са ситуирани структури на ДАЗД – гр. Бургас, гр. Варна, гр. Враца, гр. Пловдив и гр. Русе. Организиран беше и ден на отворените врати за обсъждане на въпроси за дейността на Агенцията, за нейните функции и правомощия, поставени от младежи и девойки, родители и граждани; раздавани бяха специално изработени стикери с Националната телефонна линия за деца 116 111, като се разясняваше на родители и деца за нейното предназначение.

10.10. Международното сътрудничество в областта на демографските въпроси

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

10.10.1. Развитие и обогатяване на сътрудничеството с Фонда на ООН за население по приоритетни за България и Фонда въпроси като демография, равни възможности, сексуално и репродуктивно здраве, младежки политики, подобряване на диалога и взаимодействието в национален, регионален и глобален план в контекста на устойчивото развитие и ангажиментите от Кайро и Найроби (ICPD +25)

МВнР предоставя принос по компетентност в обогатяване на международното сътрудничество за изпълнение на Дневния ред на ООН 2030 и Целите за устойчиво развитие, в които **демографските предизвикателства** и преодоляване на неравенствата са важен аспект. Сред основните акценти е сътрудничество ни по демографски въпроси в сферата на приоритетите на България и компетентност на Фонда на ООН за населението, както и на заместник-председателя на Европейската комисия по демокрация и демография г-жа Дубравка Шуица.

Демографията е хоризонтален въпрос, свързан с множество Цели за устойчиво развитие и има голямо значение за изпълнението на ДРР 2030.

През 2022 г. МВнР оказваше текущо съдействие по компетентност за осъществяване на българско участие в събития и инициативи на ООН и предоставяне на актуална информация относно Целите на ООН за устойчиво развитие и Дневен ред 2030

по въпроси, свързани с демографията като хоризонтален въпрос, в контекста на устойчивото развитие.

България участва с делегация и национално изказване в 55-та сесия на Комисията на ООН по население и развитие, проведена в Ню Йорк на тема „Население и устойчиво развитие, акцент към устойчив и приобщаващ икономически растеж“.

От м. юли 2022 г. до м. юли 2023 г., българският посланик Лъчезара Стоева председателства Икономическия и социален комитет на ООН (ИКОСОС), както и 77 сесия на Втори комитет на ОС на ООН, което дава видимост на България и приноса ни по проблемите на устойчивото развитие и Дневен ред на ООН 2030. Изминалата сесия на Икономическия и социален съвет на ООН бе доминирана от продължаващата криза, свързана с разпространението на COVID-19, както и продоволствената, енергийна и финансова кризи, породени от военните действия на Руската федерация срещу Украйна. Приоритет в работата на Съвета продължи да бъде улесняването на достъпа до ваксини. Отбелязана бе важността от взаимодействието с гражданското общество и частния сектор за постигане на целите.

България участва пълноценно в сесията на Съвета и в **Политическия форум на високо равнище по устойчивото развитие, 2022**. Основната тема на Форума беше възстановяване от коронавируса (COVID-19) на принципа по-добре от преди, като същевременно напредваме в изпълнението на Дневен ред 2030 за устойчиво развитие. Форумът даде възможност да се обсъди ефектът на пандемията върху изпълнението на Целите на устойчивото развитие и постави Дневен ред 2030 в центъра на усилията за възстановяване от кризата като определи ДРР за колективната пътна карта за възстановяване, потвърждавайки ангажимента на държавите към изпълнението на ЦУР. Политическият форум на високо равнище прие **Министерска декларация**, която препотвърди ролята на Дневен ред 2030 като основен план за устойчиво възстановяване, както и нуждата от засилен мултилатерализъм и глобална солидарност за изграждане на по-приобщаващи общества. В Декларацията са застъпени и въпроси на равнопоставеността на половете, децата и младежите, климата и биоразнообразието.

Дипломатите от ПП Ню Йорк участваха в Годишна сесия на Съвместния изпълнителен съвет на ПРООН/ФООНН/ЮНОПС, която разглежда важни въпроси на населението и развитието.

Значим принос към принципа „Да не бъде никой пренебрегнат“ (LNOB) като централен трансформиращ принцип на ДРР и ЦУР даде и Съвместното заседание на Изпълнителните бордове ПРООН/ФОНПА/ЮНОПС и УНИЦЕФ, ООН-Жени и Световната продоволствена програма, в което участва и България. Срещата акцентира на интегрирания подход към устойчиви инвестиции в хората и планетата с фокус към предизвикателствата на климатичните промени.

Регионалният форум по устойчиво развитие за региона на Икономическата комисия ООН за Европа (ИКЕ на ООН) е важно ежегодно събитие на ООН, в което България традиционно участва с повишено внимание към акцентите на демографските предизвикателства. Регионалният форум за 2022 г. предложи възможности за обмен и партньорско споделяне как да се ускори напредъкът по ЦУР в контекста на проблемите от COVID-19 в различни формати, включително пленарни сесии, кръгли маси за партньорско обучение, паралелни събития.

МВнР допринася за развитие и обогатяване на сътрудничеството с Фонда на ООН за население по приоритетни за България и Фонда въпроси като демография, равни възможности, сексуално и репродуктивно здраве, подобряване на диалога и взаимодействието в национален, регионален и глобален план в контекста на устойчивото развитие и ангажиментите от Кайро и Найроби (ICPD). През последните години България има отлично сътрудничество с ФООНН, което повишава видимостта на

страната ни и приноса ни по проблемите на демографията. Организираме и провеждаме съвместни инициативи и паралелни събития в рамките на големите форуми на ООН.

МВнР допринася по компетентност и за развитие на сътрудничеството по демографските въпроси в рамките на компетентност на заместник-председателя на Европейската комисия по демокрация и демография г-жа Дубравка Шуица, която взе участие в проведената през м. декември 2021 г. в гр. София регионална министерска конференция по демографската и развива сътрудничество с ФООНН. България участва текущо със становища по регионални изказвания и Позиции на ЕС по резолюции и документи, свързани със събития на ООН като Политическия форум на високо равнище, Комисията за население и развитие и др. Следва да се отбележи, че Фондът на ООН за населението и европейският комисар по демокрация и демография развиват много добро сътрудничество по проблемите на демографията.

През 2022 г. силен международен отзвук получи проведената в гр. София регионална министерска конференция по демографската устойчивост: „Да изградим демографското бъдеще на Европа: „Пътища на обществата за просперитет в свят на бърза демографска промяна“. Конференцията се проведе по инициатива на МВнР и Фонда на ООН за населението, на 1 и 2 декември 2021 г. в София под патронажа на Президента Румен Радев и е първата по рода си конференция по демографската устойчивост. В конференцията взеха участие г-жа Амина Мохамед, първи заместник-генерален секретар на ООН, заместник-генералния секретар на ООН и изпълнителен директор на Фонда на ООН за населението д-р Наталия Канем, г-жа Дубравка Шуица, заместник-председател на Европейската комисия и комисар по въпросите на демокрацията и демографията, както и над 300 участници от над 50 държави от региона на ИКЕ и извън него. По време на срещите беше поет ангажимент за задълбочаване на сътрудничеството на България с Фонда по приоритети на България и Фонда, сред които са и демографските предизвикателства.

Министерската конференция по демографската устойчивост постави началото на две значими инициативи, които открояват ролята на България: **Десетилетие на демографската устойчивост 2022-2032 г**. и създаването на **Софийски алианс** като инструмент на Десетилетието.

Десетилетието на демографската устойчивост е насочено към дейностите по демографските въпроси в региона за по-добро формулиране и изпълнение на необходимите и резултатни подходи, които да доведат до постигането на демографски устойчиви общества и просперитет. В годините на десетилетието, представители на държавите от региона ще се събират в този формат на всеки две години, за да отчитат резултатите от предприетите действия, да споделят опит и добри практики, да оценят прогреса и да консолидират политическата подкрепа за справянето с демографските предизвикателства.

Софийският алианс (The Sofia Alliance) е създаден като платформа за действие, в която политически лидери, водещи експерти и представители на неправителствения сектор, научните среди и частния бизнес могат да споделят опит и добри практики, нови научни доказателства и информация, да изработват съвместни решения, да лансират инициативи за постигане на целите на Десетилетието на демографската устойчивост 2022-2023.

Софийската конференция по демографска устойчивост е последвана от втората по рода си голяма международна инициатива на Фонда на ООН за населението - Глобален симпозиум за ниската плодовитост и застаряването на населението, Сеул, 8 ноември 2022 г. с фокус към демографската устойчивост. ФООНН реферира към значимостта на министерската конференция за демографска устойчивост „Да изградим

демографското бъдеще на Европа: пътища на обществата за просперитет в свят на бърза демографска промяна“, София, 2021 г.

Софийската конференция по демографска устойчивост постави акцент на демографските предизвикателства и превръщането им във възможност, дава видимост на приноса на България за обединяване на усилията на заинтересованите страни за изпълнение на Дневен ред на ООН 2030 и Целите за устойчиво развитие на глобално, регионално и национално ниво.

Сред акцентите по демографските въпроси в контекста на устойчивото развитие е подготовката на прегледа на изпълнението на посланията от Кайро и Найроби, ICPD +30.

Г. Приоритет IV. Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата

Направление 11 – Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата

11.1. Намаляване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“ 2014-2020

Териториалният фокус на оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. (ОПРР 2014-2020) следва формулирания в Националната концепция за пространствено развитие полицентричен модел на развитие на мрежата от градове в Република България, който включва мрежа от 67 конкретни големи, средни и малки градове, равномерно разположени по територията на страната. С предвидената подкрепа за инвестиции в градовете, ОПРР 2014-2020 допринася за по-равномерно териториално разпределение на населението, оптимизиране на концентрацията на населението в столицата и някои по-големи областни центрове и за постигане на основната стратегическа цел на Националната стратегия за демографско развитие на Република България 2012-2030 г. за забавяне темповете на намаляване на броя на населението с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал.

Основният фокус на ОПРР 2014-2020 е насочен към провеждане на целенасочена политика за устойчиво и интегрирано градско развитие в 39 големи и средно големи градове по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ с финансов ресурс в размер на 1,542 млрд. лв. Инвестициите за градско развитие са в изпълнение на одобрените Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие на 39-те градове и са насочени към реализиране по координиран и интегриран начин на мерки за обновяване на градски пространства, съчетани с мерки за модернизация на образователна инфраструктура, социални жилища, социална инфраструктура, спортни съоръжения и подкрепа за културни институции като читалища, театри, опери, музеи, галерии и др. Мерките включват още енергийна ефективност в жилищни сгради, студентски общежития и публични административни сгради, мерки за насърчаване на частните инвестиции в зони с потенциал за икономическо развитие в тези градове, както и интегрирани проекти за устойчив градски транспорт.

Подкрепата за останалите 28 малки градове на страната, част от полицентричния модел за развитие на територията, се реализира по Приоритетна ос 2 „Подкрепа за енергийна ефективност в опорни центрове в периферни райони“ на програмата. Инвестициите са насочени към прилагане на мерки за енергийна ефективност в жилищни и в административни сгради на държавната и общинската администрация и в общински сгради на социалната, културната и образователната инфраструктура в тези градове. С предвидената подкрепа се подпомага малкият и средният бизнес, повишаването на енергийна ефективност на сградите и намаляване на вредното въздействие върху околната среда, а като краен резултат ще се постигне подобряване на условията за живот на техните жители, създаване на икономически потенциал за привличане на инвестиции, създаване на заетост и намаляване на вътрешната и външната миграция от населените места.

С изпълнението на мерки за финансиране на инфраструктурни инвестиции за подобряване на свързаността и достъпността на населените места, развитие на базова инфраструктура, насочена към бизнеса, подобряване на градската среда и на туристическата конкурентоспособност се допринася за цялостно подобряване на средата за развитие на бизнеса и насърчаване на икономическата активност в регионите на страната. Продължават инвестициите в мерките за подобряване на енергийната ефективност в жилищния сектор, както и в административни сгради на държавната и общинска администрация, финансирани по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020. Освен приноса към решаването на проблемите, свързани с ниските равнища на енергийна ефективности и високите въглеродни емисии в дългосрочен аспект се цели повишаване на качеството на живота, подобряване на публичните услуги, с оглед по-добро обслужване на населението в периферните райони и запазване и надграждане на съществуващите административни услуги. Интервенциите допринасят за постигането на целите на енергийната политика на Република България, като част от по-широкия комплекс от мерки, които трябва да бъдат взети за смекчаване на процесите на упадък и емиграция на населението от малките градове и съседните им селски райони.

Чрез подкрепа за инвестиции в мерки за развитие на интегриран градски транспорт със средства от ЕФРР се цели да се подобри качеството на въздуха в градовете и да се повиши енергийната ефективност в транспортния сектор като част от общата политика за енергийна ефективност.

В подкрепа на политиката за осигуряване на приобщаващо образование и намаляване на преждевременно напусналите училище се изпълняват инфраструктурни мерки и доставка на оборудване и обзавеждане на образователни институции (детски ясли и градини, основни и средни училища). Една от основните цели е да се подобри достъпът до предучилищно образование и да се улесни преходът към целодневна образователна система в училищата.

С изпълнението на мерките за модернизиране на инфраструктурата на висшите училища се създават предпоставки за модерно и съобразено с търсенето на пазара на труда образование. Модернизираната инфраструктура допринася за цялостно повишаване на привлекателността на висшето образование и впоследствие постигане на по-висок дял на хора с висше образование. Подкрепата на политиката за развитие на висшето образование е от национално значение и ефектът от реализираните инфраструктурни инвестиции оказва въздействие върху цялостното социално-икономическо развитие на страната.

Подкрепата по ОПРР 2014 – 2020 за изграждане на социални жилища за уязвими групи от населението има за цел осигуряване на подслон и достъп до качествена среда за живот на поносими цени, като инфраструктурните мерки по ОПРР се комбинират с меки

мерки по ОПРЧР за активно приобщаване към пазара на труда, образователната и здравна грижа за представителите на целевите групи.

С инвестициите в инфраструктура за деинституционализация на грижите за деца и възрастни по ОПРР 2014-2020 се продължава реформата за замяна на институционалния модел на грижа в семейството или в близка до семейната среда в общността.

Модернизацията на националната система за спешна медицинска помощ, стартирала в края на 2018 г., цели да се осигури равен достъп на цялото население до спешна медицинска помощ, съответстваща на най-добрите европейски практики и изисквания за своевременност, достатъчност, качество и безопасност.

Заложените по ОПРР 2014-2020 мерки кореспондират в пълна степен с нуждите от подобряване на достъпа до жилище на уязвимите групи и за постигането на националните цели за предотвратяване на бедност, социално включване на населението и подобряване на достъпа до социални услуги. Продължава процесът по деинституционализация на деца и възрастни, както и модернизацията на инфраструктурата за предоставяне на социални услуги за деца и семейства в риск. Във връзка с националните цели за енергийна ефективност предстои изпълнението на сключените договори за предоставяне на БФП за изпълнение на мерки за енергийна ефективност в административни и жилищни сгради. С цел повишаване енергийната ефективност и подобряване качеството на въздуха, особено в големите градове продължава реализацията на проекти за интегриран градски транспорт. Проектите за подобряване на градската среда, развитието на индустриални зони, развитието на туристически атракции и пътната инфраструктура повишават икономическата активност и свързаността и подобряват бизнес средата в регионите на страната. Обхватът на въздействие на мерките по ОПРР 2014-2020 г. е на национално, регионално и общинско/местно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.1. Подобряване на общинска образователна инфраструктура от местно значение в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града.

(виж мярка 11.1.7.)

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.2. Подобряване на общинска социална инфраструктура в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града.

(виж мярка 11.1.8.)

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.3. Подобряване на културна и спортна инфраструктура и индустриални зони в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

Мярката, насочена към развитие на базова техническа инфраструктура в зони за въздействие с потенциал за икономическо развитие от Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), свързани с подобряване на условията за икономическа активност, надграждане, реконструкция и строителство на техническа инфраструктура, свързана с бизнеса и предприемачеството се изпълнява по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“. Финансовият ресурс по мярката е от 164 млн. лв., където до 2022 г. са сключени пет договора за БФП за проекти за обновяване на икономически зони на обща стойност 28 млн. лева и са приключили 4 проекта на стойност 18,7 млн. лева. Постигнати са 90 676,36 кв.м. Мярката продължава до края на 2023 г.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.4. Подобряване на градска среда в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

Към 2022 г. са сключени 63 ДБФП на обща стойност 368,6 млн. лв. и са приключили 47 проекта на стойност 278,8 млн. лева по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ по мярката, насочена към подобряване на качеството на градската среда чрез изграждане и възстановяване на елементи на градската среда. Мярката продължава до края на 2023 г. Постигнатият резултат е 3 922 463,07 кв.м.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.5. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града (виж мярка 11.1.6.)

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.6. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация и общински публични сгради на образователната, културната и социалната инфраструктура в 28 града

Мерките имат за цел повишаване на енергийната ефективност и намаляване на вредните емисии в атмосферата, изпълнявани по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и Приоритетна ос 2 „Подкрепа на енергийната ефективност в опорни центрове в периферните райони“.

Към 2022 г. по ПО 1 са сключени 15 ДБФП за подобряване на системите на градския транспорт на обща стойност 240,7 млн. лв. и 56 ДБФП за енергийна ефективност в жилищни и административни сгради на обща стойност 94 млн. лв. Приключили са 40 проекта на стойност 61,8 млн. лева. Постигнатият резултат е 23 195 574,80 kWh/година и 2 478 домакинства, преминали в по-горен клас на енергопотребление. По ПО 2 са сключени 229 ДБФП за енергийна ефективност в жилищни и публични сгради на обща стойност 211,7 млн. лв. Изпълнени са 204 проекта на стойност 176,1 млн. лв. Постигнатият резултат е 68 081 414,12 kWh/година и 6 674

домакинства, преминали в по-горен клас на енергопотребление. По ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ на ОПРР 2014-2020 се реализират мерки за модернизация на обекти на социалната инфраструктура чрез строителство, реконструкция, оборудване и обзавеждане на обекти на социалната, културната и спортната инфраструктура. Към 2022 г. са сключени 55 ДБФП на обща стойност 100,5 млн. лева. Приключили са 17 проекта на стойност 21,7 млн. лв. Постигнатият резултат е 58 679 лица население, ползващо подобрени социални услуги. Мярката продължава до края на 2023 г.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.7. Подобряване на материалната база в образователни институции на средното и висшето образование от регионално и национално значение

Мерките за подобряване на материалната база в образователни институции (детски ясли и градини, основни и средни училища) и подобряване на достъпа до качествено приобщаващо предучилищно и училищно образование се изпълняват по ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и ПО 3 „Регионална образователна инфраструктура“.

По ПО 1 инвестиционен приоритет „Образователна инфраструктура“ са сключени 42 бр. ДБФП на стойност 343,4 млн. лв., приключили са 36 бр. ДБФП на стойност 254,4 млн. лв. Постигнатият напредък е 106 822 лица капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование. По ПО 3 са сключени 53 ДБФП за обновяване на професионални гимназии, спортни училища и училища по култура и изкуство на стойност на БФП 173,7 млн. лв., приключили са 39 бр. на стойност 55,7 млн. лв. Постигнатият напредък е 28 549 лица капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование. Мярката продължава до края на 2023 г.

Подобряването на материалната база на висшите училища чрез строителство, реконструкция, ремонт, оборудване и обзавеждане на висши училища се реализира чрез Приоритетна ос 3 „Регионална образователна инфраструктура“, като са сключени 13 ДБФП на обща стойност 38,5 млн. лева. Приключили са 11 проекта на стойност 33,3 млн. лв. Постигнатият напредък е 55 242 лица капацитет на подпомогнатата инфраструктура, предназначена за грижи за децата или образование. Мярката продължава до края на 2023 година.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.8. Подобряване на здравната инфраструктура от системата на спешната медицинска помощ

Мерките за подобряване на жилищните условия за уязвими групи (за изграждане/реконструкция на социални жилища за хора в неравностойно положение, вкл. за маргинализирани групи) и на регионална здравна инфраструктура (системата на спешната медицинска помощ) се реализират съответно по ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и ПО 4 „Регионална здравна инфраструктура“ по ОПРР 2014-2020.

Към 2022 г. по ПО 1 за проекти за изграждане/реконструкция на социални жилища за хора в неравностойно положение, вкл. за маргинализирани групи, са сключени 21 бр.

ДБФП на стойност 51,7 млн. лв. Приключили са 9 проекта на стойност 24,9 млн. лв. Постигнатият напредък е 545 рехабилитирани жилища в градските райони. В рамките на процедурите за предоставяне на БФП по ПО 4 „Регионална здравна инфраструктура“ по ОПРР 2014-2020 с конкретен бенефициент МЗ се изпълнява голям проект на стойност 163.5 млн. лева за подобряване на системата на спешната медицинска помощ. Изпълняват се още 2 ДБФП – „Борба с COVID 19“ и „Осигуряване на въздушни превозни средства за реакция при спешни медицински състояния“. Постигнатият напредък е доставени 347 линейки. Общо по ПО 4 са сключени 3 ДБФП на стойност 223,9 млн. лв. Мерките продължават до края на 2023 г.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.9. Подобряване на достъпа до социални услуги в общността и продължаване процеса на деинституционализация

Мерките за осигуряване на достъп до социални услуги в общността и продължаване на процеса на деинституционализация чрез разкриване на нови социални услуги за деца и семейства, възрастни хора и хора с увреждания и премахване на институционалния модел на грижа се реализират по Приоритетна ос 5 „Регионална социална инфраструктура“ на ОПРР 2014-2020.

Към 2022 г. по процедура „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца“ са сключени 53 ДБФП на стойност 40,4 млн. лв. По процедура за предоставяне на БФП за деинституционализация на грижите за възрастни хора и хора с увреждания са сключени 28 ДБФП на обща стойност 27,8 млн. лева. По двете процедури са приключили 70 договора на стойност 46,2 млн. лева. Постигнатият резултат е 159 подкрепени обекти на социалната инфраструктура в процеса на деинституционализация. Мерките продължават до края на 2023 г.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.10. Подобряване на туристическата инфраструктура в рамките на интегриран туристически продукт

Мярката е фокусирана върху подобряване на условията за икономическа активност чрез развитие на културни и исторически атракции от национално и световно значение, включително туристическа и техническа инфраструктура в рамките на интегриран туристически продукт, която се реализира чрез механизъм за предоставяне на подкрепа по ОПРР – Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“. Одобрени са от Комитета за наблюдение на ОПРР 2014-2020 критерии за избор на операции. Сключено е финансово споразумение за изпълнение на финансови инструменти на стойност 98.5 млн. лв. Към 2022 г. са сключени 16 ДБФП на обща стойност 96 млн. лева. Договорите са в процес на изпълнение и през 2022 г. няма приключени проекти за развитие на туристическата инфраструктура.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.11. Подобряване на регионалната пътна инфраструктура

Мярката, свързана с подобряване на достъпността и свързаността чрез строителство, реконструкция и рехабилитация на първокласни, второкласни и третокласни пътища, е реализирана чрез Приоритетна ос 7 „Регионална пътна инфраструктура“ на ОПРР 2014-2020.

По мярката се изпълняват 35 проекта на обща стойност на БПФ 414 млн. лв., като са приключили 27 договора на стойност 338,1 млн. лева. Постигнатият резултат е 471,09 дължина на реконструирани или модернизирани пътища. Мярката продължава до края на 2023 г.

11.2. Възраждане на селските райони

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.2.1. Международен проект по Хоризонт 2020 („Better Rural Innovation: Linking Actors, Instruments and Policies through Networks” - LIAISON (2018-2021) – По-добра селска иновация: свързване на актьори, инструменти и политики чрез създаване на мрежи

ИФС е партньор в международен проект по Хоризонт 2020 „Better Rural Innovation: Linking Actors, Instruments and Policies through Networks” - LIAISON (2018-2021) „По-добра селска иновация: Свързване на актьори, инструменти и политики чрез мрежи“. Проектът е финансиран по програма Хоризонт 2020 от Европейската комисия. Бюджетът за 2021-2022 г. за ИФС е 125 880 лв.

В резултат от изпълнението на проекта са публикувани статии в национални и международни списания и сборници. Изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Конкретните резултати от изпълнението на проекта се свеждат до:

1. Разработени са научно обосновани подходи за оптимизиране на иновационните подходи и повишаване на ефективността на европейските политики за насърчаване на иновациите в селското и горското стопанство и в селските райони.
2. Направена е оценка като инфраструктура и ефективност на програмата Horizon 2020 и програмите за развитие на селските райони по отношение на приноса им за развитие на иновациите в селските райони.
3. Извършен е преглед на 200 интерактивни проекти за иновации и дълбочинно изследване на 32 такива проекти с цел извеждане на добри практики за взаимодействие между всички заинтересовани страни в иновациите в селското стопанство.

Въздействието на проекта се очертава на:

- На европейско ниво: Създадена е онлайн мрежа за взаимодействие в различни иновационни инициативи. Предложени са модели за оптимизиране на европейските и международни програми за насърчаване на иновациите в селските райони и селското стопанство.
- На национално ниво: Очертани са националните особености на социално-икономическия и политически контекст, насърчаващи или ограничаващи развитието на иновациите в селските райони и селското стопанство.

11.3. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие

11.4. Рационално разпределение на местни (локални) инфраструктури и услуги за осигуряване на балансиран растеж на регионите, въвеждане на клъстерен подход за развитие на икономиката и бизнес средата

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.4.1. Международен проект по Хоризонт 2020 (COCOREADO: Connecting consumers and producers to rebalance farmer's position) – Подобряване позицията на фермерите в хранителните вериги за доставка, чрез свързване на производители и потребители и посредством обучения на посланици

Проектът е финансиран по програма Хоризонт 2020 от Европейската комисия. Бюджетът за 2022 г. за ИФС е 76 825 лв. В резултат от изпълнението на проекта са:

1. Публикувани статии в списания и сборници;
2. Изнесени доклади на национални и международни конференции.

Постигнатите резултати като следствие от изпълнението на проекта са свързани с:

1. Разширяване на възможностите за младите хора в селските райони съвместно да създават иновативни решения, които едновременно са изгодни за фермерите, отговарят на нуждите на потребителите и подобряват условията за устойчиви обществени поръчки на местни и сезонни храни.
2. Създаване на база данни със съществуващи иновативни инициативи в различни региони на Европа.
3. Идентифициране на добри практики, които подобряват позицията на фермерите във веригите за доставки на храни и свързват потребители и производители от гледна точка на техния потенциал за прилагане в различни национални контексти.
4. Създаване на посланическа мрежа, чрез която ще се инвестира в обучения, образователни материали и инструменти за подкрепа на съвместното създаване на пилотни иновативни инициативи в различни земеделски системи.

Въздействието на проекта е на три нива: регионално, национално, европейско.

11.5. Провеждане на диференцирана регионална политика в изостаналите райони

11.6. Развитие на устойчиви, динамични и сплотени градски центрове, свързани помежду си и допринасящи за благосъстоянието на заобикалящите ги по-слабо урбанизирани територии

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

11.6.1. Проект (European Forum for Urban Agriculture – EFUA) – Европейски форум за градско земеделие

Проектът е финансиран по програма Хоризонт 2020 от Европейската комисия. Бюджетът за 2022 г. за ИФС е 68 000 лв. В резултат от изпълнението на проекта са:

1. Публикувани монографии и научни статии в списания.
2. Организирани са международни конференции и са изнесени доклади на тях.
3. Проведени са множество семинари със заинтересовани страни.
4. Създадени са мрежи от актьори, участващи в развитието на градско земеделие.

Основните резултати от проекта са в следните направления:

- Систематизирано знание за формите на градско земеделие в Европа и извън нея, които подпомагат постигането на целите за Устойчиво развитие на ООН;
- Създадени мрежи за взаимодействие между актьори в развитието на градско земеделие в Европа и извън нея;
- Разработени предложения за политически инструменти за подпомагане на социално-значимите форми на градско земеделие;
- Подобрено качество на живот на градските общности в градовете;
- По-устойчиво развитие и планиране на градските центрове.

Въздействието на проекта е на:

1. национално ниво, по райони и региони на страната: обсъдени и приети планове за регулация и управление на градско земеделие;
2. в обособени квартали – създаване на градини със социални, образователни и екологични функции;
3. отделни случаи – създаване и популяризиране на дейността на иновативни градски ферми с икономически, социални, образователни и екологични функции.

11.7. Оптимизиране на концентрацията на населението в големите градове и столицата

11.8. Разработване на програма за решаване на проблема с "гетоизацията" чрез създаване на градоустройствени планове в кварталите с концентрация на бедност, рехабилитация на тези квартали, осигуряване на техническа инфраструктура и др.

11.9. Устойчиво подобряване на жилищните условия за ромите, чрез гарантиране на изпълнението на Плана за действие за периода 2015-2020 г. за изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020 г.)

11.10. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

11.10.1. Ограничаване на измамите, свързани с финансови злоупотреби със средства на Европейския съюз (ЕС) по линия на селското стопанство

В дирекция „Защита на финансовите интереси на Европейския съюз“ (АФКОС) – МВР са регистрирани 53 сигнала за нередности. Приключили са проверките по 32 сигнала, както и по 6 новообразувани административни проверки за идентифициране на нередности. Реализирани са 9 проверки на място по административни разследвания.

Проведени са работни срещи с оперативен характер между ДАФКОС, ГДБОП, ГДНП и други компетентни структури на МВР, както и с Европейската прокуратура и Прокуратурата на Република България.

Служителите на дирекция АФКОС са участвали във видеоконферентно пленарно заседание на Консултативния комитет за борба с измамите (COCOLAF) и в 2 видеоконферентни заседания на експертна работна група „Докладване и анализ на нередности и измами“, подгрупа на COCOLAF.

Осъществена е среща между представители на Комисията по бюджетен контрол на Европейския парламент със заместник-министър на вътрешните работи и заместник-председател на Съвета АФКОС.

Делегация от правителството на Република Косово е провела учебно посещение в гр. София. Основна цел на посещението е изграждане на административния капацитет на службата АФКОС в Косово.

Презентиран е българският опит при изготвянето и прилагането на Националната стратегия за противодействие на нередностите и измамите, засягащи финансовите интереси на Европейския съюз (ЕС) в Първата конференция на звената АФКОС, проведена в гр. Брюксел. Взето е участие и в международна конференция „Борба с измамите и конфликт на интереси в контекста на Общата селскостопанска политика“, проведена в гр. София, на която са присъствали представители на генерална дирекция „Агри“, ОЛАФ и на държави-членки. Служители на дирекция АФКОС са участвали в конференция, организирана от Асоциацията на прокурорите в Република България.

Направен е анализ на нередностите за 2021 г., включващ информация за програмни периоди 2007 – 2013 г. и 2014 – 2020 г. Подробно са анализирани основните типове нередности при Структурните фондове и Кохезионния фонд, Европейския фонд за гарантиране на земеделието и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, както и при Европейските структурни и инвестиционни фондове. От анализа като основна тенденция и рискова област се очертават нередностите, свързани с нарушения на проведени процедури за възлагане на обществени поръчки. Анализът е представен за приемане пред Съвета АФКОС. С него са запознати отговорните национални органи за усвояване на средствата от ЕС в режим на споделено управление и същевременно е включен в доклада за дейността на Съвета АФКОС.

11.11. Подобряване на транспортната, търговската и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

11.11.1. Стартиране изпълнението на инвестиции по одобрени за безвъзмездна финансова помощ (БФП) проектни предложения на кандидати местни поделения на вероизповеданията

Подпомагането по подмярка 7.6. „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата” от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от ПРСР 2014-2020 г. е насочено към повишаване на качеството на живот и запазване на културната идентичност и традиции в селските райони. Запазването на духовния и културния живот на населението е от важно значение за развитието на селските райони. Културно-историческото развитие на Република България обуславя богато културно наследство, което се запазва и съхранява в различни обекти с религиозно значение.

Към края на 2022 г. действащите договори по подмярка 7.6. „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата” са 192, с обща договорена субсидия в размер на 55,41 млн. евро общо публични разходи.

Извършените авансови, междинни и/или окончателни плащания са в размер на 24,12 млн. евро, като от тях са изплатени 22,33 млн. евро междинни и/или окончателни плащания.

По отношение на изпълнението на заложените индикатори за мярката:

1. За индикатор за ресурси е заложен бюджет в размер на левовата равностойност на 47 475 218 евро. Към края на 2022 г. общо по подмярка 7.6 са изплатени 24,12 млн. евро. Индикаторът е изпълнен частично.
2. За индикатор за продукти е заложено: предоставяне на подкрепа за проучвания/инвестиции, свързани с природното и културното наследство на селата, в т. ч. обекти с висока природна стойност по подмярка 7.6. „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата" по ПРСР 2014-2020 г.

Чрез подмярката до края на 2022 г. са подпомогнати общо 54 манастира, 136 храма на източноправославното вероизповедание и 2 храма на Католическата църква в България.

3. За индикатор за резултат е заложено: брой жители, които се ползват от подобрени услуги/инфраструктура за периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. (Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони"):

На база оценка на проектите по критериите за подбор (брой население, което ще се възползва от допустимите дейности) и на база данни за действащите договори към края на 2022 г. от реализираните инвестиции по проектите ще се възползват 2,56 млн. души.

4. За индикатор за въздействие е заложено „Селски райони. По-добри условия за живот и работа в селските райони. Намаляване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението".

Предвидената подкрепа е изцяло за инвестиции в обекти с религиозно значение на различните вероизповедания, разположени на територията на селските райони в страната. В рамките на подмярката са подпомогнати общо 54 манастира, 136 храма на източноправославното вероизповедание и 2 храма на Католическата църква в България, а от реализираните към края на 2022 г. инвестиции по проектите ще се възползват 2,56 млн. души.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

11.11.2. Стартиране изпълнението на инвестиции по одобрени за БФП проектни предложения на кандидати общини за дейности по изграждане, ремонт или реконструкция на улици и/или улична инфраструктура, в рамките на увеличението на бюджет по процедура чрез подбор № BG06RDNP001 – 7.001

По процедура чрез подбор № BG06RDNP001 – 7.001 – Улици „Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях" по подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура" от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони" от ПРСР 2014–2020 г. подкрепата е насочена към подобряване на уличната инфраструктура в населени места в селските райони.

Към 31.12.2022 г. по приемите по подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура" от ПРСР 2014–2020 г. са налични **704 действащи договора**, с обща стойност на

договорената субсидия в размер на 553,42 млн. евро общо публични средства. За целия период на прилагане на подмярката до края на 2022 г. по проектите са разплатени 497,89 млн. евро авансови, междинни и/или окончателни плащания, от които през 2022 г. - 61,98 млн. евро публични средства. Към края на 2022 г. завършените проекти с изплатени окончателни плащания са 594, с разходи, възлизащи на 472,74 млн. евро. По отношение на изпълнението на заложените индикатори по процедура чрез подбор № BG06RDNP001 – 7.001 – Улици:

1. За индикатор за ресурси е заложен бюджет в размер на левовата равностойност на 14 856 548 евро. Сключени са 34 договора, на стойност 15 285 151 евро. Индикаторът е постигнат и надвишава заложените стойности.
2. За индикатор за продукти е заложено: Предоставяне на подкрепа по процедура чрез подбор № BG06RDNP001 – 7.001 – Улици „Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях“ по подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от ПРСР 2014 – 2020 г.“

С увеличението на бюджета по процедурата са подпомогнати 34 общини от селските райони за подобряване на уличната инфраструктура на техните населени места.

3. За индикатор за резултат е заложено: Брой жители, които се ползват от подобрени услуги/инфраструктура, за периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. (Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“).

Напредъкът по индикатора към момента не може да бъде отчетен, тъй като изпълнението на проектите е започнало през 2022 г. Съгласно процедурата се провеждат процедури по Закона за обществените поръчки и строителни дейности. Изпълнението на индикатора ще може да бъде отчетено след реализирането на дейностите по проектите.

4. За индикатор за въздействие е заложено: Селски райони. По-добри условия за живот и работа в селските райони. Намаляване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението.

Напредъкът по индикатора към момента не може да бъде отчетен, тъй като изпълнението на проектите е започнало през 2022 г. Съгласно процедурата се провеждат процедури по Закона за обществените поръчки и строителни дейности. Изпълнението на индикатора ще може да бъде отчетено след реализирането на дейностите по проектите.

В допълнение, през 2022 г. по подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от ПРСР 2014-2020 г. са обявени приеми по следните процедури:

- № BG06RDNP001 – 7.017 Улици „Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях“ по подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г., с бюджет в размер на левовата равностойност на 35 000 000 евро;
- № BG06RDNP001 – 7.019 Пътища „Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на съществуващи общински пътища и съоръженията и принадлежностите към тях“ по подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби

инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г., с бюджет в размер на левовата равностойност на 50 000 000 евро;

- № BG06RDNP001 – 7.020 Енергийна ефективност „Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност“ по подмярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г., стартирала през 2022 г. и приключила през 2023 г., с бюджет в размер на левовата равностойност на 15 000 000 евро;
- № BG06RDNP001 – 7.021 Вода „Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2000 е.ж. в селските райони“ по подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ от мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г., с бюджет в размер на левовата равностойност на 50 000 000 евро.

11.12. Опазване и поддържане на екологична и ергономична среда за живот

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН

11.12.1. Разработване на научно-приложен проект: „Развитие на биоикономиката в България - възможности и регионални специфики”

Разработва се научно-приложен проект: „Развитие на биоикономиката в България – възможности и регионални специфики”. Проектът ще бъде завършен през 2023 г.

Индикатори за ресурси: Проектът се финансира от бюджетната субсидия на БАН, поради което разходите не могат да бъдат конкретизирани, тъй като финансирането не е проектно.

Индикатори за продукти: Анализ на развитието на биоикономиката в България. Изследване на тенденциите, потенциала и възможностите на отделните сектори на национално ниво и по региони.

Индикатори за резултат:

Оценка на биоикономическото развитие в България на национално ниво с акцент върху динамиката и структурата на биоикономическите сектори и очертаване на различията. Идентифициране на тенденции, потенциал и възможности. Оценка на регионалното развитие на равнище статистически райони и области.

Индикатори за въздействие: Национално и регионално ниво.

11.13. Разработване на областни и/или общински демографски стратегии, съобразно спецификите на демографското развитие на населението

11.14. Разработване на дългосрочен план за реновиране и използване на сградния фонд в региони и райони със значително намаляване на броя на населението и с

тенденции към обезлюдяване, разработване на пилотни проекти за изграждане на териториални комплекси за възрастни хора

Приоритет V. Адаптиране и синхронизиране на нормативната база с обществените потребности за балансирано демографско развитие на населението и развитие на качеството на човешкия капитал

Направление 12. Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата

12.1. Годишен преглед на законодателството и оценка на въздействието му върху демографските процеси (раждаемост, смъртност, миграции) и развитието на качеството на човешкия капитал. Включване на този преглед в Годишния доклад/отчет за изпълнение на Националната стратегия за демографско развитие

12.2. Поддържане на съответствие на българското законодателство с правото на ЕС в областта на демографското развитие на населението, равните възможности за всички и безопасността и здравето при работа

12.3. Усъвършенстване и допълване на нормативната и методическа уредба за създаване на условия за балансирано демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешкия капитал

ПРИЛОЖЕНИЕ 1 – МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА COVID-19 КЪМ ПЛАН ЗА 2022 г. НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2012-2030 г.)

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Действия и мерки, свързани с COVID-19

През 2022 г. е организирано участие на представител на ДАЗД в 10-та международна консултация на телефонните линии за деца в гр. Стокхолм, Швеция, от 27 до 29 септември 2022 г. Темата на конференцията е „Устойчивост: да останем силни във времена на криза“, което дава възможност да бъде проучено въздействието на пандемията Covid-19 и продължаващата руско-украинска война, както и други кризи, които се отразяват не само на децата и младите хора, но и на телефонните линии за деца, които ги подкрепят в тези времена.

1. Намаляване на риска от заразяване на населението

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

1.1. През 2022 г. преизчисляването на пенсиите за трудова дейност с осигурителен стаж, придобит след пенсионирането, се осъществява вече по служебен ред. Времената противоепидемична мярка, приета по време на извънредното положение, вече е постоянно действащ механизъм. Служебното преизчисляване се извършва от 1 април на всяка година с данните за придобития от лицата стаж след пенсионирането до края на предходната календарна година. През 2022 г. служебно бяха преизчислени 340 880 пенсии (без да е необходимо подаване на заявление от пенсионерите).

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

1.2. Предприети мерки, свързани с епидемията, причинена от COVID-19 по отношение на болничната медицинска помощ (БМП)

В частта **болнична медицинска помощ** са договорени промени в НРД за медицински и денталните дейности за заплащане на сумите за работа при неблагоприятни условия по повод на обявена епидемична обстановка на изпълнители на болнична помощ по ред, утвърден с Методика за определяне на размера на сумите, заплащани от НЗОК на изпълнители на медицинска помощ, на дентална помощ и на медико-диагностични дейности, за работа при неблагоприятни условия по повод на обявена епидемична обстановка.

Заплатените средства в БМП по Методиката са в размер на **27 416 хил. лв**., за работа при неблагоприятни условия до 85% от базисната стойност на дейността за 2022 г.; за изпълнителите на БМП, които оказват спешна медицинска помощ чрез разкрито спешно отделение; по чл.4, ал.5 от ЗБНЗОК за изпълнителите, осигуряващи комплексно интензивно лечение на пациенти с COVID-19 и средства за изпълнителите на БМП, при които през отчетния месец са заети не по-малко от 10% от определените със заповед от Районната здравна инспекция болнични легла за лечение на пациенти с COVID-19.

Заплатени са с трансферни средства от Министерство на здравеопазването допълнителни трудови възнаграждения за наетия персонал, който е извършвал пряко

дейностите по наблюдение, диагностика и лечение на пациенти, представляващи потвърден случай на COVID-19 в размер на **166 726 хил. лв.** (1000/1200 лв.).

Общо заплатените през 2022 г. суми по Методиката са на обща стойност от **259 519 хил. лв**., като със средства от здравноосигурителните плащания се отчитат 54 224 хил. лв. и с трансферни средства от Министерството на здравеопазването се отчитат 205 295 хил. лв.

През 2022 г. се отчита положителен резултат от приложените мерки за финансиране от страна на НЗОК и МЗ за изпълнителите на медицинска и дентална помощ, като с изплатените средства по Методиката до голяма степен се обезпечи преодоляването на последиците за здравната система от ограниченията, въведени по време на извънредното положение, съответно на извънредната епидемична обстановка за достъпа до медицинска и дентална помощ, услуги и стоки от пакета, съгласно чл.45 от ЗЗО за здравните дейности, гарантирани от бюджета на НЗОК.

В болничната медицинска помощ лечението на пациентите с COVID-19 се извършва по следните клинични пътеки и клинични процедури, за които НЗОК през 2021 г. е заплатила следното:

- **Клинични пътеки**:
- По КП №39 „Диагностика и лечение на бронхопневмония и бронхиолит при лица над 18-годишна възраст“ са заплатени **48 366 бр**. случаи на стойност **59 998 хил. лв**.;
- По КП № 48 „Диагностика и лечение на бронхопневмония в детска възраст“ са заплатени **32 047 бр**. случаи на стойност **40 905 хил. лв**.;
- По КП №104 „Диагностика и лечение на контагиозни вирусни и бактериални заболявания – остро протичащи, с усложнения“ са заплатени **51 185 бр**. случаи на стойност **51 185 хил. лв**.

- **Клинични процедури**:
- По КПр №3 „Интензивно лечение, мониторинг и интензивни грижи с механична вентилация и/или парентерално хранене“ са заплатени **189 923 бр**. отчетени процедури на стойност **112 277 хил. лв**.;
- По КПр №4 „Интензивно лечение, мониторинг и интензивни грижи без механична вентилация и/или парентерално хранене“ са заплатени **81 449 бр**. отчетени процедури на стойност **17 013 хил. лв**.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

1.3. Предприети мерки, свързани с епидемията, причинена от COVID-19 по отношение на извънболничната медицинска помощ

В частта **извънболнична медицинска помощ** са договорени промени в Националния рамков договор за медицинските и денталните дейности 2020-2022 г. (НРД) за заплащане на сумите за работа при неблагоприятни условия по повод на обявена епидемична обстановка на изпълнители на извънболнична помощ по ред, утвърден с Методика за определяне на размера на сумите, заплащани от НЗОК на изпълнители на медицинска помощ, на дентална помощ и на медико-диагностични дейности, за работа при неблагоприятни условия по повод на обявена епидемична обстановка. През 2022 г. заплатените суми по Методиката за работа при неблагоприятни условия до 85% от базисната стойност, за изпълнителите на ПИМП са в размер на **2 408,7 хил. лв**.; за СИМП – **5 222,3 хил. лв**., за ДП – **15 422,6 хил. лв**., за МДД – **3 754,9 хил. лева**.

Заплатените суми по Методиката с трансферни средства от Министерството на здравеопазването на изпълнителите на медицинска помощ, за персонала пряко ангажиран с дейности по време на извънредна епидемична обстановка, поради епидемично разпространение на COVID-19, съгласно чл. 15а, ал.1 от Закона за мерките и действията по време на извънредното положение:

- Сумите от 1000 лв. за всеки лекар, изпълнител на ПИМП, и 360 лв. за всеки нает професионалист по „Здравни грижи“, в лечебното заведение – изпълнител на ПИМП, са в размер на **22 011 хил. лв.**;

- Сумите от 30 000 лв. за изпълнител на СИМП – МЦ, разполагащ с образна диагностика и лаборатория или ДКЦ, сформирало екип или екипи за преглед и изследване на пациенти със съмнение за COVID-19, са в размер на **13 901 хил. лв**.;

- Сумите от 1000 лв. за допълнителни трудови възнаграждения за наетия персонал в лечебните заведения, осъществяващи лабораторна дейност (медико-диагностична дейност), сключили договор с НЗОК, където персоналът задължително е извършвал пряко дейностите по диагностика на пациенти с доказан SARS-CoV-2, които са определени със заповед на министъра на здравеопазването за провеждане на лабораторно PCR изследване и потвърждение на COVID-19, са в размер на **1 714 хил. лв**.

Съгласно Наредба за допълнение на Наредба №9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса на МЗ, НЗОК заплаща високоспециализирано медико-диагностично изследване „Полимеразна верижна реакция за доказване на COVID-19“ от пакети „Вирусология“ и „Клинична микробиология“. През 2022 г. НЗОК е заплатила **328 216 бр**. изследвания на обща стойност **19 670 хил. лв**.

Поставени са имунизации срещу COVID-19, заплащани с трансферни средства от Министерството на здравеопазването на лечебни заведения по заповед на министъра на здравеопазването в размер на **942 хил. лв**.

2. Намаляване на социално-икономическите последици, вследствие епидемията от COVID-19

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

2.1 Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2022 г. бе сериозно повлияно от икономическите предизвикателства, пред които се изправи цялата страна, като това създаде затруднения за една от уязвимите групи в обществото – възрастните хора, за които пенсията е единствен източник на доход в голяма част от случаите. В тази връзка, през годината са приети промени в нормативната уредба, позволяващи през бюджета на ДОО да бъде мобилизиран допълнителен ресурс за осъществяването на мерки за подкрепа на доходите на възрастните хора, както и за снижаване на неравенствата и бъдещата адекватност на пенсиите.

➢ Еднократна допълнителна сума в размер 75 лв. – съгласно ПМС №474 от 2021 г. е одобрен допълнителен трансфер в размер на 100 000,0 хил. лв. за еднократно изплащане през 2022 г. на допълнителна сума към пенсията или сбора от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях в размер 75 лева на всеки пенсионер, който е със завършен ваксинационен курс за COVID-19 или е с поставена бустерна доза в периода от 1 януари до 30 юни 2022 г. включително или който има поставена първа доза ваксина в периода от 1 януари до 30 юни 2022 г. Броят на пенсионерите с изплатена добавка към пенсията за месеците от януари до юни 2022 г. е 760 000

➢ Еднократна допълнителна сума – от 1 януари до 30 юни 2022 г. към пенсията или сбора от пенсиите, заедно с добавките и компенсациите към тях се изплаща допълнителна сума в размер на 60 лв., както и сумите за доплащане разликата между дохода от пенсии за декември 2021 г. с вкл. „ковид добавка“ и дохода от пенсии за януари 2022 г., които също са изплатени за периода януари-юни 2022 г. Съгласно ПМС № 479 от 2021 г. е одобрен допълнителен трансфер в размер на 750 000,0 хил. лв. за изплащане на допълнителна сума в размер на 60 лв. към пенсиите за януари – юни 2022 г. Средномесечният брой пенсионери с изплатена добавка към пенсията през първото полугодие е 2 040 300.

➢ Схемата за предоставяне на компенсации/средства за запазване на заетостта, или т. нар. мярка „60 на 40“, стартира през м. март 2020 г. и продължи 28 месеца до м. юни 2022 г. Националният осигурителен институт изплаща средства през бюджета на държавното обществено осигуряване към работодатели, преустановили работата на предприятието, на част от предприятието, на отделни работници и служители или са установили непълно работно време в предприятието или в негово звено, вследствие пандемията от COVID-19. Запазените работни места по мярка „60 на 40“ за периода м. март 2020 г. – м. юни 2022 г., са 341 877. Предоставена е подкрепа (за поне един месец) на 13 677 работодатели, а изплатените средства са 1 990,2 млн. лв.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

2.2. В Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане (ППЗСП) в сила от 01.09.2020 г. влезе в сила чл.16б регламентиращ условията за отпускане на месечна целева помощ при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка на семейства с деца до 14-годишна възраст

В Държавен вестник, бр.77 от 01.09.2020 г., беше обнародвано Постановление на Министерския съвет №218 от 17.08.2020 г. за допълнение на Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане.

С допълнението на ППЗСП се създаде чл.16б, регламентиращ условията за отпускане на месечна целева помощ при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка на семейства с деца до 14-годишна възраст. Допълнението влезе в сила от 01.09.2020 година.

Помощта се предоставя на родители, които нямат възможност да изпълняват служебните си ангажименти дистанционно, нямат възможност да ползват платен отпуск или не получават парично обезщетение за временна неработоспособност по болест и обезщетение за бременност и раждане. Месечната целева помощ се предоставя и на родители, които са останали без работа по причини, предпоставили обявеното извънредно положение или извънредна епидемична обстановка.

Помощта се предоставя и на родители, самоосигуряващи се лица, които не могат да упражняват занятието си поради въведените ограничения във връзка с извънредното положение или извънредната епидемична обстановка.

Месечната целева помощ при обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка за семейства с деца до 14-годишна възраст се отпуска, ако децата не са настанени извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето (ЗЗД), и не посещават училище или детска ясла и детска градина, както и предучилищните групи поради въведените ограничения в училището или в детското заведение във връзка с извънредното положение или извънредната епидемична обстановка.

За периода **01.01. - 31.12.2022 г.** за тази помощ са **изплатени 14 657 850 лв.** на ***5 484 средномесечен*** **брой семейства**.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

2.3. Възстановяване социализацията на учениците чрез осигурени средства за провеждане на туристически пътувания за ученици от I клас до XI клас

Мярката се изпълнява чрез Национална програма "ОТНОВО ЗАЕДНО".

НП "ОТНОВО ЗАЕДНО" стартира през 2021 г. Тя създава условия за социализация и общуване на ученици и педагогически специалисти извън училищната и семейната среда с цел преодоляване на негативните последици от неприсъственото обучение и пандемията от COVID-19.

Дейностите включват осигуряване на шестдневен туристически пакет за всички участници, който обхваща: - туристическо пътуване (настаняване с 5 нощувки, храна, транспорт, застраховка); посещения на културно-исторически забележителности, музеи, занаятчийски работилници, спортни изяви, театри, кина и други за участниците по време на туристическото пътуване; провеждане на различни спортни дейности, дискусии и образователни игри в различни области; провеждане на срещи с изявени личности за участниците по време на туристическото пътуване.

По време на ученическите пътувания се дава възможност за активна почивка на учениците, за преодоляване на негативните последствия от COVID-19, както са осигурени и допълнителни възможности за отдих, спорт и други занимания на открито, увеличаване на физическата им активност и подобряване на здравословния начин на живот. От възможностите на програмата имаха право да се възползват ученици от I до XI клас. Програмата предвиждаше и занимания в областта на науките, изкуствата, технологиите и спорта. Целта бе подкрепа на здравословния начин на живот на учениците, както и те да развият своите способности в различни области.

Одобреният с Решения на МС бюджет за времето на действие на програмата (2021-2022 г.) е общо 37,6 млн. лв., в т.ч.: 15 млн. лв. за 2021 г. и 22,6 млн. лв. за 2022 г. Усвоените средства общо за 2021 и 2022 г. са 34 729 500 лв., в т.ч. за 2021 г. 12 230 950 лв. и за 2022 г. – 22 498 550 лв.

В рамките на усвоените средства общо 69 387 ученици и учители пътуваха през двете учебни години (2021/2022 г. и 2022/2023 г.) благодарение на програмата. През 2021 г. по НП „Отново заедно“ са одобрени и са извършили пътувания в различни дестинации 24 462 участници. През 2022 г. 44 925 участници (40 611 ученици и 4314 ръководители) пътуваха в рамките на Националната програма „Отново заедно“.

3. Запазване и възстановяване на заетостта, намаляване на негативното въздействие на пандемията от COVID-19

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

С оглед осигуряване на публичност и прозрачност на изразходваните средства във връзка с мерките и действията за предотвратяване разпространението на COVID-19 и лечението му, предприети от правителството на Република България и на основание т.27 от ДР№02 от 22 март 2022 г. на министъра на финансите към 31.12.2022 г. Министерството на отбраната е изразходило по това направление сумата в размер на **12 169 377 лв., в т.ч. 14 526 лв. от дарения** – по бюджет.

I. **Персонал – 9 119 713 лв.,** в т.ч. 10 000 лв. от дарения, както следва:

1. Заплати и възнаграждения в размер на 7 368 290 лв., както следва:

– 3 880 504 лв. за възнаграждения по чл.5 от ЗДБНЗОК от ВМА;

– 2 956 544 лв. за изплатени възнаграждения по т.7 и т.8 от Методиката на НЗОК от ВМА;

– 218 264 лв. изплатен положен извънреден труд от ВМА, в т.ч. 9 840 лв. от дарения;

- 41 511 лв. нощен труд от ВМА;

- 271 467 лв. за изплатени възнаграждения за ваксини от НЗОК от ВМА

2 . Други възнаграждения и плащания към персонала в размер на 793 904 лв., изплатени от ВМА, в т.ч.;

- 195 330 лв. за възнаграждения по т.7 и т.8 от Методиката на НЗОК;

560 150 лв. за изплатени допълнителни възнаграждения за положен извънреден труд;

- 31 260 лв. за изплатени допълнителни възнаграждения за положен нощен труд;

- 1 110 лв. изплатени възнаграждения за ваксини от НЗОК

3. Осигурителни вноски – 957 519 лв., изплатени от ВМА, в т.ч.:

- 05 51 „Задължителни осигурителни вноски от работодателя за ДОО“ – 605 419 лв., в т.ч. 108 лв. от дарения;

- 05 60 „Здравно-осигурителни вноски от работодателя“ – 208 177 лв., в т.ч. 40 лв. от дарения;

- 05 80 „Вноски за допълнително задължително осигуряване от работодателя“ – 143 923 лв., в т.ч. 12 лв. от дарения.

II. Издръжка – 3 036 704 лв., в т.ч. 4 526 лв. от дарения, както следва:

- 10 11 „Храна“ в размер на 129 233 лв. отчетени от ВМА за предоставена храна в инфекциозна клиника;

- 10 12 „Медикаменти“ – 2 473 676 лв.: за закупени тестове, консумативи, реактиви и медикаменти отчетени от ВМА в размер на 2 467 961 лв., в т.ч. от дарения 4 526 лв.; 222 лв. от Служба „Военна полиция“, 3 000 лв. от Комендантство МО и 2 493 лв. от Съвместното командване на силите;

- 10 13“Постелен инвентар и облекло“ – 144 лв. отчетени от Комендантство МО;

- 10 15 „Материали“ – 367 852 лв., в т.ч.: изразходвани са средства в т.ч.: от ВМА – 335 494 лв. изразходени за хигиенни и почистващи препарати; от ИА „Военни клубове и военнопочивно дело“ – 20 964 лв.; 555 от Информационен център на МО: 1 776 лв. от Националната гвардейска част; 820 лв. от Централно военно окръжие; 590 лв. от ЦАТИП; 6 213 лв. от Командването за логистична поддръжка и 1 440 лв. от НВИМ.

Финансовите средства са изразходени предимно за дезинфектанти , предпазни средства, материали за еднократна употреба, препарати за обезпаразитяване на помещения за дезинфекция, бактерицидни лампи и други материали;

- 10 16 „Вода, горива и енергия“ – 47 640 лв. изразходени от ВМА за превоз на лекарства, храна, лабораторни проби, консултации на пациенти в страната и от Спешно отделение до Инфекциозна клиника МБАЛ София ВМА;

- 10 20 „Разходи за външни услуги“ – 16 969 лв., в т.ч.:10 440 лв. изразходени за дезинфекции на помещенията в сградите на

Информационния център на МО и 6 529 лв. от дирекция „Финанси“ за заплатени PSR тестове при задгранични командировки;
- 10 51 „Командироеки в страната“ – 1 190 лв. изразходени от ВМА.

III. **Капиталови разходи – 12 960 лв. по §**52 03 „Придобиване на друго оборудване, машини и съоръжения над стойностния праг на същественост за частично плащане за доставена система за термовизионно измерване на човешката температура отчетени от Комендантство – МО.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2 – ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ КЪМ 2022 г. НА СЪСТАВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА БАЛАНСИРАНО ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 1 ЗАБАВЯНЕ НА ТЕМПА НА НАМАЛЯВАНЕТО НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО			
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2022 г.**	**Цел 2030 г.**
Брой на населението	7,564	6,448	7,000
Тотален коефициент на плодовитост (брой деца на една жена)	1.57	1.78	1.5
Очаквана продължителност на живота на жените при раждане в години	77.1	75.8	81
Очаквана продължителност на живота на мъжете при раждане по години	69.9	68.3	76
Средна продължителност на живота за жените на 65-годишна възраст през следващите години	16.7	16.1	20
Средна продължителност на живота за мъжете на 65-годишна възраст през следващите години	13.5	12.0	17
Естествен прираст (раждания минус умирания) в брой	-27.1	-62.2	-38
Нетна миграция (включително корекции) в хил.	-15.7	27.4	-0.5
Средна възраст на жените при раждане на дете	26.6	27.6	27.0

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 2 АДАПТИРАНЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА СЕМЕЙСТВАТА И ДЕЦАТА КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО. РАВНОПОСТАВЕНОСТ МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ В СЕМЕЙСТВОТО И СЪЧЕТАВАНЕ НА СЕМЕЕН С ТРУДОВ ЖИВОТ			
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2022 г.**	**Цел 2030 г.**
Коефициент на заетост, жени 20-64 години, в %	64.0	71.8	76
Коефициент на заетост, мъже 20-64 години, в %	73.8	79.5	76
Коефициент на заетост, жени 25-54 с най-малко 1 дете	71.7	77.0	80
Коефициент на заетост, мъже 25-54 с най-малко 1 дете	85.5	87.4	90
Разлика заплащането на двата пола (некоригирана) в % [1)]	12.5	11.8 (2021г.)	10

Заети жени, работещи на непълно време, %	2.7	2.0	2
Заети мъже, работещи на непълно работно време, %	2.0	1.6	1
Среден брой отработени часове на седмица, жени	39.9	38.9	40
Среден брой отработени часове на седмица, мъже	40.8	39.5	40
Деца посещаващи детски заведения (0-2 години), %	16.7	22.7	30
Деца посещаващи детски заведения (от 3 години до започване на училище), %	67.0	87.5	80
Деца (0-17 г.) в риск от бедност след социалните трансфери, %	24.9	25.9	10
Деца (0-17 г.), живеещи в домакинства без заети лица, %	11.9	9.1	8
Социални помощи за подкрепа на семейството, (% в натура)	22.4		32

[1)] Съвкупността се състои от всички наети лица по трудово или служебно правоотношение и обхваща предприятията с 10 и повече наети лица от всички икономически дейности с изключение на „Селско, горско, ловно и рибно стопанство“.

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 3 АДАПТИРАНЕ НА ПОЛИТИКАТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО				
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2022 г.**	**Бележки на НСИ**	**Цел 2030 г.**
Коефициент на заетост, жени 55-64 години, в %	39.2	63.5		60
Коефициент на заетост, мъже 55-64 години, в %	54.1	73.3		60
Коефициент на заетост, жени 55-59 години, в %	62.0	77.1		70
Коефициент на заетост, мъже 55-59 години, в %	67.4	80.1		70
Коефициент на заетост, жени 60-64 години, в %	17.7	50.8		55
Коефициент на заетост, мъже 60-64 години, в %	41.4	66.3		55
Коефициент на заетост, жени 65-69 години, в %	4.3	12.3		10
Коефициент на заетост, мъже 65-69 години, в %	12.8	21.9		15
Средна възраст за излизане от пазара на труда, жени	64.1		Показателят не се изчислява	67
Средна възраст за излизане от пазара на труда, мъже	64.1		Показателят не се изчислява	67

Неактивни по здравословни причини, население 50-64 години, в %	22.3	23.6		10
Използване на Интернет, население 55-64 години, в %	13.9	71.8		70

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 4 АДАПТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОЛИТИКА КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО. НАРАСТВАНЕ НА ПРИНОСА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТТА И МОБИЛНОСТТА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРУДА				
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2022 г.**	**Бележки на НСИ**	**Цел 2030 г.**
Ранно напускане на системата на образование и обучение, жени 18-24 години, в %	15.8	11.7		под 10
Ранно напускане на системата на образование и обучение, мъже 18-24 години, в %	13.7	9.3		под 10
Образователни постижения, жени с висше образование на 30-34 годишна възраст, в %	35.6	39.2	Жени с висше образование	40
Образователни постижения, мъже с висше образование на 30-34 годишна възраст, в %	20.4	27.9	Мъже с висше образование	40
Дипломирани висшисти - 20-29 години на 1 000 души от населението на тази възраст, в ‰	50.7			60
Коефициент на заетост по ниво на образование (висше), възраст 20-64 г., в %	85.5	89.9		90
Коефициент на заетост по ниво на образование (по-високо от средно), 20-64, в%	71.6	75.7	средно	80
Коефициент на заетост по ниво на образование (средно и по-малко от	45.0	50.2	основно и по-ниско	50

средно основно и по-ниско), 20-64,%				
Общ дял на публичните разходи за образование,% от БВП	4.1	4.07		6
Учене през целия живот (население на възраст 25-64 години в областта на образованието и обучението), в %	1.6	1.7		10
Брутни вътрешни разходи за развитие на селските райони, % от БВП	0.5			3
Процент от работещото население, работещи в секторите на високите технологии, в %	2.8	4.8		10
Използване на Интернет, в %	39.7	79.0		80
Производителност на труда на един зает (2000 = 100)	130.0			:

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 5 МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ				
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2022 г.**	**Бележки на НСИ**	**Цел 2030 г.**
Дял на чужди граждани от населението, в %	0.3	1.3		2
Коефициент на заетост на граждани на България, жени, 25-54, в %	75.8	79.5	граждани на България	80
Коефициент на заетост на граждани на България, мъже, 25-54, в %	82.7	85.3	граждани на България	90
Коефициент на заетост на граждани от страни извън ЕС-27, жени, 25-54, в %	:	60.1	Данни от Преброяване 2021 (изчислен като относителен дял на заетите лица, граждани на трети страни в съответните възрастови групи вкл. непоказаното)	80
Коефициент на заетост на граждани от страни извън ЕС-27, мъже, 25-54, в %	:	73.4	Данни от Преброяване 2021 (изчислен като относителен дял на заетите лица, граждани на трети	90

			страни в съответните възрастови групи вкл. непоказаното)	
Образователно равнище (висше), граждани на България, 25-49 години, в %	24.5	32.8		60
Образователно равнище (по-малко от средното основно и по-ниско), граждани на България, 25-49 години, в %	19.2	16.0	граждани на България	под 10
Образователно равнище (висше), граждани от страни извън ЕС-27, 25-49 години, в %		54.4	Данни от Преброяване 2021 (коефициента е изчислен като относителен дял на лицата, граждани на трети страни с висше образование в съответната възрастова група вкл. непоказаното)	60
Образователно равнище (по-малко от средното основно и по-ниско), граждани от страни извън ЕС-27, 25-49 години, в %		6.6	Данни от Преброяване 2021 (коефициента е изчислен като относителен дял на лицата, граждани на трети страни с основно, начално и без образование в съответната възрастова група вкл. непоказаното)	0

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 6 ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗДРАВНИЯ СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО				
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2022 г.**	**Бележки на НСИ**	**Цел 2030 г.**
Значително намаляване на Детската смъртност, в ‰	9.0	4.8	Данните се отнасят до коефициент на детска смъртност	под 7
Задължително имунизиране на всички деца с основните ваксини, прилагани във възрастта 0–1 г. и нарастване на обхвата на ваксинираните, в %	:			99.5
Увеличаване на средната продължителност на живота, в	41.2	42.2	Данните се отнасят до	43

години Средна възраст на населението			средната възраст на населението	
Намаляване на майчината смъртност, в ‰	4.9	12.4		под 5
Увеличаване на дела на бременните жени, обхванати от здравни грижи и наблюдение на бременността, в %	:			95%
Рязко намаляване на броя на абортите, в брой аборти на 1000 живородени деца	:			под 200
Намаляване наполовина на юношеската плодовитост, в промили	:			под 10

СЪСТАВЕН ПОКАЗАТЕЛ 7 АДАПТИРАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ КЪМ СТАРЕЕНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО. ГАРАНТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ				
Индикатори	**Състояние 2009 г.**	**Състояние 2022 г.**	**Бележки**	**Цел 2030 г.**
БВП	73.2 млрд. BGN	165.4 млрд. BGN *		
БВП на човек от населението по ППС	44	59	(По предложение на колеги да се измени името на индикатора) БВП на човек от населението в СПС спрямо средното ниво за ЕС, в %	70
Държавен консолидиран брутен дълг, % от БВП	13.7	22.6*		14
Държавен първичен баланс, % от БВП	4.4	2.8*		- 3
Общи бюджетни приходи, % от БВП	35.9	38.5*		45
Публични разходи за пенсии, % от БВП	9.24			4
Публични разходи за здравни и болнични грижи, % от БВП	3.96			5

Публични разходи за семействата и децата, % от БВП	2.01			2
Публични разходи за социално подпомагане, % от БВП	12.88			10
Разходи за социално подпомагане, паритет на покупателната способност/ inhab.	1604.3			:
Процент от населението в риск от бедност, след социални трансфери	21.8	22.9		14
Неравенство в разпределението на доходите (S80/S20)	5.9	7.3		3
Лица (18-59г.), живеещи в домакинства без заети лица	9.7	8.2		8
Публични разходи за интегриране на неравнопоставени групи в обществото и на пазара на труда по признаците пол, възраст, увреждане, етническа принадлежност, вероизповедание, сексуална ориентация и др., % от БВП[39]	:			:

*Предварителни данни

[39] За остойностяването на този индикатор е наложително въвеждане на форми за отчетност на изпълнението на мерки, програми и дейности по основните социо-демографски характеристики на бенефициентите – по пол, възраст, образование, увреждане, етническа принадлежност (при спазване на принципа за самоопределяне), изповядвана религия (при спазване на принципа за самоопределяне), сексуална ориентация (при спазване на принципа за самоопределяне), доходен статус и др.